

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ COMENIUS REGIO
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ Δ.Ε. Β' ΑΘΗΝΑΣ:
«ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΦΗΒΩΝ:
ΤΡΟΠΟΙ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ
ΣΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΚΥΠΡΟΥ»

«ΠΑΙΔ(Ε)ΙΑ ΟΧΙ ΒΙΑ»
ΟΔΗΓΟΣ ΚΑΛΩΝ
ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ
ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ
ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων
Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Β' Αθήνας

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
COMENIUS REGIO 2013 - 2015:
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ Β' ΑΘΗΝΑΣ
ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ ΧΩΡΑ: ΕΛΛΑΔΑ

Αγία Παρασκευή, Ιούλιος, 2015

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ Π.Ε. & Δ.Ε. ΑΤΤΙΚΗΣ
Δ/ΝΣΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ Β' ΑΘΗΝΑΣ**

**«ΠΑΙΔ(Ε)ΙΑ ΟΧΙ ΒΙΑ»
ΟΔΗΓΟΣ ΚΑΛΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ – ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ
ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ
ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ**

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ ΧΩΡΑ: ΕΛΛΑΔΑ

**ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
COMENIUS REGIO 2013 – 2015:
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ Β' ΑΘΗΝΑΣ**

**ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ: ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΦΑΛΟΥΚΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Δ/ΝΣΗΣ Δ.Ε. Β' ΑΘΗΝΑΣ, ΦΥΣΙΚΟΣ – ΡΑΔΙΟΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΟΣ**

**ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ COMENIUS REGIO:
ΑΝΤΩΝΙΑ ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ
ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ - ΠΕ 1 ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ**

**ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΟΔΗΓΟΥ ΚΑΛΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ:
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΠΟΥ ΥΠΗΡΕΤΟΥΝ ΣΕ ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΓΥΜΝΑΣΙΑ ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΑ ΛΥΚΕΙΑ
ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ Δ.Ε. Β' ΑΘΗΝΑΣ**

ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ:

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΦΑΛΟΥΚΑΣ

ΑΝΤΩΝΙΑ ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΓΙΑ ΤΗ Δ.Δ.Ε. Β΄ ΑΘΗΝΑΣ:

ΑΝΤΩΝΙΑ ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

ΟΜΑΔΑ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΣ ΟΔΗΓΟΥ ΚΑΛΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ:

Άννα Βεσυροπούλου, Καθηγήτρια Πληροφορικής,

Μέλος του τμήματος Οικονομικών

της Διεύθυνσης Δ.Ε. Β΄ Αθήνας

Βασιλική Κοντογεωργάκου, Φιλολόγος στο Γενικό Λύκειο Ψυχικού

Λευκοθέα Μπινιάρη, Φιλολόγος στο 2^ο Γυμνάσιο Πεύκης

Μιλτιάδης Παπακωνσταντίνου, Καθηγητής Πληροφορικής

στο 5^ο Γενικό Λύκειο Αμαρουσίου

Νεκταρία Σκουτέλη, Φιλολόγος στο 8^ο Γυμνάσιο Χαλανδρίου με Λ.Τ.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ – ΛΟΓΟΤΥΠΟΥ: ΑΝΤΩΝΙΑ ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

Εικόνα Εξωφύλλου: Το λογότυπο της αφίσας ευαισθητοποίησης του Comenius Regio:

«Το αρχαίο πλεούμενο της Αργοναυτικής Εκστρατείας»,

το οποίο αξιοποιήθηκε ως υλικό για την επιμόρφωση ομηλίκων

(“peer – to – peer education”) των Μαθητών – Μεντόρων

της Διεύθυνσης Δ.Ε. Β΄ Αθήνας

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗΣ:

Άννα Βεσυροπούλου - Μιλτιάδης Παπακωνσταντίνου

Μετάφραση - Επιμέλεια του εγχειριδίου στην αγγλική γλώσσα:

Άννα Σακελλαροπούλου, Εκπαιδευτικός ΠΕ07, 4ο Γυμνάσιο Αγίας Παρασκευής

Ελένη Εγγλέζου, Εκπαιδευτικός ΠΕ06, 2ο ΓΕ.Λ. Πεύκης

Κυριακούλα Μήτσιου, Εκπαιδευτικός ΠΕ06, 4ο Γυμνάσιο Χαλανδρίου

Σταύρος Δάφνος, ΠΕ1 Διοικητικού - Διεύθυνση Δ.Ε. Β' Αθήνας

B.SC. (Hons) Economics, M.SC. (London), PGC (York)

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ COMENIUS REGIO 2013-2015

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ Δ.Ε. Β΄ ΑΘΗΝΑΣ:

«ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΦΗΒΩΝ:

ΤΡΟΠΟΙ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ

ΣΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΚΥΠΡΟΥ»

ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΟΙ ΦΟΡΕΙΣ:

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ Β΄ ΑΘΗΝΑΣ

3^ο ΓΕΝΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΑΤΤΙΚΗΣ

ΜΟΝΑΔΑ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ Β΄ ΠΑΙΔΙΑΤΡΙΚΗ ΚΛΙΝΙΚΗ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ ΠΑΙΔΩΝ «ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ & ΑΓΛΑΪΑΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥ»

ΕΠΑΡΧΙΑΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΑΦΟΥ

ΛΥΚΕΙΟ Α΄ ΕΘΝΑΡΧΗ ΜΑΚΑΡΙΟΥ Γ΄ ΠΑΦΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΝΕΑΠΟΛΙΣ ΠΑΦΟΥ

Ευχαριστίες

Ο συγκεκριμένος Οδηγός περιλαμβάνει τις Καλές Πρακτικές – Στρατηγικές για την πρόληψη και αντιμετώπιση του Σχολικού Εκφοβισμού που αναδείχθηκαν κατά τη διάρκεια της υλοποίησης του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio 2013 – 2015 της Διεύθυνσης Δ.Ε. Β' Αθήνας.

Ευχαριστούμε θερμά τους επιστημονικούς συνεργάτες της Μονάδας Εφηβικής Υγείας Β' Παιδιατρικής Κλινικής Νοσοκομείου Παιδών «Παναγιώτη & Αγλαΐας Κυριακού» του Πανεπιστημίου Αθηνών, κ. Άρτεμη Τσίτσικα, κ. Καλλιόπη Αθανασίου και κ. Ρέα Δουμανά, τον επιστημονικό συνεργάτη του Τμήματος Γνωστικής Ψυχολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, κ. Πέτρο Ρούσσο, τον επιστημονικό συνεργάτη του Κέντρου Ασφαλούς Διαδικτύου και των Σχολών Γονέων του Ι.ΝΕ.ΔΙ.ΒΙ.Μ. του Υ.ΠΟ.ΠΑΙ.Θ., κ. Γεώργιο Κορμά, τον Διευθυντή του 3^{ου} Γενικού Λυκείου Ηρακλείου Αττικής, κ. Νεόφυτο Χαριλάου, τον Συντονιστή των δράσεων του Λυκείου, κ. Απόστολο Κωνσταντίνου, τους εκπαιδευτικούς – επιστημονικούς συνεργάτες του Λυκείου στο Πρόγραμμα, κ. Γεωργία Ζάχου, κ. Καλλιόπη Παππά και κ. Λεωνίδα Κωλέττη, τους μαθητές του Λυκείου – πυρήνα των δράσεων του έργου, τους συνεργάτες του Εκπαιδευτικού και Διοικητικού Τμήματος της Διεύθυνσης Δ.Ε. Β' Αθήνας, τους Σχολικούς Συμβούλους της Δ.Δ.Ε., τους Υπευθύνους των Δομών Λειτουργίας της Δ.Δ.Ε., τους Διευθυντές των Δημόσιων και Ιδιωτικών Σχολείων αρμοδιότητας της Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας, τους εκπαιδευτικούς του Δικτύου Διαφορετικών Ειδικοτήτων της Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας με τίτλο: «Είμαι Παιδί: Υπάρχω – Αισθάνομαι – Διεκδικώ», τους Καθηγητές – Συνδέσμους με τη Δ.Δ.Ε. για τον Σχολικό Εκφοβισμό, τους 240 Μαθητές – Μέντορες των σχολείων, την Οργανωτική και Κριτική Επιτροπή των Μαθητών – Μεντόρων καθώς και την Επιτροπή Τεχνικής Υποστήριξης της επιμόρφωσής τους, τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές που εφάρμοσαν είκοσι Πιλοτικά Προγράμματα για την πρόληψη και αντιμετώπιση του Σχολικού Εκφοβισμού καθώς και τους εκπαιδευτικούς και μαθητές που συμμετείχαν στους διαγωνισμούς «Έκφραση και Δημιουργικότητα: 2013 - 2014» και «Ένα βήμα εμπρός: η ανέλιξη του ανθρώπου σε πραγματικό Homo Humanis: 2014 - 2015».

Επίσης ευχαριστούμε το Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο, το οποίο κάλυψε ζωντανά το τριήμερο Συνέδριο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio της Διεύθυνσης Δ.Ε. Β' Αθήνας στις 8, 9, 10 Μαΐου 2015, που πραγματοποιήθηκε στην αίθουσα «Jacqueline de Romilly» του Υ.ΠΟ.ΠΑΙ.Θ. και στο Συνεδριακό Κέντρο του Δήμου Μεταμόρφωσης – Κτήμα Δηλαβέρη καθώς και το 1ο Μαθητικό Διαδουκτικακό Ραδιόφωνο - European School Radio, που ανέλαβε την διάχυση των αποτελεσμάτων του Προγράμματος.

Ιδιαίτερα ευχαριστούμε τους εκπροσώπους του Υπουργείου Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων, της Περιφερειακής Διεύθυνσης Π.Ε. & Δ.Ε. Αττικής, της Διεύθυνσης Π.Ε. Β' Αθήνας, τους Δημάρχους και εκπροσώπους των Δήμων της Β' Αθήνας καθώς και τον Μητροπολίτη Νέας Ιωνίας και Φιλαδέλφειας, κ. κ. Γαβριήλ, για την άμεση ανταπόκρισή τους και τη ζεστή φιλοξενία τους κατά τη διάρκεια της υλοποίησης του διετούς Ευρωπαϊκού Προγράμματος.

Ευχαριστούμε θερμά τον μουσικοσυνθέτη, κ. Νίκο Λαβράνο και την τραγουδίστρια, κ. Μίλλη Καραλή για την σύνθεση και εκτέλεση του τραγουδιού της καμπάνιας της Δ.Δ.Ε. κατά του Σχολικού Εκφοβισμού σε τρεις γλώσσες με τίτλο: «Αν ΕΣΥ, αν ΕΣΥ τολμήσεις να μιλήσεις!». Τέλος, ευχαριστούμε θερμά τους εισηγητές και τους επιμορφωτές – εμψυχωτές όλων των εκδηλώσεων και των εκπαιδευτικών σεμιναρίων που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο του Comenius Regio.

Χωρίς τη συμβολή όλων των παραπάνω, που ανταποκρίθηκαν με ιδιαίτερο ζήλο και ευαισθησία στην πρόσκληση της Διεύθυνσης Δ.Ε. Β' Αθήνας για «ΠΑΙΔ(Ε)ΙΑ ΟΧΙ ΒΙΑ», δε θα ήταν δυνατή η υλοποίηση του Ευρωπαϊκού Προγράμματος και κατ' επέκταση η δημιουργία του συγκεκριμένου Οδηγού Καλών Πρακτικών – Στρατηγικών.

Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Δ.Δ.Ε. Β' ΑΘΗΝΑΣ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΦΑΛΟΥΚΑΣ

Η ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ COMENIUS REGIO

Δ.Δ.Ε. Β' ΑΘΗΝΑΣ

ΑΝΤΩΝΙΑ ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

Πρόλογος

Το εγχειρίδιο αυτό αποτελεί συλλογή Καλών Πρακτικών – Στρατηγικών Πρόληψης και Αντιμετώπισης του Σχολικού Εκφοβισμού και πηγή έμπνευσης για δημιουργία Νέων Πρακτικών. Τα κείμενα του εγχειριδίου έχουν συνταχθεί με ευθύνη των εκπαιδευτικών – συγγραφέων και αποτελούν ένα μικρό δείγμα της μεγάλης συλλογικής δουλειάς που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος.

Την ανάγκη για τη δημιουργία του Οδηγού Καλών Πρακτικών – Στρατηγικών Πρόληψης και Αντιμετώπισης του Σχολικού Εκφοβισμού ανέδειξε έρευνα που υλοποιήθηκε στο πλαίσιο υλοποίησης του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio 2013 - 2015 με τίτλο: «Εκφοβισμός των Εφήβων: Τρόποι πρόληψης και αντιμετώπισης στο σχολικό περιβάλλον Ελλάδας και Κύπρου» από τη Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Β' Αθήνας. Η έρευνα διενεργήθηκε από τη Συντονίστρια του Προγράμματος για την Ελλάδα, Αντωνία Παπατριανταφύλλου, τον Τεχνικό Υπεύθυνο του ΚΕ.ΠΛΗ.ΝΕ.Τ. της Β' Αθήνας, Κωνσταντίνο Μάλαμα και τον Υπεύθυνο ΣΕΠ του ΚΕ.ΣΥ.Π. Αγίας Παρασκευής, Γεώργιο Λογιώτη κατά το τελευταίο τρίμηνο του σχολικού έτους 2013-2014. Το τελικό δείγμα της έρευνας αποτελούν 66 εκπαιδευτικοί που υπηρετούν στη Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας και αποτελούν τους Καθηγητές – Συνδέσμους με τη Διεύθυνση για τον Σχολικό Εκφοβισμό στο πλαίσιο της υλοποίησης του Προγράμματος Comenius Regio 2013 – 2015. Ένα από τα βασικά συμπεράσματα της έρευνας είναι ότι οι εκπαιδευτικοί εμπιστεύονται με ποσοστό 70% τις κατά τόπους Διευθύνσεις Εκπαίδευσης ως τον πλέον αρμόδιο φορέα ανάληψης του σχεδιασμού και της υλοποίησης επιμορφωτικών δράσεων. Επιπλέον εκλαμβάνουν την ενδοσχολική επιμόρφωση ως την πλέον αποτελεσματική μορφή επιμόρφωσης, ιδιαίτερα όταν αυτή βασίζεται στη σχολική πράξη με τη χρήση συγκεκριμένων παραδειγμάτων και όχι σε θεωρητικές προσεγγίσεις.

Ο Οδηγός, ο οποίος περιλαμβάνει τους στόχους κάθε Καλής Πρακτικής, μεθόδους και τεχνικές Πρόληψης και Αντιμετώπισης του Σχολικού Εκφοβισμού, αποτελεί διαχρονική παρακαταθήκη του Ευρωπαϊκού Προγράμματος, που θα βοηθήσει τους εκπαιδευτικούς διαφορετικών ειδικοτήτων να αξιοποιήσουν και να ενσωματώσουν στη διδασκαλία τους Καλές Πρακτικές – Στρατηγικές για την πρόληψη και αντιμετώπιση του φαινομένου καθώς επίσης να καλλιεργήσουν την κριτική σκέψη και τη δημιουργική ικανότητα των μαθητών/μαθητριών τους. Στόχος των εκπαιδευτικών οι οποίοι έχουν υλοποιήσει τις Καλές Πρακτικές που περιλαμβάνονται στον Οδηγό, είναι να φέρουν τους μαθητές σε επαφή με την ανθρώπινη πλευρά τους, να τους δοθεί η ευκαιρία να εκφράσουν την άποψή τους και να ορθώσουν το ανάστημά τους, αντιμετωπίζοντας κάθε μορφή επιθετικής συμπεριφοράς, γκρεμίζοντας τα κοινωνικά στερεότυπα της εποχής μας.

Η διδακτική πορεία των Καλών Πρακτικών βασίζεται στην αυτενέργεια των μαθητών, κινεί το ενδιαφέρον τους και τους κατευθύνει στις πηγές και στα μέσα απόκτησης της γνώσης σχετικά με τον Σχολικό Εκφοβισμό, με σκοπό να συμβιώνουν αρμονικά με τους συνομηλίκους τους. Η γνώση που προήλθε από την ενεργητική βιωματική μάθηση τους προετοιμάζει και τους ωθεί στη δράση. Οι Καλές Πρακτικές αποσκοπούν στη **διαμόρφωση υπεύθυνων ενεργών παρατηρητών του φαινομένου**, προβάλλουν την αξία της δημοκρατικής συμμετοχής και συγκλίνουν στην ιδέα της ισοτιμίας των ομηλίκων, της αποδοχής της διαφορετικότητας καθώς και στην υπεράσπιση των δικαιωμάτων τους. Οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να αποκτήσουν κριτική στάση απέναντι σε εκφοβιστικές συμπεριφορές, να ασκηθούν στην αναγνώριση του φαινομένου, να εξοικειωθούν με το διαφορετικό και να διακρίνουν τις πρακτικές ανάγκες της καθημερινής επικοινωνίας με τους συνομηλίκους.

Μέσα από θεματικές ενότητες όπως: Ανθρώπινα Δικαιώματα, Πειθώ, Ειρήνη, Μάζα και Άνθρωπος, Συνεργασία, Δικαιοσύνη, Αλληλεγγύη, κάθε Καλή Πρακτική αποτελεί για τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές εφαλτήριο για διεπιστημονικές προσεγγίσεις με κοινωνικές προεκτάσεις. Αποσκοπούμε έτσι να προσφέρουμε στους εκπαιδευτικούς, που αποτελούν τους άμεσους αποδέκτες των καθημερινών προβλημάτων των μαθητών, ένα βοήθημα με την ευχή ότι θα αποβεί ωφέλιμο και καθοδηγητικό, θα δημιουργήσει διαύλους επικοινωνίας και θα αναδείξει συναισθήματα αμοιβαίας εμπιστοσύνης ανάμεσα σε εκπαιδευτικούς και μαθητές, οι οποίοι θα πορεύονται σαν συνοδοιπόροι στην εκπαιδευτική διαδικασία. Οι ακόλουθες Πρακτικές αποτελούν «βέλη» στη φαρέτρα του εκπαιδευτικού, προάγουν τον ρόλο του ως παιδαγωγό και εμπυχωτή. Ο κάθε εκπαιδευτικός που θα πάρει στα χέρια τον συγκεκριμένο Οδηγό έχει την ευχέρεια να προσαρμόσει και να τροποποιήσει το περιεχόμενό του ανάλογα με τις τοπικές συνθήκες και τις ιδιαίτερες ανάγκες κάθε σχολικής τάξης, έτσι ώστε να είναι επιτυχές και αποτελεσματικό το κοινό έργο εκπαιδευτικών - μαθητών.

Ο ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ COMENIUS REGIO

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΦΑΛΟΥΚΑΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ Δ.Ε. Β' ΑΘΗΝΑΣ

**10 Μαΐου 2015 – Τελευταία Επίσκεψη των Κυπρίων εταίρων στην Αθήνα
Τριήμερο Συνέδριο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio στην αίθουσα
“Jacqueline de Romilly” του Υ.ΠΟ.ΠΑΙ.Θ. και στο Συνεδριακό Κέντρο του Δήμου
Μεταμόρφωσης**

Περιεχόμενα

Α' ΕΝΟΤΗΤΑ	13
1. Εισαγωγή: Τι ακριβώς είναι το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα κατά του Σχολικού Εκφοβισμού;	13
2. Ολιστική προσέγγιση για την επίτευξη των στόχων του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio 2013-2015 της Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας για την πρόληψη και αντιμετώπιση του Σχολικού Εκφοβισμού	15
3. Η συμβολή της Μονάδας Εφηβικής Υγείας Β' Παιδιατρικής Κλινικής Πανεπιστημίου Αθηνών - Νοσοκομείο Παίδων «Π. & Α. Κυριακού» στην υλοποίηση του Ευρωπαϊκού Προγράμματος	18
4. Δράσεις του 3ου ΓΕ.Λ. Ηρακλείου Αττικής ως σχολείου – πυρήνα στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio	19
5. Πρόγραμμα «ομοταγούς εκπαίδευσης» - “peer - to - peer education” Μαθητών – Μεντόρων της Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας	21
6. «Φωνή Μαθητών - Μεντόρων»	23
7. Ερωτηματολόγιο στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio 2013-2015, που συμπληρώθηκε από 100 Μαθητές - Μέντορες	23
8. «Τι είναι ο Σχολικός Εκφοβισμός;»	25
9. Διαπιστώσεις – Συμπεράσματα μετά από την εκπαίδευση “peer – to – peer education” των Μαθητών – Μεντόρων της Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας	27
10. Η Ειδική Επιστημονική Ομάδα της Μονάδας Εφηβικής Υγείας Β' Παιδιατρικής Κλινικής Πανεπιστημίου Αθηνών - Νοσοκομείο Παίδων «Π. & Α. Κυριακού» συμβουλεύει: «Αλλάζω χωρίς τον εκφοβισμό»	31
Β' ΕΝΟΤΗΤΑ - ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΠΙΛΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	34
1. «Κύκλοι επικοινωνίας, συνεργασίας και ενδυνάμωσης της Ομάδας» – Πιλοτικό Πρόγραμμα ολιστικής προσέγγισης σε Εκπαιδευτικούς – Μαθητές – Γονείς	34
2. «Καινοτόμες μη τιμωρητικές μέθοδοι αντιμετώπισης του Σχολικού Εκφοβισμού: Σχολική Βία και Εκφοβισμός - Θύτες, Θύματα, Θεατές» Θεατροπαιδαγωγικό Πιλοτικό Πρόγραμμα για μαθητές Α' Γυμνασίου – Α' Λυκείου	37
3. Θεατροπαιδαγωγικό Εργαστήριο για τον Σχολικό Εκφοβισμό: Θύτες, Θύματα, Θεατές	51
4. «Δημιουργώντας κουλτούρα πρόληψης και αντιμετώπισης για τον Σχολικό Εκφοβισμό»	53
5. Σχολική Διαμεσολάβηση «ΝΕΥΡΩΝΕΣ ΔΥΝΑΜΗΣ»	55
6. «Σχολική Διαμεσολάβηση – Διαμεσολάβηση ομηλίκων»	58
Γ' ΕΝΟΤΗΤΑ - ΖΩΝΗ ΒΙΩΜΑΤΙΚΩΝ ΔΡΑΣΕΩΝ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ - ΘΕΜΑΤΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ - ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ	60
1. «Σχολικές Ομάδες Δράσης και Διαμεσολάβησης» Εκπαίδευση Μαθητών – Μεντόρων της Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας	60
2. Βιωματικές Δράσεις στο Γυμνάσιο: «Σχολικός Εκφοβισμός»	64
3. Βιωματική Δράση: «Βαρόμετρο Συναισθημάτων»	78

Δ' ΕΝΟΤΗΤΑ - ΔΙΑΣΧΟΛΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗΣ – ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ: «ΚΑΝΟΝΕΣ “ΕΠΙΒΙΩΣΗΣ”, ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ, ΑΡΜΟΝΙΚΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ: ΑΝΤΙΔΟΤΟ ΣΤΟΝ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟ ΤΩΝ ΕΦΗΒΩΝ»	80
1. «Τρία χρόνια Ενσυναίσθηση»	80
2. «Συναισθηματική ενδυνάμωση των μαθητών και προαγωγή του θετικού κλίματος στη σχολική κοινότητα»	84
3. «Σχολεία ενωμένα κατά του Ρατσισμού»	99
Ε' ΕΝΟΤΗΤΑ – ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΚΤΥΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΩΝ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΩΝ	101
1. Δίκτυο Εκπαιδευτικών Διαφορετικών Ειδικοτήτων με σύνθημα: «Είμαι Παιδί: Υπάρχω – Αισθάνομαι – Διεκδικώ» - Εφαρμογή	101
2. «Η Δημιουργική Γραφή ως καλή πρακτική στην πρόληψη και αντιμετώπιση του Σχολικού Εκφοβισμού»	105
3. Κεφάλαιο: «Τι θα ήθελα πιο πολύ στη ζωή μου;» Παιδεία Ειρήνης, Μάθημα: Θρησκευτικά	110
4. Κεφάλαιο: «Τα παιδιά γράφουν στους μεγάλους που κυβερνούν τον κόσμο μας», Χτίζοντας γέφυρες δικαιοσύνης, ειρήνης και συνεργασίας, Μαθήματα: Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή – Πληροφορική – Νεοελληνική Γλώσσα – Νεοελληνική Λογοτεχνία	113
5. Κεφάλαιο: «Δικαίωμα στο Όνειρο», Φιλολογικά Μαθήματα: Αρχαία Ελληνική Γλώσσα – Οδύσσεια – Νεοελληνική Γλώσσα – Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας – Α΄ Γυμνασίου	115
6. Κεφάλαιο: «Ποια ιστορική προσωπικότητα θαυμάζω», «Τα αποτελέσματα του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου και η πορεία προς τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο μέσα από την Τέχνη», Μάθημα: Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία Γ΄ Γυμνασίου	121
7. Κεφάλαιο: «Τα παιδιά γράφουν στους φίλους τους», Καλή Πρακτική για την αποδοχή της διαφορετικότητας, τον αλληλοσεβασμό, την επικοινωνία ενσωματωμένη σε Σχέδιο μαθήματος Βιολογίας	125
8. Κεφάλαιο: «Πώς θα ήθελα τον εαυτό μου», Διδακτικό σενάριο στη Γαλλική Γλώσσα με τίτλο: “Ce n’est pas juste!”	126
9. Κεφάλαιο: «Η μοναδικότητα του κάθε παιδιού και τα δικαιώματά του» - Διαθεματική Προσέγγιση του φαινομένου του Σχολικού Εκφοβισμού, Μάθημα Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής	129
10. Κεφάλαιο: «Τα παιδιά γράφουν στα παιδιά του κόσμου» - Το eTwinning ως εργαλείο επικοινωνίας, συνεργασίας, γνώσης, διάδοσης καλών πρακτικών πρόληψης και αντιμετώπισης του Σχολικού και Διαδικτυακού Εκφοβισμού, Μαθήματα: Αγγλική γλώσσα - Πληροφορική	130
11. Κεφάλαιο: «Μελέτη περίπτωσης – Εξατομικευμένη έρευνα», Το Ερωτηματολόγιο για τον Σχολικό Εκφοβισμό ως μέσο ευαισθητοποίησης και κινητοποίησης όλου του σχολείου	132
12. Κεφάλαιο: «Τι εκτιμώ περισσότερο σε έναν άνθρωπο» - Ενώνοντας τα χέρια, Μαθήματα: Αγγλική και Γαλλική γλώσσα – Μουσική	138
13. Κεφάλαιο: «Λίγη ώρα με τον εαυτό μου ...» Διαγωνισμός Αφίσας για τον Ρατσισμό και τον Σχολικό Εκφοβισμό	139
14. Κεφάλαιο: «Αυθορμητισμός στην τάξη», Πρόγραμμα Δραστηριοτήτων και προτεινόμενων Δράσεων για την 6η Μαρτίου - Παγκόσμια Ημέρα κατά της Σχολικής Βίας και του Εκφοβισμού	140

15. Παράδειγμα Μαθητικής Δημιουργίας: Ταινία «Βρε ... πώς αλλάζουν οι καιροί», βασισμένη στην ταινία του Γ. Δαλιανίδη «Νόμος 4000»	143
ΣΤ' ΕΝΟΤΗΤΑ - ΚΑΙΝΟΤΟΜΕΣ ΒΙΩΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΟ ΛΥΚΕΙΟ - Α΄ ΚΑΙ Β΄ ΛΥΚΕΙΟΥ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ – PROJECTS	144
1. «Ο Ρόλος των Ερευνητικών Εργασιών (Projects) στην πρόληψη και αντιμετώπιση του Σχολικού Εκφοβισμού	144
2. Μαθητική Δημιουργία με τίτλο: “3B - BYE BYE BULLYING” από την ομάδα Active Observers	145
3. «Διδάσκοντας την προστασία προσωπικών δεδομένων σε μαθητές»	147
4. Μαθητική δημιουργία με τίτλο: “The Hidden Dimensions” από την ομάδα MOS (My Own Space)	148
5. «Αξιοποιώντας την Τέχνη, συνεισφέρουμε στην πρόληψη εκφοβιστικών συμπεριφορών και στην αποδοχή της διαφορετικότητας στο σχολικό περιβάλλον»	149
Ζ' ΕΝΟΤΗΤΑ - Γ΄ ΛΥΚΕΙΟΥ: ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΠΤΟΝΤΑΙ ΤΟΥ ΓΝΩΣΤΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ	154
1. Γνωστικό Αντικείμενο: Νεοελληνική Γλώσσα Έκθεση – Έκφραση στη Γ΄ Λυκείου	154
2. «Λόγος και Παιδεία απέναντι στη Βία : Η συμβολή του μαθήματος της Ρητορικής στην εσωτερική και διαλεκτική ήθους από τους μαθητές»	159
3. «Η διδακτική διασύνδεση Τέχνης και Μαθηματικών, ως παράγοντας διαμόρφωσης κριτικής σκέψης σε μια διαπολιτισμική κοινωνία»	161
4. Διάχυση υλικού και αποτελεσμάτων του COMENIUS REGIO: Μαθητικό Διαδικτυακό Ραδιόφωνο EUROPEAN SCHOOL RADIO - Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο	163
Επίλογος	165
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	167

«Πώς γεννήθηκε το Δέντρο της Γνώσης και των Αξιών»

Κοιτάζω τον κόσμο γύρω μου και αισθάνομαι απογοήτευση, αφού το μόνο που αντικρίζω είναι σήψη και διαφθορά. Νιώθω πως έχουμε χάσει τον εαυτό μας, την ταυτότητά μας, έχουμε χάσει την ουσία της ζωής. Αγνοούμε την ιστορία και τον πολιτισμό μας. Λησμονήσαμε τους προγόνους μας, οι αξίες ολοένα και καταρρέουν. Εγκαταλείπουμε σιγά - σιγά τη γλώσσα μας, το μοναδικό μας όπλο, για να αντιστεκόμαστε σε ό,τι άσχημο και ανούσιο συμβαίνει και μας φθείρει. Κι όμως, η ελπίδα δεν πεθαίνει ποτέ! Είναι αιώνια και ζει στην ψυχή μας κάθε στιγμή, αρκεί να πιστέψουμε σ' αυτήν. Εγώ τη βρήκα στα αθώα και όμορφα μάτια των μαθητών μου του Γ3, του τμήματος που κατά τη σχολική χρονιά 2014-2015 ήμουν η φιλόλογος και παράλληλα η υπεύθυνη καθηγήτρια. Καθημερινά έμπαινα στην τάξη και αντίκριζα είκοσι δύο ζευγάρια μάτια να με κοιτάνε με αγάπη. Κι όταν πολλές φορές στα μαθήματα της Ιστορίας, της Γλώσσας, αλλά περισσότερο της Λογοτεχνίας, συζητούσαμε με πάθος για Οικουμενικές Αξίες, τα μάτια αυτά τότε δάκρυζαν και τότε πετούσαν σπίθες, υποστηρίζοντας με πάθος και δύναμη τις αξίες αυτές.

Στην αίθουσά μας είχαμε ένα τοίχο κατάλευκο, ψυχρό, άψυχο και όλοι μαζί αποφασίσαμε να του δώσουμε ζωή και χρώμα. Σκεφτήκαμε ξανά και ξανά και καταλήξαμε στη δημιουργία του «**Δέντρου της Γνώσης και των Αξιών**». Για τα παιδιά έγινε έργο ιερό και ευλογημένο. Έβαλαν σε αυτό το μεράκι και την ψυχή τους. Και μεγαλούργησαν! Το σχεδίασαν, το ζωγράρισαν και το γέμισαν με έννοιες συμβολικές: **Αγάπη, Ειρήνη, Ελευθερία, Δικαιοσύνη, Φως, Σεβασμός, Δημοκρατία, Ισότητα, Αλληλεγγύη, Πίστη, Σοφία, Αλήθεια, Αρετή, Γνώση**. Το πότισαν με μελωδίες, γέλια και τραγούδια. Του έδωσαν ζωή. Κι αυτό, από ευγνωμοσύνη, άνθισε και ζέστανε τις καρδιές μας. Ο τοίχος μας μεταμορφώθηκε. Έγινε φως, ελπίδα, χαρά! Το Δέντρο της Γνώσης και των Αξιών αποτέλεσε την πηγή έμπνευσής μας, το σύμβολό μας, αφού πάνω σε αυτό σχεδιάστηκαν με αγάπη και συλλογικότητα όλα τα ιδανικά για τα οποία ο άνθρωπος αξίζει να αγωνίζεται και να διεκδικεί με κάθε θυσία!!!

Αφιερώνουμε «το Δέντρο της Γνώσης και των Αξιών» στη Συντονίστρια του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio, επιμορφώτρια – εμπυχωτήρια των Μαθητών – Μεντόρων της Διεύθυνσης Δ.Ε. Β' Αθήνας, της ευχόμεστε από καρδιάς να ευοδωθούν οι προσπάθειές της και η εκπαίδευση "peer – to – peer education" των μαθητών της να αναδείξει τα ιδανικά της ισότητας, της αποδοχής του διαφορετικού, του σεβασμού και να αποτελέσει σταθμό για μια ανθρωπιστική Παιδεία.

ΕΥΔΟΚΙΑ ΠΕΤΡΟΥ, ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ στο Γυμνάσιο Παναγίας Θεοσκεπάστης Πάφου

«Κριτικός Παρατηρητής του Comenius Regio»

για το Επαρχιακό Γραφείο Παιδείας Μέσης Εκπαίδευσης Πάφου

Α' ΕΝΟΤΗΤΑ

1. Εισαγωγή:

Τι ακριβώς είναι το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα κατά του Σχολικού Εκφοβισμού;

Η Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Β' Αθήνας σε συνεργασία με το **Επαρχιακό Γραφείο Παιδείας Μέσης Εκπαίδευσης Πάφου** υπέβαλε πρόταση προς τη Διεύθυνση Ειδικών Προγραμμάτων Διεθνών Υποτροφιών, στο τμήμα Προγραμμάτων Ευρωπαϊκής Ένωσης του Ι.Κ.Υ., η οποία αξιολογήθηκε ανάμεσα σε 34 προτάσεις και εγκρίθηκε με βαθμολογία 99,5%, συγκεντρώνοντας τη μεγαλύτερη βαθμολογία από όλες τις προτάσεις σε πανελλαδικό επίπεδο.

Το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα με τίτλο **«Εκφοβισμός των Εφήβων: Τρόποι πρόληψης και αντιμετώπισης στο σχολικό περιβάλλον Ελλάδας και Κύπρου»** υλοποιήθηκε από τον Σεπτέμβριο του 2013 έως και τον Σεπτέμβριο του 2015 σε συνεργασία με το 3^ο Γ.Ε.Λ. Ηρακλείου Αττικής, το Λύκειο Α' Εθνάρχη Μακάριου Γ' Πάφου, τη Μονάδα Εφηβικής Υγείας της Β' Παιδιατρικής Κλινικής του Νοσοκομείου Παιδών «Παναγιώτη & Αγλαΐας Κυριακού» του Πανεπιστημίου Αθηνών και το Πανεπιστήμιο «Νέαπολις» Πάφου. Το Πρόγραμμα εφαρμόστηκε από **158 Σχολικές Μονάδες σε σύνολο 170 αρμοδιότητας της Διεύθυνσης Δ.Ε. Β' Αθήνας** και αντίστοιχα από τις συνολικά **18 Σχολικές Μονάδες του Επαρχιακού Γραφείου Παιδείας Μέσης Εκπαίδευσης Πάφου**.

Σκοπός του συγκεκριμένου Προγράμματος ήταν να αναλυθεί τα φαινόμενο του Σχολικού Εκφοβισμού, που εμφανίζει αυξητική τάση τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Κύπρο, να διερευνηθούν οι μέθοδοι και οι τρόποι προσέγγισης του φαινομένου και να διοργανωθούν δράσεις, ώστε να διασφαλιστεί η καλή επικοινωνία και συνεργασία ανάμεσα σε εφήβους, εκπαιδευτικούς και γονείς για την πρόληψη και αντιμετώπιση του φαινομένου.

Κατά τη διάρκεια του διετούς Προγράμματος έγιναν ερευνητικές μελέτες με τη συμμετοχή Διευθυντών, καθηγητών, μαθητών και γονέων, διοργανώθηκαν κοινές εκπαιδευτικές δραστηριότητες, σεμινάρια, συναντήσεις εργασίας, διαλέξεις και ημερίδες. Το Πρόγραμμα ολοκληρώθηκε με την πραγματοποίηση του τριήμερου Συνεδρίου καθώς και της επίσημης Τελετής Λήξης, τον Μάιο και τον Ιούνιο του 2015 αντίστοιχα. Βασικές παράμετροι για τη διεξαγωγή και ολοκλήρωση του διετούς Προγράμματος, υπήρξαν η πραγματοποίηση είκοσι Πιλοτικών Προγραμμάτων, τριών Διασχολικών Προγραμμάτων Διαθεματικής – Διεπιστημονικής Προσέγγισης, η υλοποίηση συναφών συνεργατικών Προγραμμάτων μέσω της Ευρωπαϊκής δράσης του eTwinning καθώς και η δημιουργία ενός Δικτύου Εκπαιδευτικών Διαφορετικών Ειδικοτήτων που εργάστηκαν με βάση τις ενότητες ενός συγκεκριμένου Προγράμματος διάρκειας τριών διδακτικών ωρών με τίτλο: «Είμαι Παιδί: Υπάρχω – Αισθάνομαι – Διεκδικώ». Το παρόν εγχειρίδιο παρουσιάζει δειγματοληπτικά Καλές Πρακτικές – Στρατηγικές Πρόληψης και Αντιμετώπισης του Σχολικού Εκφοβισμού, που προήλθαν από θέματα που άπτονται των γνωστικών αντικειμένων του Γυμνασίου και του Λυκείου, από εργασίες της Ζώνης των Βιωματικών Δράσεων και από ερευνητικές εργασίες.

Επισημαίνεται ότι διοργανώθηκαν σεμινάρια σε γονείς σχετικά με την αντιμετώπιση της επιθετικότητας και βίας των εφήβων μέσω των οποίων οι γονείς έμαθαν τρόπους για την ενίσχυση της αυτοεκτίμησης των εφήβων και την ενδυνάμωσή τους στη λήψη αποφάσεων. Επίσης σχεδιάστηκαν δύο Πιλοτικά Προγράμματα για γονείς με τίτλους: «Το μοντέλο του "Γονέα" προτύπου», με κύριο θεματικό άξονα: «Η Ρητορική του μίσους» και «Καινοτόμες μη τιμωρητικές μέθοδοι αντιμετώπισης του Σχολικού Εκφοβισμού».

Παράλληλα οι φορείς από Ελλάδα και Κύπρο δημιούργησαν διαδικτυακό τόπο στον οποίο παρουσιάζονται οι δράσεις και η πορεία του έργου, τα οφέλη και τα αποτελέσματα.

Τέλος, μέσω του Ευρωπαϊκού Προγράμματος δημιουργήθηκε ένα **«Ανοιχτό» Δίκτυο εκπαιδευτικών φορέων** που λειτουργούν ως πολλαπλασιαστές και ως ένα παράδειγμα καλής πρακτικής για σχολικές

μονάδες και άλλους φορείς. Οι δράσεις των φορέων αυτών και οι Καλές Πρακτικές τους για την πρόληψη και αντιμετώπιση εκφοβιστικών συμπεριφορών αποτυπώνονται **στην ιστοσελίδα: dedebathinas.wordpress.com με τίτλο: «ΣΗ.ΜΑ. Α.Ε.Π. – Σημερινός Μαθητής – Αυριανός Ενεργός Πολίτης του Κόσμου»**. Το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα αποτελεί σταθμό για τα σχολικά δεδομένα και σηματοδοτεί νέους τρόπους αντιμετώπισης του φαινομένου.

Η επιτυχία του Προγράμματος βεβαιώνεται από τους Διευθυντές των Σχολικών Μονάδων και τους Καθηγητές - Συνδέσμους με τη Δ.Δ.Ε. για τον Σχολικό Εκφοβισμό, αλλά η πιο συνταρακτική επιβεβαίωση για την πολλαπλή αξία του προκύπτει από τους Μαθητές - Μέντορες, οι οποίοι με θέρμη και ζήλο επιμορφώθηκαν, για να λειτουργήσουν διαμεσολαβητικά και πολλαπλασιαστικά προς τους συμμαθητές τους στην πρόληψη και στην αντιμετώπιση του Σχολικού Εκφοβισμού. Η υψηλή συμμετοχή, ο πλούτος των θέσεων, η πρωτοτυπία των ιδεών και η ανιδιοτελής πνευματική τους όρεξη για τις αξίες της κατανόησης, της αλληλεγγύης, του σεβασμού του Άλλου, της υπεράσπισης της ισότητας και της δικαιοσύνης στο καθημερινό εκπαιδευτικό γίγνεσθαι, αποτελούν την καλύτερη εγγύηση για την εμπέδωση της δημοκρατίας και της κοινωνικής ειρήνης στον τόπο μας.

Το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Comenius Regio αποτελεί **μία συστηματική και στοχευμένη προσπάθεια δημιουργίας ενός ισχυρού πυρήνα συνεργαζόμενων φορέων**, με απώτερο σκοπό τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των παιδιών μας. Μέσα από μία σειρά δράσεων και την εφαρμογή καινοτόμων εκπαιδευτικών Πιλοτικών Προγραμμάτων σε σχολεία της Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας, προσπαθήσαμε να ανακαλύψουμε όλοι μαζί **μηχανισμούς πρόληψης**, που αποτελούν τον παράγοντα αντιμετώπισης εμφάνισης διαταραγμένων συνηθειών των παιδιών μας, μέσα από **μηνύματα ενημέρωσης, αφύπνισης και κινητοποίησης**.

Στόχος μας ήταν οι μαθητές να γνωρίσουν και να αποδεχτούν τον εαυτό τους, να πιστέψουν σε αυτόν και να διαμορφώσουν μία στάση ζωής, που θα προάγει τη σωματική και την ψυχο – συναισθηματική τους υγεία.

Ας μην ξεχνάμε ότι η Αγωγή για την Υγεία αποτελεί από τη φύση της μία πολυσχιδή διαδικασία. Η διατήρηση και η προαγωγή της σωματικής και ψυχικής υγείας είναι δικαίωμα όλων των παιδιών. Προϋπόθεση για την επίτευξη αυτού του στόχου είναι η διαμόρφωση μίας συνείδησης και η υιοθέτηση ενός σωστού τρόπου ζωής από μικρή ηλικία, από το οικογενειακό και σχολικό περιβάλλον.

Το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Comenius Regio είχε σαν στόχο:

- Τη γνώση, που είναι αναγκαία στους μαθητές για τη διαχείριση και επίλυση των προβλημάτων σχετικών με τον Σχολικό Εκφοβισμό.
- Τη συμμετοχικότητα, μέσω της οποίας αναπτύσσεται η αίσθηση της υπευθυνότητας και αμεσότητας στη θεώρηση των προβλημάτων εκφοβισμού και προωθείται η δραστηριοποίηση των μαθητών σε ατομικό ή συλλογικό επίπεδο για την επίλυση τους.
- Την αλλαγή του τρόπου σκέψης των μαθητών μέσω του μηνύματος του συνομηλικού προς το συνομήλικο και τη διατήρηση της νέας αυτής φιλοσοφίας σε όλους τους τομείς και τις εκφάνσεις της ζωής τους.

Το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Comenius Regio είναι συνυφασμένο με την έννοια ενός Σχολείου «ανοιχτού» στην καινοτομία, την κοινότητα, τις τεχνολογικές εξελίξεις, τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των μαθητών.

Η Συντονίστρια του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio

Αντωνία Παπατριανταφύλλου

2. Ολιστική προσέγγιση για την επίτευξη των στόχων του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio 2013-2015 της Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας για την πρόληψη και αντιμετώπιση του Σχολικού Εκφοβισμού

(Απόσπασμα από την υποβολή της πρότασης του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio 2013-2015 της Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Β' Αθήνας στο Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών)

Η ενδοσχολική βία και ο εκφοβισμός μεταξύ μαθητών παρατηρούνται όλο και συχνότερα ως φαινόμενα της σχολικής ζωής. Έρευνες μάλιστα δείχνουν ότι τα περιστατικά που καταγράφονται είναι πολύ λιγότερα από αυτά που συμβαίνουν.

Η αλλαγή της σύστασης της ελληνικής κοινωνίας είναι αναντίρρητη πραγματικότητα. Ανάλογη είναι η κατάσταση και στην Κύπρο. Όμως, στην ήδη υπάρχουσα πολυπολιτισμική πραγματικότητα, πρόσφατα έχει προστεθεί και η οικονομική κρίση και η συνακόλουθή της κοινωνική. Το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, η απουσία γονεϊκού ενδιαφέροντος, η ανεπάρκεια των δομών, των θεσμών και των προσώπων να διαχειριστούν φαινόμενα παραβατικής συμπεριφοράς μαθητών, ενισχύονται μέσα στο παθογόνο περιβάλλον της κρίσης και οδηγούν σε αντικοινωνικές συμπεριφορές.

Αν και συγκριτικά με άλλες χώρες το φαινόμενο στην Ελλάδα και την Κύπρο είναι πιο περιορισμένο, καταγράφεται μια ολοένα αυξανόμενη συχνότητα κατά τις τελευταίες δεκαετίες. Σύμφωνα με μελέτες, το 10-15% των Ελλήνων μαθητών έχει πέσει θύμα κάποιας μορφής βίας στο σχολείο. Στον ρόλο του «θύτη» έχει βρεθεί ένα ποσοστό 5%, ενώ από τους μαθητές – «θύματα» οι μισοί δεν αναφέρουν το γεγονός πουθενά. Στην Κύπρο, αντίστοιχα, σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε 24 σχολεία, ένα πολύ υψηλό ποσοστό (32%) πέφτει θύμα εκφοβισμού τουλάχιστον μία έως τρεις φορές τον μήνα, ενώ το ποσοστό αυτό αυξάνεται ανησυχητικά (στο 44%), εάν στα αμιγή θύματα προστεθεί το ποσοστό συμμετεχόντων που θεωρούνται ταυτόχρονα θύτες και θύματα.

Στο πλαίσιο των νέων δεδομένων που αντιμετωπίζει η ελληνική και η κυπριακή κοινωνία, προσθέτουμε ότι στις σχολικές μονάδες φοιτούν όλο και περισσότεροι αλλοδαποί μαθητές. Μάλιστα, ενώ μέχρι πρόσφατα η κυπριακή κοινωνία ήταν σχετικά ομοιογενής, τα στατιστικά στοιχεία δείχνουν σημαντική αύξηση των αλλοδαπών – αλλόγλωσσων μαθητών της Δημοτικής Εκπαίδευσης της Κύπρου (ποσοστό της τάξης του 13,4 του συνόλου του μαθητικού πληθυσμού.)

Σύμφωνα με μια έρευνα σε σχέση με το «προφίλ» των θυμάτων ενδοσχολικής βίας και εκφοβισμού υπό το πρίσμα της εθνο-πολιτισμικής προέλευσης:

1. Μαθητές/τριες από την Αλβανία ή άλλες χώρες εκτός Ευρώπης ή ΗΠΑ αναφέρουν ότι γίνονται συχνότερα θύματα ενδοσχολικής βίας.
2. Όσον αφορά τις στάσεις απέναντι στον εκφοβισμό, οι μαθητές/τριες από την Ελλάδα φαίνεται ότι διαφωνούν περισσότερο από τους υπόλοιπους με τη χρήση εκφοβιστικών συμπεριφορών στον χώρο του σχολείου.

Συνδυάζοντας τα στοιχεία αυτά με τη στατιστικά αποτυπωμένη καταγραφή ότι «οι μαθητές εκμυστηρεύονται περιστατικά βίας εις βάρος τους σε δασκάλους μάλλον παρά στους γονείς τους», αντιλαμβανόμαστε την αξία που έχει ο εκπαιδευτικός ως παράγοντας εντοπισμού, καταγραφής και κυρίως αντιμετώπισης ανάλογων φαινομένων.

Επιπλέον, ως απόρροια της «κρίσης», σε σχολεία της περιφέρειας της Β' Αθήνας, (π.χ. Νέα Ιωνία), έχει καταγραφεί αύξηση των κρουσμάτων βίας και παραβατικής συμπεριφοράς, παράλληλα με τα φαινόμενα οικονομικής ανέχειας (αυξανόμενη προσέλευση πολιτών στα «κοινωνικά παντοπωλεία του Δήμου» κ.λπ.).

Τέλος, δεδομένου ότι οι μαθητές αφιερώνουν όλο και περισσότερο χρόνο στο διαδίκτυο, δεν πρέπει να παραγνωρίζουμε τη σοβαρότητα που έχει ο διαδικτυακός εκφοβισμός (cyber-bullying), φαινόμενο που έχει λάβει επικίνδυνες διαστάσεις ιδιαίτερα με την εκμετάλλευση των δυνατοτήτων και της ανωνυμίας που παρέχει το διαδίκτυο. Αναφέρουμε ενδεικτικά ότι, σύμφωνα με έρευνα του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου, το 6% των παιδιών ηλικίας 9 - 16 ετών έχουν λάβει κακόβουλα ή επιβλαβή μηνύματα μέσω διαδικτύου και το 3% έχουν στείλει τέτοιου είδους μηνύματα σε άλλους.

Ας σημειωθεί ότι η υπεύθυνη επιτροπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για θέματα Νεολαίας και Εκπαίδευσης, κ. Ανδρούλα Βασιλείου, υπογράμμισε πως «... φαινόμενα σχολικού εκφοβισμού δεν είναι ανεκτά. Όλα τα παιδιά έχουν δικαίωμα σε ένα ασφαλές σχολικό περιβάλλον. Γι' αυτό οι προσπάθειες μας πρέπει να επικεντρωθούν στην εξάλειψη του προβλήματος από τις σχολικές αίθουσες...».

Η σοβαρότητα του προβλήματος οδήγησε το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στην καθιέρωση της 6^{ης} Μαρτίου ως «Ευρωπαϊκής Ημέρας κατά του Εκφοβισμού και της Βίας στο σχολείο».

Μια συνολική παιδαγωγική παρέμβαση, υπό το πρίσμα της προτεινόμενης πρωτοβουλίας, μπορεί να αποτελέσει την αρχή για ευαισθητοποίηση της εκπαιδευτικής κοινότητας (μαθητών, καθηγητών, γονέων) με παράλληλη κάλυψη της ανάγκης για εξειδικευμένη επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, οι οποίοι στις παρούσες συνθήκες δείχνουν ανέτοιμοι ή ανεπαρκείς. Η βία και η παραβατική συμπεριφορά, ενδημούν ως φαινόμενα σε περιόδους κρίσεων, όπως αυτή την οποία τόσο η Ελλάδα όσο και η Κύπρος καλούνται να αντιμετωπίσουν. Επομένως, η ανάληψη δράσεων εκπαιδευτικού χαρακτήρα με στόχο να αντιμετωπιστούν ανάλογα περιστατικά, καθίσταται ακόμη πιο επιτακτική.

Στόχοι της συνεργασίας των συμμετεχόντων φορέων του συγκεκριμένου Προγράμματος:

1. Η **καταγραφή του φαινομένου** του σχολικού εκφοβισμού στα σχολεία της Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας και του Ε.Γ.Μ.Ε. Πάφου
2. Η **αιτιολογία** του φαινομένου
3. Η διαμόρφωση **καλών πρακτικών** για την πρόληψη και αντιμετώπιση της σχολικής βίας
4. Η σύσταση ενός **δικτύου**, ώστε να προωθηθεί ένα πλαίσιο διαλόγου (συνεργασία αλληλοϋποστήριξη, ανταλλαγή ιδεών – εμπειριών, συνδιοργάνωση εκδηλώσεων) κατά του εκφοβισμού και της βίας στο σχολείο
5. Η συνολικότερη **βελτίωση της ποιότητας της σχολικής ζωής** μέσα από τη συνεργασία ολόκληρης της σχολικής κοινότητας, που προάγει τις ειρηνικές σχέσεις, την ευαισθητοποίηση και την εγρήγορση όλων.

Τα θέματα – προβλήματα που εξετάζονται στο πλαίσιο της σύμπραξης εστιάζουν σε:

1. Αποτύπωση των μορφών εκφοβισμού των εφήβων (λεκτική, σωματική, ψυχολογική βία, διαδικτυακή)
2. Καταγραφή συχνότητας και έντασης των μορφών του προβλήματος
3. Συσχέτιση του προβλήματος με ατομικά - ψυχολογικά, ενδοσχολικά, κοινωνικά, πολιτικά και πολιτιστικά δεδομένα (βλ. οικο-συστημική προσέγγιση)
4. Επισήμανση διαφορών και ομοιοτήτων φαινομένου (συγκριτική έρευνα)
5. Έλεγχος αξιοπιστίας των υφιστάμενων πρακτικών αντιμετώπισης του προβλήματος και της αποτελεσματικότητας του υπάρχοντος πλαισίου τυπικής και μη τυπικής παρέμβασης που ήδη εφαρμόζεται στα δύο ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά συστήματα
6. Ετοιμότητα και επάρκεια των εκπαιδευτικών για αποτελεσματική παρέμβαση στο πρόβλημα, προσδιορισμός των επιμορφωτικών αναγκών τους
7. Τρόπους για τη διαμόρφωση σχολικής κουλτούρας κατά της βίας και για τη μεταβολή στάσης θύτη – θύματος – παρατηρητή, με παρεμβάσεις για τον επαναπροσδιορισμό των ρόλων και αξιών ζωής, ώστε στη σχολική ζωή να εμπεδώνεται ο αξιακός κώδικας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων
8. Παρεμβάσεις για την κατάκτηση της έννοιας του πολίτη (citizenship), όπως ορίζεται και προωθείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, αποσκοπώντας στη διαμόρφωση ενεργών, δημοκρατικών πολιτών
9. Διδακτικές πρακτικές για την άρση στερεοτύπων που οδηγούν στον αποκλεισμό (με έμφαση στις μειονοτικές ή μειονεκτούσες ομάδες μαθητών)
10. Ανάδειξη των καταλληλότερων τρόπων διάχυσης της πληροφορίας για το Πρόγραμμα σε σχέση με την ιδιαίτερη φυσιογνωμία των σχολικών κοινοτήτων και των τοπικών κοινωνιών.

Η «προσέγγιση» που ακολουθείται για την επίτευξη των στόχων συνίσταται στις παρακάτω παραδοχές:

1. **Πρόκειται για συνεργασία φορέων με παρεμβάσεις σε επίπεδο λειτουργίας συστημάτων.** Ο Σχολικός Εκφοβισμός είναι προβληματική συμπεριφορά που μελετάται υπό το πρίσμα της αλληλεπίδρασης μεταξύ κοινωνικών συστημάτων (οικογένεια - σχολείο - ευρύτερη κοινωνία). Οι εμπλεκόμενοι φορείς έχουν ως σημείο αναφοράς των δράσεων και των παρεμβάσεών τους την ολιστική / «οικοσυστημική προσέγγιση». Σύμφωνα με αυτήν, η προβληματική συμπεριφορά πρέπει να εκλαμβάνεται ως δυσαρμονία του συστήματος, είναι αποτέλεσμα κοινωνικής αλληλεπίδρασης και δεν προκαλείται μόνο από τον μαθητή που επιδεικνύει τη συμπεριφορά. Επίσης, η όποια αιτία για την εμφάνιση της προβληματικής συμπεριφοράς κατανοείται και αντιμετωπίζεται στο πλαίσιο των δράσεων και αλληλεπιδράσεων μεταξύ των συμμετεχόντων στα συστήματα του κοινωνικού περιβάλλοντος.

Σε πρακτικό επίπεδο η προσέγγιση του προβλήματος είναι η εξής:

Για τους μαθητές:

A. Η «ομοταγής εκπαίδευση» (“peer - to - peer education”) με σκοπό τη διεξαγωγή δράσεων και την ανάπτυξη δεξιοτήτων από τους μαθητές τέτοιων, ώστε όχι μόνο να είναι σε θέση να αρνούνται τη συμμετοχή τους στα φαινόμενα του σχολικού εκφοβισμού ή να μπορούν να προστατεύονται από αυτά, αλλά και να μπορούν να συμβουλευθούν / παρακινούν τους «ομοταγείς» (“peers”), δηλαδή συμμαθητές / συνομηλίκους τους, σε παρόμοια αποτρεπτική συμπεριφορά.

B. Η ενεργός συμμετοχή τους σε «Ομάδες Δράσης και Διαμεσολάβησης» με παρεμβατικό ρόλο μέσα από διαδικασίες διαμεσολάβησης σε τρία επίπεδα: 1. Γενική Διαμεσολάβηση, 2. Διαμεσολάβηση σε επίπεδο Ομάδας και 3. Διαμεσολάβηση σε ατομικό επίπεδο.

Για τους γονείς:

Η ενημέρωση για τις διαστάσεις του προβλήματος και η ευαισθητοποίησή τους με τακτικές συναντήσεις και συμμετοχή τους στις ημερίδες.

Για τους εκπαιδευτικούς:

1. Η επιμόρφωση με βιωματικά σεμινάρια και συναντήσεις εργασίας με τους εκπαιδευτικούς του σχολείου της Πάφου. Ειδικότερα, στην επιμόρφωση που δέχεται ο εκπαιδευτικός αντιμετωπίζεται ως φορέας θετικής αλλαγής στο παιδαγωγικό κλίμα του σχολείου, αλλά και στο κοινωνικό περιβάλλον που βρίσκεται σε σύνδεση με αυτό. Γι' αυτό και η πρόταση ενθαρρύνει την ενδυνάμωση της Ενεργητικής Βιωματικής Εμπλοκής των εκπαιδευτικών με το πρόβλημα. Η κινητικότητα, η επικοινωνία, η συμμετοχή σε κοινές δράσεις, η επιμόρφωση και η εφαρμογή μαθητοκεντρικών, ενεργητικών μεθόδων διδασκαλίας καλλιεργούν μία γενικότερη διάθεση για την αλλαγή του παιδαγωγικού κλίματος που κυριαρχεί στο σχολείο (Οπτική του Αποτελεσματικού Σχολείου).

2. Μέσα από την ομαδοσυνεργατική διαδικασία που εφαρμόστηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος, ο εποικοδομητικός διάλογος για τη στήριξη κοινών παρεμβάσεων και συμπράξεων στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης συμβάλλει στη σύνδεση της εκπαίδευσης με την κοινωνική και ευρωπαϊκή πραγματικότητα και δημιουργεί τις προϋποθέσεις για μια βαθύτερη καλλιέργεια κοινών, ανθρωπιστικών αξιών (Παιδεία δημοκρατίας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων).

3. Το σχολείο καλλιεργεί τις γνωστικές και τις κοινωνικές-συναισθηματικές δεξιότητες των μαθητών, δημιουργώντας σ' αυτούς εσωτερικά κίνητρα για την άρνηση της αντικοινωνικής συμπεριφοράς (Κατάκτηση σταδίου ανώτερης ηθικής και καλλιέργεια συναισθηματικής νοημοσύνης).

4. Έμφαση στην πρόληψη του προβλήματος μέσω της έγκαιρης διάγνωσης. Διαμόρφωση ενός σταθερού πλαισίου υποστήριξης των εκπαιδευτικών (διαρκής ανατροφοδότηση έργου) για τον έγκαιρο εντοπισμό των πιθανών εσωγενών και εξωγενών αιτιών που μπορούν να προκαλέσουν το πρόβλημα, δηλαδή εντοπισμός και διαχείριση ατόμων με αυξημένη επικινδυνότητα ("at-risk") ή διαπίστωση παραγόντων επικινδυνότητας ("risk factors"), όπως: ανεργία γονέων, κακοποίηση στην οικογένεια, απομόνωση και έλλειψη φίλων, συμμετοχή σε ομάδες με ακραίες ιδεολογικές αναφορές κ.ά.

5. Αξιοποίηση ποικίλων εργαλείων έρευνας και ποικίλων διδακτικών πρακτικών, όπως: ποσοτική και ποιοτική έρευνα για αποτύπωση δεδομένων, χρήση μαθητοκεντρικών μεθόδων παρέμβασης, δηλαδή: ομαδοσυνεργατική μάθηση, διαθεματικότητα, μέθοδος project (Σύνθεση επιστημονικά έγκυρων ερευνητικών και παιδαγωγικών μεθόδων).

Ομάδα εργασίας:

Αθανάσιος Φαλούκας, Διευθυντής Διεύθυνσης Δ.Ε. Β' Αθήνας - Υπεύθυνος του Ευρωπαϊκού Προγράμματος και Αντωνία Παπατριανταφύλλου - Συντονίστρια του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio σε συνεργασία με τον Κωνσταντίνο Μάλαμα, Καθηγητή Πληροφορικής - Τεχνικό Υπεύθυνο του ΚΕ.ΠΛΗ.ΝΕ.Τ. της Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας και με τους επιστημονικούς συνεργάτες του 3^{ου} ΓΕ.Λ. Ηρακλείου Αττικής - σχολείου πυρήνα του Ευρωπαϊκού Προγράμματος: Απόστολο Κωνσταντίνου, Φιλολόγο - Συντονιστή των Δράσεων του Λυκείου, Γεωργία Ζάχου, Φιλολόγο, Καλλιόπη Παππά, Καθηγήτρια Αγγλικής Γλώσσας και Λεωνίδα Κωλέττη, Θεολόγο - Ψυχολόγο

3. Η συμβολή της Μονάδας Εφηβικής Υγείας Β΄ Παιδιατρικής Κλινικής Πανεπιστημίου Αθηνών - Νοσοκομείο Παίδων «Π. & Α. Κυριακού» στην υλοποίηση του Ευρωπαϊκού Προγράμματος

Οι ειδικοί επιστήμονες της Μονάδας Εφηβικής Υγείας της Β΄ Παιδιατρικής Κλινικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, Νοσοκομείο Παίδων «Π. και Α. Κυριακού» - Μ.Ε.Υ.:

1) Συμμετείχαν με εισηγήσεις στις ημερίδες, στις διαλέξεις, στο τριήμερο Συνέδριο και στην επίσημη Τελετή Λήξης του Comenius Regio, που διοργανώθηκαν από τη Διεύθυνση Δ.Ε. Β΄ Αθήνας και παρείχαν επιστημονική καθοδήγηση, συμβουλευτική στήριξη και καθοδήγηση διαχείρισης συγκεκριμένων περιστατικών. Επίσης, συμμετείχαν στην επιμόρφωση των 240 Μαθητών – Μεντόρων διαφορετικών σχολείων της Διεύθυνσης Δ.Ε. προετοιμάζοντάς τους για την «Ομοταγή Εκπαίδευση» / “peer – to – peer education”. Οι τρόποι εκπαίδευσης και τα συμπεράσματα παρουσιάστηκαν από τους ίδιους τους Μαθητές - Μέντορες στο πάνελ «Βουλή των Νέων» κατά τη διάρκεια του 8^{ου} Εντατικού Σεμιναρίου στην Εφηβική Ιατρική στην Αθήνα (14 Μαρτίου 2015).

2) Συμμετείχαν στη σχεδίαση έρευνας σε μαθητές και γονείς σε συνεργασία με τους Συντονιστές της Διεύθυνσης Δ.Ε. Β΄ Αθήνας και το Τμήμα Γνωστικής Ψυχολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών.

3) Επιμόρφωσαν εκπαιδευτικούς της Διεύθυνσης Δ.Ε. Β΄ Αθήνας και του Επαρχιακού Γραφείου Παιδείας Μ.Ε. Πάφου για την έγκαιρη διάγνωση του φαινομένου, τον τρόπο προσέγγισης του «θύτη», του «θύματος» και του «παρατηρητή», καθώς και την πρόληψη και τη διαχείριση περιστατικών. Πραγματοποίησαν εκπαιδευτικές επισκέψεις ενημέρωσης σε σχολεία της Β΄ Αθήνας για θέματα Εκφοβισμού (τόσο σε πραγματικό περιβάλλον όσο και σε διαδικτυακό), συμπεριφορών εξάρτησης και ασφαλούς πλοήγησης στο Διαδίκτυο.

4) Υλοποίησαν ενημερωτικές παρεμβάσεις σε μαθητές και εκπαιδευτικούς των σχολείων Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης της χώρας στο πλαίσιο του Προγράμματος του Υ.ΠΟ.ΠΑΙ.Θ. «Κοινωνικό Σχολείο» ύστερα από σχετική έγκριση υλοποίησης από το Υ.ΠΟ.ΠΑΙ.Θ..

5) Συμμετείχαν σε κοινές δράσεις με τη Διεύθυνση Δ.Ε. Β΄ Αθήνας με σκοπό τη διάχυση καλών πρακτικών σε άλλες Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, σε διαφορετικά Πανεπιστημιακά Τμήματα, σε Ιδρύματα, σε Κέντρα Πρόληψης και Προαγωγής Υγείας, σε Δήμους και σε άλλους φορείς.

6) Σημαντική ήταν η συμβολή των επιστημονικών συνεργατών της Μ.Ε.Υ. με το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα «ENABLE – Ενδυναμώνω» - Ευρωπαϊκό Δίκτυο ενάντια στον Εκφοβισμό σε Περιβάλλον Μάθησης ή/και Διασκέδασης: 01/10/2014 – 30/09/2016, με τη συμμετοχή έξι εταίρων, πέντε χωρών, με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των εταιρειών τεχνολογίας και ερευνητών διεθνούς εμβέλειας: (<http://enable.eun.org>).

4. Δράσεις του 3^{ου} ΓΕ.Λ. Ηρακλείου Αττικής ως σχολείου – πυρήνα στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio

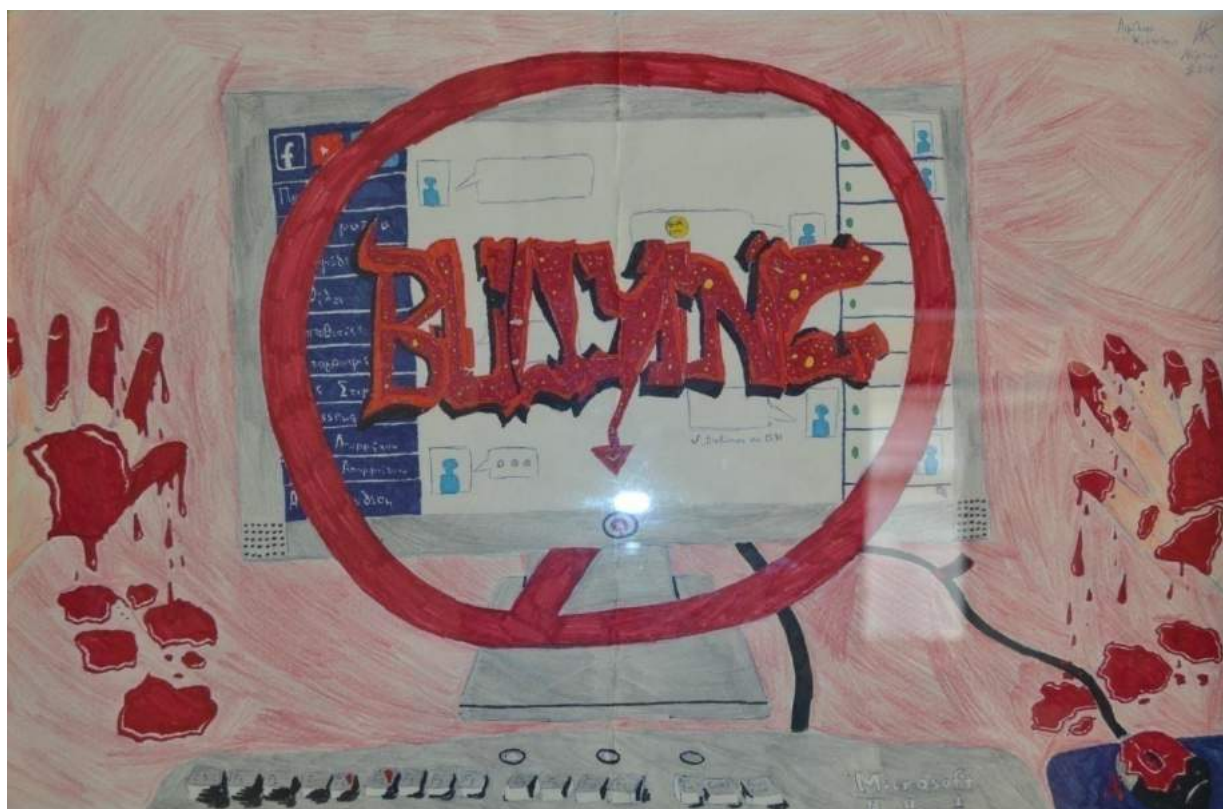
1^ο έτος

- Δύο διαλέξεις ενημερωτικού χαρακτήρα στους γονείς των μαθητών όλων των τάξεων για το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας και ειδικότερα τις μορφές εκφοβισμού στα σχολεία - Ενημέρωση για τις δράσεις του Προγράμματος, τους τρόπους εμπλοκής των γονέων και των μαθητών - Συλλογή 107 ερωτηματολογίων για αποτύπωση υφισταμένης κατάστασης - Τα ερωτηματολόγια δόθηκαν για επεξεργασία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών
- Επιλογή κατάλληλων και σχετικών θεματικών ενοτήτων στο πλαίσιο των μαθημάτων (και των τριών τάξεων): Λογοτεχνία, Νεοελληνική Γλώσσα, Ξένη Γλώσσα, Λογοτεχνία (Διαθεματικότητα) Έγκριση 4 (2 για Α' Λυκείου και 2 για Β' Λυκείου) ερευνητικών εργασιών με θέμα: «Σχολικός εκφοβισμός» για το 1^ο τετράμηνο
- Παρουσίαση δειγματικών διδασκαλιών στους Κύπριους εταίρους (ενότητες γνωστικών αντικειμένων που συνδέονται με το θέμα του Προγράμματος)
- Διάλεξη - Ενημέρωση μαθητών Α' Λυκείου για το «Διαδικτυακό Εκφοβισμό» από τον Υπεύθυνο της Μονάδας Εφηβικής Υγείας του Πανεπιστημίου Αθηνών, κ. Γεώργιο Κορμά
- Συναυλία ευαισθητοποίησης με συγκροτήματα του σχολείου - Σύνθεση και παρουσίαση τραγουδιού ενάντια στη βία: «Βία σημαίνει δυστυχία»
- Εκπόνηση και παρουσίαση ομαδικών εργασιών με θέματα: ενδοσχολική βία, εκφοβισμός και θυματοποίηση στο πλαίσιο του μαθήματος Ερευνητική Εργασία (Project) στις Α' και Β' Λυκείου
- Διάλεξη ενημερωτικού χαρακτήρα σε γονείς μαθητών 3^{ου} ΓΕ.Λ. για το σχολικό εκφοβισμό, τις μορφές του, τα αίτια, τα αποτελέσματα, τα συναισθήματα «θύτη – θύματος – παρατηρητή» και τρόπους διαπραγμάτευσης, πρόληψης και προστασίας
- Διεξαγωγή Λογοτεχνικού Διαγωνισμού με θέμα σχετικό με τα φαινόμενα βίας σε σχολικό επίπεδο - Θέμα: «Λόγος και Τέχνη ενάντια στη βία
- Βιωματικό εργαστήριο μαθητριών Β' Λυκείου με τίτλο: «Συμμετέχουμε σε δράσεις, Συμβάλλουμε στην καταπολέμηση της βίας»: Επιστημονική θεατρική παράσταση (με μορφή χοροδράματος)
- Μαθητικό Καλλιτεχνικό Εργαστήριο: Διαγωνισμός για τη δημιουργία αφίσας με θέμα: «Ευαισθητοποίηση κατά της βίας»
- Συζήτηση - συνέντευξη ομάδας μαθητών με τον ποιητή Τίτο Πατρίκιο («Η ποίηση ως κουλτούρα αντι-βίας») - Κινηματογράφηση συνέντευξης
- Δειγματικές διδασκαλίες στους φοιτητές του Τμήματος Παιδαγωγικής του Ε.Κ.Π.Α. (Εκθεση Γ' Λυκείου: «Διαδικτυακός εκφοβισμός» και Λογοτεχνία Α' Λυκείου: «Ψυχολογική βία και έφηβοι»), από τους «Μέντορες» κα Ζάχου και κ. Κωνσταντίνου
- Ενδοσχολική επιμόρφωση καθηγητών 3^{ου} ΓΕ.Λ. για το Viennese Competence Program (ViSC) από την κα Όλγα Σολομώντος - Κουντούρη (Πανεπιστήμιο Neapolis Πάφου - Εταίρος Κύπρου)
- Διεξαγωγή Ημερίδας με θέμα: «Παρέμβαση στη σχολική πραγματικότητα και χρήση καινοτόμων πρακτικών κατά της βίας» με συμμετοχή όλων των φορέων Ελλάδας και Κύπρου - Παρουσίαση δράσεων του 3^{ου} ΓΕ.Λ. Ηρακλείου και αποτελεσμάτων τους - Βράβευση λογοτεχνικού έργου και αφίσας - Σύνδεση με εορτασμό Παγκόσμιας Ημέρας Ποίησης (Θέμα Ημερίδας: «Λόγος και Τέχνη ενάντια στη βία»)
- Συμμετοχή – εισηγήσεις της ομάδας καθηγητών του Προγράμματος στις δράσεις της Διεύθυνσης Δ.Ε. Β' Αθήνας για διάχυση τεχνολογίας δράσεων 3^{ου} ΓΕ.Λ. Ηρακλείου Αττικής (με δείγματα δραστηριοτήτων των μαθητών του 3^{ου} ΓΕ.Λ. Ηρακλείου - κα Παππά και κα Ζάχου)

2^ο έτος

- Διάλεξη ενημερωτικού χαρακτήρα στους γονείς των μαθητών για το φαινόμενο βίας και ειδικότερα τις μορφές εκφοβισμού στα σχολεία (κ. Απόστολος Κωνσταντίνου και κ. Γεωργία Ζάχου)
- Σύσταση/βελτίωση του καταστατικού χάρτη του σχολείου κατά της βίας (Σχολικός Κανονισμός): Σύμφωνα τήρησης των όρων του από τους μαθητές (Διευθυντής και Ομάδα Εργασίας εκπαιδευτικών του σχολείου)
- Έναρξη δράσης eTwinning project σε συνεργασία με το Λύκειο Α' Εθνάρχη Μακαρίου Γ'/Μουσικό Λύκειο Πάφου. Το έργο οργανώθηκε, προτάθηκε στην πλατφόρμα eTwinning από τον συντονιστή των δράσεων του Λυκείου κ. Α. Κωνσταντίνου και εξακολουθεί να είναι ενεργό σε συνεργασία με τον εκπαιδευτικό του Λυκείου Πάφου, κ. Μαρίνο Χατζημιτσή. Υπάρχει βούληση των δύο εταίρων σχολείων να συνεχιστεί την επόμενη χρονιά κι έχει ήδη προταθεί επέκταση της συνεργασίας με εκπαιδευτικούς από Γαλλία, Νορβηγία, Ισπανία και Ελλάδα

- Δημιουργία «Ομάδων Δράσης και Διαμεσολάβησης κατά του Σχολικού Εκφοβισμού» από τους μαθητές του Λυκείου, οι οποίοι συμμετείχαν στην επιμόρφωση των «Μαθητών – Μεντόρων της Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας» με την επίβλεψη της κ. Καλλιόπης Παππά
- Προσομοίωση ρόλων και σενάρια αντιμετώπισης με την επίβλεψη της κ. Καλλιόπης Παππά
- Επινοημένες Μελέτες Περίπτωσης (αξιοποίηση σχετικής βιβλιογραφίας) με σκοπό τη συναισθηματική και πρακτική προετοιμασία μαθητών και εκπαιδευτικών για πραγματικές περιπτώσεις: επίβλεψη από τις καθηγήτριες κ. Γεωργία Ζάχου και κ. Καλλιόπη Παππά
- Δειγματικές διδασκαλίες στους φοιτητές του Τμήματος Παιδαγωγικής του ΕΚΠΑ (Λογοτεχνία Γ' Λυκείου: «Τα ηθικά διλήμματα μέσα από τη Λογοτεχνία και τα Αρχαία Ελληνικά» και Γλώσσα Α' Λυκείου: «Οι λέξεις πονάνε - Λεκτική βία και έφηβοι»), από τους «Μέντορες» κ. Γεωργία Ζάχου και κ. Απόστολο Κωνσταντίνου
- Δεύτερη ενδοσχολική επιμόρφωση καθηγητών του 3^{ου} ΓΕ.Λ. Ηρακλείου Αττικής για το Πρόγραμμα Viennese Competence Program (ViSC) από την κ. Όλγα Σολομώντος – Κουντούρη – του Πανεπιστημίου Nearolis Πάφου
- Δημιουργία ταινίας μικρού μήκους από μαθητές του Λυκείου με τίτλο: «Ποιος θα την πέσει στο ... φυτό;» - Πρώτο βραβείο Πρωτοποριακής Δράσης κατά του Σχολικού Εκφοβισμού
- Μαθητικός διαγωνισμός για το «σχολικό τραγούδι δράσης» του Προγράμματος: (Συγγραφή στίχων στα αγγλικά και ηχογράφηση) – Παρουσίαση σε πολλές εκδηλώσεις της Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας και της Μ.Ε.Υ. του Πανεπιστημίου Αθηνών
- Συνολική παρουσίαση των δράσεων του 3^{ου} Λυκείου στο τριήμερο συνέδριο της Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας. Ειδικότερα:
 - 1^η ημέρα: Παρουσίαση του έργου των μαθητών από την κ. Καλλιόπη Παππά με τίτλο: «Έκφραση και Δημιουργικότητα: ΠΑΙΔ(Ε)ΙΑ ΟΧΙ ΒΙΑ»
 - 3^η ημέρα: Σύνοψη διδακτικών παρεμβάσεων και παρουσίαση μικροδιδασκαλιών με αναφορές στην ψυχοπαιδαγωγική τους τεκμηρίωση από τον κ. Απόστολο Κωνσταντίνου και την κ. Γεωργία Ζάχου - Εισήγηση με τίτλο: «Ουτοπία η διαμόρφωση της Ανώτερης Ηθικής στο σχολείο; "Αρχή του παραμυθιού, καλημέρα σας"..."»
 - Μαθητικό έντυπο που παρουσιάζει το σύνολο των δράσεων του 3^{ου} Λυκείου, καταγράφοντας, κυρίως, τις θέσεις και τις απόψεις των μαθητών. Θα αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του 3^{ου} Λυκείου και θα τοποθετηθεί με μορφή αφίσας σε αρκετά σημεία του σχολείου – Αρχιουνταξία: Ομάδα Μαθητών Α' και Β' Λυκείου με την επίβλεψη της καθηγήτριας κ. Γεωργίας Ζάχου.

5. Πρόγραμμα «ομοταγούς εκπαίδευσης» - “peer - to - peer education” Μαθητών – Μεντόρων της Διεύθυνσης Δ.Ε. Β΄ Αθήνας

Στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio 2013-2015 της Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Β΄ Αθήνας πραγματοποιήθηκε Πιλοτικό Πρόγραμμα στο οποίο συμμετείχαν 240 Μαθητές – Μέντορες, που εκπαιδεύτηκαν, για να ευαισθητοποιήσουν τους συνομηλίκους τους σε θέματα σχετικά με τον Σχολικό και Διαδικτυακό Εκφοβισμό. Πραγματοποιήθηκαν συνολικά τέσσερις συναντήσεις. Η εκπαίδευση πραγματοποιήθηκε από τη Συντονίστρια του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio, κ. Αντωνία Παπατριανταφύλλου, τους Επιστημονικούς Συνεργάτες της Μονάδας Εφηβικής Υγείας της Β΄ Παιδιατρικής Κλινικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, Νοσοκομείο Παιδών «Π. & Α. Κυριακού», κ. Άρτεμη Τσίτσικα και κ. Ρέα Δουμανά, τον επιστημονικό συνεργάτη του Κέντρου Ασφαλούς Διαδικτύου και των Σχολών Γονέων του Ι.ΝΕ.ΔΙ.ΒΙ.Μ του Υ.ΠΟ.ΠΑΙ.Θ., κ. Γεώργιο Κορμά, τον ηθοποιό – σκηνοθέτη, κ. Γεώργιο Ρούφα, την Υπεύθυνη Δημοσίων Σχέσεων της θεατρικής παράστασης «On line», κ. Στελλίνα Ανεμά και τους Υπευθύνους των Δομών Λειτουργίας της Δ.Δ.Ε. Β΄ Αθήνας.

Κατά την πρώτη συνάντηση οι μαθητές με τη δημιουργική τους φαντασία ερμήνευσαν την αφίσα του Προγράμματος, ανέλυσαν τα μηνύματα που προβάλλει και, με τη μέθοδο του «καταιγισμού ιδεών», έδωσαν τον ορισμό του Σχολικού Εκφοβισμού, τα χαρακτηριστικά του παιδιού που εκφοβίζει, του παιδιού που εκφοβίζεται και των παρατηρητών και πρότειναν τρόπους πρόληψης και αντιμετώπισης του φαινομένου.

Το λογότυπο του Προγράμματος, δημιουργία της Συντονίστριας του Comenius Regio, είναι επηρεασμένο από το καράβι του Ιάσονα της Αργοναυτικής Εκστρατείας. Δεν είναι ένα σύγχρονο πλεούμενο, αλλά είναι εμπνευσμένο από τα αρχαία ελληνικά ναυπηγικά πρότυπα. Το νερό μάς θυμίζει ότι η Ελλάδα ήταν μεγάλη ναυτική δύναμη και αποτελούσε το συνδετικό στοιχείο της με τον έξω κόσμο. Τα νερά δεν είναι τελείως ήρεμα, αλλά καλοτάξιδα, πράγμα που σημαίνει ότι παρά τις κοινωνικές αντιπαραθέσεις θα βρεθεί λύση. Στο νερό γεννήθηκε η ζωή. Η απεραντοσύνη της θάλασσας παρουσιάζει το μέγεθος του προβλήματος. Το καράβι συμβολίζει την επιστροφή και την ενασχόληση με την Παιδεία, κυρίως την Ανθρωπιστική: οι βάσεις βρίσκονται στην αρχαία ελληνική ανθρωπιστική παράδοση. Αντιπροσωπεύει το ταξίδι της ζωής μας. Αποτελεί το σύμβολο του ταξιδιού και της αναζήτησης στο θέμα του εκφοβισμού των εφήβων. Οι μαθητές θεώρησαν τους εαυτούς τους «ταξιδευτές της ζωής» με όνειρα, στόχους, ηθικές αξίες. Οπλισμένοι με εσωτερική δύναμη, επηρεάζονται από τα θετικά πρότυπα, στηρίζονται γερά στα πόδια τους και προχωρούν. Παρά τα λίγα σύννεφα στον ορίζοντα, το ταξίδι είναι ευχάριστο, οδηγεί στη σωστή ενημέρωση, την ευρεία γνώση, την ευαισθητοποίηση, την πρόληψη και την αντιμετώπιση του εκφοβισμού. Το πρόβλημα λύνεται μέσα από τη σωστή παιδεία. Με το σύνθημα «ΠΑΙΔ(Ε)ΙΑ ΟΧΙ ΒΙΑ», που εμπνεύστηκαν ο Διευθυντής Δ.Δ.Ε. Β΄ Αθήνας, κ. Αθανάσιος Φαλούκας και ο Πρώτος Λειτουργός Εκπαίδευσης του Επαρχιακού Γραφείου Παιδείας Μέσης Εκπαίδευσης Πάφου, κ. Ιωάννης Ευθυμίου, μεταδίδεται το μήνυμα ότι η βία σε καμιά περίπτωση δεν είναι λύση. Ποτέ δεν απαντάμε στη βία με βία. Το πανί του καραβιού έχει αντικατασταθεί από ένα ανοιχτό βιβλίο. Η γνώση και η αναζήτησή της μας καθοδηγεί σε αυτό το ταξίδι. Το άγραφο βιβλίο μάς θυμίζει την ανωνυμία που αναζητούν τα θύματα ή και οι θύτες (κρύβουν την πραγματική ταυτότητά τους πίσω από ψεύτικα profiles). Το βιβλίο περιμένει τις ΙΔΕΕΣ των μαθητών, για να εμπλουτιστεί. Η προσέγγιση είναι ολιστική, δηλαδή το καράβι, για να ταξιδέψει, πρέπει όλοι, μαθητές, εκπαιδευτικοί, γονείς, φορείς πάνω σε αυτό να «κάνουμε κουπί». Άρα απαιτείται η συντονισμένη προσπάθεια όλων μας, για να προχωρήσει η πλεύση και να πιάσουμε λιμάνι. Η δουλειά δεν είναι χαλαρή. Απαιτεί κόπο και ένωση δυνάμεων. Ο Ήλιος της αφίσας αντιπροσωπεύει το πνεύμα, τις αιώνιες αξίες, τα ιδανικά μετουσιωμένα σε φως. Πρέπει να μένουμε άγρυπνοι σε κάθε εκφοβιστική συμπεριφορά και όχι αμέτοχοι θεατές. Το μάτι που βλέπουμε στο σκαρί του καραβιού μάς υπενθυμίζει ότι πρέπει να έχουμε τα «μάτια μας ανοιχτά», γιατί το πρόβλημα είναι δίπλα μας.

Δεν κλείνουμε τα μάτια στο πρόβλημα. Δε μένουμε απαθείς ούτε αδρανείς. Το έμβολο που υπάρχει πάνω στο καράβι συμβολίζει το όπλο μας ενάντια στις δυσκολίες που θα συναντήσουμε. Η γνώση, η επιμόρφωση και ο συντονισμός των προσπαθειών μας θα είναι τα όπλα μας στην πρόληψη και αντιμετώπιση του εκφοβισμού. Οι καμπύλες του σχεδίου δείχνουν συγκίνηση, σκίρτημα, συναίσθημα όλων των εμπλεκομένων. Η κατεύθυνση του σχεδίου προς τον ήλιο δείχνει το πέρασμα σε άλλο, ανώτερο επίπεδο συνειδητότητας και στη διεύρυνση των αντιλήψεων μας.

«Ο νταής της παρέας δεν είναι καθόλου μάγκας. Μάγκες είμαστε εμείς που αναγνωρίζουμε το πρόβλημα, αντιδρούμε και προσπαθούμε να ενημερωθούμε, για να είμαστε ικανοί να στηρίζουμε και να δώσουμε λύσεις, όταν χρειαστεί.»

Παράλληλα, αξιοποιήθηκε το έργο τέχνης ενός κατεξοχήν μοντέρνου καλλιτέχνη των αρχών του 20ου αιώνα, του Γιάννη Γαϊτή, το οποίο βρίσκεται στην Εθνική Πινακοθήκη αλλά και στον Σταθμό Λαρίσης, «Τα Ανθρωπάκια». Η Συντονίστρια του Προγράμματος εξήγησε στους μαθητές ότι ο Γιάννης Γαϊτής υπήρξε ένας από τους πρωτοπόρους καλλιτέχνες, με διεθνείς διακρίσεις και, ουσιαστικά, ο πρώτος που επιβεβαίωσε την άποψη ότι ο καλλιτέχνης επηρεάζεται και ταυτόχρονα επηρεάζει την εποχή του και τον κόσμο του. Προσέθεσε ότι ο καλλιτέχνης παίρνει και ταυτόχρονα δίνει, δέχεται και εκφράζει τα στοιχεία που υπάρχουν γύρω του, αλλά και μέσα του, και γι’ αυτό μας δίνει πάντοτε την πορεία ενός πολιτισμού, όπως τον τροποποιεί η δημιουργία του. Οι μαθητές ανταποκρίθηκαν με τον καλύτερο τρόπο στο κάλεσμα αποκωδικοποίησης των μηνυμάτων του έργου τέχνης, μιλώντας για το «Ανώνυμο Ανθρωπάκι», τη μαζικοποίηση της σύγχρονης κοινωνίας, την ομοιομορφία, τον καταναλωτισμό, την εσωστρέφεια, τη μοναξιά μέσα στο πλήθος, την απομόνωση, την υποταγή.

Συγκρίνοντας το συγκεκριμένο έργο τέχνης με το έργο ενός ανώνυμου ζωγράφου, που προτίμησε να αποδώσει το έργο του με καμπύλες γραμμές και να περιγράψει μία άλλη κοινωνία ανθρώπων με περισσότερο συναίσθημα, οι μαθητές κατέληξαν στο ότι πρέπει να αποκτήσουν «Νέα Συνείδηση» και όραμα για το μέλλον, τονίζοντας ότι είναι απαραίτητη η κοινωνική συνοχή, η αλληλεγγύη όπως και κάθε μορφή συλλογικής προσπάθειας και καταδικάζοντας κάθε μορφή βίας. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στο γεγονός ότι η «καμπύλη» του συγκεκριμένου έργου τέχνης αποτελεί τον «φακό» της κοινωνίας, ο οποίος μεγεθύνει, εμβαθύνει και δείχνει απλά ότι σήμερα προσπερνάμε την ουσία και δεν καταπολεμούμε το κακό από τη ρίζα του. «Τρόποι πρόληψης και αντιμετώπισης του φαινομένου της ενδοσχολικής βίας είναι απαραίτητο να προσδιοριστούν και να καταγραφούν», τόνισαν οι μαθητές και έτσι συμφωνήθηκε να οργανώσουν και να αναλάβουν δράσεις αφύπνισης των συμμαθητών τους, αναζητώντας συμμαχίες και ενισχύοντας το ομαδικό πνεύμα και την αλληλεγγύη μεταξύ των μαθητών.

Η επιμόρφωσή τους ολοκληρώθηκε με καινοτόμες βιωματικές δράσεις με σύνθημα: «Ενημερώνω – Εκπαιδεύω – Αποτρέπω τη Βία στο Σχολείο». Οι Μαθητές – Μέντορες αξιοποίησαν τις γνώσεις τους και σχεδίασαν εκπαιδευτικό υλικό με τη συνδρομή των καθηγητών τους, μέσα από διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα. Από κοινού προώθησαν τα μηνύματα του Ευρωπαϊκού Προγράμματος με τη στήριξη του Δικτύου Εκπαιδευτικών Διαφορετικών Ειδικοτήτων με τίτλο «Είμαι Παιδί: Υπάρχω – Αισθάνομαι – Διεκδικώ».

6. «Φωνή Μαθητών - Μεντόρων»

Αξιότιμε Διευθυντά Διεύθυνσης της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Β' Αθήνας, κύριε Φαλούκα,
Αξιότιμη Συντονίστρια του Comenius Regio, κυρία Παπατριανταφύλλου,

Θα ήθελα από την πλευρά των Μαθητών - Μεντόρων να εκφράσω τις ευχαριστίες μας για τη δυνατότητα που μας προσφέρατε μέσω του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio της Διεύθυνσης να αντιληφθούμε την αξία της δικής μας παρουσίας και συμμετοχής στην αντιμετώπιση παθογενειών της εποχής μας.

Κατανοήσαμε ότι το σχολείο δεν παρέχει μονόπλευρη γνώση αλλά πολυδιάστατη αγωγή και αντιληφθήκαμε ότι οι συνειδητοποιημένοι μαθητές είναι «φάροι» και «σηματοδότες» για την ασφαλή πορεία και άλλων στους δαιδαλώδεις και επικίνδυνους δρόμους της ζωής. Μάθαμε πως δεν μπορούμε και δεν πρέπει να περιμένουμε έτοιμες λύσεις. Δεν μπορούμε να ενοχοποιούμε τους άλλους, δεν επιτρέπεται να σιωπούμε στα δύσκολα.

Η κοινωνία, μέρος της οποίας είναι και το σχολείο, μας προσκαλεί, μας προκαλεί και στηρίζεται σε εμάς. Οι δυνατοί, οι μεγάλοι είδαμε πως δεν μπορούν να τα καταφέρουν μόνοι τους. Νομίζουμε πως μέσα από το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα αποδείξαμε πως μπορούν να μας εμπιστεύονται. Υποσχόμαστε πως δεν πρόκειται να προδώσουμε την εμπιστοσύνη τους, που άλλωστε μας ενδυναμώνει και τονώνει την αυτοπεποίθησή μας.

Σας ευχαριστούμε θερμά.

Αγγελική – Βιργινία Καραούλη

Μαθήτρια Α' Τάξης

5^{ου} Γενικού Λυκείου Αμαρουσίου

Μέλος Οργανωτικής Επιτροπής Μαθητών – Μεντόρων Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας

7. Ερωτηματολόγιο στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio 2013-2015, που συμπληρώθηκε από 100 Μαθητές - Μέντορες

Ο Σχολικός Εκφοβισμός (bullying) είναι ένα φαινόμενο νεανικής παραβατικότητας, που εμφανίζεται σε πολλές χώρες του κόσμου. Ο Σχολικός Εκφοβισμός αναφέρεται στη χρήση βίας μεταξύ μαθητών ή συνομηλίκων παιδιών με στόχο να προκληθεί πόνος ή αναστάτωση. Εμφανίζεται με τη μορφή του λεκτικού εκφοβισμού (κοροϊδία, διακρίσεις, σεξουαλικά σχόλια), του κοινωνικού εκφοβισμού (διάδοση φημών, καταστροφή προσωπικών αντικειμένων, κλοπή, απομόνωση από την ομάδα), του σωματικού εκφοβισμού (χτυπήματα, σπρωξίματα, κλωτσιές), του ηλεκτρονικού εκφοβισμού (εκβιασμός μέσω Διαδικτύου και ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, μέσω μηνυμάτων στο κινητό τηλέφωνο). Το ερωτηματολόγιο έχει ως σκοπό τη διερεύνηση περιστατικών βίας και εκφοβισμού στη σχολική μονάδα.

Σημείωσε ελεύθερα και ειλικρινά τις απόψεις σου, όποιες και να είναι.

Το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο.

DON'T BULLY.... BE A FRIEND

Φύλο:

Τάξη:

1. Θεωρείς τις σχέσεις σου καλές με τους συμμαθητές σου;

α) πολύ β) αρκετά γ) λίγο δ) πολύ λίγο ε) καθόλου

2. Ποια είναι η γνώμη σου για τους μαθητές που είναι βίαιοι;

α) Με ενοχλεί η συμπεριφορά τους, αλλά τους καταλαβαίνω β) Διαφωνώ με τη συμπεριφορά τους

γ) Με φοβίζουν / με τρομάζουν δ) Μου αρέσουν, θέλω να τους μοιάσω

3. Έχεις πέσει θύμα εκφοβισμού ή βίας από άλλα παιδιά του σχολείου;

α) Πολύ συχνά β) Συχνά γ) Μερικές φορές δ) Σπάνια ε) Ποτέ

4. Γιατί οι παρατηρητές δεν αντιδρούν;

α) Φοβούνται β) Θεωρούν ότι δεν τους αφορά το συμβάν γ) Έχουν υπάρξει οι ίδιοι θύματα ή θύτες

5. Έχεις υπάρξει θύτης εκφοβισμού ή βίας;

α) **Ναι** επειδή: i. έχω υπάρξει και θύμα

ii. τα θύματα είναι αδύναμα

iv. νιώθω μειονεκτικά

iii. νιώθω υπεροχή

v. δεν θέλω να ξαναγίνω θύμα

β) **Όχι**

6. Αισθάνεσαι ασφάλεια στο σχολείο κατά τη διάρκεια των διαλειμμάτων;

α) πολύ β) αρκετά γ) λίγο δ) πολύ λίγο ε) καθόλου

7. Για ποιους λόγους γίνεται κάποιος θύμα εκφοβισμού στο σχολείο;

α) Για το χρώμα του δέρματός του και την καταγωγή του β) Για το ντύσιμο του γ) Γιατί είναι αδύναμος δ) Γιατί είναι "διαφορετικός" ε) Χωρίς λόγο

8. Με ποιους τρόπους εκδηλώνεται συνήθως η βία στα θύματα;

α) σωματική β) λεκτική γ) ψυχολογική δ) ηλεκτρονική

9. Σε ποιο χώρο συμβαίνουν πιο συχνά;

α) Τάξη β) Τουαλέτες γ) Προαύλιο

10. Ποιες ενέργειες κατά τη γνώμη σου θα πρέπει να γίνουν για να αισθάνεσαι ασφάλεια στον σχολικό χώρο;

α) Ο Διευθυντής και οι καθηγητές να ενδιαφέρονται περισσότερο για τους μαθητές και να είναι αυστηροί σε περιστατικά βίας.

β) Οι κανονισμοί του σχολείου να εφαρμόζονται και να τηρούνται.

γ) Οι μαθητές να μάθουν / εκπαιδευτούν στο να επιλύουν με ειρηνικά μέσα τις διαφορές τους.

δ) Να ορισθεί κάποιος ως υπεύθυνος στη διαχείριση των περιστατικών βίας με ηρεμία και σοβαρότητα.

ε) Να υπάρχει ψυχολόγος στο σχολείο, ο οποίος θα διαχειρίζεται τα περιστατικά βίας.

11. Ποιους τρόπους αντιμετώπισης προτείνεις εσύ για τον σχολικό εκφοβισμό; (γραπτώς)

Επιμέλεια: Έλενα Κορναράκη, Εκπαιδευτικός ΠΕ01 - ΠΕ02

στο 1^ο Γενικό Λύκειο Παπάγου

8. «Τι είναι ο Σχολικός Εκφοβισμός;»

(Απόσπασμα από την παρουσίαση των Μαθητών – Μεντόρων του 8^{ου} Γυμνασίου – Α.Τ. Χαλανδρίου για τον Σχολικό Εκφοβισμό με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα κατά της Σχολικής Βίας, 6 Μαρτίου)

Ο Σχολικός Εκφοβισμός χαρακτηρίζεται από την επαναλαμβανόμενη, απρόκλητη παρενόχληση, κάποιου παιδιού το οποίο δυσκολεύεται να υπερασπιστεί τον εαυτό του.

Πώς ορίζεται ο Σχολικός Εκφοβισμός;

Στην πραγματικότητα, το φαινόμενο του Σχολικού Εκφοβισμού δύσκολα μπορεί να οριστεί, αφού εκδηλώνεται με διάφορες μορφές:

- Ψυχολογικής βία, που εκφράζεται με διάφορα πειράγματα, παρατσούκλια, κοροϊδία, διάδοση φημών, εξύβριση, ταπείνωση, εξευτελισμό, ρατσιστικά σχόλια, απειλές ή και τρομοκρατία. Η ψυχολογική βία περιλαμβάνει επίσης και τον εσκεμμένο αποκλεισμό μαθητών από διάφορες κοινωνικές και σχολικές δραστηριότητες.
- Σεξουαλική παρενόχληση, που χαρακτηρίζεται από σεξουαλικά ταπεινωτικά σχόλια, ανεπιθύμητα αγγίγματα, εξαναγκασμό του θύματος να παρακολουθεί ή να συμμετέχει ενεργά σε σεξουαλικές πράξεις και βιασμός. Όλα αυτά, το παιδί που εκφοβίζεται μπορεί μερικές φορές να εξαναγκαστεί να τα υποστεί ή και να τα πράξει μπροστά σε άλλους.
- Σωματική βία, που εκδηλώνεται με χτυπήματα, σπρωξίματα, κλοτσιές, τσιμπιές κλπ.
- Οικονομική εκμετάλλευση των παιδιών που εκφοβίζονται, με αποτέλεσμα την κλοπή ή φθορά στα προσωπικά αντικείμενα τους.

Θύτης και θύμα ¹

Αυτό που διαχωρίζει τον Σχολικό Εκφοβισμό από το απλό πείραγμα είναι η ένταση, η διάρκεια και η επανάληψη μιας κατάστασης και κυρίως η ανισορροπία δύναμης μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών. Με άλλα λόγια, στον Σχολικό Εκφοβισμό το παιδί «θύτης», δηλαδή το παιδί που εκφοβίζει, υπερέχει από το παιδί που εκφοβίζεται, δηλαδή το παιδί «θύμα» ή αλλιώς το παιδί «στόχο» (target). Αντιθέτως, όταν για παράδειγμα δυο παιδιά της ίδιας ισχύος έχουν «πιαστεί στα χέρια», αυτό το περιστατικό δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως Σχολικός Εκφοβισμός. Επίσης, ο μαθητής που εκφοβίζεται μπορεί να είναι συχνά μικρότερης ηλικίας και δεν έχει προκαλέσει τον μαθητή-θύτη.

Επιπτώσεις του Σχολικού Εκφοβισμού

Οι επιπτώσεις του Σχολικού Εκφοβισμού είναι ποικίλες, σοβαρές και μακροχρόνιες και αφορούν στα παιδιά που θυματοποιούνται αλλά και τα παιδιά θύτες καθώς επίσης και τα παιδιά παρατηρητές. Η τελευταία κατηγορία αναφέρεται στους μαθητές οι οποίοι παραμένουν αμέτοχοι χωρίς να υποστηρίζουν ή να προστατεύουν μία από τις δύο πλευρές. Συνήθως αισθάνονται άβολα και είναι αναποφάσιστοι σχετικά με το ποιος είναι ο υπεύθυνος ή αν το θύμα άξιζε της συγκεκριμένης αντιμετώπισης ή όχι. Ενώ οι παρακάτω επιπτώσεις ενδέχεται να προκαλούνται και από άλλους παράγοντες, οι έρευνες γύρω από το θέμα δείχνουν τις επιπτώσεις αυτές να είναι πολύ συχνές στα θύματα, στους θύτες αλλά και στους αμέτοχους μαθητές του Σχολικού Εκφοβισμού.

Τα παιδιά που εκφοβίζονται

- Έχουν περισσότερες πιθανότητες να υποφέρουν από κατάθλιψη και άγχος και μερικά από τα συμπτώματα που αναγράφονται παρακάτω, μπορεί να εξακολουθήσουν να υπάρχουν μέχρι την ενηλικίωση.
- Έχουν συχνά τάση αυτοκτονίας που μπορεί να παρουσιάζεται και μέχρι την ενηλικίωση. Σε μία μελέτη οι ενήλικες που υπήρξαν θύματα Σχολικού Εκφοβισμού ήταν 3 φορές πιο πιθανόν να κάνουν σκέψεις για αυτοκτονία.
- Είναι πιο πιθανόν να παρουσιάσουν σωματικά συμπτώματα που περιλαμβάνουν πονοκέφαλους, ημικρανίες, δερματικά προβλήματα, κρίσεις πανικού κ.α. Σχετική έρευνα έδειξε ότι τα θύματα Σχολικού Εκφοβισμού – ηλικίας δημοτικού – είχαν τις διπλάσιες πιθανότητες να εμφανίσουν ψυχωτικά συμπτώματα στην εφηβεία.

¹ Παρόλο που στον Οδηγό χρησιμοποιούνται οι όροι «θύτης» και «θύμα», όπως και στην ελληνική και τη διεθνή βιβλιογραφία, συστήνεται στους εκπαιδευτικούς να μη χρησιμοποιούνται ως «ταμπέλες» στο σχολικό περιβάλλον, καθότι πρόκειται για αρνητικά φορτισμένους όρους, οι οποίοι επηρεάζουν την αυτό-εικόνα των μαθητών. Ως πιο δόκιμοι όροι συστήνονται «ο μαθητής που ασκεί εκφοβισμό» και «ο μαθητής που δέχεται εκφοβισμό».

- Είναι πιο πιθανό να παραπονιούνται για την υγεία τους. Σε μία μελέτη, η θυματοποίηση σχετίστηκε με την κατάσταση υγείας χρόνια αργότερα.
- Μείωση της σχολικής απόδοσης και παρουσίας στο σχολείο, όπως και αυξημένες πιθανότητες να παρατήσουν εντελώς το σχολείο.
- Έχουν περισσότερες πιθανότητες να αντιδράσουν με εξαιρετικά βίαιο τρόπο.
- Έχουν αυξημένο αίσθημα θλίψης και μοναξιάς.
- Παρουσιάζουν αλλαγές στον ύπνο και στις διατροφικές συνήθειες.
- Παρουσιάζουν απώλεια ενδιαφέροντος για δραστηριότητες.

Τα παιδιά που εκφοβίζουν

- Έχουν αυξημένες πιθανότητες κατάχρησης αλκοόλ και άλλων ναρκωτικών κατά την περίοδο της εφηβείας καθώς και ως ενήλικες.
- Είναι πιο πιθανό να εμπλακούν σε καυγάδες, σε βανδαλισμούς και να παρατήσουν το σχολείο.
- Είναι πιο πιθανό να ασκήσουν πρόωρη σεξουαλική δραστηριότητα.
- Είναι πιο πιθανό να έχουν προβλήματα με τον νόμο, όταν ενηλικιωθούν. Σε μία μελέτη 60% των αγοριών που εκφόβιζαν στο Γυμνάσιο είχαν ήδη προβλήματα με τον νόμο, πριν συμπληρώσουν τα 24 έτη. Επίσης αυτά τα άτομα, όταν ενηλικιωθούν, είναι πιο πιθανόν να ασκούν βία στους συντρόφους τους και στα παιδιά τους και αδυνατούν να κρατήσουν τις φιλικές τους σχέσεις.

Τα παιδιά παρατηρητές

- Έχουν αυξημένες πιθανότητες να καπνίζουν και να κάνουν κατάχρηση αλκοόλης ή άλλων ναρκωτικών.
- Έχουν αυξημένα προβλήματα ψυχικής υγείας, συμπεριλαμβανομένων της κατάθλιψης και του άγχους.
- Είναι πιο πιθανόν να απουσιάζουν συχνά από το σχολείο.

Τα χαρακτηριστικά του θύματος

- Το παιδί που εκφοβίζεται συνήθως έχει ανασφαλή προσωπικότητα.
- Τα παιδιά που είναι παθητικά και αγωνιώδη είναι πιθανότερο να είναι θύματα του Σχολικού Εκφοβισμού. Τείνουν επίσης να αισθάνονται ανασφάλεια, να έχουν αρνητική εικόνα για τον εαυτό τους και να κλαίνε συχνά. Στην πραγματικότητα, μερικοί ερευνητές θεωρούν ότι η ανασφάλεια και η έλλειψη αυτοπεποίθησης που χαρακτηρίζουν μερικά παιδιά, μπορεί να τα βάζουν στην θέση του «τέλειου θύματος», αφού η αδυναμία τους φαίνεται να προκαλεί τα παιδιά θύτες. Τα παιδιά που είναι θύματα του Σχολικού Εκφοβισμού είναι συνήθως πιο ήσυχα και ευαίσθητα από άλλα παιδιά.
- Το παιδί που εκφοβίζεται είναι λιγότερο αποδεχτό από συνομήλικους του.
- Τα θύματα του Σχολικού Εκφοβισμού έχουν λιγότερους φίλους από τα παιδιά που δεν εκφοβίζονται. Είναι λιγότερο αποδεκτά από συνομήλικους, δεν είναι καθόλου δημοφιλή και μπορεί να έχουν δεχτεί και την απόρριψη. Αυτά τα παιδιά είναι συνήθως μόνα τα διαλείμματα. Αυτή η απόρριψη από τους συνομήλικους εμφανίζεται πολύ πριν να αρχίσει ο εκφοβισμός.
- Δυστυχώς, τα παιδιά με ειδικές ικανότητες έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να γίνουν θύματα του Σχολικού Εκφοβισμού. Για παράδειγμα, τα παιδιά με μαθησιακά προβλήματα συχνά αναφέρουν ότι εκφοβίζονται. Επίσης τα παιδιά με προφανή φυσικά ή διανοητικά προβλήματα έχουν περισσότερες πιθανότητες να είναι θύματα εκφοβισμού.
- Τα παιδιά που είναι κοντύτερα, λεπτότερα ή με λιγότερη μυϊκή δύναμη από τους συνομήλικους αποτελούν συχνότερα στόχο για εκφοβισμό.

Τα χαρακτηριστικά του θύτη

- Είναι συνήθως δημοφιλή παιδιά με πολύ καλές κοινωνικές δεξιότητες, που προσελκύουν υποστηρικτές, τους οποίους μπορούν εύκολα να χειριστούν. Η θέση που έχουν μέσα στην ομάδα συνομήλικων είναι σημαντική, αφού ενισχύει τη δύναμή τους.
- Το παιδί που εκφοβίζει τείνει να είναι πιο επιθετικό.
- Τα παιδιά που εκφοβίζουν έχουν συχνότερα επιθετικές προθέσεις απέναντι στο κοινωνικό τους περιβάλλον και έχουν πιο θετικές απόψεις για τη βία. Είναι παρορμητικά άτομα, έχουν την ανάγκη να εξουσιάζουν άλλα παιδιά και δεν παρουσιάζουν ενσυναίσθηση για τα θύματα τους.

Επιμέλεια κειμένου: Νεκταρία Σκουτέλη, Εκπαιδευτικός ΠΕ02

στο 8^ο Γυμνάσιο Χαλανδρίου με Λυκειακές Τάξεις

9. Διαπιστώσεις – Συμπεράσματα μετά από την εκπαίδευση “peer – to – peer education” των Μαθητών – Μεντόρων της Διεύθυνσης Δ.Ε. Β΄ Αθήνας

- ▶ Καμία ολιγωρία
- ▶ Διαφοροποίηση - Όχι μαζικοποίηση
- ▶ Σκεπτόμαστε, πριν ενεργήσουμε
- ▶ Έμφαση στην **ομάδα** και στον **διάλογο**
- ▶ Καλλιέργεια **κριτικής σκέψης**
- ▶ **Σεβασμός** στη διαφορετικότητα
- ▶ **Αποδοχή** των ικανοτήτων του Άλλου
- ▶ **Κατα – Νόηση** των συναισθημάτων του Άλλου
- ▶ Η σιωπή είναι συννενοχή και οδηγεί σε αδιέξοδο
- ▶ **Μιλώ σημαίνει ενδιαφέρομαι και ενεργώ**
- ▶ Δεν εγκαταλείπω, σκέπτομαι θετικά

ΒΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΠΟΥ ΕΚΦΟΒΙΖΕΙ

1. Ενεργοποιούμαι άμεσα και παίρνω θέση
2. **Καταδικάζω τη βίαιη συμπεριφορά και όχι το άτομο**
3. Προσεγγίζω το παιδί που εκφοβίζει
4. Προσπαθώ να μάθω ήρεμα τι συμβαίνει και γιατί
5. Προσπαθώ να το κάνω να μπει στη θέση του παιδιού που εκφοβίζει
6. Επιχειρώ να το ευαισθητοποιήσω, αναδεικνύοντας τα θετικά στοιχεία της προσωπικότητάς του
7. Δείχνω υπομονή
8. Δεν εμπλέκομαι συναισθηματικά στην κατάσταση. Προστατεύω τον εαυτό μου
9. Δεν επιδιώκω συνάντηση θύτη – θύματος «εν θερμώ»
10. Παροτρύνω το παιδί που εκφοβίζει να αναλογισθεί το ίδιο τις πράξεις του

ΒΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΠΟΥ ΕΚΦΟΒΙΖΕΤΑΙ

1. Ενεργοποιούμαι άμεσα και παίρνω θέση
2. Προσεγγίζω το παιδί που εκφοβίζεται
3. Το ακούω με προσοχή
4. Δεν αγνώω κανένα παράπονο ή περιστατικό
5. Ενημερώνω κάποιον ενήλικα που εμπιστεύομαι (εκπαιδευτικό, γονέα, συγγενικό πρόσωπο)
6. Μαθαίνω να μην αντιδρώ στη βία με βία
7. Αξιοποιώ τον διάλογο ως μέσο επίλυσης των διαφορών
8. Στηρίζω το παιδί «να σταθεί γερά στα πόδια του» και να ξεπεράσει το φόβο του
9. Προσπαθώ «να μπω στη θέση» του παιδιού που εκφοβίζεται, παραμένοντας διακριτικός
10. Προτρέπειω το παιδί που εκφοβίζεται να αναπτύξει διαπροσωπικές σχέσεις και να επιλέξει «χώρο έκφρασης»

ΒΗΜΑΤΑ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗ

1. Ενεργοποίηση Παρατηρητή
2. **ΑΝΑΖΗΤΩ ΣΥΜΜΑΧΙΕΣ:** Ανάπτυξη ισχυρού υποστηρικτικού δικτύου, με σύνθημα: **Ενθαρρύνω - Εμπυχώνω - Ενδυναμώνω**
3. Δημιουργούμε Ομάδα Υπευθύνων Ευημερίας και Υποστήριξης μαθητών που εκφοβίζονται και εκφοβίζουν
4. **Δημιουργούμε «Σχολική Ομάδα Υποστήριξης και Μαθητικής Αλληλεγγύης» - «Σ.Ο.Υ.Μ.Α.»**
5. Δημιουργούμε «Ομάδες Δράσης και Διαμεσολάβησης» στο σχολείο
6. Ακούμε και λαμβάνουμε υπόψη τις ανάγκες του θύτη και του θύματος
7. Τους προσεγγίζουμε ξεχωριστά με συζήτηση και διάλογο
8. Υποστηρίζουμε και βοηθούμε για ομαλή **ένταξη στην ομάδα**

ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ ΤΟΥ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗ

1. Βοηθάω το θύμα να νιώσει **σημαντικός**
2. Η συμπεριφορά των γονέων αποτελεί σημαντικό πρότυπο
3. Συμπεριφορά γονέων: συναισθηματική κάλυψη και αγάπη
4. Δημιουργία θετικού κλίματος στην οικογένεια
5. Όρια, Παράδειγμα Ζωής
6. Σεβασμός της προσωπικότητας του παιδιού και των δικαιωμάτων του

ΚΩΔΙΚΑΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΕΦΗΒΩΝ

- Ανήκουμε σε μία Ομάδα
- Αντιδρούμε υπεύθυνα
- Προστατεύουμε και τους άλλους με τη σωστή συμπεριφορά μας
- Όταν προσπαθούμε να επιβληθούμε με τη βία, οι άλλοι μαθαίνουν πως μόνο με τη βία μπορεί κανείς να κερδίζει
- Ο διάλογος μπορεί να μας βοηθήσει να βρούμε διέξοδο στα προβλήματα
- Με τον διάλογο εκφράζουμε τα συναισθήματά μας, βρίσκουμε ευκολότερα λύση στα προβλήματά μας
- Μοιραζόμαστε τον πόνο μας, νιώθουμε τη συμπαράσταση του Άλλου
- Με τον σεβασμό εκτιμάμε, αποδεχόμαστε τα γνωρίσματα του χαρακτήρα του Άλλου
- Δείχνοντας σεβασμό στο συνομήλικό μας απαιτούμε και από τον ίδιο σεβασμό προς εμάς
- Για να γινόμαστε άξιοι σεβασμού, πρέπει να σεβόμαστε πρώτα τον εαυτό μας, να τον αποδεχόμαστε με τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά του
- Αλληλοσεβασμός και ανεκτικότητα και όχι φόβος και σκοπιμότητα
- Η αληθινή φιλία είναι καταφύγιο σε κάθε δυσκολία, μας βοηθάει να γνωρίσουμε τον εαυτό μας μέσα από την παρέα, αναπτύσσει την αλληλεγγύη, τη συνεργασία, την άμιλλα και την ανθρωπιά
- Η αληθινή φιλία, για να επιβιώσει, χρειάζεται αγάπη, αλληλοκατανόηση, χρόνο, προσοχή, εμπιστοσύνη, ειλικρίνεια
- Η αληθινή φιλία δεν απαιτεί αποκλειστικότητα, δεν περιμένει ανταλλάγματα
- Ας ξεχάσουμε τον εγωισμό, την επιβολή, τη βία, τη μονομερή ευχαρίστηση
- Οι συναναστροφές απαιτούν συνεχή άσκηση επικοινωνίας μεταξύ μας, ήπιο κλίμα, ελευθερία έκφρασης, προσοχή, χιούμορ, καλοπροαίρετη διάθεση
- Είναι σημαντικό οι μεγαλύτεροι να δείχνουν εμπιστοσύνη στις δυνατότητές μας, να μας ενθαρρύνουν
- Με τον έπαινο παίρνουμε πρωτοβουλίες, αρχίζουμε να αποκτούμε εμπιστοσύνη στην προσωπική μας αξία και αυτοεκτίμηση

ΔΕΚΑΛΟΓΟΣ

1. Ας αποφεύγουμε τις σκληρές βίας
2. Ας μην είμαστε αυτοί που θα την προκαλούμε
3. Ας μάθουμε να ελέγχουμε τα νεύρα, το θυμό, την οργή
4. Τρόπος ζωής μας ας μην είναι η επίδειξη δύναμης και επιβολής ούτε η ανταπόδοση της βίας
5. Χωρίς κόμπλεξ ας κρίνουμε σωστά και ας επιλέγουμε τις παρέες μας
6. Είναι σημαντικό να ξέρουμε ποιοι είμαστε
7. Με τη στάση μας να δείχνουμε έναν άλλο τρόπο σκέψης, ώστε η βία να περιορίζεται
8. Ας θυμόμαστε πάντα τη δύναμη της Ομάδας
9. Τα μέλη της Ομάδας προστατεύουν και αλληλοβοηθούν
10. Μπορούμε και πρέπει να προστατεύουμε τον εαυτό μας και τους άλλους

ΣΥΝΘΗΜΑΤΑ

- Όχι ζήλεια ούτε ανταγωνισμός, αλλά ενσυναίσθηση και σεβασμός
- **Ο σεβασμός δε χαρίζεται, κερδίζεται**
- Οι μόνοι που αξίζουν το χαμόγελό σου είναι αυτοί που σου το δημιουργούν
- **Πάλεψε τον φόβο σου, μην τον φοβάσαι**
- Μην κάνεις τον φόβο σου «τροφή» τους
- **Πάρε θέση, δώσε λύση!**
- Δεν κάνω αυτά που δε θέλω να μου κάνουν
- **Δεν παρασύρομαι** από την ομάδα σε παραβατικές συμπεριφορές
- Αντιμετωπίζω κάθε παιδί με αγάπη και κατανόηση
- Γνώση και έλεγχος των συναισθημάτων
- **Προσπερνώ τη δυσκολία, αλλά δεν ξεχνώ ποτέ τι μου δίδαξε**

«Η Εκπαίδευση είναι το πιο ισχυρό όπλο που μπορείς να χρησιμοποιήσεις, για να αλλάξεις τον κόσμο», σύμφωνα με τον Nelson Mandela.

**ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΜΑΘΗΤΩΝ – ΜΕΝΤΟΡΩΝ
ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΚΑΜΠΑΝΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ Δ.Ε. Β' ΑΘΗΝΑΣ**

«Αν ΕΣΥ, αν ΕΣΥ τολμήσεις ΝΑ ΜΙΛΗΣΕΙΣ!»

*Αν είναι ο φόβος που έμεινε από σένα,
αν είναι ο πόνος που έδωσες σε μένα,
τώρα πια ξέρουμε πως μας ξεπερνάει,
τώρα το νιώθουμε πως πια δε μας πονάει.*

*Αν είναι η βία κλεισμένη στη ματιά σου,
αν είναι όμοια με τα πάθη τα δικά σου,
διώξε για πάντα το σκοτάδι μακριά σου,
φέρε το φως, φέρε το φως στα όνειρά σου!*

**Σταμάτα πια να εκφοβίζεις
και τόση λύπη να σκορπίζεις,
οι φίλοι πια θα με στηρίζουν
κι όσα κι αν λες δε με φοβίζουν!**

**Έμαθα τίποτε να μην κρύβω
κι αυτό που νιώθω να το δείχνω,
μακριά απ' τη βία εγώ θα μείνω
τη μοναξιά μου πίσω αφήνω!**

*Κι ΕΣΥ ποτέ ξανά ποτέ να μη σιωπήσεις
κι αν σε χρειάζονται, να τρέξεις να βοηθήσεις,
και όσα και αν πέρασες με θάρρος να τα σβήσεις,
Αν ΕΣΥ, αν ΕΣΥ τολμήσεις ΝΑ ΜΙΛΗΣΕΙΣ!*

Μουσική: Νίκος Λαβράνος

Ερμηνεία τραγουδιών σε τρεις γλώσσες: Μίλλη Καραλή

Μετάφραση στα αγγλικά: Ελένη Εγγλέζου, Εκπαιδευτικός ΠΕ06 στο 2^ο ΓΕ. Λ. Πεύκης

Μετάφραση στα γαλλικά: Αντωνία Παπατριανταφύλλου,

ΠΕ1 Διοικητικού στη Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας

Η εκπαίδευση των Μαθητών – Μεντόρων πραγματοποιήθηκε στο 5^ο ΓΕ.Λ. Αμαρουσίου και στο 3^ο Γυμνάσιο Αγίας Παρασκευής.

Οργανωτική Επιτροπή Μαθητών - Μεντόρων / Εκπαίδευση “peer – to – peer education”:

Ηλίας - Άγγελος Αδάμης, 1^ο Γυμνάσιο Παπάγου

Γεωργία Ανδρεοπούλου, 5^ο ΓΕ.Λ. Αμαρουσίου

Άννα Βλαχάκη, Εκπαιδευτήρια Δούκα

Κωνσταντίνος Δημόπουλος, 5^ο Γυμνάσιο Αμαρουσίου

Αικατερίνη Ζερβοπούλου, 3^ο ΓΕ.Λ. Ηρακλείου Αττικής

Γεώργιος Καλάης, 1^ο Γυμνάσιο Παπάγου

Αγγελική - Βιργινία Καραούλη, 5^ο ΓΕ.Λ. Αμαρουσίου

Κωνσταντίνος Κωνσταντίνου, 6^ο Γυμνασίου Ηρακλείου Αττικής

Γεώργιος Σεβαστιάδης, 5^ο Γυμνάσιο Ηρακλείου Αττικής

Αντωνία - Κανέλα Σκιαδαρέση, 6^ο ΓΕ.Λ. Αμαρουσίου

Ηλίας - Παναγιώτης Συρμπόπουλος, 5^ο Γυμνάσιο Ηρακλείου Αττικής

Κωνσταντίνος Χάρος, 5^ο Γυμνάσιο Αμαρουσίου

Κριτική Επιτροπή Μαθητών - Μεντόρων - Εκπαίδευση «peer - to peer education»:

Σταμάτης Κουλούρης, Γυμνάσιο Κολλεγίου Αθηνών

Ειρήνη Νεστορίδη, 6^ο ΓΕ.Λ. Αμαρουσίου

Γεώργιος - Παναγιώτης Τάσσης, 2^ο ΓΕ.Λ. Αμαρουσίου

Γεράσιμος Τερεζάκης, 1^ο ΓΕ.Λ. Χαλανδρίου

10. Η Ειδική Επιστημονική Ομάδα της Μονάδας Εφηβικής Υγείας Β΄ Παιδιατρικής Κλινικής Πανεπιστημίου Αθηνών - Νοσοκομείο Παιδών «Π. & Α. Κυριακού» συμβουλεύει: «Αλλάζω χωρίς τον εκφοβισμό»

Η εφηβεία είναι μια συναρπαστική περίοδος κατά την οποία:

- αλλάζεις, αναπτύσσεσαι σωματικά με ταχύ ρυθμό
- αλλάζει ο τρόπος σκέψης σου, η συμπεριφορά σου
- θέτεις στόχους και αποκτάς εφόδια για το μέλλον σου
- αποκτάς πρωτόγνωρες εμπειρίες
- κοινωνικοποιείσαι μέσα από τις σχέσεις σου με τους φίλους – συνομηλίκους σου, τους δασκάλους, την οικογένεια
- μαθαίνεις να τηρείς ισορροπίες και να χειρίζεσαι καταστάσεις
- αποκτάς όλο και περισσότερη ανεξαρτησία και ευθύνη για την υγεία σου (σωματική και ψυχολογική), αλλά και τη ζωή σου γενικότερα.

Συχνά μπορεί να προκύψουν ερωτηματικά, προβληματισμοί για θέματα που δεν γνωρίζεις ή καταστάσεις που σου είναι δύσκολο να αντιμετωπίσεις.

Είναι πολύ σημαντικό να :

- ✓ συζητάς με **ενήλικες** που εμπιστεύεσαι (γονείς, καθηγητές, τον γιατρό σου κ.λπ.)
- ✓ κάνεις την **αυτοκριτική** σου και να γνωρίσεις τον εαυτό σου ενισχύοντας τα θετικά σου σημεία και βελτιώνοντας τις αδυναμίες σου.

Η διαδικασία **αυτοκριτικής – αυτοβελτίωσης** είναι σημαντική για όλους τους ανθρώπους και πάντα οδηγεί σε καλό αποτέλεσμα (πρόοδο, επιτυχία, αίσθημα ικανοποίησης)

- ✓ αναγνωρίζεις τα λάθη σου και να τα διορθώνεις
- ✓ **μην απογοητεύεσαι** από τυχόν αποτυχίες και **να προσπαθείς** κάνοντας το καλύτερο δυνατό
- ✓ **σέβεσαι τον εαυτό σου** και τους γύρω σου

Ορισμένες φορές υπάρχουν άτομα στο περιβάλλον σου που σε στεναχωρούν ή σε δυσκολεύουν με διάφορους τρόπους:

- ✓ **μπορεί να είναι επιθετικά** και να φέρονται βίαια (σπρώχνουν, χτυπούν, κλωτσούν κ.λπ.)
- ✓ **μπορεί να σε ενοχλούν λεκτικά** (πειράγματα, προσβολές, κοροϊδίες)
- ✓ **μπορεί να σε αποκλείουν** από δραστηριότητες, παρέες **ή να σε συκοφαντούν** (να διαδίδουν φήμες αναληθείς για σένα)
- ✓ **μπορεί να σε παρενοχλούν διαδικτυακά** δημοσιεύοντας προσωπικά σου δεδομένα και φωτογραφίες, στέλνοντας απειλές και προσβλητικά μηνύματα ή χρησιμοποιώντας υλικό ακατάλληλο που μπορεί να σε βλάψει
- ✓ **μπορεί να σε ωθούν να κάνεις πράγματα που δε θέλεις** και να σε εκβιάζουν
- ✓ **μπορεί να σε αγγίζουν σε σημεία του σώματος που δε θέλεις**, να σε πιέζουν να έχεις σεξουαλική σχέση μαζί τους ή να σου επιδεικνύουν σημεία του σώματός τους χωρίς εσύ να το επιθυμείς.

Όλα τα παραπάνω αποτελούν συμπεριφορές που μπορεί να σε βλάψουν και αναφέρονται με τους όρους εκφοβισμός / παρενόχληση (bullying)

Χτίσε την αυτοεκτίμησή σου και αντιμετώπισε τις δυσκολίες σου

- ✓ Μην επιτρέπεις να σου φέρονται άσχημα. Αντέδρασε με ψυχραιμία και αδιαφορία, **αποφεύγοντας τη συναισθηματική εμπλοκή** (π.χ. μην ανταποδώσεις την κακή

συμπεριφορά, εκτός εάν χρειαστεί να αμυνθείς)

- ✓ Συζήτησε με φίλους και ζήτησε τη **βοήθεια ενηλίκων**, εάν χρειαστεί ή και πλαισίου ειδικών
- ✓ **Μην απομονώνεσαι** – δεν είσαι μόνος

- ✓ Εάν αυτό δε συμβαίνει σε εσένα αλλά σε κάποιο φίλο ή συμμαθητή σου, μη διστάσεις να το συζητήσεις μαζί του και να βρείτε λύση. **Μην αδιαφορήσεις γι' αυτό που συμβαίνει στον διπλανό σου.**

Γνώριζε ότι:

✓ τα άτομα που έχουν τέτοιες συμπεριφορές, συνήθως έχουν τις δικές τους δυσκολίες και χρειάζονται και αυτά βοήθεια

✓ ορισμένες φορές **η διαφορετικότητα** ή οι επιτυχίες γεννούν φθόνο που μπορεί να οδηγήσουν τους άλλους στο να σε αδικήσουν και να σου φερθούν άσχημα

✓ όλοι οι άνθρωποι, κάποια στιγμή, έχουν υποστεί ανάλογες συμπεριφορές

Εάν εσύ έχεις φερθεί άσχημα σε κάποιον:

- κάνε την αυτοκριτική σου
- ζήτησε συγγνώμη
- μην κάνεις κάτι που δε θα ήθελες να σου κάνουν
- συζήτησε το – ζήτησε βοήθεια από τους γονείς ή τους δασκάλους σου ή απευθύνσου στο κατάλληλο πλαίσιο.

Μην αφήνεις κανέναν να σε κάνει να νιώθεις άσχημα

Τμήμα «Αλλάζω χωρίς τον εκφοβισμό»

Στη Μονάδα Εφηβικής Υγείας (Μ.Ε.Υ) της Β΄ Παιδιατρικής Κλινικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, Νοσοκομείο Παίδων «Π. & Α. Κυριακού» (www.youth-health.gr), λειτουργεί το τμήμα «**Αλλάζω χωρίς τον εκφοβισμό**» (<http://youth-health.gr/i-monada/allazo>), που αποτελεί μια υποστηρικτική δομή, στελεχωμένη άρτια από ειδικά καταρτισμένο διεπιστημονικό προσωπικό (παιδίατρο-εφηβίατρο, παιδοψυχίατρο, ψυχολόγο) που στηρίζουν συμβουλευτικά παιδιά και εφήβους που έχουν βιώσει εμπειρίες κακοποίησης, εκφοβισμού, κοινωνικοτικού αποκλεισμού καθώς και αποπλάνησης.

Το τμήμα «**Αλλάζω χωρίς τον εκφοβισμό**» της Μ.Ε.Υ. προσφέρει φροντίδα και εξατομικευμένη προσέγγιση – αντιμετώπιση των θεμάτων παιδιών και εφήβων που προσέρχονται στη δομή με αιτήματα **Σχολικού Εκφοβισμού, βίας, παρενόχλησης, αποκλεισμού, κακοποίησης κ.α.** Προσέρχονται έφηβοι και οικογένειες ύστερα από παραπομπή από εκπαιδευτικούς (υπάρχει δίκτυο συνεργασίας με όλα τα σχολεία της Ελλάδος μέσω των Υπουργείων Υγείας και Παιδείας - Μνημόνιο Συνεργασίας τον Ιούνιο του 2010 και Πρόγραμμα ΕΣΠΑ «Αριάδνη»), παραπομπή από ειδικούς, την εισαγγελία ανηλίκων, και κυρίως μέσα από τη Γραμμή Στήριξης «**ΜΕ ΥποΣΤΗΡΙΖΩ**» **80011 80015**, η οποία λειτουργεί καθημερινά 09:00 – 15:00, χωρίς χρέωση.

Περιπτώσιολογία

Περίπτωση 1

Ομολογία παιδιού που ασκεί εκφοβισμό

Από τότε που ήρθα στο Γυμνάσιο τα πράγματα είναι πολύ διαφορετικά από το Δημοτικό. Εκεί ήμουν πρώτος μαθητής αλλά τώρα δε με ενδιαφέρει καθόλου αυτό, δε διαβάζω καθόλου γιατί δε θέλω να με λένε «φυτό». Τον Αλέξη τον ξέρω από το Δημοτικό, κάναμε παρέα. Στο Γυμνάσιο προσπάθησα να αλλάξω χαρακτήρα, να γίνω μάγκας όπως οι άλλοι. Το παραδέχομαι. Από τον πρώτο μήνα που ήρθα στο Γυμνάσιο τον κορόιδευα και τον χτύπαγα ...ήρθε με έπιασε η μητέρα του για να σταματήσω ...αλλά εγώ δύσκολα. Με την παρέα μου βάζαμε στοιχήματα ποιός θα τον πονέσει ... πιο πολύ.

Οι ημέρες περνούσαν και ο Αλέξης δεχόταν όλο και πιο συχνά χτυπήματα από μένα και την παρέα μου. Ένα πρωί, μετά την προσευχή, τον έσπρωξα και έπεσε από τις σκάλες, καθώς ανεβαίναμε στην τάξη. Δε μίλησε..δεν αντέδρασε παρά μόνο μάζεψε από το πάτωμα τα γυαλιά του που είχαν σπάσει. Ο Αλέξης δεν αντιδρούσε...τα κρατούσε μέσα του. Στη μέση της χρονιάς άλλαξε σχολείο ..καμιά φορά θέλω να τον πάρω τηλέφωνο να του ζητήσω συγγνώμη, αλλά φοβάμαι μήπως και το μάθει η παρέα μου και με κοροϊδεύουν.

(Δημήτρης, 12 ετών)

ΠΗΓΗ: Γραμμή Στήριξης «ΜΕ ΥποΣΤΗΡΙΖΩ» 80011 80015

Περίπτωση 2 Ομολογία παιδιού που δέχεται εκφοβισμό

Όλα όσα είναι σημαντικά για μένα..έμαθα να τα κρατώ κρυφά, σαν μυστικό. Δεν μιλώ με κανέναν. Καμιά φορά, όσα θέλω να πω σε κάποιον ... τα γράφω σ' ένα ημερολόγιο, αυτό σίγουρα δεν πρόκειται να με προδώσει ούτε να με κοροϊδέψει, επειδή είμαι χοντρή. Πολύ συχνά στο σχολείο μου με κοροϊδεύουν» χοντρή», στην αρχή τους έλεγα να σταματήσουν αλλιώς θα ενημέρωνα τον καθηγητή, άλλες σιωπούσα και έκλαιγα στις τουαλέτες μόνη μου. Θέλω να τελειώσει το μαρτύριο αυτό..δεν μπορώ να κάνω κάτι άλλο πια... με ξεπερνά.

(Σωτηρία, 16 ετών)

ΠΗΓΗ: Γραμμή Στήριξης «ΜΕ ΥποΣΤΗΡΙΖΩ» 80011 80015

Περίπτωση 3 Ομολογία παιδιού - παρατηρητή

Ήθελα να συζητήσουμε για κάτι που μ' απασχολεί πολύ καιρό τώρα... Νιώθω μοναξιά και δεν έχω κάποιον να μοιραστώ τα όσα μου συμβαίνουν... Κατερίνα λένε την κολλητή μου και εδώ και ένα εξάμηνο έχει κολλήσει με μια συμμαθήτριά μας, τη Δήμητρα...θέλει να της κάνει κακό, θέλει τέλος πάντων με κάποιον τρόπο να την ρεζιλέψει - η αλήθεια είναι πως δεν έχω καταλάβει ακριβώς τον λόγο- νομίζω πως έχει πάθει κάτι σαν εμμονή μαζί της... Μέσα στην τάξη, της κολλάει σίχλες στα μαλλιά και μιλάει στους άλλους υποτιμητικά για εκείνη... μέχρι και ψέματα έχει πει.... πως την είδε να κλέβει το κινητό ενός συμμαθητή μας... δεν ξέρω τι κάνω... δε θα έφτανα στο σημείο να τα συζητήσω ... απλά τον τελευταίο καιρό ... η Κατερίνα παρεκτρέπεται όλο και πιο πολύ... έχει φτιάξει ψεύτικο προφίλ στο Facebook και αναρτά φωτογραφίες της Δήμητρας που δεν την κολακεύουν.... και της κάνει tag σε βίντεο με πορνογραφικό περιεχόμενο, που φυσικά..αυτά δεν έχουν σχέση με τη Δήμητρα. Όλο το σχολείο γελάει... Νιώθω άσχημα που δεν έχω κάνει κάτι τόσο καιρό..να σταματήσω..τον παραλογισμό.

(Μαίρη, 14 ετών)

Πηγή: Τμήμα «Αλλάζω χωρίς τον εκφοβισμό»

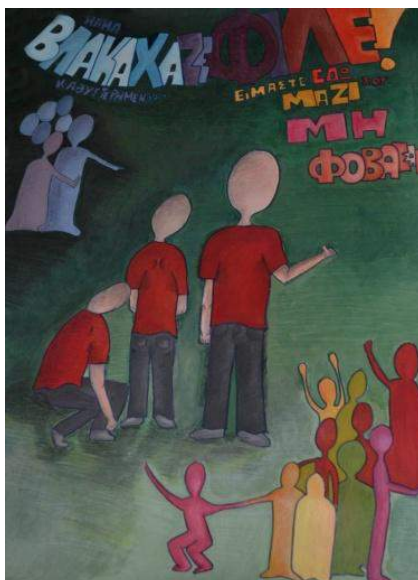
Επιμέλεια κειμένων:

Άρτεμις Τσίτσικα, Επίκουρη Καθηγήτρια Παιδιατρικής - Εφηβικής Ιατρικής - Ιατρική Σχολή Πανεπιστημίου Αθηνών, Επιστ. Υπεύθυνος Μονάδας Εφηβικής Υγείας Β' Παιδιατρική Κλινική Πανεπιστημίου Αθηνών Νοσοκομείο Παίδων «Π. & Α. Κυριακού»

Ελένη Τζαβέλα, Ψυχολόγος - Επιστημονική Συνεργάτης Μονάδας Εφηβικής Υγείας - Μ.Ε.Υ.

Ειρήνη Μηνοπούλου, Οικογενειακή Σύμβουλος - Επιστημονική Συνεργάτης Μονάδας Εφηβικής Υγείας - Μ.Ε.Υ.

Καλλιόπη Αθανασίου, Ψυχολόγος - Εκπρόσωπος Γραμμής Στήριξης ΜΕ ΥποΣΤΗΡΙΖΩ - Επιστημονική Συνεργάτης Μονάδας Εφηβικής Υγείας - Μ.Ε.Υ.

Άρτεμις Χλαάντ, μαθήτρια Ζου ΓΕ.Λ. Ηρακλείου Αττικής

Β' ΕΝΟΤΗΤΑ - ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΠΙΛΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

1. «Κύκλοι επικοινωνίας, συνεργασίας και ενδυνάμωσης της Ομάδας» Πιλοτικό Πρόγραμμα ολιστικής προσέγγισης σε Εκπαιδευτικούς – Μαθητές – Γονείς

Κατά το διάστημα Ιανουάριος 2015 - Μάρτιος 2015 πραγματοποιήθηκε το Πιλοτικό Πρόγραμμα «Κύκλοι επικοινωνίας, συνεργασίας και ενδυνάμωσης της Ομάδας» στο 1^ο Γενικό Λύκειο Χαλανδρίου και στο 3^ο Γυμνάσιο Αγίας Παρασκευής.

Στόχοι του Προγράμματος ήταν αρχικά η κατανόηση και η ευαισθητοποίηση των συμμετεχόντων σε σχέση με το φαινόμενο του Σχολικού Εκφοβισμού και σε δεύτερο χρόνο έγινε μια επεξεργασία σε σχέση με τους τρόπους διαχείρισης και πρόληψης του φαινομένου. Οι συναντήσεις γίνονταν μία φορά την εβδομάδα και είχαν διάρκεια 90'. Υπήρχε συγκεκριμένη δομή, θεματολογία, στόχοι, μέθοδος υλοποίησης και οι συμμετέχοντες ήταν σε ξεχωριστές ομάδες Εκπαιδευτικών – Μαθητών – Γονέων.

Κύκλοι Πιλοτικού Προγράμματος:

1^{ος} κύκλος : *Ενσυναίσθηση, αλληλεγγύη, διαφορετικότητα, ενίσχυση θετικού κλίματος ομάδας, ενδυνάμωση των θετικών προτύπων συμπεριφοράς*

2^{ος} κύκλος: *Επιπτώσεις του εκφοβισμού και της βίας στο σχολείο, διερεύνηση συναισθημάτων, αναγνώριση Σχολικού Εκφοβισμού, ενίσχυση της αίσθησης προσωπικής ευθύνης*

3^{ος} κύκλος: *Αντιμετώπιση του φαινομένου, δημιουργία υποστηρικτικού κλίματος (εμπιστοσύνης και συνεργασίας), ενδυνάμωση παρατηρητών – θύματος – θύτη, διαχείριση συναισθημάτων, ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων, ενδυνάμωση σχέσεων της Ομάδας, ενδυνάμωση της ικανότητας επίλυσης εντάσεων, μετουσίωση επιθετικών συμπεριφορών μέσα από τη δημιουργικότητα και την επικοινωνία.*

Ειδικότερα η θεματολογία και οι στόχοι είναι:

A. Για τους Εκπαιδευτικούς (6 συναντήσεις ομαδικές) από Ιανουάριο - Μάρτιο

- Συζήτηση για κατανόηση φαινομένου
- Επεξεργασία των συναισθημάτων των εκπαιδευτικών, όταν είναι παρόντες σε περιστατικά εκφοβισμού και βίας στο σχολείο
- Μιλώντας για τη διαφορετικότητα, εντοπίσαμε ομοιότητες και διαφορές των ατόμων ενθαρρύνοντας τη διαφορετικότητα και την αλληλοσυμπληρωματικότητα
- Αναγνωρίσαμε συμπεριφορές και συμπτώματα που μπορεί να οφείλονται στο φαινόμενο του εκφοβισμού
- Συζήτηση για ρόλο συμμαθητών, γονέων, δασκάλων σε περιστατικά εκφοβισμού και βίας στο σχολείο
- Δόθηκε έμφαση στο ότι η κοινοποίηση τέτοιων φαινομένων δεν αποτελεί «κάρφωμα»
- Συζήτηση για την ενδυνάμωση του ομαδικού πνεύματος, συνεργασίας, υποστηρικτικού κλίματος και ενεργητικής συμμετοχής σε συλλογικές δραστηριότητες.
- Αξιολόγηση Προγράμματος με ερωτηματολόγιο

Μέθοδος: Ιδεοθύελλα – Συζήτηση – Συμπεράσματα

B. Εργαστήριο για Παιδιά (6 συναντήσεις για κάθε τάξη, από 90' η κάθε συνάντηση) από Ιανουάριο-Μάρτιο

-Ενημέρωση μαθητών για το πρόγραμμα και συζήτηση για τους βασικούς κανόνες λειτουργίας της ομάδας (Υπογραφή Συμβολαίου)

-Ενίσχυση κλίματος εμπιστοσύνης και συνεργασίας μέσα από συζήτηση και παιχνίδια διαδραστικά.

(Χωρισμός σε μικρότερες ομάδες και μέσα από ελεύθερο συνειρμό - δημιουργία ορισμού του σχολικού εκφοβισμού)

-Με αφορμή ένα κείμενο / βιβλίο αλλά και ένα περιστατικό από την επικαιρότητα μιλήσαμε για τις καταστάσεις, τα πρόσωπα της ιστορίας και εκφράσαμε συναισθήματα. Αναγνωρίσαμε το φαινόμενο (θύτης-θύμα-παρατηρητής) και εκφράστηκαν προβληματισμοί. Έπειτα οι μαθητές χωρίστηκαν σε 3 μικρότερες ομάδες και έκανε η κάθε ομάδα συναισθηματική επεξεργασία του κάθε ρόλου ξεχωριστά. Στη συνέχεια έγινε επιστροφή στη μεγάλη ομάδα και συζήτηση προκειμένου να δούμε ξανά το περιστατικό με μια άλλη, πιο διευρυμένη, οπτική και ενσυναίσθηση.

-Συζήτηση, δραματοποίηση μιας ιστορίας. Ποιος είναι ο θύτης, ποιος το θύμα και ποιος ο παρατηρητής (χωρισμός σε 3 - 4 μικρότερες ομάδες και δημιουργία σεναρίου και δραματοποίηση)

-Μιλήσαμε για συναισθήματα μαθητών, όταν είναι παρόντες σε περιστατικά εκφοβισμού και βίας στο σχολείο, καθώς επίσης και για πιθανούς τρόπους αντιμετώπισης που προτείνουν τα ίδια τα παιδιά. (Χρησιμοποιήθηκαν τα σενάρια των παιδιών και έγινε επεξεργασία ομαδική ως προς τους τρόπους επίλυσης της κάθε ιστορίας).

-Μιλώντας και κάνοντας ένα βιωματικό (παιχνίδι ρόλων) για τη διαφορετικότητα, εντοπίσαμε ομοιότητες και διαφορές των ατόμων, ενθαρρύνοντας τη διαφορετικότητα και την αλληλοσυμπληρωματικότητα, καθώς και τη συνεργασία σε δύσκολες στιγμές. Δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στο αίσθημα προσωπικής ευθύνης, στους ρόλους του παρατηρητή, του θύματος και του θύτη, καθώς και στον τρόπο με τον οποίο επιλέγει κανείς να παρέμβει ή μη σε κάποιο περιστατικό

-Διερευνήθηκε ο τρόπος που επιλέγει κανείς να παρουσιάσει τον εαυτό του. Εικόνα προς τους άλλους συνομηθικούς (επεξεργασία του ρόλου του, συναισθηματική διερεύνηση και σύνδεση με πρότυπα συμπεριφοράς)

Αξιολόγηση προγράμματος μέσα από ερωτηματολόγιο, συζήτηση και δημιουργία ενός τραγουδιού / συνθήματος / πανό.

Μέθοδος: Συζήτηση, ανάγνωση κειμένου / βιβλίου, θεατρικό, εικαστική δημιουργία, παιχνίδι ρόλων

Γ. Μιλώντας στους Γονείς για τον εκφοβισμό και τη βία στο σχολείο (3 συναντήσεις) από Ιανουάριο - Μάρτιο

1^η Συνάντηση

Αρχική ενημέρωση για τη διεξαγωγή του Προγράμματος (Υπεύθυνες δηλώσεις ότι συμφωνούν να παρακολουθήσει το παιδί τους το συγκεκριμένο πρόγραμμα)

2^η Συνάντηση

- Παρουσίαση υλικού των εργαστηρίων με τα παιδιά
- Συζήτηση με γονείς
- Παρουσίαση του Πιλοτικού Προγράμματος Ολιστικής Προσέγγισης σε επίσημη εκδήλωση για εκπαιδευτικούς, μαθητές και γονείς.

Αξιολόγηση Πιλοτικού Προγράμματος :

Ενδοσχολική Βία και Εκφοβισμός - Bullying

«Κύκλοι επικοινωνίας συνεργασίας και ενδυνάμωσης της Ομάδας»

Ο βασικός σκοπός του Προγράμματος εστίαζε στην προσπάθεια δημιουργίας ενός ασφαλούς πλαισίου, στο οποίο οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν για τα είδη του σχολικού εκφοβισμού, τους τρόπους αναγνώρισης και αντιμετώπισής του. Τα παραπάνω επιτεύχθηκαν μέσα από βιωματικές δραστηριότητες, παιχνίδια ρόλων, δραματοποιήσεις και συζητήσεις των μελών της κάθε ομάδας.

Οι θεωρητικές προσεγγίσεις στις οποίες στηρίχθηκε το συγκεκριμένο Πρόγραμμα ήταν:

Ο **Bion (1961)** υποστηρίζει πως το άτομο χρειάζεται τις ομάδες για την πλήρη ανάπτυξή του. Η ομάδα έχει σύμφωνα με τον Bion την ικανότητα της **«περίεξης»** όπως και η μητέρα, η οποία αφουγκράζεται

τις ανάγκες του βρέφους, τις επεξεργάζεται και κατόπιν το βρέφος βιώνει την επεξεργασμένη τους μορφή. Έτσι και η ομάδα ως όλον λειτουργεί με τον ίδιο ακριβώς τρόπο.

Ο **Bandura (1963)** μιλάει ιδιαίτερα για τη «**Μίμηση Προτύπου**». Με πειράματά του έχει αποδείξει ότι με την παρατήρηση οι άνθρωποι μπορούν να οδηγηθούν σε περισσότερο προσαρμοστικές συμπεριφορές.

Έτσι λοιπόν, προσφέροντας ο συντονιστής ή ο εκπαιδευτικός ένα πρότυπο μη επικριτικής συμπεριφοράς αλλά αποδοχής και εκτίμησης τόσο των δυνατών σημείων όσο και των δυσκολιών του ατόμου, αυτό μπορεί να βοηθήσει στη διαμόρφωση μιας ομάδας με υγιή προσανατολισμό.

Από τη συνολική διεξαγωγή του Προγράμματος φάνηκε πως η λειτουργία της Ομάδας, η συνεργασία και η καλλιέργεια πνεύματος αποδοχής, εμπιστοσύνης και αλληλεγγύης αποτελούν από μόνα τους μορφές πρόληψης και αντιμετώπισης του Σχολικού Εκφοβισμού.

Πιο αναλυτικά, όσον αφορά στις ομαδικές συναντήσεις των **μαθητών**, παρατηρήθηκε πως ευαισθητοποιήθηκαν, προάχθηκε η ψυχοκοινωνική τους ανάπτυξη και σε αυτό φάνηκε βοηθητικό το κατάλληλο διευκολυντικό κλίμα που υπήρχε. Μέσα στην ομάδα δόθηκε η ευκαιρία να συνεργαστούν και όχι να ανταγωνιστούν, να μοιραστούν συναισθήματα, να εκφραστούν ελεύθερα, να διερευνήσουν τη δυναμική των διαπροσωπικών τους σχέσεων, να επιλύσουν προβλήματα, να κάνουν διάλογο, βάζοντας ως προϋπόθεση τον σεβασμό προς τον Άλλο και την ελεύθερη έκφραση χωρίς επίκριση. Ενδιαφέρον είχε επίσης πως, παρά το περιορισμένο χρονικό διάστημα διεξαγωγής των εργαστηρίων, υπήρξε φανερά μια συναισθηματική μετατόπιση των συμμετεχόντων.

Αναφορικά με τις ομαδικές συναντήσεις των **εκπαιδευτικών**, που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο του ίδιου Προγράμματος, παρατηρήθηκε πως η ευαισθητοποίηση και η ενημέρωση διευκόλυνε στην ενδυνάμωση του ρόλου τους, οι ομαδικές συναντήσεις και η επεξεργασία που γινόταν κάθε φορά βελτίωσε τη συναισθηματική τους ενημερότητα, διευκόλυνε την επικοινωνία μεταξύ των μελών και λειτούργησε ως ένα ασφαλές πλαίσιο στήριξης και επεξεργασίας συναισθημάτων σε ατομικό αλλά και σε ομαδικό επίπεδο. Οι ομάδες των εκπαιδευτικών λειτούργησαν υποστηρικτικά και σκοπός του Προγράμματος ήταν οι εκπαιδευτικοί να γίνουν στην πορεία οι διαμεσολαβητές στην δημιουργία ενός υποστηρικτικού κλίματος ικανού να εμπεριέχει συναισθηματικά και την ευρύτερη ομάδα (σχολική κοινότητα).

Η ομάδα των **γονέων** φάνηκε να χρειάζεται περισσότερη ενίσχυση ως προς τη παρουσία της στις ομάδες. Καθώς ο ρόλος τους είναι καταλυτικός στο να υπάρξει μια συνέχεια στη συναισθηματική διεργασία των εφήβων και μια σταθεροποίηση του προτύπου συμπεριφοράς.

Υπεύθυνες για τον σχεδιασμό, τη διοργάνωση και τον συντονισμό του Πιλοτικού Προγράμματος:

Κάτια Τρουμπούκη, Ψυχολόγος – Ψυχοθεραπεύτρια – Χοροθεραπεύτρια,

ενεργό μέλος της Βρετανικής Ομοσπονδίας Ψυχολόγων (B.P.S)

Αντωνία Παπατριανταφύλλου,

Συντονίστρια του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας

Συνεργασία με :

-1^ο Γενικό Λύκειο Χαλανδρίου: Διευθύντρια: **Χαρίκλεια Ποντίκα**

Ευστάθιος Ανδρής, Φιλολόγος

-3^ο Γυμνάσιο Αγίας Παρασκευής: Διευθύντρια: **Παρασκευή Λεβέντη**

Μαριμέλ Χρύση, Φιλολόγος

2. «Καινοτόμες μη τιμωρητικές μέθοδοι αντιμετώπισης του Σχολικού Εκφοβισμού: Σχολική Βία και Εκφοβισμός - Θύτες, Θύματα, Θεατές» Θεατροπαιδαγωγικό Πιλοτικό Πρόγραμμα για μαθητές Α' Γυμνασίου – Α' Λυκείου

«Στην Ελλάδα, οι προσπάθειες για την αντιμετώπιση του Σχολικού Εκφοβισμού έχουν λίγα χρόνια ζωής πίσω τους. Αξιοποιώντας την πλούσια διεθνή επιστημονική εμπειρία και γνώση για το πρόβλημα, με δικτύωση και συντονισμό όλων των ενδιαφερόμενων φορέων, με το σχεδιασμό μίας εθνικής πολιτικής για το θέμα, είναι δυνατόν, αν όχι να εξαλείψουμε, τουλάχιστον να μειώσουμε δραστικά την έκταση και την ένταση του φαινομένου για την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών μας να ζουν και να μαθαίνουν σε ένα ασφαλές και ειρηνικό σχολείο και για την εμπέδωση των αξιών της αλληλεγγύης και του αλληλοσεβασμού. Η επιτυχία της διαδικασίας πρόληψης και αντιμετώπισης του Σχολικού Εκφοβισμού εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον καλό χειρισμό της συνάντησης από τους ειδικούς ή ειδικά εκπαιδευμένους εκπαιδευτικούς, αλλά και από την ετοιμότητα των γονέων και των μαθητών να λειτουργήσουν βάσει της διαδικασίας που τους προτείνεται. Η επιλογή της κατάλληλης μεθόδου εξαρτάται από πολλούς παράγοντες. Μερικοί από αυτούς είναι η σοβαρότητα των περιστατικών, η επαρκής επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, η συνεργασία γονέων και σχολείου, τα διαφορετικά αποτελέσματα των μεθόδων ανάλογα με το εκάστοτε ευρύτερο εκπαιδευτικό πλαίσιο».

(Απόσπασμα από το Συνοπτικό Εγχειρίδιο Αντιμετώπισης του Σχολικού Εκφοβισμού Εκπαιδευτικών Δ.Ε. – Καραβόλτσου Α. Αθηνά, Αθήνα 2013)

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Εισαγωγική δραστηριότητα (15 λεπτά)

Ζέσταμα-Σπάσιμο πάγου: Η οδηγία είναι «Αλλάζουμε θέσεις όλοι όσοι ...» έχουμε κάτι κοινό, π.χ. φοράμε κάτι μαύρο, ασχολούμαστε με τον υπολογιστή πάνω από δύο ώρες κάθε μέρα, κλπ. Αρχικά ο εμψυχωτής, που βρίσκεται στη μέση του κύκλου, διαλέγει τις φράσεις που θα ακουστούν και κατόπιν κάποιο άλλο μέλος της ομάδας που μένει όρθιο κάθε φορά, αφού οι καρέκλες είναι μία λιγότερη από τα μέλη της ομάδας.

Με τη δραστηριότητα αυτή μπορούν να διερευνηθούν διάφορα θέματα που θα επιλέξει η ομάδα. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει ερωτήσεις από τις θεματικές ενότητες: ενδιαφέροντα, απόψεις για το σχολείο, αγαπημένα μαθήματα, μουσική, εξωσχολικές δραστηριότητες και μετά να περάσει και σε φράσεις όπως: «αλλάζουμε θέσεις όσοι πιστεύουμε ότι στο σχολείο μας οι μαθητές βρίζουν και προσβάλλουν συχνά ο ένας τον άλλο», «...όσοι μας έχει τύχει και εμάς να μας κοροϊδέψουν έστω μία φορά από την αρχή της χρονιάς», εισάγοντας έτσι τους μαθητές στο θέμα της σχολικής βίας.

Α Ενότητα

Σκοπός: Η κατανόηση των παραμέτρων που ορίζουν το φαινόμενο του εκφοβισμού και της βίας μεταξύ μαθητών

Συζήτηση (45 λεπτά)

Στους συμμετέχοντες, μοιρασμένους σε ομάδες των τεσσάρων ατόμων, παρουσιάζονται πιθανά σενάρια εκφοβισμού μεταξύ μαθητών από τη σχολική καθημερινότητα και τους ζητείται να τα τοποθετήσουν σε τρεις κατηγορίες:

«Είναι», «Δεν είναι» και «Ίσως να είναι» εκφοβισμός.

Τα σενάρια, που δίνονται γραμμένα σε κάρτες, είναι τα εξής:

1. Μία ομάδα αγοριών σφυρίζουν και κάνουν χειρονομίες με σεξουαλικό υπονοούμενο σε μία μαθήτριά, καθώς περνάει από μπροστά τους

2. Η Άννα πειράζει τη φίλη της για ένα αγόρι που φαίνεται να της αρέσει
3. Δύο ομάδες αγοριών συνέχεια κοροϊδεύουν η μία την άλλη
4. Μία ομάδα αγοριών κοροϊδεύουν ένα μικρότερο αγόρι για το επίθετό του, που είναι «Μπέμπης»
5. Η Κατερίνα αποφασίζει η παρέα της να μη μιλάει στη Σοφία
6. Στο διάλειμμα μία ομάδα αγοριών δεν αφήνει το Γιάννη να παίξει μαζί τους, λέγοντας ότι πάντα τους χαλάει το παιχνίδι
7. Δύο αγόρια μαλώνουν και πιάνονται στα χέρια στην αυλή
8. Ο Γιώργος σπρώχνει όλους τους άλλους που είναι στην ουρά του κυλικείου, για να μπει αυτός πρώτος
9. Μία παρέα κοριτσιών φωνάζουν διαμαρτυρούμενες στη Φωτεινή να κάνει πιο γρήγορα, για να κερδίσουν κάποιο προνόμιο από την καθηγήτρια
10. Ο Φάνης αρπάζει το σάντουιτς από ένα μικρότερο αγόρι
11. Η φωτογραφία της Μαρίας στην τουαλέτα έχει αναρτηθεί στο facebook και σχεδόν όλη η τάξη γελάει μ' αυτό
12. Η Αλεξάνδρα προδίδει τη μυστική αγάπη της Λίζας για ένα αγόρι της τάξης, σε μία παρέα κοριτσιών, επειδή δεν ήρθε στο πάρτι της
13. Ο Αχμέτ κάθεται πάντα μόνος του στο διάλειμμα
14. Στην πόρτα της τουαλέτας είναι γραμμένο ότι η Κλειώ είναι «τσούλα»
15. Ο Βασίλης βάζει τρικλοποδιά στον Πέτρο και γελάει
16. Πέντε αγόρια κάνουν «πολυκατοικία» στον Δημήτρη, πλακώνοντάς τον με τα σώματά τους κάτω στο πάτωμα του διαδρόμου, μία μέρα βροχερή
17. Η Καλλιόπη λέει σε όλους πως ο Ορέστης έπιασε στα πράσα τη μητέρα του με άλλον άνδρα, όχι τον πατέρα του, μέσα στο σπίτι
18. Μία ομάδα αγοριών παλεύουν στα ψέματα
19. Ο γυμναστής δίνει τη μπάλα του ποδοσφαίρου στα αγόρια της τάξης και ζητά να παίξουν όλοι μαζί, καμία όμως ομάδα δε θέλει τον Κώστα, τον «άμπαλο».

Ο εκπαιδευτικός καλεί τους συμμετέχοντες να εξηγήσουν τις επιλογές τους και να υποδείξουν τις επιπλέον εκείνες πληροφορίες που χρειάζονται, για να μπορέσουν να αποφασίσουν, αν θα μετακινήσουν τις κάρτες σε διαφορετική κατηγορία.

Ερωτήσεις για τη διερεύνηση των θεμάτων:

- Αν η πρόθεση των αγοριών είναι να κάνουν πλάκα και η μαθήτρια γελάει κι αυτή και δεν ενοχλείται; (απλό πείραγμα, ούτε βία, ούτε εκφοβισμός)
- Αν η πρόθεση των αγοριών είναι να κάνουν πλάκα και η μαθήτρια γελάει, αλλά κατά βάθος ενοχλείται; (βία, όχι εκφοβισμός)
- Αν η πρόθεση των αγοριών είναι να κάνουν πλάκα και η μαθήτρια ενοχλείται και το δείχνει; (βία, αλλά όχι εκφοβισμός)
- Αν η πρόθεση των αγοριών είναι να την προσβάλλουν και η μαθήτρια απαντά με υβριστικούς χαρακτηρισμούς; (βία όχι εκφοβισμός)
- Αν η πρόθεση των αγοριών είναι να την προσβάλουν και η μαθήτρια ενοχλείται και φεύγει μακριά, επειδή φοβάται να αντιδράσει; (εκφοβισμός)
- Αν η μαθήτρια είναι παχουλή, επίτηδες ντυμένη προκλητικά με ρούχα που δεν την κολακεύουν, ερμηνεύει την προσβλητική πρόθεση των αγοριών ως θετική προσοχή στο πρόσωπό της, που ανεβάζει την αυτοεκτίμησή της; (βία, που όμως δε γίνεται αντιληπτή)

Διευκρινίζουμε σε κάθε θέμα την πρόθεση των «θυτών» και την αντίδραση των «θυμάτων», καθώς η επιθετική συμπεριφορά χαρακτηρίζεται ως εκφοβισμός, μόνο όταν συντρέχουν οι εξής δύο προϋποθέσεις:

A. Η πρόθεση των θυτών είναι να βλάψουν το θύμα

B. Η αντίδραση των θυμάτων να είναι παθητική, υποδηλώνοντας φόβο και ανισότητα στη δύναμη.

Διακρίνουμε ακόμη τις διαφορές μεταξύ της βίας και του εκφοβισμού, καθώς στη βία υπάρχει ισότητα

στη δύναμη και τα θύματα δε φοβούνται να αντιδράσουν, να πουν ότι τους ενοχλεί, να αναφέρουν στον εκπαιδευτικό ή να ασκήσουν και τα ίδια βία. Επισημαίνουμε πως κάθε συμπεριφορά συνοδεύεται πάντα από μία ερμηνεία από τους συμμετέχοντες. Έτσι, στην τελευταία περίπτωση δε συμπίπτει η ερμηνεία που δίνει το κορίτσι, στην πρόθεση της συμπεριφοράς των αγοριών με την πραγματική τους πρόθεση, πιθανά λόγω χαμηλής αυτοεκτίμησης και έντονης ανάγκης για αποδοχή, από την ομάδα συνομηλίκων. Κλείνοντας, ο συντονιστής τονίζει ότι προσδιοριστικό ρόλο στον εκφοβισμό παίζουν η πρόθεση του θύτη και η αντίδραση του θύματος, τόσο η εξωτερική / φαινομενική όσο και η εσωτερική. Επίσης, ρόλο παίζουν όχι μόνο τα πραγματικά γεγονότα αλλά και η ερμηνεία των ατόμων για αυτά.

Επίσης, οι συμμετέχοντες, σε ομάδες των 4-5 ατόμων, καλούνται να δώσουν έναν ορισμό για το σχολικό εκφοβισμό. Στο τέλος όλες οι ομάδες, με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού, καταλήγουν στον οριστικό ορισμό, που όλη η ομάδα αποδέχεται. Κατόπιν, παρουσιάζεται ο ορισμός που χρησιμοποιείται από την επιστημονική κοινότητα, εντοπίζονται και συζητούνται οι διαφορές μεταξύ των δύο ορισμών. Τέλος, παρουσιάζονται από τον εκπαιδευτικό οι διάφορες μορφές της βίας: σωματική, λεκτική, ψυχολογική / κοινωνική (βλ. σελ 4-5 εγχειριδίου).

Δραματοποίηση (45 λεπτά)

Ο εκπαιδευτικός ζητάει από τους μαθητές σε ομάδες των 4-5 ατόμων να αναπαραστήσουν σενάρια – σκηνές από όλες τις παραπάνω κατηγορίες της βίας.

Δραματικό πλαίσιο / Οπτική γωνία (20 λεπτά)

Στην αρχή ενός προγράμματος αγωγής υγείας (project) ή μίας διαθεματικής συνεργασίας μεταξύ διαφόρων ειδικοτήτων, χρήσιμο θα ήταν, για λόγους αποστασιοποίησης των μαθητών, να γίνει η εισαγωγή ενός πλαισίου / οπτικής γωνίας μέσα από την οποία θα «δουν» το σενάριο που αναπτύσσεται. Πιο συγκεκριμένα, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι οι μαθητές σε ρόλο δημοσιογράφου καλούνται να διερευνήσουν τη φανταστική ιστορία που θα αναπτυχθεί στη συνέχεια. Παρακάτω δίνονται λεπτομέρειες για το “χτίσιμο” αυτού του πλαισίου:

Χρόνος: σημερινή εποχή

Τόπος: το γραφείο της σχολικής εφημερίδας

Ρόλος για τους μαθητές: Δημοσιογράφοι - αρθρογράφοι στη σχολική εφημερίδα

Ρόλος για τον εκπαιδευτικό: υπεύθυνος για τη σχολική εφημερίδα

Σηματοδότηση ρόλου εκπαιδευτικού: ένα ντοσιέ στο χέρι

Χτίσιμο ρόλου μαθητών – Διαμόρφωση χώρου

-Τα θρανία τοποθετούνται έτσι ώστε ενωμένα οχτώ ή δέκα μαζί να σχηματίζουν ένα μεγάλο τραπέζι γύρω από το οποίο οι μαθητές σε ρόλο δημοσιογράφου διεξάγουν τις συνεδριάσεις τους.

-Ο εκπαιδευτικός καλεί την ομάδα των μαθητών να φανταστούν ότι η αίθουσα είναι τα γραφεία της εφημερίδας τους, να γράψουν σε αυτοκόλλητα χαρτάκια τα ονόματα των αντικειμένων που θα υπάρχουν σε αυτή την αίθουσα, να τα τοποθετήσουν σε διάφορα σημεία του χώρου, καθώς επίσης και να δώσουν ένα όνομα στη σχολική εφημερίδα.

B Ενότητα

Σκοποί:

- Να κατανοήσουν βαθύτερα το φαινόμενο της βίας
- Να διερευνήσουν τα συναισθήματα και τις σκέψεις των θυτών και των θυμάτων
- Να διερευνήσουν τις βασικές αξίες της ζωής και της συμπεριφοράς των θυτών και των θυμάτων

1^η Δραστηριότητα (5 λεπτά)

Εισαγωγή στο σενάριο

Ο εκπαιδευτικός αφηγείται το παρακάτω σενάριο σε τέσσερις μαθητές-εθελοντές:

Ο Γιώργος κάθεται σε ένα παγκάκι μόνος του στο διάλειμμα, χαζεύει ένα κόμικ που έφερε από το σπίτι, τρώει ένα σάντουιτς και πίνει το χυμό του. Είναι μικροκαμωμένος για την ηλικία του και δεν έχει αναπτύξει στενές φιλίες. Είναι επίσης κάπως εσωστρεφής και συχνά περνάει τον χρόνο του μοναχικά, απορροφημένος στα δικά του και δεν επιδιώκει ιδιαίτερα να μιλάει σε άλλα παιδιά. Τρεις συμμαθητές του απ' το τμήμα του, γελάνε συνωμοτικά μεταξύ τους και τον πλησιάζουν. Ο Αλκιβιάδης, ο ένας απ' αυτούς, κάθεται δίπλα του και του παίρνει το βιβλίο απ' τα χέρια, λέγοντας: «Για να δω, τι είναι αυτό; Πάλι διαβάζεις; Τι αηδία είναι αυτή; Που πας και τα βρίσκεις;». Οι άλλοι δύο, ο Αλέξης και ο Γιάννης κάθονται από την άλλη μεριά και με το νόημα του Αλκιβιάδη, αρχίζουν να τον πιέζουν, τόσο δυνατά μάλιστα, που πριν προλάβει να σηκωθεί του πέφτουν το σάντουιτς και ο χυμός απ' τα χέρια. Γελάνε κι οι τρεις και φεύγουν. Ο Γιώργος μένει μόνος του και αναστατωμένος μαζεύει από κάτω τα πράγματά του. Για ακόμη μία φορά...

2^η Δραστηριότητα (35 λεπτά)

Αναπαράσταση σε «Παγωμένη εικόνα» και «Ανίχνευση σκέψεων»

Μία ομάδα τεσσάρων εθελοντών καλούνται να αυτοσχεδιάσουν τη σκηνή και να δημιουργήσουν με τα σώματά τους μία «παγωμένη εικόνα», ακριβώς τη στιγμή που πέφτουν κάτω τα πράγματα του Γιώργου και οι υπόλοιποι γελάνε, λίγο πριν σηκωθούν από το παγκάκι. Τα μέλη της ομάδας συνεννοούνται μεταξύ τους, για το ποιος θα αναπαραστήσει τι και αποφασίζουν για τη στάση του σώματος και την έκφραση του προσώπου του κάθε ατόμου, που συμμετέχει στη σκηνή. Ο εκπαιδευτικός καλεί εθελοντές να αγγίξουν στον ώμο κάποιο ρόλο από την εικόνα και να πουν φωναχτά κάποιες φράσεις, που θα μπορούσαν να απηχούν τις σκέψεις του και τα συναισθήματά του, χρησιμοποιώντας το πρώτο ενικό πρόσωπο.

3^η Δραστηριότητα (20 λεπτά)

Εμβάθυνση στο ρόλο – «Ανακριτική καρτέλα»

Ο εκπαιδευτικός κάθεται σε μία καρτέλα απέναντι από τον κύκλο των συμμετεχόντων. Ο ίδιος αντιπροσωπεύει το Γιώργο και οι υπόλοιποι μπορούν να τον «ανακρίνουν», σαν να είναι οι εαυτοί τους και όχι κάποιος συγκεκριμένος ρόλος. Αυτός θα επιλέξει αν θα απαντήσει και τον τρόπο που θα απαντήσει.

Ο Γιώργος, ανάμεσα στα άλλα και ανάλογα με τις ερωτήσεις που θα δεχθεί από τους συμμετέχοντες, λέει και τα παρακάτω:

«Δεν ξέρω γιατί τα έχουν βάλει μαζί μου, εγώ δεν τους πειράζω καθόλου, προσπαθώ να μην τραβάω καθόλου την προσοχή τους, μέχρι που έχω αρχίσει και κρύβομαι στο διάλειμμα και πάω σε μέρη που δε φαίνομαι και πολύ, για να μη με ενοχλούν. Τώρα τελευταία, μένω τελευταίος, όταν τελειώνει το σχολείο, γιατί περιμένω να φύγουν πρώτα αυτοί. Οι εφημερεύοντες εκπαιδευτικοί έχουν δει κάποιες φορές τι συμβαίνει, τους έχουν μαλώσει, αλλά δεν αλλάζει κάτι. Στους γονείς μου δεν το έχω πει, γιατί δε θέλω να τους στενοχωρήσω και γιατί αν έρθουν και το αναφέρουν στο σχολείο και ζητήσουν την τιμωρία τους, φοβάμαι ότι θα θελήσουν να με εκδικηθούν και τα πράγματα θα γίνουν χειρότερα για μένα. Άλλωστε δε θέλω να με λένε ούτε «καρφί» ούτε να με θεωρούν μαμόθρεφτο. Φίλους στο σχολείο δεν έχω. Μόνο με τα ξαδέρφια μου κάνω καλή παρέα, που με γνωρίζουν από παιδί και με εκτιμούν πραγματικά. Οι συμμαθητές μου πιστεύουν ότι είμαι λίγο περίεργος, έτσι μου είχε πει μια φορά ένα παιδί που το είχα ρωτήσει. Ίσως επειδή διαβάζω συχνά, με ενδιαφέρουν πράγματα, όπως η αστρονομία - θα ήθελα να γίνω αστροφυσικός - και η λογοτεχνία, ιδιαίτερα η επιστημονική φαντασία, που τους περισσότερους δεν τους νοιάζουν καθόλου, ακούω κλασική και έντεχνη μουσική και μάλλον και επειδή δε μιλάω και πολύ. Θα ήθελα πολύ να είχα έναν καλό φίλο στο σχολείο και ας μη ταιριάζουμε σε όλα. Στα κορίτσια μου φαίνεται ότι δεν αρέσω και πολύ. Ίσως φταίνε και τα γυαλιά μου. Γενικά, προσπαθώ να τα βγάλω πέρα μόνος μου. Ελπίζω σύντομα να βαρεθούν και να μ' αφήσουν ήσυχο. Δε θέλω να τους χτυπήσω, αν και μου έχει έρθει μια φορά να το κάνω. Είχα κοκκινίσει τόσο πολύ από το θυμό μου, που αυτοί άρχισαν τότε να με κοροϊδεύουν και γι' αυτό και με λέγανε «ντοματοσαλάτα». Σκέφτομαι ότι, αν άρχισω καράτε, ίσως τα καταφέρω καλύτερα να αμύνομαι, αλλά προς το παρόν δε με βολεύουν οι ώρες. Δε θέλω καθόλου να έρχομαι σ' αυτό το σχολείο. Εδώ δε με σέβονται, δε με υπολογίζουν, μερικές φορές

είναι σαν να είμαι αόρατος. Σκέφτομαι να ζητήσω από τους γονείς μου να αλλάξω σχολείο, αν και δε νομίζω ότι θα το δεχτούν. Νιώθω πολύ μόνος μου...».

Παραλλαγή: Το παραπάνω σενάριο θα μπορούσε να δοθεί και σε ένα μαθητή - εθελοντή, που θα μπει στο ρόλο του Γιώργου, αντί του εκπαιδευτικού, για να τον «ανακρίνουν» οι συμμαθητές του. Αν δε βρισκόταν κάποιος εθελοντής θα μπορούσε να δοθεί ως απλή αφήγηση από τον εκπαιδευτικό.

Συζήτηση (10 λεπτά)

Η ομάδα καλείται να συζητήσει αυτό που της έκανε εντύπωση, αν δυσκολεύτηκε στη διατύπωση των ερωτήσεων, αν κατανόησε καλύτερα τη συμπεριφορά του Γιώργου και τι συγκεκριμένα κατάλαβε σχετικά με τα κίνητρα της συμπεριφοράς του.

4^η Δραστηριότητα (45 λεπτά)

Ομαδικός αναστοχασμός – Εμβάθυνση στον χαρακτήρα – Εγώ και ο εαυτός μου

«Ρόλος στο πάτωμα»

Ο εκπαιδευτικός σχηματίζει σε χαρτί του μέτρου το περίγραμμα του σώματος ενός εθελοντή, που αντιπροσωπεύει το Γιώργο. Όλοι οι συμμετέχοντες γράφουν με μαρκαδόρους, λέξεις ή φράσεις που εκφράζουν σκέψεις, συναισθήματα του ίδιου για τον εαυτό του – στο εσωτερικό του περιγράμματος – και αντιστοίχως σκέψεις που κάνουν οι άλλοι γι αυτόν (φίλοι, συμμαθητές, γονείς, δάσκαλοι) – στο εξωτερικό του περιγράμματος. Ύστερα η ομάδα συγκεντρώνεται γύρω από το χαρτί, διαβάζει από μέσα της όσα γράφτηκαν και μετά ένας - ένας διαβάζει φωναχτά τη φράση που του έκανε τη μεγαλύτερη εντύπωση.

Κατόπιν, ο εκπαιδευτικός σχολιάζει, συνοψίζοντας, την εικόνα του Γιώργου για τον εαυτό του και την εικόνα που έχουν οι άλλοι για αυτόν. Πόσο μοιάζουν και πόσο διαφέρουν οι δύο εικόνες και σε τι ακριβώς διαφέρουν; Έχει αντιληφθεί τον τρόπο που τον βλέπουν οι άλλοι; Φαίνεται αυτό από τα σχόλια που κάνει ο ίδιος για τον εαυτό του;

5^η Δραστηριότητα (20 λεπτά)

Εμβάθυνση στον ρόλο του θύτη

Η ομάδα ολόκληρη καλείται να συναποφασίσει για το ποιος είναι ο Αλκιβιάδης, απαντώντας σε ερωτήσεις του εκπαιδευτικού και συμπληρώνοντας γι αυτόν στον πίνακα, τέσσερις βασικές στήλες: οικογένεια (τι δουλειά κάνουν οι γονείς, τι ωράρια εργάζονται; ποια η σχέση του Αλκιβιάδη μαζί τους; υπάρχουν αδέρφια;), σχολείο (του αρέσει; διαβάζει; τι επάγγελμα σκέφτεται να ακολουθήσει;), φίλοι (αγόρια; κορίτσια; πώς περνούν τον χρόνο τους;) και ενδιαφέροντα (εξωσχολικές δραστηριότητες; κάποια ιδιαίτερα ταλέντα;)

6^η Δραστηριότητα (10 λεπτά)

Συζήτηση:

Ο εκπαιδευτικός θέτει την εξής ερώτηση προς συζήτηση στην ομάδα: τι σας κάνει εντύπωση στο «προφίλ» του Αλκιβιάδη έτσι όπως το έφτιαξε η ομάδα μας;

7^η Δραστηριότητα (20 λεπτά)

Ομαδικός αναστοχασμός – «Ρόλος στο πάτωμα»

Η ίδια διαδικασία που ακολουθήθηκε για τον Γιώργο στην 4η δραστηριότητα, τηρείται τώρα και για τον Αλκιβιάδη. Τα δύο χαρτιά του μέτρου αναρτώνται δίπλα δίπλα σε έναν τοίχο.

8^η Δραστηριότητα (35 λεπτά)

Συζήτηση:

Κατόπιν ο εκπαιδευτικός καταγράφει σε δύο διαφορετικές στήλες τις βασικές αξίες ζωής των δύο παιδιών, του Γιώργου και του Αλκιβιάδη. Επιζητούν και οι δύο την αληθινή φιλία; τον σεβασμό; έχουν στόχους στη ζωή τους; Ποιος είναι αυτός που τα έχει καταφέρει καλύτερα και με ποιον τρόπο; Ποιος δηλαδή έχει αληθινούς φίλους; Ποιος έχει κερδίσει τον σεβασμό των άλλων; Μήπως τον Αλκιβιάδη τον σέβονται περισσότερο ή μήπως τον φοβούνται; Μήπως ο Αλκιβιάδης φαίνεται να κερδίζει περισσότερα μέσω της επιθετικής συμπεριφοράς του; Αν τελικά η φιλία είναι σημαντική και για τους δύο, όπως επίσης και ο σεβασμός από τους άλλους αλλά και τα όνειρα και οι στόχοι στη ζωή, μήπως τελικά τα δύο παιδιά δε διαφέρουν και τόσο, αφού κατά βάθος επιζητούν τα ίδια πράγματα αλλά με διαφορετικό τρόπο; Αν ο Αλκιβιάδης φαίνεται πιο κερδισμένος κοινωνικά, καθώς έχει φίλους, ενώ ο Γιώργος όχι, και αυτό το πετυχαίνει «πουλώντας μαγκιά», ποιοι είναι αυτοί που τελικά την «αγοράζουν» και γιατί;

Εν τέλει, ποιος πιστεύετε ότι διαθέτει περισσότερη αυτοπεποίθηση και αισθάνεται δυνατός μέσα του; Τι είναι αυτό που μας δίνει δύναμη στη ζωή και πίστη στον εαυτό μας; Οι επιδόσεις μας στα μαθήματα; Στον αθλητισμό; Στην τέχνη; Τα ιδιαίτερα ταλέντα μας; Πώς μπορούμε αυτά να τα ανακαλύψουμε; Τα δύο αυτά παιδιά τα έχουν ανακαλύψει; Φτάνει να γνωρίζουμε μόνο εμείς σε τι είμαστε καλοί; Μήπως χρειαζόμαστε και την αναγνώριση των άλλων; Τα δύο παιδιά έχουν κερδίσει αυτή την αναγνώριση; Πώς θα μπορούσε κάποιος μαθητής να βοηθήσει τον Γιώργο να αναδείξει τις γνώσεις και τα ταλέντα του μέσα στο σχολείο και να κερδίσει φίλους μέσα από αυτό; Πώς θα μπορούσε να βοηθήσει τον Αλκιβιάδη; Πώς θα μπορούσε να συμβάλλει το σχολείο σε αυτό και οι εκπαιδευτικοί;

Γ Ενότητα

Σκοποί:

- Να διερευνήσουν τις πιθανές αντιδράσεις των θυμάτων
- Να διερευνήσουν τις συνέπειες των πιθανών αντιδράσεων
- Να αποφασίσουν για την καταλληλότητά τους
- Να εντοπίσουν τα πιθανά εμπόδια αναφοράς των περιστατικών στους εκπαιδευτικούς
- Να προτείνουν τρόπους να ξεπεραστούν τα εμπόδια αυτά

9^η Δραστηριότητα (15 λεπτά)

Συζήτηση

Ερώτηση εκπαιδευτικού: Τι μπορεί να κάνει ο Γιώργος;

Οι απαντήσεις των μαθητών καταγράφονται στον πίνακα.

Απαντήσεις που είναι πιθανό να δοθούν από τους μαθητές:

- Να τους αγνοήσει, μέχρι να βαρεθούν και να τον αφήσουν ήσυχο
- Να είναι ψύχραιμος, να δείξει ότι το παίρνει για πλάκα, να γελάσει κι αυτός
- Να αποφεύγει να μένει μόνος του, να προσπαθήσει να κάνει φίλους
- Να πει καθαρά και θαρραλέα: «Δε μ' αρέσει αυτό που κάνετε» ή «Κόφτε το, δεν είναι μαγκιά»

- Να σπρώξει κι αυτός
- Να μάθει μία πολεμική τέχνη (π.χ. καράτε), για να προστατεύσει καλύτερα τον εαυτό του
- Να το αναφέρει σε έναν εκπαιδευτικό
- Να αλλάξει σχολείο

10^η Δραστηριότητα (35 λεπτά)

Αναπαράσταση

Οι παραπάνω προτάσεις που αναφέρονται στην αντίδραση εκείνης της στιγμής ή και λίγο αργότερα, αναπαριστώνται από τους μαθητές, με τον εξής τρόπο: αρχικά, δείχνουν μία παγωμένη εικόνα, η οποία ξεπαγώνει για λίγα δευτερόλεπτα προκειμένου να ακουστούν μερικές φράσεις των ρόλων και μετά ξαναπαγώνει, ώστε να την παρατηρήσει η ομάδα και αναλύσει τη δυναμική των σχέσεων μεταξύ των ατόμων.

11^η Δραστηριότητα (60 λεπτά)

Συζήτηση:

Ο εκπαιδευτικός καλεί την ομάδα σε συζήτηση για τις πιθανές αντιδράσεις του θύματος. Οι μαθητές χωρίζονται σε υποομάδες των 3-4 ατόμων και καταγράφουν τα υπέρ και τα κατά της κάθε μία από τις παραπάνω αντιδράσεις.

Επίσης για κάθε αντίδραση ο εκπαιδευτικός θέτει και τις παρακάτω ερωτήσεις:

- Πώς νομίζετε ότι θα βοηθούσε το θύμα μία τέτοια αντίδραση;
- Είναι εφικτή / εύκολη για το θύμα;
- Είναι δίκαιη για το θύμα;
- Σέβεται η αντίδραση αυτή την αρχή της «μη βίας»;

Ο εκπαιδευτικός τονίζει και τα παρακάτω, αντιστοίχως για κάθε πιθανή αντίδραση:

- Αγνώ, προσπαθώ να μη δίνω σημασία, κάνω πως δε μ' ενοχλεί.

Ο εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τους μαθητές να σκεφτούν την πιθανότητα το θύμα να αγνοήσει τον εκφοβισμό κι αυτό να ερμηνευτεί ως δειλία από τους θύτες, με αποτέλεσμα η επιθετική συμπεριφορά να επαναληφθεί στο μέλλον. Επίσης, τονίζει πως το να αγνοώ τη βία, να «μη δίνω σημασία», «να κάνω πως δε μ' ενοχλεί», ενώ μέσα μου υποφέρω, δεν είναι δείγμα αυτοσεβασμού και δίνει την εξουσία της απόφασης, για το πότε θα σταματήσει ο εκφοβισμός στους θύτες. Τέλος, αυτή η παθητική συμπεριφορά των θυμάτων, συνήθως δε συντελεί στην οριστική αντιμετώπιση του προβλήματος. Τέλος, προτείνει το θύμα να απαντήσει ως εξής: «Η συμπεριφορά σου με προσβάλλει, θυμώνω ή στενοχωριέμαι ή... (άλλο συναίσθημα) όταν μου το κάνεις αυτό... και πιστεύω ότι μου οφείλεις μία συγγνώμη». Εάν δεν υπάρξει συγγνώμη, που είναι και το πιο πιθανό: «Τότε θα το αναφέρω στον εκπαιδευτικό».

- Είμαι “cool”, αντιδρώ ψύχραιμα, κάνω κι εγώ πλάκα

Η αντίδραση αυτή δεν είναι καθόλου εύκολη και συχνά αδύνατη, ιδιαίτερα όταν η βία είναι επαναλαμβανόμενη και με «χτυπάει εκεί που πονάω» (σε κάποιο μειονέκτημα ή ιδιαιτερότητα στην εμφάνιση ή / και χαρακτηριστικό της προσωπικότητας). Πιο έντονο είναι το αίσθημα της απελπισίας, όταν η αφορμή της εκφοβιστικής συμπεριφοράς είναι ένα χαρακτηριστικό μου που δεν μπορώ να αλλάξω καθόλου ή καθόλου εύκολα, όπως η φυλή, η εθνικότητά, το ύψος μου, το βάρος μου, οι πνευματικές, αθλητικές ικανότητες, ο σεξουαλικός μου προσανατολισμός, κλπ. Εξάλλου, τα άτομα εκείνα που είναι «κουλ» με τα παραπάνω χαρακτηριστικά και έχουν υψηλή αυτοεκτίμηση, παρά αυτές τις ιδιαιτερότητες, δεν αποτελούν υποψήφια θύματα για τους θύτες, καθώς οι τελευταίοι αντιλαμβάνονται πολύ γρήγορα ότι δεν «τσιμπάνε».

- Να απαντήσει με θάρρος, να απορρίψει λεκτικά τη συμπεριφορά

Η αντίδραση αυτή συνιστά αυτοσεβασμό του θύματος και πιθανά θα το ανεβάσει και στα μάτια των θυτών, καθώς συνήθως δεν περιμένουν τέτοιες αντιδράσεις. Παρόλα αυτά είναι πιθανό, σε μερικές περιπτώσεις έντονης επιθετικότητας, να οξύνει τα πνεύματα των θυτών και να χειροτερεύσει τη θέση του θύματος. Για το λόγο αυτό, σε αυτές τις περιπτώσεις, ίσως είναι καταλληλότερο, το θύμα απλώς να απομακρύνεται.

- Να αποφεύγει να μένει μόνος του, να προσπαθήσει να κάνει φίλους

Οι ισχυρές φιλίες και η υποστήριξη από φίλους αποθαρρύνει συνήθως τους θύτες του εκφοβισμού, ενώ τα θύματα που επιλέγονται απ' τους τελευταίους είναι συχνά απομονωμένα άτομα, που δεν έχουν αναπτύξει στενές σχέσεις με τους συνομηλικούς τους. Αυτό όμως συνήθως σημαίνει, ότι πράγματι τα θύματα έχουν έλλειμμα σε κάποιες κοινωνικές δεξιότητες και έτσι το να συστήνουμε να «κάνουν φίλους» είναι εύκολο στη θεωρία και δύσκολο, για τα άτομα αυτά, στην πράξη. Εν τέλει, είναι μεγάλη η ευθύνη αυτή που τους «ρίχνουμε στην πλάτη» και δύσκολα θα ανταπεξέλθουν σ' αυτήν, χωρίς κατάλληλη υποστήριξη, τόσο από τους συμμαθητές τους, όσο και από τους ενήλικες, γονείς και εκπαιδευτικούς.

- Να μάθει μία πολεμική τέχνη, για να προστατεύσει καλύτερα τον εαυτό του

Συχνά η πρόταση αυτή πέφτει στο τραπέζι, καθώς, ιδιαίτερα τα αγόρια, τα απασχολεί ο εκφοβισμός με τη μορφή σωματικής βίας και φαντάζονται ότι η εκμάθηση μίας πολεμικής τέχνης θα τους βοηθήσει να υπερασπισθούν τον εαυτό τους και να αμυνθούν αποτελεσματικά σε μία τέτοια περίπτωση. Οι πολεμικές τέχνες, πράγματι, φαίνεται να ενδυναμώνουν σωματικά και ψυχικά τους νέους, ενώ οι αντίστοιχοι δάσκαλοι, τονίζουν ιδιαίτερα, ότι οι σκοποί μίας τέτοιας εκπαίδευσης είναι καθαρά αμυντικοί και θέτουν συγκεκριμένα όρια στη χρήση των τεχνικών, καθώς, ακόμα κι αν χρησιμοποιηθούν για άμυνα, ενδέχεται να προκαλέσουν σοβαρές βλάβες στον αντίπαλο, ιδιαίτερα δε σ' αυτόν που δεν τις κατέχει. Αυτό που πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα στην περίπτωση του εκφοβισμού είναι πως δεν έχει πάντα τη μορφή σωματικής βίας και επομένως οι πολεμικές τέχνες, δε χρησιμεύουν άμεσα στην εκδοχή του λεκτικού ή έμμεσου / κοινωνικού εκφοβισμού. Αν και μπορούν πιθανά να αυξήσουν την αυτοπεποίθηση του ατόμου, κάτι που θα «μυριστούν» οι θύτες και πιθανά θα τους απομακρύνει. Επίσης, η μόνη ίσως κατάσταση στην οποία είναι πράγματι χρήσιμες, είναι αυτή στην οποία κινδυνεύει η σωματική ακεραιότητα του θύματος, ενώ δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται ως μέθοδος επίθεσης, εφόσον τότε καθιστούν βίαιη και τη συμπεριφορά του θύματος. Τέλος, ως μέθοδος άμυνας σε περίπτωση σωματικής επίθεσης, πρέπει πάντοτε, να δίνεται η σχετική προειδοποίηση για τη χρήση πολεμικών τεχνών – «ξέρω καράτε και θα σε χτυπήσω, αν δε μ' αφήσεις ήσυχο».

- Να αλλάξει σχολείο

Η «λύση» αυτή πρέπει να αποφεύγεται, όχι μόνο επειδή συνήθως δεν είναι καθόλου εφικτή, λόγω της κατοικίας της οικογένειας και της απόστασής της από άλλα σχολεία, αλλά κυρίως επειδή θυματοποιεί σε μεγαλύτερο βαθμό το θύμα, αφού με τον τρόπο αυτό θα χάσει τους φίλους του και το οικείο του περιβάλλον. Εξάλλου, η αλλαγή σχολικού περιβάλλοντος υποδηλώνει αδυναμία των ενηλίκων να το προστατεύσουν και αποτυχία του σχολικού συστήματος στην αντιμετώπιση του εκφοβισμού.

- Να σπρώξει κι αυτός

Οι συνέπειες αυτής της αντίδρασης, είτε πρόκειται για σωματική είτε για λεκτική βία («να βρίσει κι αυτός αν τον βρίσουν») μπορεί να είναι:

- ✓ σωματική βλάβη του θύματος (ή / και των θυτών), εφόσον όλοι θα εμπλακούν σ' έναν καυγά
- ✓ πιθανές τύψεις συνειδήσεως των θυμάτων, ιδιαίτερα εκείνων που δε θεωρούν ότι η βίαιη συμπεριφορά συνάδει με τις αρχές τους
- ✓ στην αναφορά του περιστατικού από το θύμα, το τελευταίο έχει «χάσει το δίκιο του», αφού τελικά και το ίδιο έχει ασκήσει βία
- Να αναφέρει το περιστατικό στον εκπαιδευτικό

Ο εκπαιδευτικός, αφού τονίσει πως αυτή είναι η καλύτερη αντίδραση, καθώς είναι ευθύνη των ενηλίκων να χειριστούν κατάλληλα το θέμα και να προστατεύσουν το δικαίωμα των παιδιών στο σχολείο για σωματική ασφάλεια και ψυχική ευημερία, καλεί τους μαθητές να διερευνήσουν τα πιθανά εμπόδια στη διαδικασία αναφοράς των περιστατικών στον εκπαιδευτικό.

Θέτει την εξής ερώτηση: Τι θα μπορούσε, κατά τη γνώμη σας, να αποτρέψει το θύμα να αναφέρει το περιστατικό στον εκπαιδευτικό;

Πιθανά εμπόδια:

Ψέματα, δηλαδή οι θύτες δεν παραδέχονται τον εκφοβισμό

Ο εκπαιδευτικός διερευνά μαζί με τους συμμετέχοντες, τις συνέπειες αναφοράς του βίαιου περιστατικού από το θύμα χωρίς μάρτυρες, καλώντας τους να σκεφτούν την εξής πιθανότητα: ο θύτης αρνείται το περιστατικό, λέει ψέματα και το θύμα δεν έχει μάρτυρες της αλήθειας, ο εκπαιδευτικός δεν ξέρει ποιον να πιστέψει και, αφού δεν είναι σίγουρος, δεν προχωρά σε περαιτέρω ενέργειες.

Αυτή η εκδοχή, συγκρίνεται με την εναλλακτική αντίδραση του θύματος, που συνίσταται στην αναφορά του βίαιου περιστατικού με μάρτυρες, που θα αναζητηθούν από το θύμα, επί τόπου, θα το συνοδεύσουν στον εκπαιδευτικό και θα το υποστηρίξουν με τη μαρτυρία τους.

- Η κατηγορία «είσαι καρφί»

Η κατηγορία αυτή βαραίνει ιδιαίτερα στην εφηβεία, όταν η διάθεση για αυτονομία αυξάνεται, ο κόσμος των ενηλίκων αμφισβητείται έντονα και επομένως δεν είναι ιδιαίτερα επιθυμητή η ανάμειξή τους στη ζωή των εφήβων. Ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να αναφέρουν άλλα περιστατικά, εκτός της βίας και του εκφοβισμού όπου η αναφορά στον εκπαιδευτικό θεωρείται «κάρφωμα». Πιθανές περιπτώσεις: αναφορές για κάπνισμα, ζωγραφική την ώρα του μαθήματος, κ.λπ.

Ο εκπαιδευτικός ξεκαθαρίζει, πως αν η συμπεριφορά που αναφέρουν οι μαθητές δε βλάπτει, σωματικά ή ψυχικά, τους ίδιους ή άλλους συμμαθητές τους, τότε, ναι, η αναφορά αυτή είναι «κάρφωμα». Στη βία και τον εκφοβισμό όμως, όπως άλλωστε συμβαίνει και στην κοινωνία των ενηλίκων, τα θύματα δεν είναι και δεν πρέπει να είναι μόνα τους, για να τα βγάλουν πέρα, αλλά να αναζητήσουν βοήθεια και υποστήριξη από το σχολείο (όπως κάνουν και οι ενήλικες εκτός σχολείου), που αποτελεί ευθύνη του να τα προστατέψει.

Ο εκπαιδευτικός μπορεί ακόμα να θέσει την ερώτηση: «Γιατί άραγε η καταγγελία στην αστυνομία για πράξεις βίας δεν αποκαλείται κάρφωμα από τους ενήλικες»; Η απάντηση δεν είναι άλλη, από το ότι ενώ οι ενήλικες, έχουν ξεκαθαρίσει το παραπάνω ζήτημα, στους μαθητές είναι ακόμα θολό, και αυτή είναι μία ευκαιρία να ξεκαθαριστεί. Επίσης, ο εκπαιδευτικός εξηγεί, αν δεν το έχουν ήδη αναφέρει οι μαθητές, ότι πιθανά να οφείλεται και στο γεγονός πως στην κοινωνία των ενηλίκων έχουν προσδιοριστεί επακριβώς οι διαδικασίες που θα ακολουθηθούν και οι ευθύνες των αρμοδίων για την αντιμετώπιση των καταγγελιών για βία, ενώ στα σχολεία τώρα μόλις ξεκινούν να ορίζονται επακριβώς παρόμοιες διαδικασίες και ευθύνες.

- Ο φόβος της εκδίκησης από το θύτη

Αυτό είναι πάντα ένα σοβαρό ενδεχόμενο, που απ' ότι φαίνεται το αντιμετωπίζουν όχι μόνο οι μαθητές αλλά κάποτε κι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί. Ο φόβος των θυμάτων για πιθανή χειροτέρευση της κατάστασης για τα ίδια, μετά την αναφορά στον εκπαιδευτικό, είναι σίγουρα ένα σοβαρό εμπόδιο για να προχωρήσουν στην αναφορά αυτή. Επιπλέον, απειλές του τύπου «αν με καρφώσεις, θα σε πετύχω έξω απ' το σχολείο και θα δεις...» γίνονται σχεδόν πάντα στα κρυφά, οπότε δεν υπάρχουν μάρτυρες για τον ψυχολογικό αυτό εκφοβισμό. Αν όμως το θύμα καταφέρει και δεν υποκύψει στο φόβο και:

- ✓ ειδοποιηθούν οι γονείς του θύτη για πιθανό εκφοβισμό – και όχι βέβαιο, ελλείψει μαρτύρων
- ✓ γνωστοποιηθεί, απλώς, στο θύτη η αναφορά για εκβιασμό που ήρθε γι' αυτόν, χωρίς απειλές για τιμωρία

- ✓ καταγραφεί η αναφορά, έστω και χωρίς μάρτυρες, στο αρχείο συμβάντων ή στο σχολικό ημερολόγιο, εν γνώσει του θύτη, του θύματος και των γονιών τους, τότε, επειδή ακριβώς όλα ήρθαν στο φως και οι υποψίες για τον θύτη θα γίνουν βεβαιότητες, αν το θύμα δεχθεί βία ή απειλή, στη συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων, δεν πραγματοποιείται.

Υπάρχουν βέβαια και ιδιαίτερα «σκληρές» περιπτώσεις θυτών, οπότε οι απειλές πρέπει να ληφθούν πολύ σοβαρά υπόψη και να παρθούν τα κατάλληλα μέτρα για την προστασία του θύματος (π.χ. συνοδεία μαθητών ή ενηλίκων στη διαδρομή από και προς το σχολείο), τουλάχιστον μέχρι να γίνουν συντονισμένες ενέργειες για την ψυχολογική υποστήριξη του ίδιου του θύτη. Τέλος, ο εκπαιδευτικός πρέπει να διαβεβαιώσει τους μαθητές, πως, σε κάθε περίπτωση, θα πάρει όλα εκείνα τα κατάλληλα

μέτρα, για να προστατέψει τα θύματα και να μην επιτρέψει στον ψυχολογικό εκφοβισμό να κυριαρχήσει.

Δ Ενότητα

Σκοποί:

- Να διερευνήσουν τα συναισθήματα και τις αντιλήψεις των θεατών του εκφοβισμού
- Να εντοπίσουν κατάλληλες στρατηγικές παρέμβασης, που θα υποστηρίζουν τα θύματα και θα αποθαρρύνουν την εκφοβιστική συμπεριφορά των θυτών
- Να αναλογιστούν και να ενθαρρυνθούν να αναλάβουν την ηθική ευθύνη της αλληλεγγύης που τους αναλογεί

12^η Δραστηριότητα (15 λεπτά)

Ο εκπαιδευτικός αφηγείται, επεκτείνοντας το παραπάνω σενάριο:

Εκεί κοντά στο περιστατικό υπάρχει και ο Μιχάλης, που δεν του αρέσει αυτό που γίνεται, αλλά δε συμπαθεί και τον Γιώργο ιδιαίτερα. Δίπλα του, κάθεται ο φίλος του ο Ιάσοντας, που δε θέλει να αναμειχθεί καθόλου. Η Γεωργία κάθεται πιο κει, με δύο φίλες της, συμπαθεί τον Γιώργο, θυμώνει μ' αυτό που του κάνουν, αλλά δεν ξέρει τι να κάνει. Οι φίλες της Γεωργίας, Φανή και Βάσω, γελάνε με το περιστατικό, φαίνονται να θαυμάζουν τον Αλκιβιάδη και την παρέα του και τους χαιρετάνε λίγο μετά, χαμογελαστές, όταν περνούν από μπροστά τους.

Ο εκπαιδευτικός, κρυφά από την υπόλοιπη ομάδα, δίνει τις παρακάτω οδηγίες στους συμμετέχοντες εθελοντές που στέκονται ως «αγάλματα»-θεατές του περιστατικού και κατόπιν περνά από δίπλα τους, αγγίζοντάς τους στον ώμο, ώστε να εκφράσουν αυτές τις σκέψεις:

Γεωργία – «Κρίμα, τον λυπάμαι το Γιώργο, αλλά τι να κάνω κι εγώ, δεν ξέρω»

Μιχάλης – «Εντάξει, δεν είναι καθόλου σωστό αυτό που του κάνουν αλλά κι αυτός ο μαμούχαλος δεν κάνει και τίποτα»

Ιάσοντας – «Άντε πάλι τα ίδια...αλλά τι με νοιάζει εμένα...εμένα δε με πειράζει κανείς»

Φανή – «Έλα μωρέ, πλάκα του κάνουν»

Βάσω – «Μ' αρέσει ο Κώστας, έχει έναν αέρα...»

13^η Δραστηριότητα (15 λεπτά)

Συζήτηση

Ερωτήσεις του εκπαιδευτικού προς την ομάδα:

- Ποιοι συμμετέχουν ενεργά στον εκφοβισμό; (Αλκιβιάδης, Αλέξης, Γιάννης)
- Έχουν όλοι την ίδια θέση (status) στην παρέα των θυτών;
(ο Αλκιβιάδης είναι αρχηγός και οι υπόλοιποι ακολουθούν)
- Ποιοι ενισχύουν με τη συμπεριφορά τους την εκφοβιστική συμπεριφορά; (όλοι)
- Ποιοι αδιαφορούν για τον εκφοβισμό; (Ιάσοντας)
- Ποιοι υποστηρίζουν το θύμα κρυφά; (Γεωργία, Μιχάλης)
- Ποιοι υποστηρίζουν το θύμα ανοιχτά; (κανένας!)

14^η Δραστηριότητα (35 λεπτά)

Σωματική έκφραση

Πίσω από κάθε άγαλμα/θεατή, ο εκπαιδευτικός καλεί εθελοντές να σχηματίσουν με τα σώματά τους σε τριάδες, αγάλματα που θα απεικονίζουν, με ρεαλιστικό ή όχι τρόπο, τα συναισθήματα των θεατών (π.χ. φόβος, θαυμασμό, αδιαφορία).

15^η Δραστηριότητα (15 λεπτά)

Συζήτηση

Τι διαφορετικό θα μπορούσαν να κάνουν όλοι αυτοί, οι θεατές του εκφοβισμού, για να βελτιωθεί η κατάσταση για το θύμα;

Ο εκπαιδευτικός συνοψίζει τις πιθανές απαντήσεις.

- Να πουν στον Αλκιβιάδη και στην παρέα του ότι αυτό που κάνουν δεν είναι μαγκιά Παράδειγμα: Αν η Βάσω που ανήκει στην παρέα του Αλκιβιάδη, του μιλήσει και του ζητήσει να αφήσει τον Γιώργο ήσυχο, και του πει ότι αυτό τελικά δεν είναι «μαγκιά», αυτό θα επηρεάσει τον Γιώργο.
- Να καθίσουν για λίγο με τον Γιώργο και να του συμπαρασταθούν
- Να αναφέρουν το περιστατικό σ' έναν εκπαιδευτικό, είτε μόνοι τους, είτε μαζί με τον Γιώργο

Σε ποιες αξίες και βασικές αντιλήψεις βασίζεται η στάση τους; (Αδιαφορία, ανοχή στη βία, ατομισμός)

Αν υιοθετούσαν ποιες αξίες και αντιλήψεις θα άλλαζε η στάση τους;

(Αλληλεγγύη, αλληλοσεβασμός, ομαδικότητα / αίσθημα «ανήκειν» σε μία κοινότητα)

16^η Δραστηριότητα (35 λεπτά)

Αυτοσχεδιασμός – «Λεζάντα»

Όλες οι παραπάνω προτάσεις για την υπεράσπιση του Γιώργου, αναπαριστώνται και στο τέλος της κάθε δράσης παγώνει η σκηνή και δίνεται από τους συμμετέχοντες ένα όνομα, ως λεζάντα στην “παγωμένη εικόνα”.

Ο εκπαιδευτικός, κλείνοντας την ενότητα, τονίζει για τους θεατές, τα εξής:

- Χρειάζεται να απορρίψουν ανοιχτά, όχι τους ίδιους τους θύτες, αλλά τη συμπεριφορά τους
- Να δείξουν ανοιχτά την υποστήριξή τους στα θύματα, κάνοντάς τα να νιώσουν λιγότερο μόνα απέναντι στο πρόβλημα
- Να υποστηρίζουν με τη μαρτυρία τους τα θύματα στην αναφορά των περιστατικών στους εκπαιδευτικούς
- Να μην παρεμβαίνουν, αν κρίνουν ότι η κατάσταση είναι ιδιαίτερα βίαιη και απειλείται η σωματική τους ακεραιότητα, αλλά να ζητούν άμεσα τη βοήθεια κάποιου ενήλικα
- Η παθητική στάση των θεατών είναι μέρος του προβλήματος, ενώ η ανάληψη κατάλληλης δράσης από τη μεριά τους μπορεί να είναι μέρος της λύσης του
- Δεν είναι ευθύνη του θύματος να σταματήσει ο εκφοβισμός αλλά όλων των μελών της σχολικής κοινότητας
- Οι εκπαιδευτικοί δεν μπορούν να λύσουν το πρόβλημα χωρίς τη συμμετοχή των θεατών

Ε Ενότητα

Σκοποί:

- ανάπτυξη της κατανόησης, γνωστικά και συναισθηματικά, της έννοιας «αυτοσεβασμός», μέσα από διαδικασίες που αναδεικνύουν τη σημασία του να ανήκουμε σε μια ομάδα-παρέα αληθινών φίλων παράλληλα με τη διατήρηση των προσωπικών μας αξιών

- ο διερεύνηση των συνεπειών μιας συμπεριφοράς που συνιστά προδοσία των προσωπικών μας αξιών καθώς και των προβλημάτων που δημιουργούνται, όταν οι επιλογές των πράξεών μας εκπορεύονται από φόβο
- ο διερεύνηση της δυναμικής των σχέσεων που αναπτύσσονται μέσα σε ομάδες νέων ανθρώπων που χρησιμοποιούν τη βία

17^η Δραστηριότητα (30λεπτά)

«Συλλογικός χαρακτήρας»

Ο εκπαιδευτικός καλεί τους συμμετέχοντες να σχηματίσουν δύο παράλληλες γραμμές, ο ένας απέναντι στον άλλο και να αναπαραστήσουν από τη μία μεριά τον ρόλο του Αλκιβιάδη και από την άλλη τον ρόλο του Γιώργου, στην πρώτη συνάντησή τους, την προσπάθεια «προσηλυτισμού» του δεύτερου από τον πρώτο. Τα μέλη των δύο ομάδων καλούνται να συμμετέχουν σε ένα διάλογο που θα διαμορφωθεί συλλογικά με τη συμμετοχή ολόκληρης της ομάδας. Ο εκπαιδευτικός δίνει ως επιπλέον πληροφορία στα μέλη της υποομάδας που αντιπροσωπεύουν τον Αλκιβιάδη ότι έχει και αυτός δεχθεί επιθέσεις από συνομηλίκους του στο παρελθόν και ότι η σύσταση της ομάδας έχει καθαρά αμυντικούς και όχι επιθετικούς ή εκδικητικούς σκοπούς. Επίσης ότι θέλει να δυναμώσει κι άλλο την ομάδα του και ο Γιώργος είναι γεροδεμένος και επομένως χρήσιμος. Θα του προσφέρουν την παρέα, την προστασία τους, τον σεβασμό από τους άλλους συμμαθητές του, το τέρμα στην «ξεφτίλα» που υφίσταται τόσο καιρό και καλύτερες επαφές με τα κορίτσια. Ξεχωριστά από την πρώτη, δίνεται στη δεύτερη υποομάδα, που αναπαριστά συλλογικά το Γιώργο, η πληροφορία ότι αντιπαθεί όλα τα μέλη της ομάδας, ότι δε θα τους επέλεγε για φίλους του, καθώς επίσης και ότι δέχθηκε επίθεση (απειλή με σουγιά, αρπαγή χρημάτων και κινητού, βιαιοπραγίες) μόλις χθες από ομάδα μαθητών άλλου σχολείου. Το τελευταίο αυτό γεγονός τον έχει πιέσει ιδιαίτερα.

Στο τέλος της δραστηριότητας η ομάδα συζητάει ποιες ήταν οι πιο δυνατές στιγμές της μεταξύ τους συνομιλίας και ποια τελικά επιχειρήματα επηρέασαν τον Γιώργο περισσότερο.

Ο διάλογος τελειώνει όταν ο Γιώργος πάρει μία απόφαση ή απλώς πει ότι θέλει χρόνο να το σκεφτεί.

18^η Δραστηριότητα (45 λεπτά)

Κύκλος συνείδησης – Εμβάθυνση του διλήμματος – Δημιουργία ατμόσφαιρας

Όλη η ομάδα καλείται να δημιουργήσει δύο ομόκεντρους κύκλους. Ο εσωτερικός αναπαριστά τον Γιώργο και ο εξωτερικός τις φωνές της συνείδησής του, που συνιστούν το δίλημμα που αντιμετωπίζει λίγο πριν πάρει την τελική του απόφαση να ενταχθεί ή όχι στην παρέα του Αλκιβιάδη. Τα μέλη του εξωτερικού κύκλου λένε μία φράση ο καθένας, σε πρώτο ενικό πρόσωπο που ξεκινά: «Θα πάω μαζί τους, επειδή ...» ή «Δεν θα πάω μαζί τους, επειδή...». Αρχικά αναφέρουν τη φράση τους ξεχωριστά ένας ένας και ακίνητοι και ύστερα όλοι μαζί, ταυτόχρονα και ψιθυριστά επαναλαμβάνουν την ίδια φράση πολλές φορές και κινούμενοι κυκλικά, γύρω από τον εσωτερικό κύκλο, τα μέλη του οποίου έχουν τα μάτια τους κλειστά. Η δραστηριότητα επαναλαμβάνεται με τα μέλη του μέσα κύκλου να παίρνουν τη θέση του έξω και αντίστροφα.

Στο τέλος της δραστηριότητας οι συμμετέχοντες καλούνται να αναφέρουν πως ένιωσαν και ποια φράση τους επηρέασε περισσότερο.

Συζήτηση

- ο Ποιες αξίες θα προδώσει ο Γιώργος, αν ενταχθεί στην ομάδα του Αλκιβιάδη; (αυτοσεβασμό, αληθινή φιλία, η αρχή της μη βίας)
- ο Πόσο δικαιολογείται ο Γιώργος αν κάνει κάτι τέτοιο;
- ο Πώς σχετίζεται η τήρηση ενός προσωπικού συστήματος αξιών με τον αυτοσεβασμό μας;
- ο Πού μπορεί να τον οδηγήσει μία όχι ελεύθερη επιλογή, αλλά μία επιλογή που βασίστηκε στον φόβο;

- Είναι πιο σημαντική η σωματική ακεραιότητα από την τήρηση των προσωπικών μας αξιών;
- Ποιες ανάλογες περιπτώσεις μπορείτε να σκεφθείτε όπου οι άνθρωποι θυσιάσαν τη σωματική τους ακεραιότητα για κάποια άλλη αξία; (εθνική ελευθερία, δημοκρατία, αυτοσεβασμός και αλληλοσεβασμός στην άρνηση τέλεσης βασανιστηρίων)
- Υπάρχουν σήμερα άτομα που μπορεί να θυσιάζουν αν όχι το “ζην” αλλά το “ευ ζην” για κάποια άλλη αξία που θέτουν ως ανώτερη αυτού;

19^η Δραστηριότητα (45 λεπτά)

Ομαδική γλυπτική – Σωματική και συμβολική ερμηνεία των γεγονότων

Σε ομάδες των τεσσάρων οι συμμετέχοντες καλούνται να δημιουργήσουν μόνο με τα σώματά τους «γλυπτά συμπλέγματα» στα οποία θα συμμετέχουν ο Γιώργος, ο Αλκιβιάδης, ο Αλέξης και ο Γιάννης. Δεν πρέπει να γίνει σύγχυση με τις λεγόμενες «παγωμένες εικόνες» καθώς το ζητούμενο εδώ δεν είναι ο ρεαλισμός. Η οδηγία που δίνεται στους τρεις από αυτούς - μέλη της ομάδας του Αλκιβιάδη είναι η εξής: «σκεφθείτε τις σχέσεις μεταξύ σας και τι σημαίνει η ομάδα που φτιάξατε για σας», ενώ στον Γιώργο: «σκέψου τη σχέση σου με αυτή την ομάδα και τι σημαίνει αυτή για σένα». Ο μαθητής μπορεί να αποφασίσει αν θα ενσωματωθεί ή όχι στο σύμπλεγμα (κυριολεκτικά και μεταφορικά). Τα γλυπτά παρουσιάζονται στην ομάδα και ακολουθεί συζήτηση περί των ερμηνειών που δίνει ο καθένας πάνω σε αυτές τις «σωματικές εικόνες».

20^η Δραστηριότητα (35 λεπτά)

Ημερολόγιο – Γραπτή έκφραση

Ο Γιώργος, αφού έχουν συμβεί όλα αυτά, γράφει τις σκέψεις του στο ημερολόγιό του καθώς επίσης και την τελική του απόφαση για το αν θα ενταχθεί ή όχι στην παρέα του Αλκιβιάδη. Όλοι οι συμμετέχοντες καλούνται, εντός ρόλου, να γράψουν αυτή τη σελίδα στο ημερολόγιο του Γιώργου, ενώ ύστερα, τις τοποθετούν ανάποδα στο πάτωμα, διαλέγουν μία που δεν είναι δική τους, τη διαβάζουν από μέσα τους και μοιράζονται στην ομάδα τις φράσεις που τους έκαναν περισσότερο εντύπωση.

21^η Δραστηριότητα (60 λεπτά)

Αυτοσχεδιασμός - Προβολή στο μέλλον

Οι συμμετέχοντες, χωρισμένοι σε ομάδες των 4-5 ατόμων, σχηματίζουν σκηνές από τη ζωή του Αλκιβιάδη και του Γιώργου, 10 χρόνια μετά, τόσο για την περίπτωση που τα πράγματα εξελιχθούν αρνητικά για αυτούς όσο και για την περίπτωση που εξελιχθούν θετικά. Αμέσως μετά από κάθε αυτοσχεδιασμό, η ομάδα συζητά τις εντυπώσεις της.

ΣΤ Ενότητα

Σκοποί:

- Να χαλαρώσουν μέσα από ένα σωματικό και συμβολικό παιχνίδι
- Να δοθεί ένα τελικό μήνυμα από τον εκπαιδευτικό
- Να μοιραστούν σκέψεις και συναισθήματα για το πρόγραμμα

Κλείσιμο του προγράμματος

22^η Δραστηριότητα (10 λεπτά)

Παιχνίδι «Κόμπος». Ο εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές να σχηματίσουν όρθιοι έναν κύκλο. Όλοι κλείνουν τα μάτια, απλώνουν τα χέρια τους εμπρός και κινούνται ελαφρά προς το κέντρο, μέχρι να πιάσουν τα χέρια κάποιου άλλου. Κάθε χέρι πρέπει να κρατάει μόνο ένα άλλο χέρι. Κατόπιν ανοίγουν τα μάτια. Η ομάδα πρέπει τώρα να λύσει τον κόμπο που έχει δημιουργηθεί, χωρίς να λυθούν τα χέρια. Στο τέλος της δραστηριότητας, ο εκπαιδευτικός επισημαίνει πως η συνεργασία που απαιτήθηκε στο να λυθεί ο κόμπος χρειάζεται και στην αντιμετώπιση του φαινομένου του Σχολικού Εκφοβισμού, στον

οποίο όλοι είμαστε μπλεγμένοι, με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο, είτε το θέλουμε είτε όχι, ως μέλη της ίδιας σχολικής κοινότητας.

Συζήτηση (25 λεπτά)

Στο τέλος, όλοι κάθονται σε κύκλο και αναφέρουν, πρώτα οι μαθητές και στο τέλος και ο ίδιος ο εκπαιδευτικός, ένα συναίσθημα και μία σκέψη/φράση, σε σχέση με την εμπειρία τους από το βιωματικό εργαστήριο.

23^η Δραστηριότητα (Εργασία για το σπίτι – παρουσίαση στην ομάδα, 45 λεπτά)

Συμπεράσματα – Γραπτή έκφραση – Συνάντηση στρογγυλής τραπέζης

Ο εκπαιδευτικός σε ρόλο υπεύθυνου της σχολικής εφημερίδας, συζητά με τους μαθητές-δημοσιογράφους για τα συμπεράσματα της έρευνάς τους για τη βία και τον εκφοβισμό στο σχολείο, τα οποία ζητά να παρουσιάσουν γραπτώς στα άρθρα της εφημερίδας τους, δουλεύοντας ομαδοσυνεργατικά σε ομάδες των 3 - 4 ατόμων. Η έρευνά τους στο διαδίκτυο θα ήταν εδώ απαραίτητη, ενώ χρήσιμη θα ήταν η παρουσίαση των εργασιών τους και στους γονείς.

Ζ Ενότητα

Σκοποί:

- Να εντοπίσουν τις γνώσεις που αποκόμισαν
- Να διατυπώσουν τη γνώμη τους για τις δραστηριότητες του Προγράμματος
- Να διερευνήσουν τις πιθανές αλλαγές στις στάσεις τους απέναντι στα θύματα και στους θεατές του σχολικού εκφοβισμού
- Να αναλογιστούν και να προτείνουν δράσεις αντιμετώπισης και πρόληψης για το πρόβλημα από το σχολείο
- Να αναλογιστούν και να προτείνουν βελτιώσεις για το πρόγραμμα
- Να αναλογιστούν την ανάγκη τους για περαιτέρω διερεύνηση του ζητήματος
- Να ενδυναμωθούν μέσω αυτής της καταγραφής των απόψεών τους

24^η Δραστηριότητα (20 λεπτά)

Αξιολόγηση του προγράμματος

Στο τέλος του προγράμματος, ο εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές να καταγράψουν τις εντυπώσεις τους από το πρόγραμμα, απαντώντας στις παρακάτω ερωτήσεις:

- Ποιο ήταν το σημαντικότερο πράγμα που έμαθαν;
- Τι ήταν αυτό που τους άρεσε περισσότερο / λιγότερο στο πρόγραμμα;
- Ποια δραστηριότητα τους ικανοποίησε περισσότερο / λιγότερο;
- Ποια η γνώμη τους για τα θύματα του εκφοβισμού και τις αντιδράσεις τους πριν το πρόγραμμα;
- Ποια είναι τώρα;
- Ποια η γνώμη τους για τους θεατές του εκφοβισμού και τις αντιδράσεις τους πριν από το πρόγραμμα;
- Ποια είναι τώρα;
- Ποιες βελτιώσεις προτείνουν για το πρόγραμμα;
- Ποιες άλλες πλευρές του φαινομένου του εκφοβισμού θα ήθελαν να διερευνήσουν;
- Τι μέτρα προτείνουν να λάβει το σχολείο για την αντιμετώπιση του εκφοβισμού;
- Τι μέτρα προτείνουν να λάβει το σχολείο για την πρόληψη του εκφοβισμού;
- Τι άλλο θα ήθελαν να συμπληρώσουν;

Συνολική διάρκεια Προγράμματος: 20 διδακτικές ώρες

3. Θεατροπαιδαγωγικό Εργαστήριο για τον Σχολικό Εκφοβισμό: Θύτες, Θύματα, Θεατές

Περιγραφή εφαρμογής Πιλοτικού Προγράμματος

Στόχοι:

- Να κατανοήσουν τις παραμέτρους που ορίζουν το φαινόμενο του εκφοβισμού και της βίας μεταξύ μαθητών
- Να διερευνήσουν τόσο τα συναισθήματα όσο και τις βασικές αξίες της συμπεριφοράς των θυτών και των θυμάτων
- Να διερευνήσουν τις πιθανές αντιδράσεις των θυμάτων στον εκφοβισμό και τις συνέπειες αυτών και να αποφασίσουν για την καταλληλότητά τους
- Να εντοπίσουν τα πιθανά εμπόδια αναφοράς των περιστατικών στους εκπαιδευτικούς και να προτείνουν τρόπους υπέρβασής τους
- Να διερευνήσουν τις συνέπειες μιας συμπεριφοράς που συνιστά προδοσία των προσωπικών μας αξιών καθώς και των προβλημάτων που δημιουργούνται, όταν οι επιλογές των πράξεών μας εκπορεύονται από φόβο
- Να αναστοχαστούν πάνω στη δυναμική των σχέσεων που αναπτύσσονται μέσα σε ομάδες νέων ανθρώπων, που χρησιμοποιούν τη βία
- Να διερευνήσουν τα συναισθήματα και τις αντιλήψεις των θεατών του εκφοβισμού
- Να εντοπίσουν κατάλληλες στρατηγικές παρέμβασης, που θα υποστηρίζουν τα θύματα και θα αποθαρρύνουν την εκφοβιστική συμπεριφορά των θυτών
- Να αναλογιστούν και να ενθαρρυνθούν να αναλάβουν την ηθική ευθύνη της αλληλεγγύης που τους αναλογεί ως θεατών περιστατικών εκφοβισμού μεταξύ μαθητών

Μεθοδολογία:

Το θεατροπαιδαγωγικό εργαστήριο χρησιμοποιεί τη μεθοδολογία του εκπαιδευτικού δράματος. Το εκπαιδευτικό δράμα ορίζεται ως μια παιδαγωγική διαδικασία η οποία χρησιμοποιεί τις τεχνικές και τις στρατηγικές της δραματικής τέχνης με σκοπό την ολόπλευρη, προσωπική και κοινωνική, ανάπτυξη των συμμετεχόντων, καθώς και την αποτελεσματικότερη αφομοίωση της γνώσης μέσα στο κοινωνικό της πλαίσιο. Το δράμα ξεκινάει πάντα από μια αισθητή διατάραξη των ανθρώπινων σχέσεων, ένα πρόβλημα, το οποίο δημιουργεί ένταση και ταυτόχρονα ανάγκη για λύση αυτής της έντασης, μέσα από δράση. Οι μαθητές, μέσα και έξω από τους ρόλους τους, καλούνται να ενεργοποιήσουν τη φαντασία αλλά και την κρίση τους, για να πάρουν αποφάσεις και να οδηγηθούν σε λύσεις.

Αποτελέσματα / Αξιολόγηση:

Στο πρόγραμμα οι μαθητές συμμετείχαν με ενδιαφέρον, ιδιαίτερα στη δραστηριότητα «Ρόλος στο πάτωμα» όπου καταγράφονται τα συναισθήματα και οι σκέψεις του παιδιού που δέχεται εκφοβισμό (στο σενάριο του δράματος αναφέρεται ως «Περικλής») για τον ίδιο του τον εαυτό αλλά και των άλλων, ενηλίκων και συμμαθητών του, για αυτόν. Ομοίως, όπως αναφέρθηκε στην αποτίμηση του προγράμματος από τους μαθητές, κέρδισε το ενδιαφέρον τους και παρόμοια δράση σε σχέση με τον «Αλκιβιάδη», ο οποίος στο σενάριο είναι ο μαθητής που ασκεί εκφοβισμό. Μία από τις δραστηριότητες που τους άρεσαν περισσότερο, όπως δήλωσαν, ήταν και η «Ανακριτική καρέκλα». Σε αυτήν, η στάση της εκπαιδευτικού που μπήκε στο ρόλο του Περικλή και αρνιόταν οποιαδήποτε πρότασή τους, για να κάνει κάτι να αντιμετωπίσει του μαθητές – «θύτες», φάνηκε να δημιουργεί έντονα συναισθήματα. Σύμφωνα με την εκπαιδευτικό που εφάρμοσε το πρόγραμμα «τους έκανε έξαλλους» με την παθητικότητά του, την αδυναμία του να κάνει κάτι αλλά και τα εμπόδια που προέβαλε, όλα σύμφωνα με το σενάριο και προκειμένου να τονιστεί το αδιέξοδο στο οποίο νιώθουν ότι περιέρχονται οι μαθητές – «θύματα». Οι μαθητές δήλωσαν χαρακτηριστικά: «δεν είναι κατάσταση αυτή, κάτι πρέπει να γίνει».

Σημαντική ήταν η διαφορά στην εξέλιξη του προγράμματος ανάμεσα στις δύο ομάδες μαθητών στις οποίες πραγματοποιήθηκε. Έτσι, η ομάδα μαθητών της Β' Γυμνασίου στην οποία παρατηρούνταν από τους εκπαιδευτικούς, εδώ και καιρό, βίαια περιστατικά και κακή γενικά κοινωνική υγεία, φάνηκε ότι συμμετείχε με αρκετή αμηχανία σε δράσεις του προγράμματος που απαιτούσαν μεγαλύτερη συναισθηματική δέσμευση. Οι μαθητές δε, που είναι συχνά επιθετικοί σε συμμαθητές τους, φάνηκε να νιώθουν αρκετά άβολα, καθώς

διακωμωδούσαν κάποιες δραστηριότητες, παρότι συμμετείχαν σε αυτές, καθώς, σύμφωνα με την εκτίμηση της εκπαιδευτικού, φάνηκε να «ταυτίζονται» κατά κάποιο τρόπο με τους ρόλους των «θυτών» στο φανταστικό σενάριο του δράματος. Από την άλλη, στο ίδιο τμήμα, υπήρχαν μαθητές, συχνά θύματα επιθετικής συμπεριφοράς, που συμμετείχαν με ιδιαίτερο ενδιαφέρον στο πρόγραμμα. Στην ομάδα των μαθητών της Α' Γυμνασίου, που αποτελούνταν από παιδιά με καλύτερες κοινωνικές σχέσεις μεταξύ τους, παρατηρήθηκε καλύτερη ανταπόκριση στο πρόγραμμα, με πιο ουσιαστική συμμετοχή και αυξημένη ευαισθητοποίηση.

Αξίζει επίσης να επισημανθεί η επίδραση του προγράμματος σε πραγματικό περιστατικό που προέκυψε προς το τέλος της διεξαγωγής του. Η υπεύθυνη εκπαιδευτικός εκτιμά ότι οι μαθητές, επηρεαζόμενοι από το πρόγραμμα, υποστήριξαν, από τη θέση των θεατών, μία μαθήτρια που δέχθηκε λεκτική βία ηλεκτρονικής μορφής σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης και η στάση τους αυτή συνετέλεσε τόσο στο να αποσυρθούν άμεσα τα υβριστικά σχόλια από συμμαθήτριά της, όσο και στο να νιώσει η μαθήτρια – «θύμα» βαθιά ανακουφισμένη από αυτή την εξέλιξη. Στο περιστατικό αυτό φάνηκε επίσης να επέδρασε η ευαισθητοποίηση των μαθητών μέσω του προγράμματος σε σχέση με ένα πολύ συχνό εμπόδιο στην αναφορά των βίαιων περιστατικών στους εκπαιδευτικούς και αφορά στο ότι θεωρούν την αναφορά αυτή «κάρφωμα». Ο ξεκάθαρος ορισμός που δόθηκε και η συζήτηση γύρω από αυτόν, πριν από το περιστατικό, φάνηκε ότι συνετέλεσε στο να μην κατηγορήσει κανείς τη μαθήτρια – «θύμα» ότι είναι «καρφί».

Η βασική αδυναμία του προγράμματος ήταν, σύμφωνα και με τους μαθητές που ζήτησαν περισσότερο χρόνο, ότι δεν πραγματοποιήθηκε ολόκληρο, λόγω ακριβώς έλλειψης χρόνου, καθώς το πρόγραμμα ξεκίνησε τον Νοέμβριο και σταμάτησε τον Απρίλιο. Πιο συγκεκριμένα, δεν πραγματοποιήθηκε η τρίτη και τελευταία ενότητα του προγράμματος, που αποσκοπεί στην ενθάρρυνση της χρήσης συγκεκριμένων στρατηγικών υποστήριξης των «θυμάτων» από τους μαθητές – θεατές περιστατικών εκφοβισμού. Σημαντική αδυναμία επίσης αποτελεί η μερική γραπτή αξιολόγησή του από τους ίδιους τους μαθητές σε σχετικό ερωτηματολόγιο, καθώς τους δόθηκαν μόνο δύο ερωτήσεις: «Τι τους άρεσε περισσότερο στο πρόγραμμα;» και «Τι πιστεύουν ότι αποκόμισαν από αυτό;», λόγω κυρίως της απρόοπτης διακοπής του προγράμματος.

Γενικότερα, το πρόγραμμα φάνηκε να πετυχαίνει την αύξηση της ενσυναίσθησης σημαντικού ποσοστού μαθητών - θεατών σε σχέση με τους μαθητές που δέχονται εκφοβισμό. Επίσης επέδρασε σε αρκετό βαθμό ως προς τον στόχο της ενθάρρυνσης της αναφοράς των περιστατικών εκφοβισμού στους εκπαιδευτικούς. Σύμφωνα με δηλώσεις των ίδιων των μαθητών το πρόγραμμα άλλαξε τη στάση τους απέναντι στα παιδιά που δέχονται εκφοβισμό και συγκεκριμένα οι περισσότεροι μαθητές δήλωσαν: «κατάλαβα πως αισθάνονται», «πρέπει να τα υπερασπιζόμαστε» «δε θα γυρίζω την πλάτη μου, θα προσπαθώ να βοηθήσω», «θα το αναφέρω σε ενήλικα, γονιό ή εκπαιδευτικ. Επίσης, διαπιστώθηκε η αλληλεξάρτηση της αποτελεσματικότητάς του με το κοινωνικό κλίμα της ομάδας μαθητών στην οποία εφαρμόζεται.

Τέλος, ως βελτίωση του προγράμματος και για την άρση του εμποδίου της ταύτισης των επιθετικών μαθητών με τους αντίστοιχους ρόλους στο δράμα και της συνεπαγόμενης άρνησης ουσιαστικής συμμετοχής τους, όπως αυτή επισημάνθηκε παραπάνω, προτείνεται η επέκτασή του ως προς τη χρήση στρατηγικών αποστασιοποίησης, οι οποίες εξάλλου συμπεριλαμβάνονται στη μεθοδολογία του εκπαιδευτικού δράματος (π.χ. η χρήση διαφορετικής οπτικής γωνίας θέασης του προβλήματος για τους μαθητές, όπως αυτή του δημοσιογράφου που ερευνά περιστατικό Σχολικού Εκφοβισμού).

**Ομάδα στόχος: Μαθητές Α' και Β'
Γυμνασίου, 1^ο Γυμνάσιο Ψυχικού
Υπεύθυνη Εκπαιδευτικός:
Ελένη Καμπαράκη, κλ. ΠΕ14.04**

**Σχεδιασμός Πιλοτικού Προγράμματος:
Καραβόλτσου Α. Αθηνά**

**Εκπαιδευτικός Αγωγής Υγείας (Msc),
Θεατρολόγος (Mst), Μαθηματικός**

4. «Δημιουργώντας κουλτούρα πρόληψης και αντιμετώπισης για τον Σχολικό Εκφοβισμό»

ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ:

Η «καλή πρακτική» αποσκοπούσε στο να καλλιεργήσει στους μαθητές τη δεξιότητα της επίγνωσης της συμπεριφοράς τους και των συναισθημάτων που προκαλεί τόσο στους άλλους όσο και στο ίδιο το άτομο. Εάν ένα παιδί μάθει να συνειδητοποιεί κάποια συναισθήματα και τη συμπεριφορά που προηγείται αλλά και έπεται του συγκεκριμένου συναισθήματος, τότε έχει περισσότερες πιθανότητες να ελέγχει και να βελτιώνει τη συμπεριφορά του.

Ένα παράδειγμα είναι η διαχείριση της επιθετικότητας. Σύμφωνα με τη θεωρία των DOLLAR και συνεργατών, η επιθετικότητα προκύπτει από τη ματαίωση και, όταν ο παράγοντας που προκαλεί τη ματαίωση είναι ισχυρός ή αόριστος τότε η επιθετικότητα μεταφέρεται από τον αληθινό παράγοντα σε ένα άλλο εύκολο στόχο («αποδιοπομπαίο τράγο»). Στο σχολείο πολύ συχνά κάποια παιδιά στοχοποιούνται ως «αποδιοπομπαίοι τράγοι». Το φαινόμενο αυτό αποτελεί τη συνηθέστερη εκδήλωση σχολικής βίας.

ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ:

Οι στόχοι που τέθηκαν για τη σχολική χρονιά 2014-2015 ήταν οι εξής:

- Αναγνώριση των σωματικών αλλαγών που προκαλούν τα έντονα συναισθήματα (φόβος, άγχος, θυμός, ματαίωση, χαρά, ικανοποίηση, θαυμασμός, ασφάλεια κ.α.)
- Αναγνώριση των σκέψεων και πράξεών μας οι οποίες απορρέουν από συγκεκριμένο συναίσθημα. Εντοπισμός της αιτίας του συναισθήματος
- Επίγνωση της έντασης του συναισθήματος
- Μείωση της έντασης του συναισθήματος (αποκλιμάκωση)
- Αναγνώριση του συναισθήματος του Άλλου
- Γνωριμία με την έννοια της ενσυναίσθησης.

ΕΠΙΔΙΩΚΟΜΕΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ:

Οι βιωματικές ασκήσεις στόχευαν στο να βοηθήσουν τους μαθητές να κατανοήσουν ότι τα συναισθήματα στην αληθινή ζωή είναι συνήθως περίπλοκα και τα αίτια τους συχνά δυσδιάκριτα. Εάν αυτό γίνει κατανοητό και το άτομο αναλύει τα συναισθήματά του, τότε βοηθάει τον εαυτό του να αντιμετωπίζει καλύτερα τις καταστάσεις, να επιλύει προβλήματα και όχι να δημιουργεί. Με αυτόν τον τρόπο μαθαίνει στην πράξη τη θεωρία του Πλάτωνα σύμφωνα με την οποία για την ευδαιμονία της ψυχής «Το Συναίσθημα, με τη βοήθεια της Λογικής, ελέγχει την Επιθυμία». Έτσι αποθαρρύνει πράξεις σχολικής βίας.

ΤΡΟΠΟΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ:

Βιωματική μάθηση με την τεχνική της συστημικής κατεύθυνσης. Έγιναν συνολικά 16 συναντήσεις. Τα θέματα αφορούσαν τα εξής συναισθήματα:

1. Φόβος, 2. Γαλήνη, 3. Απόρριψη, 4. Ασφάλεια – Εμπιστοσύνη, 5. Ματαίωση, 6. Θυμός, 7. Χαρά, 8. Απώλεια - Αποχωρισμός

Μέσα από τις **βιωματικές ασκήσεις** οι μαθητές εξασκήθηκαν στις εξής δεξιότητες:

Ενεργός Ακρόαση: Έμαθαν τι σημαίνει «ακούω προσεκτικά και κατανοώ τον Άλλον». Ειδικότερα ασκήθηκαν στην επαναδιατύπωση, σε ερωτήσεις που δεν περιέχουν κρίση για τον άλλον και στον δημιουργικό διάλογο με σεβασμό στη σειρά και στην επιχειρηματολογία. Η εξάσκηση στον διάλογο εντάσσεται στο αναλυτικό πρόγραμμα του μαθήματος της Γλωσσικής Διδασκαλίας στο Λύκειο.

Ενσυναίσθηση: Οι μαθητές βίωσαν τι σημαίνει μπαίνω στη θέση του Άλλου, κατανοώ την εκδοχή του, του επιτρέπω να μου δείξει την οπτική του, συναισθάνομαι τη δύσκολη θέση του συμμαθητή μου και τον στηρίζω να διαχειριστεί το συναίσθημα του.

Έκφραση συναισθημάτων: Οι μαθητές έμαθαν να αναζητούν το συναίσθημα που δημιουργεί στον Άλλο η συμπεριφορά τους, το συναίσθημα που τους δημιουργούν οι άλλοι με τις δικές τους αντιδράσεις, το αναγνώρισαν και προσπάθησαν να ανακαλύψουν τρόπους διαχείρισης και αποκλιμάκωσης.

Επικοινωνία: Οι μαθητές έμαθαν να ζητούν βοήθεια αλλά και να προσφέρουν. Κατανόησαν ότι η αδιαφορία και η ανοχή σημαίνει συννενοχή.

ΟΙ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΟΥΣ

Τα παιδιά, όπως φαίνεται και στα έντυπα αξιολόγησης που συμπλήρωσαν για το Πρόγραμμα, ενθουσιάστηκαν, διασκέδασαν και κατανόησαν καλύτερα τον εαυτό τους και τους άλλους. Η τάξη έγινε ομάδα.

ΟΙ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Ο σημαντικότερος στόχος, που ήταν η κατανόηση της πολυπλοκότητας των συναισθημάτων, κατακτήθηκε. Επίσης με εντυπωσίασε το γεγονός ότι και παιδιά που συνήθως έκαναν φασαρία ήταν πολύ ήσυχα και συμμετείχαν ενεργά. Τους άρεσαν περισσότερο οι ασκήσεις αυτογνωσίας και μπόρεσαν να δουν τρόπους δημιουργικής αντιμετώπισης της διαφορετικής οπτικής. Τους άρεσε πολύ η άσκηση αυτοεκτίμησης και αυτογνωσίας «κάτι καλό για μένα» και όλα ζήτησαν συνέχεια του Προγράμματος. Επίσης το παιχνίδι «συναισθημάτων», μία παραλλαγή του κλασικού παιχνιδιού «φιδάκι», τα διασκέδασε και τα ενθουσίασε. Πιστεύω ότι το παιχνίδι αυτό είναι πραγματικά πολύ «καλή πρακτική».

ΟΙ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΤΗΣ ΤΑΞΗΣ

«Το Πρόγραμμα βοήθησε τους μαθητές να γνωρίσουν πολλά διαφορετικά συναισθήματα και να τα διαχωρίσουν σε σύνθετες συναισθηματικές καταστάσεις. Επίσης μέσα από την συζήτηση και τις βιωματικές δραστηριότητες συνειδητοποίησαν πως όλα τα συναισθήματα είναι φυσιολογικά (δυσάρεστα κι ευχάριστα), «μπήκαν» στη θέση των Άλλων, μοιράστηκαν τους προβληματισμούς τους και βρήκαν λύσεις κοινά αποδεκτές.

Αυτού του είδους η παρέμβαση, το να μπορούν δηλαδή τα παιδιά να διαχειρίζονται κυρίως τα αρνητικά τους συναισθήματα χωρίς να κατακλύζονται από αυτά, έβαλε τα θεμέλια στην πρόληψη εκφοβιστικών συμπεριφορών στο σχολικό πλαίσιο, αφού βοηθά στην ψυχοκοινωνική υγεία και ανάπτυξη των παιδιών κι ενισχύει υγιείς συμπεριφορές».

**Σχεδιασμός και υλοποίηση δύο Πιλοτικών Προγραμμάτων
Συγγραφή Μονόπρακτου με τίτλο: «Λέμε Όχι»
Κυριακή Καμπούκου
Εκπαιδευτικός, Msc Σχολικής Ψυχολογίας**

**Σε συνεργασία με: Ελένη Πούλου, Εκπαιδευτικό ΠΕ16 στο 2^ο Γυμνάσιο Χαλανδρίου
Μαρία Χριστοφυλάκου, Εκπαιδευτικό ΠΕ12 στο 1^ο ΓΕ.Λ. Χολαργού**

5. Σχολική Διαμεσολάβηση «ΝΕΥΡΩΝΕΣ ΔΥΝΑΜΗΣ»

Η **διαμεσολάβηση** αποτελεί μία εναλλακτική πρόταση για την επίλυση των συγκρούσεων μεταξύ των μαθητών μέσα στο σχολείο. Αποβλέπει στο να βοηθήσει τις αντίπαλες πλευρές να επιλύσουν τις διαφωνίες τους με δημιουργικό και αμοιβαία ικανοποιητικό τρόπο. Εφαρμόζεται από εκπαιδευμένους μαθητές διαμεσολαβητές οι οποίοι αναλαμβάνουν να διαμεσολαβήσουν πριν μία διαφωνία γίνει σύγκρουση ή ακόμη και όταν έχει γίνει, ώστε να αποκλιμακωθεί ειρηνικά. Πρόσθετα οφέλη για τη σχολική κοινότητα φαίνεται ότι υπάρχουν κατά την υλοποίηση της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών στη **σχολική διαμεσολάβηση «Νευρώνες Δύναμης»**. Η επιμόρφωση στην πρακτική αυτή βοηθά στην ανάπτυξη κλίματος συνεργασίας σε όλη τη σχολική μονάδα (μαθητών - καθηγητών, μαθητών – μαθητών, καθηγητών – καθηγητών στα πλαίσια της υποστήριξης ομηλικών), αναπτύσσει δεξιότητες επικοινωνίας όπως γνωστική και συναισθηματική ενσυναίσθηση, αναπτύσσει ενεργητική στάση των παρατηρητών κατά της βίας, ενώ μειώνει την ανοχή και την παθητικότητα σε περιστατικά βίας (αναφέρεται παρακάτω σχετική έρευνα). Ακόμα, θεωρούμε πως βοηθά στην βελτίωση της διδακτικής και παιδαγωγικής ανταπόκρισης των εκπαιδευτικών.

Σύμφωνα με την εγκύκλιο του Υπουργείου Παιδείας Δ.Β.Μ.Θ με Αριθ. Πρωτ.: 18890/Γ2 της 14ης/02/2011 : «.....Η ενίσχυση του ρόλου των μαθητών στη διαδικασία επίλυσης συγκρούσεων, ενδεχόμενα μέσα από τη δημιουργία ομάδων φιλίας ή διαμεσολάβησης, ανάλογα με τις δυνατότητες υποστήριξης των ομάδων αυτών από τους εκπαιδευτικούς της σχολικής μονάδας.....» Σημαντική προϋπόθεση για την υλοποίηση - όπως εκφράζεται και στο παραπάνω εδάφιο - αποτελεί η κατάλληλη επιμόρφωση των εκπαιδευτικών των σχολικών μονάδων στις οποίες επιχειρείται να υλοποιηθούν αντίστοιχα προγράμματα.

Πώς το πρόγραμμα της μαθητικής διαμεσολάβησης «Νευρώνες Δύναμης» εφαρμόζεται στα σχολεία μέχρι σήμερα

Η **εκπαίδευση των μαθητών** διαμεσολαβητών γίνεται στα πλαίσια ενός ετήσιου σχολικού προγράμματος (αγωγής υγείας, πολιτιστικών, βιωματικών δράσεων κ.ά.). Η εκπαίδευσή τους σε τεχνικές και δεξιότητες επικοινωνίας είναι κυρίως βιωματική με θεωρητική υποστήριξη και συνοδεύεται από πρακτική εφαρμογή και ανάληψη πραγματικών περιστατικών με εποπτεία. Η εκπαίδευση διαρκεί από Οκτώβριο έως Μάρτιο και στη συνέχεια οι εκπαιδευμένοι μαθητές αναλαμβάνουν τη διαμεσολάβηση σε περιστατικά αντιπαλότητας μεταξύ συμμαθητών τους, με την εποπτεία των αρμόδιων καθηγητών τους.

Οι εκπαιδευτές των μαθητών διαμεσολαβητών είναι εκπαιδευτικοί του σχολείου τους οι οποίοι ειδικεύονται στη διαμεσολάβηση μέσω του βιωματικού προγράμματος «Νευρώνες Δύναμης». Είναι σημαντικό οι εκπαιδευτές να είναι εκπαιδευτικοί, ούτως ώστε να έχουν αφενός τη δυνατότητα άμεσης παρέμβασης αφετέρου εμπειρία σχετική με τα προβλήματα και τις ανάγκες της σχολικής μονάδας και των μαθητών. Κατά τη διάρκεια της εφαρμογής των Προγραμμάτων διαμεσολάβησης στα σχολεία οι εκπαιδευτικοί δέχονται εποπτεία και υποστήριξη από τους επιμορφωτές τους με ευθύνη των φορέων που έχουν την επιστημονική υποστήριξη (Ε.ΣΥ.ΟΜ., Ε.Ε.Σ).

Η διάρκεια της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών είναι 101 ώρες. Τη διάρκεια αυτή θεωρούμε ελάχιστη απαραίτητη, με το σκεπτικό ότι οι ιδιαίτερες δεξιότητες, γνώσεις και εμπειρίες που απαιτούνται προκειμένου ο εκπαιδευτικός να σχεδιάσει, να οργανώσει, να υλοποιήσει το Πρόγραμμα και προπαντός προκειμένου να αναλάβει το ρόλο του συντονιστή ως μέλος της ομάδας, αποκτώνται με εκπαίδευση όχι μόνο στο γνωστικό επίπεδο, αλλά κυρίως στο βιωματικό. Αν ο εκπαιδευτικός έχει μεν την καλή πρόθεση, αλλά δε διαθέτει κατάλληλη βιωματική εκπαίδευση και εμπειρία σε δεξιότητες συμβουλευτικής ψυχολογίας και αυτογνωσίας, θεωρούμε ότι, μπορεί μεν να συμβάλει στο οργανωτικό μέρος (και υπό την προϋπόθεση ότι υπάρχει άλλος εκπαιδευτικός επιμορφωμένος με έτοιμο

πρόγραμμα εκπαίδευσης), αλλά δεν μπορεί να συντονίσει, να εκπαιδεύσει και να εποπτεύσει τους μαθητές επαρκώς.

Μέθοδοι – Προσέγγιση

Τεχνικές επιμόρφωσης εκπαιδευτικών και μαθητών

Τόσο η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών όσο και η εκπαίδευση των μαθητών περιλαμβάνουν στοιχεία μεθοδολογίας της Συμβουλευτικής Ψυχολογίας – συνθετικής προσέγγισης - και τεχνικές από το εκπαιδευτικό δράμα.

Τη Συνθετική Προσέγγιση θεωρούμε πιο κατάλληλη για την εκπαίδευση στη διαμεσολάβηση, επειδή έχουμε την πεποίθηση, ότι το συνθετικό μοντέλο συμβουλευτικής απευθύνεται με μεγαλύτερη πληρότητα στην πολυδιάστατη προσωπικότητα του κάθε μαθητή. Ακόμη δεχόμαστε ότι κάθε μαθητής έχει διαφορετική προσωπικότητα καθώς και διαφορετική ετοιμότητα μάθησης, η οποία, θα μπορούσε να ενεργοποιηθεί με διάφορους τρόπους. Η συνθετική προσέγγιση που ακολουθείται έχει κύρια συνθετικά της από την προσωποκεντρική, υπαρξιστική με στοιχεία ψυχοδυναμικής.

Υπαρξιστική, επειδή λαμβάνουμε υπόψη ότι στην εφηβεία ο άνθρωπος, καθώς περνά έντονα την αναζήτηση της υπαρξιακής του οντότητας και της κοινωνικής του αξίας, έχει επιτακτική ανάγκη της επίλυσης των συγκρούσεων (μέσα του και έξω) με τρόπο συνειδητό, τέτοιο που να απαντά σε βασικά υπαρξιακά του ερωτήματα.

Τα ψυχοδυναμικά στοιχεία της ψυχαναλυτικής προσέγγισης θεωρούμε ότι ανταποκρίνονται στην έντονη επίσης ανάγκη του εφήβου να κατανοήσει βαθύτερα τον εαυτό του και, μέσα από αυτή την επίγνωση, να κατανοήσει και τον άλλον.

Προσωποκεντρική προσέγγιση, επειδή ενστερνιζόμαστε την άποψη ότι η αποδοχή (εαυτού και άλλου), η ενσυναίσθηση και η αυθεντικότητα είναι προϋποθέσεις και όροι για την αποτελεσματική και σε βάθος λύση της σύγκρουσης και της αντιπαλότητας, πολύ δε μάλλον για την ανάπτυξη φιλίας και συνεργασίας.

Για την εφαρμογή του πλαισίου διαμεσολάβησης, χρησιμοποιούνται συμπληρωματικά κάποιες τεχνικές από άλλες προσεγγίσεις, όπως συστημική (παιχνίδι ρόλων), Gestalt (τεχνική της άδειας καρέκλας), συναλλακτική (ενήλικος, παιδί, γονιός), γνωσιακή (δίνοντας πληροφορίες στο γνωστικό επίπεδο) και συμπεριφοριστική (κρατάμε κανόνες, βάζουμε όρια, κλείνουμε συμβόλαια και τα τηρούμε).

Στάδια εφαρμογής του Προγράμματος στις σχολικές μονάδες

Μέχρι σήμερα το Πρόγραμμα έχει υλοποιηθεί με την παρακάτω διαδικασία:

- Επιμόρφωση εκπαιδευτικών της σχολικής μονάδας (ένας ή περισσότεροι)
- Ενημέρωση της σχολικής κοινότητας (μαθητών, καθηγητών, γονέων) για τους σκοπούς και το πρόγραμμα της εφαρμογής της σχολικής διαμεσολάβησης στο σχολείο
- Πρόσκληση στους μαθητές να συμμετέχουν στην εκπαίδευση υποψήφιων διαμεσολαβητών-επιλογή μαθητών υποψήφιων, έγκριση από τους γονείς
- Εκπαίδευση της ομάδας των υποψήφιων διαμεσολαβητών (θεωρητική, βιωματική και πρακτική)
- Ενημέρωση της σχολικής κοινότητας για την ολοκλήρωση της εκπαίδευσης των διαμεσολαβητών και πρόσκληση για παραπομπή περιστατικών συγκρούσεων ή αντιθέσεων στους διαμεσολαβητές
- Εφαρμογή της διαμεσολάβησης σε περιστατικά και εποπτεία τους
- Συντονισμός και ανταλλαγή εμπειρίας των σχολικών μονάδων μέσω του δικτύου σχολείων με διασχολικές δράσεις (π.χ. φεστιβάλ)
- Αξιολόγηση και παρουσίαση δράσεων στη σχολική μονάδα ή και την ευρύτερη κοινότητα

Στόχοι του Δικτύου

- Να δημιουργήσει ένα σύστημα υποστήριξης και εμπλουτισμού των σχολείων, ώστε να αλληλοϋποστηρίζονται, να συνεργάζονται και να αυτο – οργανώνονται, ώστε να επιλύουν καλύτερα τις συγκρούσεις που προκύπτουν
- Να διευρύνει την συμμετοχή σχολείων, να δημιουργήσει μία ομάδα μαθητών - διαμεσολαβητών μέσα σε κάθε σχολείο
- Να εξοπλίσει μαθητές και εκπαιδευτικούς με δεξιότητες και τεχνικές επικοινωνίας που θα βοηθήσουν πρώτα τους ίδιους αλλά και τα άλλα μέλη της σχολικής κοινότητας, ώστε να βελτιώσουν την αυτογνωσία τους και τον τρόπο που συναλλάσσονται με τους άλλους
- Να εφοδιάσει τους εκπαιδευτικούς με εργαλεία οργάνωσης και εποπτείας των δράσεων, υποστήριξης των μαθητών-διαμεσολαβητών

Συνεργασίες κατά την ανάπτυξη του Προγράμματος Διαμεσολάβησης

Το Πρόγραμμα τελεί υπό την αιγίδα :

- της Ελληνικής Επιστημονικής Εταιρείας Συμβουλευτικής Ομηλίκων Ε.ΣΥ.ΟΜ www.esyom.gr
- της Ελληνικής Εταιρείας Συμβουλευτικής Ε.Ε.Σ. www.hac.gr

Άλλες συνεργασίες:

- Συνεργασία με τον Συνήγορο του παιδιού, κ. Γ. Μόσχο από το 2010 και κοινή παρουσίαση ομάδων εκπαιδευμένων μαθητών στο 8^ο Πανελλήνιο Συνέδριο που διοργάνωσε το Πανελλήνιο Δίκτυο Φορέων Πρόληψης της Εξάρτησης και πραγματοποιήθηκε στο Μεσολόγγι από 23 έως 26 Σεπτεμβρίου 2010, με θέμα «Η πρόληψη ως αναγκαιότητα και δικαίωμα μπρος στις σύγχρονες προκλήσεις» <http://www.0-18.gr/gia-megaloyis/bia-sto-scholeio>
- Συνεργασία με τη Διεύθυνση Πολιτιστικών Β/βάθμιας Εκπαίδευσης Αττικής, η οποία οργάνωσε και συντόνισε το δίκτυο «Νευρώνες Δύναμης» κατά τα σχολικά έτη 2012-14
- Συνεργασία με τον Συμβουλευτικό Σταθμό Νέων Δ.Ε. Α΄ Αθήνας στις 6 Μαΐου 2015
- Συνεργασία με το Γραφείο Σχολικών Συμβούλων Διεύθυνσης Εκ/σης Β Αθήνας στο επιμορφωτικό σεμινάριο με θέμα: «Διαχείριση προβλημάτων σχολικής βίας και εκφοβισμού», 8 Μαΐου 2015
- Συνεργασία με τον Συμβουλευτικό Σταθμό Νέων Δευτ/θμιας Εκ/σης Ιωαννίνων Απρίλιο 2015
- Συνεργασία με τον Συμβουλευτικό Σταθμό Νέων Δευτ/θμιας Εκ/σης Έυβοιας Σεπτέμβρη 2014

Οικονομική υποστήριξη - Διαχείριση

Θεωρούμε σημαντικό οι εκπαιδευτικοί να έχουν την δυνατότητα να υποστηριχθούν στην υλοποίηση του Προγράμματος από την Πολιτεία, όχι μόνο ηθικά – με την αιγίδα της - αλλά και οικονομικά, ώστε όλο και περισσότεροι εκπαιδευτικοί να μπορέσουν να το εφαρμόσουν στα σχολεία τους. Η μέχρι τώρα υλοποίηση (2013 έως σήμερα) έχει γίνει με την οικονομική συμμετοχή- επιβάρυνση των ίδιων εκπαιδευτικών για την επιμόρφωσή τους. Ο οικονομικός διαχειριστής της επιμόρφωσης για το έτος 2013-14 ήταν η Ελληνική Εταιρεία Συμβουλευτικής και στη συνέχεια και έως σήμερα η Επιστημονική Εταιρεία Συμβουλευτικής Ομηλίκων.

**Επιμέλεια Πιλοτικού Προγράμματος: Γεωργία Ρουμπέα, Εκπαιδευτικός ΠΕ 04.01,
Διευθύντρια στο Πρότυπο Πειραματικό Λύκειο Βαρβακείου Σχολής**

Μαρία Σφέτκου, Εκπαιδευτικός ΠΕ18.33, Σύμβουλος Ψυχικής Υγείας

6. «Σχολική Διαμεσολάβηση – Διαμεσολάβηση ομηλίκων»

Περιγραφή του Προγράμματος

Στόχοι

Ο βασικός στόχος του Προγράμματος είναι η εκπαίδευση των μαθητών/μαθητριών που συμμετέχουν σε αυτό, ώστε να ενταχθούν στην Ομάδα Δράσης και Διαμεσολάβησης Συμμαθητών (Ομότιμων), να μπορούν να επιλύουν απλές συγκρούσεις μεταξύ των συμμαθητών τους με τρόπο ειρηνικό και διαλλακτικό, αλλά και να αναλαμβάνουν την εποπτεία της Ομάδας.

Στόχος, επίσης, είναι να εκπαιδευτούν οι μαθητές στην τέχνη της ενεργητικής ακρόασης, της επικοινωνίας, της επίλυσης προβλημάτων και της διαχείρισης κρίσεων. Ακόμη να δημιουργήσουν ουσιαστικές σχέσεις με τους συνομηλίκους τους, καθώς και σχέσεις αλληλεγγύης.

Το Πρόγραμμα επιδιώκει να αναπτύξει και να βελτιώσει την αυτοπεποίθηση και τις προσωπικές δεξιότητες των παιδιών που συμμετέχουν, καθώς και την ικανότητά τους να αναλαμβάνουν ενεργητικό και καθοδηγητικό ρόλο για τη βελτίωση της ποιότητας της ενδοσχολικής ζωής. Τα μέλη της Ομάδας (Συμμαθητές – Διαμεσολαβητές) είναι διαθέσιμα και προετοιμασμένα κατάλληλα να βοηθήσουν - όταν τους ζητηθεί - όποιον συμμαθητή/συμμαθήτρια αντιμετωπίζει μια συγκρουσιακή σχέση ή μια επιθετική ή προσβλητική συμπεριφορά στο σχολικό περιβάλλον, χωρίς την παρέμβαση του Διευθυντή ή των καθηγητών, ώστε να επιλυθούν τα προβλήματα με τρόπο ειρηνικό και διαλλακτικό. Συμβάλλουν στον εκδημοκρατισμό του σχολείου και στην ανάληψη πρωτοβουλιών εκ μέρους των ίδιων των μαθητών/μαθητριών. Ο απώτερος σκοπός του Προγράμματος είναι η αντιμετώπιση του Σχολικού Εκφοβισμού και η πρόληψη της ενδοσχολικής βίας, ώστε το σχολείο να καταστεί ένα ήρεμο και ασφαλές περιβάλλον για όλα τα παιδιά.

Μεθοδολογία

Οι μαθητές/μαθήτριες εξοικειώνονται με την μέθοδο της ομαδοσυνεργατικής προσέγγισης και αποκτούν τις απαραίτητες κοινωνικές δεξιότητες μέσω αυτής. Στηρίζεται σε βιωματική, μη τυπική μάθηση και σε τεχνικές όπως ο καταγισμός ιδεών, το θεατρικό παιχνίδι και το παιχνίδι ρόλων, καθώς και σε ασκήσεις γνωριμίας, χαλάρωσης και δεσίματος της ομάδας.

Εφαρμογή

Οι συναντήσεις της ομάδας πραγματοποιούνται μία φορά την εβδομάδα εκτός ωραρίου διδασκαλίας και με τους εξής θεματικούς άξονες:

1. Αναγνώριση των προσόντων του διαμεσολαβητή
2. Ο ρόλος και η στάση του διαμεσολαβητή όσον αφορά συγκρούσεις και επιθετικές συμπεριφορές στο σχολικό περιβάλλον
3. Η εχεμύθεια ως βασική δεξιότητα του διαμεσολαβητή
4. Η ενεργητική ακρόαση
5. Η χρήση των ανοιχτών ερωτήσεων
6. Ο αντικατοπτρισμός στις διαπροσωπικές σχέσεις
7. Η ενσυναίσθηση και η αναγνώριση συναισθημάτων
8. Η προσφορά βοήθειας στο προαύλιο του σχολείου
9. Η εποπτεία της Ομάδας των Διαμεσολαβητών

Το Πιλοτικό Πρόγραμμα υλοποιήθηκε με την συνεργασία:

A. Του Συνηγόρου του Παιδιού (κ. Μόσχου), ο οποίος στηρίζει και προωθεί την ιδέα της Σχολικής Διαμεσολάβησης

B. Του Ιδρύματος Αικατερίνης Λασκαρίδη, με πρωτοβουλία του οποίου έγινε η εκπαίδευση των υπεύθυνων του Προγράμματος

Δημιουργήθηκε και αναρτήθηκε πίνακας ανακοινώσεων σε εμφανές σημείο για την ενημέρωση των μαθητών/μαθητριών του σχολείου, καθώς και αφίσα και οπτικοακουστικό μήνυμα για την προώθηση της ιδέας της διαμεσολάβησης στη μαθητική κοινότητα.

Αξιολόγηση – Αποτίμηση

Ολοκληρώθηκε με επιτυχία η εκπαίδευση των παιδιών – διαμεσολαβητών, τα οποία διαχειρίστηκαν στη συνέχεια με αποτελεσματικότητα τα περιστατικά που ανέκυψαν. Παρατηρήθηκε ότι σε όλες τις περιπτώσεις σταμάτησαν οι αρνητικές συμπεριφορές μετά την παρέμβαση των διαμεσολαβητών. Έτσι, καταστάσεις που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε βία, εκφοβισμό, θυματοποίηση σταμάτησαν στη γένεσή τους, συμβάλλοντας έτσι στη δημιουργία θετικού κλίματος στο σχολείο.

Τα παιδιά της Ομάδας Δράσης και Διαμεσολάβησης μοιράζονται τη χαρά και την ικανοποίηση τόσο από την εκπαίδευσή τους, όσο και από τη βοήθεια που προσφέρουν στους/στις συμμαθητές/συμμαθήτριές τους. Οξύνεται η κρίση τους σε κοινωνικά ζητήματα, γίνονται ωριμότερα και πιο ευαίσθητοποιημένα σε θέματα σχέσεων, καλλιεργούν αξίες όπως η αλληλεγγύη, η εμπιστοσύνη, η εχεμύθεια, η αμεροληψία, η τήρηση κανόνων, που θα τα συνοδεύουν στην υπόλοιπη ζωή τους. Τονώνεται το αυτοσυναίσθημά τους και η πίστη ότι με την ενεργό συμμετοχή βελτιώνονται οι σχέσεις στο κοινωνικό σύνολο.

Ορισμένα μέλη της σχολικής κοινότητας αρχικά αντιμετώπισαν με κάποια επιφυλακτικότητα την ιδέα της Διαμεσολάβησης.

**Εκπαίδευση Μαθητών/τριών Διαμεσολαβητών
σε 6 βήματα**

- Καλωσόρισμα
- Δήλωση εχεμύθειας
- Ενεργητική ακρόαση
- Ανοιχτές ερωτήσεις
- Αντικατοπτρισμός
- Τελικές ερωτήσεις:

- Εσύ πώς θα ήθελες να σε βοηθήσουμε;
- Τι θα ήθελες να γίνει;
- Τι πιστεύεις ότι πραγματικά μπορεί να γίνει;

Μετά την εφαρμογή της όμως άρχισαν να συνειδητοποιούν ότι μπορούν να εμπιστευτούν τους Διαμεσολαβητές/τριες Συμμαθητές/τριές τους και να ζητούν από αυτούς βοήθεια, εφόσον δεν μπορούν να διαχειριστούν μια συγκρουσιακή σχέση. Επίσης συνειδητοποιούν ότι μπορεί μια αρνητική, προσβλητική συμπεριφορά να αποκατασταθεί χωρίς να επιβληθεί τιμωρία από κάποιο δάσκαλο ή τον Διευθυντή.

Η «αποκαταστατική δικαιοσύνη» που είναι μια βασική αρχή στη Διαμεσολάβηση, δηλαδή η επανόρθωση της προσβολής από τον δράστη και η αποκατάσταση των σχέσεων, οδηγεί σε μια από κοινού συμφωνία των εμπλεκόμενων την οποία δεσμεύονται να τηρούν στο μέλλον. Έτσι, κατανοούν τα όρια των σχέσεων και ότι υπάρχει η δυνατότητα διορθωτικών κινήσεων, επεξεργάζονται τα συναισθήματά τους, βελτιώνονται ως άνθρωποι.

Η Σχολική Διαμεσολάβηση ανάμεσα σε συμμαθητές/τριες δεν είναι η μοναδική λύση σε θέματα συγκρούσεων, βίας και Σχολικού Εκφοβισμού. Αποτελεί μια καλή πρακτική που συμβάλλει στην πρόληψη και αντιμετώπισή τους καθώς και στη δημιουργία ενός ασφαλούς σχολικού περιβάλλοντος και γενικά θετικού κλίματος για τους μαθητές/μαθήτριες μέσα στο σχολείο.

Επιμέλεια Πιλοτικού Προγράμματος: Θεοδώρα Δελλαπόρτα, Εκπαιδευτικός ΠΕ10

**Βασιλική Συριοπούλου, Εκπαιδευτικός ΠΕ02
στο 2^ο Γενικό Λύκειο Αγίας Παρασκευής**

Γ' ΕΝΟΤΗΤΑ - ΖΩΝΗ ΒΙΩΜΑΤΙΚΩΝ ΔΡΑΣΕΩΝ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΘΕΜΑΤΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ - ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ

Α' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ: ΣΧΟΛΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ – ΣΚΖ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ: ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΕΧΝΗΣ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ: ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ

ΤΟΠΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

1. «Σχολικές Ομάδες Δράσης και Διαμεσολάβησης» Εκπαίδευση Μαθητών – Μεντόρων της Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας

Ο εκφοβισμός αποτελεί σε διεθνές επίπεδο, ένα ανησυχητικό φαινόμενο με σοβαρές επιπτώσεις για ένα μεγάλο αριθμό μαθητών της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Τα τελευταία χρόνια λαμβάνει μεγάλες διαστάσεις και στα ελληνικά σχολεία και αποτελεί θέμα αυξανόμενου προβληματισμού για όλη τη σχολική κοινότητα και για τους γονείς. Η ανάγκη αντιμετώπισης του φαινομένου του εκφοβισμού στο πλαίσιο του σχολείου είναι ιδιαίτερα σημαντική, διότι το σχολείο λειτουργεί ως μικρογραφία της ευρύτερης κοινωνίας και οι μαθητές αναπαράγουν όσα διδάσκονται, μαθαίνουν και βιώνουν μέσα σε αυτό.

Η αντιμετώπιση του εκφοβισμού πρέπει να αποτελεί πρωτοβουλία του συνόλου της σχολικής κοινότητας και να περιλαμβάνει τόσο στρατηγικές πρόληψης όσο και στρατηγικές παρέμβασης. Μία από τις αποτελεσματικότερες πρακτικές πρόληψης και αντιμετώπισής του σχολικού εκφοβισμού είναι η Σχολική Διαμεσολάβηση.

Τι είναι η Σχολική Διαμεσολάβηση

Η Σχολική Διαμεσολάβηση είναι μέθοδος κατεξοχήν σχεδιασμένη για να προάγει τον αυτοπροσδιορισμό και τη συνεργασία και αποτελεί μια δίκαιη, αποτελεσματική και δημιουργική μέθοδο για την επίλυση συγκρούσεων με τρόπο αξιοπρεπή και εποικοδομητικό.

Οι μαθήτριες/τριες, μετά από εκπαίδευση και επιμόρφωση, διαμεσολαβούν σε μαθητικές συγκρούσεις με τον διάλογο, την ενσυναίσθηση και την ενεργητική ακρόαση. Η Σχολική Διαμεσολάβηση έχει θεαματικά αποτελέσματα ως προς τη μείωση της ενδοσχολικής βίας, την ένταση, τη συχνότητα και τη διάρκεια της, επειδή παρέχει χώρο και χρόνο στα παιδιά να μιλήσουν και κυρίως να ακουστούν. **Απαραίτητη προϋπόθεση βέβαια είναι οι εμπλεκόμενοι να ζητήσουν τη βοήθεια των διαμεσολαβητών συμμαθητών τους**, προκειμένου να ερευνηθούν τα αίτια της διαμάχης και να δεσμευτούν ότι δε θα επαναληφθεί παρόμοια συμπεριφορά.

Στη σχολική διαμεσολάβηση οι μαθητές συζητούν ανοιχτά χωρίς να δέχονται κριτική ερμηνεία από τους διαμεσολαβητές, εκφράζουν τα συναισθήματά τους και τις ανάγκες τους. Στις συναντήσεις των διαμεσολαβήσεων, διερευνούνται τα εξής :

- τι συνέβη,
- πώς νιώθουν για αυτό,
- τι θα ήθελαν να γίνει και
- τι πιστεύουν ότι πραγματικά μπορεί να γίνει;

Μέσω της εμπιστοσύνης, της επικοινωνίας και της ενδυνάμωσης της σχέσης των εμπλεκόμενων, αναζητούνται από κοινού πιθανές λύσεις και δεσμεύονται στην τήρηση αυτών. Τέλος, ορίζουν μία μελλοντική συνάντηση ανατροφοδότησης και διερεύνησης στην περίπτωση επανάληψης περιστατικού εκφοβισμού ανάμεσά τους ή με άλλες/άλλους.

Οφέλη της Σχολικής Διαμεσολάβησης

Η Σχολική Διαμεσολάβηση, ως μέθοδος και πρακτική ειρηνικής επίλυσης της σύγκρουσης, περιλαμβάνεται στο πλαίσιο των στρατηγικών αντι-βίας που αναπτύσσονται από το ίδιο το σχολείο, τη σχολική κοινότητα και την τοπική κοινωνία και εντάσσεται στο πλαίσιο της επανορθωτικής δικαιοσύνης. Προϋποθέτει τη λειτουργική σχέση μεταξύ σχολείου και κοινότητας και την ενεργό δράση όλων των παραγόντων της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Η Σχολική Διαμεσολάβηση αυξάνει το αίσθημα ασφάλειας στο σχολείο, προσφέρει αίσθηση ηρεμίας στο σχολικό χώρο και βελτιώνει το σχολικό κλίμα. Ενδυναμώνει τον ρόλο του μαθητή διδάσκοντας τις αρχές της δημοκρατικής συμμετοχής και του ενεργού πολίτη.

Στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio της Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας «Εκφοβισμός των εφήβων: Τρόποι πρόληψης και αντιμετώπισης στο σχολικό περιβάλλον Ελλάδας και Κύπρου» **κατά την εκπαίδευση των μαθητών – μεντόρων στη διαμεσολάβηση**, υλοποιήθηκαν **βιωματικές ασκήσεις και τεχνικές διαμεσολάβησης** που ασκούν τους μαθητές στις δεξιότητες της ενεργητικής ακρόασης, ενσυναίσθησης, αναγνώρισης συναισθημάτων, αντιμετώπισης θυμού κ.α., οι οποίες αποτελούν απαραίτητες δεξιότητες για το έργο των διαμεσολαβητών.

Η επιμόρφωση των μαθητών έγινε σύμφωνα με τις αρχές της «βιωματικής μάθησης». Βιωματική μάθηση είναι η μάθηση που προκύπτει μέσα από την εμπειρία, μέσα από την πράξη. Κατά τη βιωματική μάθηση οι μαθητές πρώτα εκτίθενται σε μία εμπειρία ή ανακαλούν μία παλαιότερη και μετά ενθαρρύνονται να αναστοχαστούν και να αναπτύξουν νέες ικανότητες, νέες συμπεριφορές ή νέους τρόπους σκέψης.

Σκοπός των βιωματικών δράσεων:

- ▶ Να αναπτύξουν στάσεις και κοινωνικές, (μετα-)γνωστικές, αυτο-γνωσιακές, κιναισθητικές και μεθοδολογικές ικανότητες που απαιτεί η αυτορρυθμιζόμενη μάθηση («Μαθαίνω πώς να μαθαίνω»)
- ▶ Να αξιοποιούν παλιές και νέες γνώσεις, για να κατανοούν σε βάθος τα θέματα που μελετούν.
- ▶ Να αξιοποιούν τις νέες στάσεις, γνώσεις και ικανότητες, για να κάνουν στοχευμένες βελτιωτικές παρεμβάσεις
- ▶ Να συναρτούν τις μαθησιακές τους εμπειρίες με συναισθήματα δημιουργικότητας, χαράς και απόλαυσης

Οι βιωματικές ασκήσεις που επελέγησαν αφορούσαν στην απόκτηση της δεξιότητας της ενσυναίσθησης, της ενεργητικής ακρόασης, της αποδοχής της διαφορετικότητας, της διάκρισης και αναγνώρισης των στερεότυπων και πώς αυτά επηρεάζουν την συμπεριφορά μας.

Βιωματικές ασκήσεις που εφαρμόστηκαν

στην εκπαίδευση των μαθητών - διαμεσολαβητών ως καλές πρακτικές

1. Άσκηση που επικεντρώνεται στις επιπτώσεις του εκφοβισμού και της βίας:

«Το Τσαλακωμένο Σκίτσο»

Διαδικασία:

Οι μαθητές/τριες σε ομάδες των 15 ατόμων κάθονται σε κύκλο και ο/η εκπαιδευτικός τοποθετεί στο κέντρο του κύκλου ένα συμβολικό σκίτσο ενός παιδιού. Δίνει ένα όνομα και ζητά από κάθε μαθητή/τρια να σηκωθεί και να γράψει γύρω από το σκίτσο ένα μειονεκτικό σχόλιο, μια κοροϊδία, κάτι αρνητικό, χωρίς να αποτελεί βρισιά. Ο εκπαιδευτικός ζητά από έναν εθελοντή να σηκωθεί και να ποδοπατήσει αυτό το σκίτσο. Στη συνέχεια του ζητά να το τσαλακώσει. Το παρουσιάζει στην τάξη και συζητάμε με τα παιδιά τις ψυχολογικές και σωματικές βλάβες που μπορεί να προκαλέσουμε με τα λόγια μας ή με τις πράξεις μας σε κάποιον άλλο. Κολλάει το σκίτσο στον τοίχο. Στη συνέχεια τοποθετεί ένα ίδιο σκίτσο και ζητά από κάθε παιδί να γράψει μόνο θετικά σχόλια, όμορφα λόγια γύρω από το σκίτσο. Το παρουσιάζει και συζητάμε για τις διαφορές αυτού με το προηγούμενο σκίτσο. Το κολλά δίπλα στο τσαλακωμένο, ώστε τα παιδιά να έχουν και οπτικά την εικόνα των δυο σκίτσων που αντιπροσωπεύουν δυο διαφορετικές καταστάσεις και στάσεις ζωής.

Στόχοι της άσκησης:

- καλλιέργεια της ενσυναίσθησης
- ανάπτυξη αυτογνωσίας
- άσκηση στην ενεργητική ακρόαση
- δίνεται χώρος και χρόνος να μιλήσουν όλοι οι μαθητές/τριες και να εκφραστούν τα συναισθήματα των θυμάτων, των θυτών και των παρατηρητών

2. Άσκηση που πραγματεύεται την αποδοχή της διαφορετικότητας:

«Τα λεμόνια και το μήλο»

Απαραίτητα υλικά άσκησης: λεμόνια, μήλο

Διαδικασία:

α) Ο/Η εκπαιδευτικός ζητά από τα παιδιά να περιγράψουν τα χαρακτηριστικά ενός λεμονιού (κίτρινο, στρογγυλό, πικρό, ξινό κ.λπ). Γράφει τις απαντήσεις στον πίνακα.

β) Χωρίζει τα παιδιά σε μικρότερες ομάδες (4-5 άτομα) και δίνει στην καθεμιά από ένα λεμόνι. Τους ζητά να γνωρίσουν το λεμόνι τους εξετάζοντάς το, παρατηρώντας όλα τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του. Τους λέει να μη σημαδέψουν ή παραμορφώσουν το λεμόνι τους με οποιοδήποτε τρόπο. Μπορούν να του δώσουν ένα όνομα, να δημιουργήσουν μια ιστορία, να αρχίσουν να το προσωποποιούν, σαν να είχε προσωπικότητα.

γ) Ένα παιδί - εκπρόσωπος από κάθε ομάδα μιλά στην ολομέλεια για το λεμόνι της ομάδας του και τους αφηγείται την ιστορία του.

δ) Ο/η εκπαιδευτικός βάζει όλα τα λεμόνια στο κέντρο του κύκλου και τα ανακατεύει. Ζητά από κάποιο παιδί να έρθει να αναγνωρίσει και να πάρει το λεμόνι της δικής του ομάδας (αναμένεται ότι, μετά τη δουλειά που έγινε, θα του είναι εύκολο).

ε) Τα παιδιά βάζουν και πάλι όλα τα λεμόνια στο κέντρο του κύκλου. Ο/η εκπαιδευτικός φέρνει δίπλα τους ένα κόκκινο μήλο. Ρωτά τα παιδιά, αν αυτό το νέο φρούτο «**χωράει**» σε αυτόν τον λεμονόκοσμο.

Θέματα για τη συζήτηση:

-Γιατί ήταν τόσο εύκολο να αναγνωρίσετε το λεμόνι σας;

-Είχατε ποτέ ιδέες/γνώμη για κάποιο πρόσωπο που, όταν τον/την γνωρίσατε, δεν ίσχυαν πια;

-Είχε ποτέ κανείς ιδέες/γνώμη για σας που τις εγκατέλειψε, όταν σας γνώρισε;

-Γιατί τα στερεότυπα είναι επικίνδυνα;

-Υπήρξατε ποτέ το άλλο φρούτο σε έναν λεμονόκοσμο; Ποια ήταν τα συναισθήματά σας και πώς το διαχειριστήκατε;

Στόχοι της άσκησης:

- η ανάπτυξη αυτογνωσίας
- κατανόηση της σχέσης μεταξύ γενίκευσης και στερεότυπων,
- η αποδοχή της διαφορετικότητας και
- η καλλιέργεια Ενσυναίσθησης και Εν-νόησης

3. **Άσκηση** που επικεντρώνεται στην απόκτηση αυτογνωσίας και στη διαδικασία αλλαγής και εφαρμόζεται συνήθως στο κλείσιμο των βιωματικών σεμιναρίων:

«Παρελθόν – Παρόν - Μέλλον»

Απαραίτητα υλικά άσκησης: Τρεις καρτέλες τοποθετημένες στη σειρά.

Διαδικασία:

Οι τρεις καρτέλες συμβολίζουν το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον.

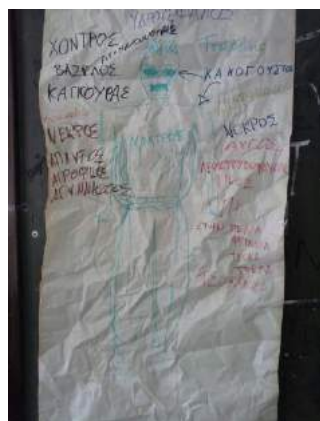
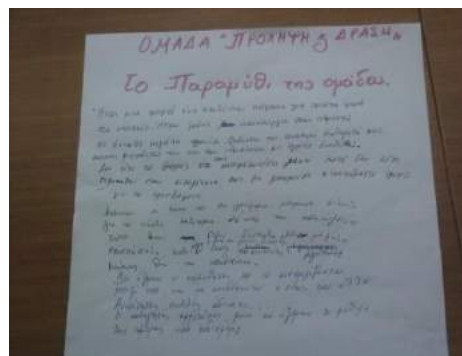
Ζητάμε από τον κάθε μαθητή να καθίσει στην πρώτη καρτέλα που συμβολίζει το παρελθόν και να πει «**Τι αφήνει στο χθες**» σχετικά με το θέμα που πραγματεύεται η κάθε βιωματική άσκηση που προηγήθηκε. Στη συνέχεια, περνάει στην καρτέλα που συμβολίζει το παρόν και λέει «**Τι κρατάει στο σήμερα**» και τέλος κάθεται στην τρίτη καρτέλα που συμβολίζει το μέλλον και εκφράζει «**Τι προσδοκά για το αύριο**».

Στόχοι της άσκησης:

- καλλιέργεια της ενσυναίσθησης
- ανάπτυξη αυτογνωσίας
- άσκηση στην ενεργητική ακρόαση
- διαδικασία αλλαγής
- αναπλασίωση/αναστοχασμός

Η αξιοποίηση των μαθητών διαμεσολαβητών για την αντιμετώπιση του εκφοβισμού αλλά και άλλων προβληματικών συμπεριφορών, μπορεί να συνεισφέρει σημαντικά. Η δύναμη των συνομηλίκων είναι ιδιαίτερα σημαντική, αφού αν και συχνά αποτελεί την αιτία του εκφοβισμού, μπορεί συγχρόνως να χρησιμοποιηθεί για την αποτροπή του.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΒΙΩΜΑΤΙΚΩΝ ΑΣΚΗΣΕΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αρτινοπούλου, Β.(2010) «Η Σχολική Διαμεσολάβηση, Εκπαιδευόντας τους μαθητές στη διαχείριση της βίας και του εκφοβισμού». Εκδόσεις Νομικής Βιβλιοθήκης: Αθήνα.
Αρχοντάκη, Ζ. & Φιλίππου, Δ. (2003). 205 βιωματικές ασκήσεις για εμπύχωση ομάδων-ψυχοθεραπείας, κοινωνικής εργασίας, εκπαίδευσης (4^η Εκδόσεις). Εκδόσεις Καστανιώτη: Αθήνα
Μακρή-Μπότσαρη, Ε. (2010). Θυμός-Επιθετικότητα-Εκφοβισμός. Θεωρητικές προσεγγίσεις και πρακτικές διαχείρισης. Εκδόσεις Παπαζήσης: Αθήνα

Επιμορφώτρια - Εμπυχώτρια: Όλγα - Λουκία Ζούζουλα
Φιλολόγος – Ψυχολόγος - Οικογενειακή Ψυχοθεραπεύτρια
Υπεύθυνη ΣΕΠ του ΚΕ.ΣΥ.Π. Ν. Ιωνίας (Κέντρο Συμβουλευτικής & Προσανατολισμού)

2. Βιωματικές Δράσεις στο Γυμνάσιο: «Σχολικός Εκφοβισμός»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΠΙΛΟΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

1. Γνωριμία Ομάδας – Προσδοκίες – Βασικές Αξίες και Στόχοι του Προγράμματος
2. Ονοματοδοσία Ομάδας – Οι Κανόνες της Ομάδας (Δικαιώματα και Ευθύνες) – Η σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού – Υπογραφή Συμβολαίου
3. Ενημέρωση για το φαινόμενο του Σχολικού Εκφοβισμού
4. Ο ρόλος της ανάπτυξης της Συναισθηματικής Νοημοσύνης και της Εν-νόησης στην πρόληψη του Σχολικού Εκφοβισμού
5. Η θεωρία της Εν-νόησης
6. Αποδοχή της διαφορετικότητας
7. Ηλεκτρονικός / Διαδικτυακός Εκφοβισμός
8. Οι συνέπειες του Σχολικού Εκφοβισμού
9. Υγιείς Διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ εφήβων
10. Κλείσιμο και Αξιολόγηση του Προγράμματος

Περιγραφή Βιωματικών Ασκήσεων

«Δεξιότητες Συντονισμού και Δημιουργίας Δεσμών Ομάδας και Συνεργασίας με θέμα τον Σχολικό Εκφοβισμό»

1^η Συνάντηση

Γνωριμία Ομάδας – Προσδοκίες – Βασικές Αξίες και Στόχοι του Προγράμματος

Κάνουμε μια εισαγωγή προκειμένου να ενημερώσουμε τα παιδιά σχετικά με το Πρόγραμμα και τους στόχους του (Πρόληψη και αντιμετώπιση του εκφοβισμού στο σχολείο). Μπορούμε να αναφέρουμε τους τίτλους των εργαστηρίων ή να τους δώσουμε σε φωτοτυπία η οποία θα μπει στον Ατομικό Φάκελό τους.

Δραστηριότητα: Οι Προσδοκίες (ανάγκες, επιθυμίες) μας από το Πρόγραμμα

Αφού έχουμε παρουσιάσει το περιεχόμενο του Προγράμματος, τοποθετούμε ένα χαρτί του μέτρου με τη λέξη «ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ» στο κέντρο του κύκλου* ή το κολλάμε στον πίνακα και προτρέπουμε κάθε παιδί να έρθει να γράψει μια προσδοκία του από το πρόγραμμα. Το χαρτί θα μείνει στον τοίχο της αίθουσας μέχρι το τέλος των συναντήσεων για να δούμε, τότε, εάν εκπληρώθηκαν οι Προσδοκίες μας.

Εξηγήστε στα παιδιά ότι δεν κρίνονται για όσα γράφουν.

Βασικές αξίες του Πιλοτικού Προγράμματος: Σεβασμός, Συνεργασία, Συμμετοχή, Υπευθυνότητα, Δικαιοσύνη, Ελευθερία Έκφρασης, Εχεμύθεια, Φροντίδα του κάθε μέλους από/προς τα άλλα μέλη της ομάδας.

Δραστηριότητα γνωριμίας και ενδυνάμωσης σχέσεων: «Κολάκεψε με»

Καθόμαστε με τα παιδιά σε κύκλο και τους ζητάμε να πουν, καθένας με τη σειρά του, μια κολακεία στον διπλανό τους. Μπορούμε να ξεκινήσουμε, εμείς οι ίδιοι για να δώσουμε το παράδειγμα.

Στη συνέχεια ρωτάμε...

- πώς τους φάνηκε που είπαν κάτι θετικό για κάποιο συμμαθητή τους,
- πώς τους φάνηκε που άκουσαν κάτι θετικό από κάποιο συμμαθητή τους,
- πώς τους φάνηκε που μοιράστηκαν τις προσδοκίες τους με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας,
- τι καινούριο έμαθαν σήμερα,
- πώς αισθάνονται...

Σημείωση: Να δίνεται χρόνος στα παιδιά που δεν είναι εξοικειωμένα με τέτοιες δραστηριότητες, προκειμένου να αποφασίσουν το πότε θέλουν να συμμετάσχουν στις Β.Δ.

*Επισήμανση: Όλες οι συναντήσεις γίνονται σε κύκλο.

2^η Συνάντηση

Ονοματοδοσία Ομάδας - Οι Κανόνες της Ομάδας (Δικαιώματα και Ευθύνες) –

Η σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού – Υπογραφή Συμβολαίου

Κάνουμε σύνδεση με την προηγούμενη συνάντηση. Επιλέγουμε ένα όνομα για την ομάδα μας με τη διαδικασία της ψηφοφορίας.

Προκειμένου να λειτουργούν όλοι με ίσους όρους, θα υπογραφεί ένα συμβόλαιο το οποίο θα αναφέρει τα Δικαιώματα και τις Ευθύνες όλων των μελών της ομάδας. Στο τέλος, όλοι θα βάλουν τις υπογραφές τους αναλαμβάνοντας, έτσι, την ευθύνη για την τήρηση των Δικαιωμάτων και των Ευθυνών στις οποίες κατέληξαν.

Δραστηριότητα Αντιστοίχισης Δικαιωμάτων και Ευθυνών

- Συζητάμε με τα παιδιά για τη χρησιμότητα των Δικαιωμάτων. Ζητάμε από τα παιδιά να μας πουν ποια δικαιώματα γνωρίζουν ότι έχουν.
- Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε ένα μεγάλο χαρτί του μέτρου χωρισμένο στα δύο. Αριστερά, θα γράφει κάθε παιδί ένα δικαίωμα και αργότερα, στο δεξί μέρος του χαρτιού, μια υποχρέωση ή, ακόμη καλύτερα, την αντίστοιχη υποχρέωση, μιας και τα Δικαιώματα γεννούν, πάντοτε, υποχρεώσεις. Μπορούν να αναφέρουν όσα Δικαιώματα θα ήθελαν να ισχύουν μέσα στην τάξη. Αντιστοίχως σημειώνονται οι απορρέουσες από αυτά, υποχρεώσεις.
- Στο τέλος όλα τα μέλη της ομάδας υπογράφουν το Συμβόλαιο.
- Μοιράζουμε στα παιδιά αντίγραφα από τη «Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού» και τα αφήνουμε να ρίξουν μια ματιά και να μας πουν εάν υπάρχει κάτι που δεν καταλαβαίνουν. Τα ρωτάμε εάν γνώριζαν ότι είχαν όλα αυτά τα δικαιώματα και εάν υπάρχει/ουν κάποιος/α που τους έκανε/αν ιδιαίτερη εντύπωση.
- Εναλλακτικά, θα μπορούσαμε να μοιράσουμε τα δικαιώματα και τις ευθύνες, ανακατωμένα, στα παιδιά και να τους ζητήσουμε να τα αντιστοιχίσουν, δηλαδή, να βρουν το ταίρι τους, και στη συνέχεια να τα γράψουν στο χαρτί.
- Στη συνέχεια ζητάμε από κάθε παιδί να σημειώσει σε ένα φύλλο χαρτί: «Ποια πέντε (5) δικαιώματα θεωρείς ως πιο βασικά και γιατί;». Το χαρτί θα τοποθετηθεί στη συνέχεια στον Α.Φ. του καθενός μαζί με τη «Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού».

Σημείωση: Εάν ο χρόνος δεν επαρκεί αυτή θα είναι μία εργασία για το σπίτι.

Επισημάνση: Στο τέλος του Συμβολαίου μπορεί να προβλέπονται ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ για περιπτώσεις αθέτησης των κανόνων του Συμβολαίου. (Θα έχουν οριστεί κατόπιν συζήτησης και θα είναι από κοινού αποδεκτές).

3^η Συνάντηση

Ενημέρωση για το φαινόμενο του Σχολικού Εκφοβισμού

ΘΕΩΡΙΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ: Σχολικός εκφοβισμός είναι η «εσκεμμένη, απρόκλητη, συστηματική και επαναλαμβανόμενη βίαιη και επιθετική συμπεριφορά με σκοπό την επιβολή, καταδυνάστευση και πρόκληση σωματικού και ψυχικού πόνου σε μαθητές από συμμαθητές τους εντός και εκτός σχολείου» (Οίλβους 1991). Συνήθως ασκείται εκφοβισμός από ένα μεμονωμένο μαθητή/τρια ή μια ομάδα μαθητών, προς έναν άλλον μαθητή αδύναμο σωματικά ή ψυχικά, και σπανιότερα προς μία άλλη ομάδα μαθητών/τριών. Να επισημάνουμε εδώ ότι η φιλονικία δύο μαθητών ίσης δύναμης σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να λογίζεται ως εκφοβισμός. Το θύμα αισθάνεται ανυπεράσπιστο και μπορεί πολύ εύκολα να μετατραπεί σε θύτη όταν εμφανιστούν οι κατάλληλες συνθήκες.

Ο εκφοβισμός μπορεί να εκδηλωθεί με χειρονομίες (κοροϊδευτικές, σεξουαλικές, απειλητικές), σπρωξιές, ξυλοδαρμούς, φραστικές επιθέσεις (κοροϊδίες, βρισιές, προσβολές, απειλές), με εκβιασμούς, φθορά ή καταστροφή προσωπικών αντικειμένων, κλοπές, σεξουαλική παρενόχληση και κακοποίηση, καθώς και με αποκλεισμό και απομόνωση από παρέες, από ομαδικά παιχνίδια και κοινωνικές δραστηριότητες.

Διακρίνεται σε: 1. Σωματικό 2. Λεκτικό 3. Έμμεσο ή κοινωνικό 4. Εκφοβισμό που βασίζεται στη διαφορετικότητα 5. Ηλεκτρονικό και 6. Σεξουαλικός

Εκτός από τον Θύτη και το θύμα υπάρχουν συνήθως και μάρτυρες, οι Παρατηρητές οι οποίοι μπορούν να ενισχύσουν ή, αντιθέτως, να αποδυναμώσουν το περιστατικό. Αυτοί μπορεί να είναι: μαθητές, εκπαιδευτικοί ή γονείς.

ΔΟΜΗ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ:

Κάνετε σύνδεση με το προηγούμενο εργαστήριο.

Δραστηριότητα: «Ζωγραφίστε τον Εκφοβισμό»

Ζητάμε από τα παιδιά να ζωγραφίσουν σε ένα χαρτί ένα περιστατικό Σχολικού Εκφοβισμού σύμφωνα με όσα γνωρίζουν μέχρι σήμερα. Στη συνέχεια, γίνεται συζήτηση στην ομάδα για:

1^ο: Τι είναι Σχολικός Εκφοβισμός

2^ο: Πώς εκδηλώνεται;

3^ο: Σε πόσα είδη διακρίνεται;

Κάνουμε τη διάκριση ανάμεσα στον Εκφοβισμό και τη Βία ή τη Φιλονικία.

Γράφουμε στον πίνακα τα κύρια χαρακτηριστικά της Επιθετικής Συμπεριφοράς στον Σχολικό Εκφοβισμό: - Απρόκλητη, -Επαναλαμβανόμενη, -Σκοπός της η πρόκληση πόνου, φόβου, ανησυχίας, -Υπάρχει ανισορροπία δύναμης, -Ο θύτης αντλεί ικανοποίηση, -Το θύμα αισθάνεται ανυπεράσπιστο.

Τέλος, ζητάμε από τα παιδιά να ζωγραφίσουν, εκ νέου, στο πίσω μέρος του χαρτιού τους ένα περιστατικό εκφοβισμού, τώρα που γνωρίζουν περί τίνος ακριβώς πρόκειται. Το χαρτί θα μπει στον Α.Φ. των παιδιών.

Στη συνέχεια ρωτάμε τα παιδιά εάν έχουν αντιληφθεί περιστατικά Σχολικού Εκφοβισμού στο σχολείο ή εάν έχουν εμπειρίες που θα ήθελαν να μοιραστούν ή εάν έχουν αναγνωρίσει τις αρνητικές επιπτώσεις του. Πώς αισθάνονται τόσο τα θύματα όσο και οι θύτες; Ακούμε τα παιδιά προσεκτικά και δεν ασκούμε κριτική σε όσα λένε με σκοπό να δημιουργηθεί κλίμα εμπιστοσύνης και ασφάλειας μέσα στην ομάδα.

Δραστηριότητα: «Είναι ή δεν είναι Σχολικός Εκφοβισμός;»

Συζητάτε με τα παιδιά σχετικά με το φαινόμενο του εκφοβισμού (χρησιμοποιώντας την προαναφερθείσα ΘΕΩΡΙΑ) και στη συνέχεια παρουσιάζεται τα παρακάτω σενάρια με περιστατικά και ζητάτε από τα παιδιά να σας πουν αν πρόκειται για Σχολικό Εκφοβισμό ή όχι.

ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΒΙΑΣ, ΦΙΛΟΝΙΚΙΑΣ, ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ

Επεισόδιο 1:

Ο Κώστας είναι πειραχτήρι και δεν αφήνει σε χλωρό κλαρί τον διπλανό του, τον Δημήτρη. Εκείνος κάνει υπομονή, αλλά στο τέλος γυρνάει και του ρίχνει μια σφαλιάρα.

Επεισόδιο 2:

Η Κατερίνα είναι πολύ στενοχωρημένη. Ο Παναγιώτης την κορόιδευε πάλι σήμερα. Μπροστά στα παιδιά η φίλη της η Μαρία δεν του είπε κουβέντα, μόνο έκανε στροφή επί τόπου και έφυγε. Την άφησε μόνη της ανάμεσα στους «λύκους»! Πόσο θα κρατήσει αυτό ακόμη...

Επεισόδιο 3:

Ο Γιάννης με τον Θωμά πλακώθηκαν στο ξύλο την ώρα του αγώνα μπάσκετ. Ο Γιάννης ήταν έτοιμος να βάλει καλάθι και ο Θωμάς τον έκοψε αντικανονικά. Του τσάκισε το χέρι. Επίτηδες το έκανε...

Επεισόδιο 4:

Ο Κοσμάς είναι το παχύ αγόρι του σχολείου και ο Θανάσης είναι ο ωραίος, ο αρχηγός. Αυτός κάνει κουμάντο και όλα τα παιδιά θέλουν να είναι στην παρέα του. Τώρα τελευταία έχουν βάλει στο μάτι τον Κοσμά και τον πειράζουν, έτσι για πλάκα. Το τι γέλια ρίχνουν με τη χοντρόφατσα του δε λέγεται: «καρπουζομούρη» τον ανεβάζουν, «κολοκυθόφατσα» τον κατεβάζουν. Κι είναι τόσο «χαζός» και «ηλίθιος» και «βούρλο» που δε λέει κουβέντα. Μόνο βάζει τα κλάματα και σηκώνεται να φύγει. Α! Ρε γέλια!

Επεισόδιο 5:

Η Μυρτώ έλαβε μήνυμα στο κινητό της να τις περιμένει στην είσοδο του σχολείου στις 2:10.

Η Κική με τη Γεωργία την πήραν παράμερα. Η μια της έπιασε τα χέρια πισθάγκωνα και η άλλη άρχισε να την βαράει στην κοιλιά: «Να για να μάθεις να κοιτάς το αγόρι μου. Ξανατόλμα αν σου βαστάει!», είπε η Κική...

4^η Συνάντηση

Δεξιότητες αυτογνωσίας και Διαχείρισης Συναισθημάτων

Πρόληψη του φαινομένου

ΘΕΩΡΙΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ: Ο ρόλος της ανάπτυξης της Συναισθηματικής Νοημοσύνης της Ενσυναίσθησης και της Εννόησης στην πρόληψη του Σχολικού Εκφοβισμού.

Έχει διαπιστωθεί ότι το φαινόμενο του εκφοβισμού αφορά στο σύνολο της σχολικής κοινότητας. Η πρόληψη του σχετίζεται με τη δημιουργία ενός θετικού, ασφαλούς σχολικού κλίματος και με την εκμάθηση βασικών δεξιοτήτων που βοηθούν στη δημιουργία στενών διαπροσωπικών σχέσεων, στην έκφραση και διαχείριση των συναισθημάτων και στην αύξηση της ικανότητας επίλυσης συγκρούσεων.

Οι δεξιότητες αυτές σχετίζονται με την ικανότητα της Ενσυναίσθησης και ακόμη περισσότερο με εκείνη της Εννόησης (επίγνωση των δικών μας ψυχονοητικών καταστάσεων αλλά και των άλλων) που βοηθούν στην αλλαγή δυσλειτουργικών συμπεριφορών και την προώθηση της μάθησης. Μαθητές με Εν-νόηση, κοινωνική υπευθυνότητα και αλληλεγγύη μπορούν να ενεργήσουν ως Ενεργοί Παρατηρητές και να συμβάλουν στην πρόληψη και την αντιμετώπιση επιθετικών συμπεριφορών όπως ο εκφοβισμός. Εδώ πρέπει να επισημάνουμε ότι η διαδικασία της Εν-νόησης στην εφηβεία είναι αρκετά δύσκολη, λόγω του ανελαστικού τρόπου σκέψης των εφήβων, οι οποίοι δυσκολεύονται να δεχθούν ότι κάποιος άλλος μπορεί να έχει μια διαφορετική άποψη για ένα θέμα. Και είναι αυτό ακριβώς που πρέπει να καλλιεργήσουμε και να διασφαλίσουμε δια μέσου των Ομάδων, την έκφραση των συναισθημάτων, τη συνδιαλλαγή και την ανταλλαγή απόψεων.

ΔΟΜΗ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ:

Κάντε σύνδεση με την προηγούμενη συνάντηση και ρωτήστε τους μαθητές για ποιο λόγο πιστεύουν ότι η αναγνώριση των συναισθημάτων των άλλων βοηθάει στην πρόληψη του Εκφοβισμού.

Δραστηριότητα:

«Ένας κόσμος από συναισθήματα» (Το λεξιλόγιο των συναισθημάτων) (Εννοιολογικός χάρτης μορφής δικτύου με Καταιγισμό ιδεών).

Ζητήστε από τους μαθητές να καθήσουν ανά ομάδες.

Μοιράστε τους μία κόλλα Α4 και ζητήστε τους να σχηματίσουν έναν κύκλο στη μέση.

Ζητήστε τους να γράψουν μέσα στον κύκλο τη λέξη συναισθήματα. Το χαρτί θα φυλαχθεί στον Ο.Φ τους. (Ο.Φ= Ομαδικός Φάκελος)

Στη συνέχεια θα έχουν 5' ώστε να γράψουν, τριγύρω, όσα συναισθήματα γνωρίζουν.

Αφού τελειώσουν σ' ένα κομμάτι χαρτί του μέτρου που έχετε κολλήσει στον πίνακα θα περάσετε τα συναισθήματα των Ομάδων.

Μοιράστε το φύλλο με τα συναισθήματα και οι μαθητές θα ελέγξουν εάν υπάρχουν κάποια που λείπουν για να τα συμπληρώσετε.

Ζητήστε από τα παιδιά να σας πουν πότε αισθάνονται χαρά, λύπη, ενθουσιασμό, άγχος κ.α.

Κάντε τους τις ακόλουθες ερωτήσεις:

- Τι είναι τα συναισθήματα;
- Οι άλλοι καταλαβαίνουν πώς αισθάνεστε;
- Εσείς καταλαβαίνετε πως αισθάνονται οι άλλοι;
- Πώς επηρεάζουν τα συναισθήματα τη ζωή μας;
- Πώς νιώθουμε όταν... (τσακωνόμαστε με το φίλο μας, πηγαίνουμε ταξίδι...).

Κάντε τη διάκριση ανάμεσα σε Συναισθήματα* και Συγκίνηση*.

Μιλήστε για τις Ιδιότητες των Συναισθημάτων: Ένταση, Διάρκεια, Ποιότητα (= το είδος της ψυχικής διάθεσης που προκαλεί στο άτομο).

Δεν υπάρχουν καλά ή κακά συναισθήματα, υπάρχουν καλοί και κακοί τρόποι έκφρασης, π.χ: Μπορούμε να πούμε ότι είμαστε θυμωμένοι με κάποιον, αλλά, δεν μπορούμε να εκφράσουμε επιθετικότητα απέναντι του.

Μπορείτε, επίσης, να κάνετε αναφορά στα θετικά συναισθήματα και πώς αυτά επηρεάζουν τη ζωή μας και τη ζωή των γύρω μας. Video: «Εγώ ο απαισιότατος» Νο 2

ή <https://www.youtube.com/watch?v=VmjiPCybkks&x-yt-ts=1422327029&x-yt-cl=84838260>

αβειαιότητα	εξαγρίωση	συγκλονισμός
αγανάκτηση	εξάντληση	σύγχυση
<u>αγάπη</u>	εξαπάτηση	<u>συμπόνια</u>
<u>άγχος</u>	εξασθένηση	συντριβή
<u>αγωνία</u>	<u>έξαψη</u>	<u>συστολή</u>
<u>αδιαφορία</u>	επιθετικότητα	ταπεινώση
αδυναμία	<u>έρωτας</u>	ταραχή
<u>αηδία</u>	ευαισθησία	τόλμη
<u>αμηχανία</u>	ευγένεια	<u>τρόμος</u>
αναισθησία	ευγνωμοσύνη	τρυφερότητα
<u>ανακούφιση</u>	ευδιαθεσία	<u>τύψεις</u>
ανανδρία	ευθυμία	υπερηφάνεια
αναστάτωση	<u>ευτυχία</u>	υπεροχή
ανασφάλεια	<u>ευχαρίστηση</u>	υπεροψία
άνεση	<u>έχθρα</u>	υστερία
<u>ανία</u>	<u>εχθρότητα</u>	<u>φθόνος</u> ≠ φιλικότητα
ανοησία	<u>ζήλια</u>	φιλοδοξία
<u>ανυπομονησία</u>	<u>ζήλος</u>	<u>φόβος</u>
ανησυχία	ηρεμία	<u>φρίκη</u>
ανωτερότητα	<u>θαυμασμός</u>	χαλαρότητα
απάθεια	<u>θλίψη</u>	<u>χαρά</u>
<u>απελπισία</u>	<u>θυμός</u>	
απερισκεψία	<u>ικανοποίηση</u>	
απόγνωση	κακία	
<u>απογοήτευση</u>	κακομοιριά	
αποθάρρυνση	καλοσύνη	
απόλαυση	κατάθλιψη	
<u>απορία</u>	κατήφεια	
<u>απόρριψη</u>	κατωτερότητα	
<u>αρμονία</u>	κολακεία	
ασφάλεια	κόπωση	
ατυχία	κούραση	
<u>αυτοπεποίθηση</u>	<u>λαγνεία</u>	
αφέλεια	<u>λύπη</u>	
βαρεμάρα	ματαιώση	
βεβαιότητα	μετάνοια	
<u>γαλήνη</u>	μικροψυχία	
γενναιοδωρία	<u>μίσος</u>	
γενναιότητα	<u>μοναξιά</u>	
δειλία	<u>ντροπή</u>	
<u>δέος</u>	οδύνη	
δημιουργικότητα	<u>πάθος</u>	
δύναμη	<u>πένθος</u>	
δυσαρέσκεια	<u>περηφάνια</u>	
<u>δυσπιστία</u>	περιέργεια	
<u>δυστυχία</u>	<u>περιφρόνηση</u>	
δυσφορία	πικρία	
εγκατάλειψη	πλήξη	
εκμετάλλευση	<u>πληρότητα</u>	
εκνευρισμός	προδοσία	
<u>έκπληξη</u>	προσβολή	
<u>έκσταση</u>	προσμονή	
<u>έλεος</u>	σασιμάρα	
ελευθερία	σπουδαιότητα	
<u>εμπιστοσύνη</u>	στενοχώρια	
ενθουσιασμός	<u>στοργή</u>	
<u>ενοχή</u>	<u>συγκίνηση</u>	

Δραστηριότητα: «Οι κάρτες των συναισθημάτων»

Μοιράστε, τυχαία, σε κάθε μέλος της ομάδας από μία κάρτα με ένα συναίσθημα, ή τοποθετείστε τις σε ένα κουτί στο κέντρο του κύκλου. Κάθε μαθητής παίρνει μία στην τύχη. Στη συνέχεια, καθένας μιλάει για αυτά που του προκαλούν το συγκεκριμένο συναίσθημα.

Εάν κάποιο παιδί αισθάνεται άβολα με το συναίσθημα που διάλεξε, μπορεί να διαλέξει εκ νέου. Συζητήστε με τα παιδιά σχετικά με το ...

- Τι είναι τα συναισθήματα;
- Οι άλλοι καταλαβαίνουν πώς αισθανόμαστε;
- Εμείς καταλαβαίνουμε πότε πώς αισθάνονται οι άλλοι;
- Πώς επηρεάζουν τα συναισθήματα τη ζωή μας;
- Πώς νιώθουμε όταν... (τσακωνόμαστε με το φίλο μας, πηγαίνουμε ταξίδι...).

Κάντε τη διάκριση ανάμεσα σε Συναίσθημα και Συγκίνηση. Μιλήστε για τις Ιδιότητες των Συναισθημάτων: Ένταση, Διάρκεια, Ποιότητα (=το είδος της ψυχικής διάθεσης που προκαλεί στο άτομο) Δεν υπάρχουν καλά ή κακά συναισθήματα, υπάρχουν καλοί και κακοί τρόποι έκφρασης τους. Π.χ: Μπορούμε να πούμε ότι είμαστε θυμωμένοι με κάποιον, αλλά, δεν μπορούμε να εκφράσουμε επιθετικότητα απέναντι του.

Μπορείτε, επίσης, να κάνετε αναφορά στα θετικά συναισθήματα και πώς αυτά επηρεάζουν τη ζωή μας και τη ζωή των γύρω μας. Video: «Εγώ ο απαισιότατος» No2 ή <https://www.youtube.com/watch?v=VmjPCybkys&x-yttts=1422327029&x-yt-cl=84838260>

*«Συναίσθημα είναι μια ψυχική κατάσταση, θετική ή αρνητική, που βιώνεται σε μια δεδομένη στιγμή, ως αποτέλεσμα αλληλεπίδρασης μεταξύ εσωτερικών ή εξωτερικών ερεθισμάτων και συνοδεύεται από ελαφριές μεταβολές των λειτουργιών του οργανισμού. Το συναίσθημα διαφέρει από τη συγκίνηση επειδή έχει μεγαλύτερη διάρκεια από αυτήν. Π.χ. μια ευγενική χειρονομία ενός φίλου μας μάς προκαλεί στιγμιαία συγκίνηση, ενώ το συναίσθημα της εκτίμησης και της φιλίας που έχουμε γι αυτόν είναι διαρκές.» (ΚΑΤΑ-Νοώντας το σχολικό εκφοβισμό, Ε.Ψ.Υ.Π.Ε. 2014)

5^η Συνάντηση

Η θεωρία της Εν-νόησης

Εν-νόηση είναι η δυνατότητα όχι μόνο να «διαβάζουμε» τα συναισθήματα τα δικά μας και των άλλων (Ενσυναίσθηση) αλλά και τις σκέψεις τις δικές μας και των άλλων.

Μέσω της ανάπτυξης της ικανότητας της καλής εν-νόησης μπορούμε να δημιουργήσουμε υγιείς διαπροσωπικές σχέσεις αναλλοίωτες στο χρόνο, επειδή δημιουργείται ένα πλαίσιο ανοικτής επικοινωνίας όπου τα άτομα επικοινωνούν με αυτογνωσία και ενσυναίσθηση.

Ο σκοπός είναι να μάθουν οι άνθρωποι μέσω αυτής να συμπεριφέρονται με σταθερότητα σε δύσκολες καταστάσεις μιας και θα διαθέτουν τον έλεγχο των συναισθημάτων τους από τη μια, αλλά και θα αντιλαμβάνονται τις συμπεριφορές των άλλων.

Ιδιαίτερη προσοχή, όμως, θα πρέπει να δίνουμε στις υποθέσεις που κάνουμε για τους άλλους, είτε αφορά στις σκέψεις τους είτε στα συναισθήματα τους, προκειμένου να αποφεύγονται οι παρεξηγήσεις.

Σημαντικό είναι, επίσης, όχι μόνο να παρατηρούμε και να αντιλαμβανόμαστε τις σκέψεις και τα συναισθήματα μας, αλλά, να μάθουμε να τα εκφράζουμε και να τα επικοινωνούμε με τους άλλους, γεγονός που συντείνει στην βελτίωση της επικοινωνίας μας μαζί τους και στην αποφυγή παρεξηγήσεων.

Κατά συνέπεια: - Σεβόμαστε τις ψυχονητικές καταστάσεις των άλλων

- Κατανοούμε τα συναισθήματα τους
- Ακούμε και λαμβάνουμε υπόψη την οπτική και τις ανάγκες τους, χωρίς να κρίνουμε και να κατακρίνουμε
- Διεκδικούμε να μας ακούν και να μας λαμβάνουν και οι άλλοι υπόψη
- Καλλιεργούμε την ικανότητα της καλής εν-νόησης, αναγνωρίζοντας και κατανοώντας την ψυχονητική κατάσταση των άλλων, ενημερώνοντας τους άλλους για την κατανόηση αυτή και ενημερώνοντας τους για τη δική μας ψυχονητική κατάσταση

- Αποδεχόμαστε το γεγονός ότι λόγω της αλληλεπίδρασης μπορεί να επέλθει αλλαγή του νου του δικού μας και των άλλων.

Η έλλειψη εν-νόησης στη διαπροσωπική επικοινωνία οδηγεί σε επαναλαμβανόμενα προβληματικά μοτίβα αλληλεπίδρασης. Ο εκφοβισμός αναπτύσσεται, συνήθως, σε περιβάλλοντα όπου κυριαρχεί αίσθημα ανασφάλειας και ο φόβος του αποκλεισμού, συναισθήματα τα οποία δύνανται να ενεργοποιήσουν τον αμυγδαλοειδή πυρήνα, δηλ. το «κέντρο συναγερμού» του εγκέφαλου και στην περίπτωση αυτή ο «συναισθηματικός εγκέφαλος», σε αντίθεση με τον «σκεπτόμενο εγκέφαλο», στέλνει, ταχύτατα, μηνύματα ώστε να αποτραπεί ο ενδεχόμενος κίνδυνος του αποκλεισμού. Έτσι αυξάνει το ρίσκο εμφάνισης συμπεριφορών παρενόχλησης των άλλων ή περιστατικών εκφοβισμού.

«Σε επίπεδο τάξης έχει αποδειχθεί, ότι η απουσία εν-νόησης από μαθητές και εκπαιδευτικούς μπορεί να οδηγήσει σε αναποτελεσματική διαχείριση συγκρούσεων οι οποίες εξαρτώνται από τη δυναμική της ομάδας και έχουν ως χαρακτηριστικό την επίδειξη εξουσίας (π.χ. όταν ένας μαθητής κάνει επίδειξη ισχύος μέσα στην τάξη) με αποτέλεσμα την εμφάνιση αρνητικών, βίαιων ή διασπαστικών συμπεριφορών.» (ΚΑΤΑ-Νοώντας το σχολικό εκφοβισμό, Ε.Ψ.Υ.Π.Ε., 2014). Το ίδιο ισχύει και σε επίπεδο σχολείου. Για τους λόγους αυτούς, η δημιουργία ασφαλών πλαισίων μέσα στα οποία θα μπορούν οι μαθητές να εκφράσουν τις απόψεις, τις σκέψεις και τα συναισθήματα τους χωρίς τον φόβο του κοινωνικού αποκλεισμού, δημιουργούν τις προϋποθέσεις καλλιέργειας της εν-νόησης, ανάπτυξης του αλληλοσεβασμού και της ομαλής και αρμονικής, μεταξύ τους, συνεργασίας. Γίνονται επίσης, πιο ανθεκτικοί ψυχοηθικά σε περίεργες, μη αποδεκτές συμπεριφορές.

ΔΟΜΗ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ: Γίνεται σύνδεση με την προηγούμενη συνάντηση.

Ενημερώνουμε τα παιδιά ότι στη σημερινή συνάντηση θα ασχοληθούμε με τα έντονα συναισθήματα τα οποία όλοι νιώθουμε περιστασιακά και τα οποία επηρεάζουν τις σχέσεις μας με τους άλλους. Θα εστιάσουμε, επίσης, στο πώς μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε την καλή εν-νόηση στην καθημερινή μας ζωή για να βελτιώσουμε τις διαπροσωπικές μας σχέσεις και να επιλύουμε τις διαπροσωπικές μας συγκρούσεις. Στη συνέχεια κάνετε την ακόλουθη Μελέτη Περίπτωσης

Μελέτη Περίπτωσης και Παιχνίδι Ρόλων

«Ένα περιστατικό στο σχολείο»

Σενάριο 1:

Η Κατερίνα μπαίνει στην τάξη πολύ στενοχωρημένη επειδή της έκλειψαν, στο διάλειμμα, το κινητό. Πάει κατευθείαν και κάθεται στο θρανίο της. Η διπλανή της, η Μαρία, κάνει εκείνη την ώρα επανάληψη στα μαθηματικά. Η Κατερίνα αρχίζει να της λέει τι έχει συμβεί και ποιον υποψιάζεται και ζητάει τη συμβουλή της. Εκείνη δεν της δίνει ιδιαίτερη σημασία. Η καθηγήτρια έχει ήδη μπει στην αίθουσα και βλέποντάς τις να μιλάνε, κατευθύνεται προς το θρανίο τους και τους λέει: « Τι θα γίνει; Θα σταματήσετε, επιτέλους, για να αρχίσουμε το μάθημα;». Η Κατερίνα νιώθει...

Σενάριο 2:

Η Μαρία κάθεται στο θρανίο της και κάνει επανάληψη στα μαθηματικά, επειδή θα γράψουν τεστ. Εκείνη την ώρα μπαίνει συγχυσμένη η Κατερίνα και αρχίζει την γκρίνια για το κινητό της που, απ' ότι φαίνεται, το έχασε. Η μαθηματικός τις βλέπει και τους κάνει παρατήρηση: «Τι θα γίνει; Θα σταματήσετε, επιτέλους, για να αρχίσουμε το μάθημα;». Η Μαρία νιώθει...

Σενάριο 3:

Η Μαθηματικός μπαίνει στην τάξη με σκοπό να κάνει μια γρήγορη επανάληψη του τελευταίου μαθήματος και να λύσει τις απορίες των μαθητών, για να τους βάλει το τεστ που έχει ετοιμάσει. Αφήνει τα πράγματα της στην έδρα, καλημερίζει τα παιδιά και τους λέει τι έχει κατά νου να κάνει στο σημερινό μάθημα. Όμως η Μαρία και η Κατερίνα δε βάζουν γλώσσα μέσα τους. Τις πλησιάζει και τους λέει: « Τι θα γίνει; Θα σταματήσετε, επιτέλους, για να αρχίσουμε το μάθημα;». Η καθηγήτρια νιώθει...

Χωρίζετε τους μαθητές σε τρεις ομάδες και δίνετε σε κάθε παιδί ένα φύλλο χαρτί Α4 και σε κάθε ομάδα ένα σενάριο.

Ένα παιδί από κάθε ομάδα θα διαβάσει το σενάριο της ομάδας του στα υπόλοιπα μέλη της και κάθε μέλος της 1^{ης} ομάδας, θα γράψει σε ένα χαρτί ένα συναισθημα που νιώθει η Κατερίνα. Κάθε μέλος της 2^{ης} ομάδας, ένα συναισθημα που νιώθει η Μαρία, και κάθε μέλος της 3^{ης} ομάδας, ένα συναισθημα που νιώθει η καθηγήτρια.

Στη συνέχεια, ζητήστε από τους μαθητές να επιστρέψουν στην ολομέλεια. Ένας εθελοντής από κάθε ομάδα θα διαβάσει το σενάριο της ομάδας του και τα συναισθήματα που κατέγραψαν τα μέλη της.

Εντοπίστε ομοιότητες και διαφορές ως προς τα καταγεγραμμένα συναισθήματα, τόσο ανάμεσα στα μέλη της ίδιας ομάδας, όσο και ανάμεσα στις ομάδες. Είναι σημαντικό να συνειδητοποιήσουμε τον διαφορετικό τρόπο σκέψης ακόμη και ατόμων που ανήκουν στην ίδια ομάδα και γνωρίζονται μεταξύ τους.

Μιλήστε στα παιδιά, με απλά λόγια, για τον «σκεπτόμενο εγκέφαλο», τον «συναισθηματικό εγκέφαλο» και τον αμυγδαλοειδή πυρήνα, και πώς αυτά σχετίζονται με τον έλεγχο των συναισθημάτων. Επισημαίνουμε ότι, όσο το «κέντρο συναγερμού» είναι ενεργοποιημένο, η επικοινωνία είναι από δύσκολη έως αδύνατη.

Δραστηριότητα: Ζητήστε από τους μαθητές να σας αναφέρουν τι ήταν αυτό που ενεργοποίησε το «κέντρο συναγερμού» των ατόμων που συμμετείχαν στο παραπάνω περιστατικό και το οποίο τα οδήγησε σε λανθασμένα συμπεράσματα και συμπεριφορές. Εναλλακτικά μπορείτε να κάνετε:

Μελέτη Περίπτωσης και Παιχνίδι ρόλων: «Πώς ο θυμός πέρασε από το διευθυντή στη γάτα»

Μια μέρα, σε μια μεγάλη εταιρεία, ο Γενικός Διευθυντής έχει μπροστά του τον οικονομικό απολογισμό των τελευταίων μηνών και διαπιστώνει ότι ο τζίρος της εταιρείας έχει πέσει κατακόρυφα. Έντονα θορυβημένος και έξαλλος από θυμό, καλεί τον Προϊστάμενο της Οικονομικής Υπηρεσίας για να του τα ψάξει «χύμα και τσουβαλάτα» και τον προειδοποιεί ότι, εάν δεν ανέβουν οι τιμές μέσα στο επόμενο δίμηνο, καλά θα κάνει να βρει αλλού δουλειά. Εκείνος χωρίς να τολμήσει να πει κουβέντα, φοβούμενος ότι θα χάσει τη θέση του μια ώρα αρχύτερα, βγαίνει από το γραφείο του Γενικού με σκυμμένο κεφάλι.

Επιστρέφει στο σπίτι του όπου η σύζυγός του τον υποδέχεται καλοντυμένη και χαρούμενη έχοντας ετοιμάσει ένα από τα αγαπημένα του φαγητά. Εκείνος όμως την αποπαίρνει και της ζητάει να τον παρατήρει ήσυχο. Στη συνέχεια πάει και κλείνεται στο δωμάτιο του.

Η μητέρα με τη σειρά της, στην αρχή, παραξενεύεται, αλλά στη συνέχεια την πιάνει το παράπονο: «Γιατί να μου φερθεί έτσι;», αναρωτιέται. «Εγώ κάνω, πάντοτε, ό,τι καλύτερο μπορώ προκειμένου να τον ευχαριστήσω». Σιγά, σιγά, το παράπονο αντικαθιστά ο θυμός: «Καλά λουπόν, θα του δείξω εγώ άλλη φορά, να δούμε, αν θα μου ξαναφερθεί έτσι!»

Εκείνη την ώρα μπαίνει στην κουζίνα ο γιος ο οποίος θέλει να συζητήσει κάτι με την μητέρα του: «Αι! παράτα με κι εσύ. Όλο μαζί σου θα ασχολούμαι;», του λέει εκείνη. Θυμώνει κι ο γιος και μπαίνοντας στο υπνοδωμάτιο χαστουκίζει τη μικρή αδερφή του που κάθεται και παίζει με τις κούκλες της. Εκείνη με τη σειρά της βγαίνει στον κήπο, αρπάζει τη γάτα από την ουρά και την εκτοξεύει στο διπλανό οικόπεδο!

Εργασία:

1. Είναι μια συνηθισμένη ιστορία; Την έχετε δει να επαναλαμβάνεται;
2. Πώς χαρακτηρίζετε τη στάση καθενός από τους ήρωες της ιστορίας;
3. Πώς θα αισθανόσασταν και πώς θα αντιδρούσατε, εάν ήσασταν στη θέση του γιου ή του πατέρα;
4. Πώς θα αισθανόσασταν και πώς θα αντιδρούσατε, εάν ήσασταν στη θέση της κόρης ή της μητέρας;
5. Τι θα κάνατε, προκειμένου να λυθούν οι παρεξηγήσεις;
6. Σκεφτείτε υγιείς και εποικοδομητικούς τρόπους αντιμετώπισης του θυμού.

Συζητήστε με τα παιδιά:

- Είναι εύκολο να κάνουμε υποθέσεις για τα συναισθήματα και τις σκέψεις των άλλων;
- Σε τι μας βοηθάει να ασκούμε την καλή εν-νόηση τόσο στον εαυτό μας όσο και στους άλλους;
- Κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας υπήρξαν διαφορετικές ερμηνείες για τα συναισθήματα που βίωναν οι πρωταγωνιστές της Μελέτης Περίπτωσης: «Ένα περιστατικό στο σχολείο»

Σε τι οφείλεται το γεγονός αυτό;

- Τι μπορούμε να κάνουμε για την αποφυγή παρεξηγήσεων;
- Είναι σημαντικό να αντιλαμβανόμαστε πότε ενεργοποιείται το «κέντρο συναγερμού»; Γιατί;
- Εσείς καταλαβαίνετε πότε ενεργοποιείται και γιατί το δικό σας «κέντρο συναγερμού»; Τι κάνετε, τι λέτε στους άλλους;
- Τι κάνουμε, όταν θέλουμε να μάθουμε τις σκέψεις και τα συναισθήματα των άλλων ή όταν θέλουμε να εκφράσουμε τα δικά μας;
- Ποιους τρόπους επικοινωνίας με εν-νόηση θεωρείτε πιο ενδεδειγμένους στην επίλυση διαπροσωπικών συγκρούσεων; (SMS, email, τηλεφώνημα,...);

Σημείωση: Στην εφηβεία δεν είναι ακόμη αυτονόητο το γεγονός ότι οι έφηβοι μπορούν να αναγνωρίζουν με επιτυχία τα συναισθήματα και τις σκέψεις των άλλων. Θέλει συνεχή προσπάθεια ανάπτυξης της εν-νόησης. Πρέπει επανειλημμένα, να τους δείχνουμε ότι πολλές φορές οι άνθρωποι παρερμηνεύουν τα συναισθήματα και τις προθέσεις των άλλων ανθρώπων και κατά συνέπεια και ο ίδιος ο έφηβος μπορεί να παρερμηνεύει τα συναισθήματα, τις σκέψεις, τις προθέσεις όλων όσων τον περιτοιχίζουν.

6^η Συνάντηση

Αποδοχή της διαφορετικότητας

ΘΕΩΡΙΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ

Στο χώρο του σχολείου πολλές φορές κάποια παιδιά γίνονται θύματα εκφοβισμού, επειδή έχουν κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που τα κάνουν να ξεχωρίζουν, π.χ.: ως προς το φύλο τους, την εμφάνιση και τη σωματική τους διάπλαση, το χρώμα του δέρματος τους ή την καταγωγή τους, τη θρησκεία ή την ιδεολογία τους, την οικογενειακή τους κατάσταση, τις σεξουαλικές τους προτιμήσεις κ.λπ. Επίσης πολλά παιδιά εκφοβίζονται λόγω κάποιας αναπηρίας ή νοητικής υστέρησης ή άλλης μαθησιακής δυσκολίας.

Στην προηγούμενη συνάντηση μιλήσαμε για την εν-νόηση και επισημάναμε τη σημασία της για τη δημιουργία υγιών και στενών διαπροσωπικών σχέσεων. Είπαμε πως αυτή συντελεί στην απομάκρυνση ή μείωση του φαινομένου του εκφοβισμού στη σχολική κοινότητα. Αντιθέτως, η αδυναμία εφαρμογής της διαδικασίας της Εν-νόησης και ιδιαίτερα σε περιόδους αυξημένων δυσκολιών, όπως η σημερινή, ωθεί τους ανθρώπους και κατ'επέκταση τα παιδιά, να ρίξουν τις ευθύνες σε κάποιους άλλους, εστιάζοντας συνήθως σε πιο «ευάλωτα» άτομα με διαφορετικά χαρακτηριστικά, τα οποία καταλήγουν στο περιθώριο.

Ο στόχος του εργαστηρίου για τη διαφορετικότητα είναι να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές ότι ο καθένας μας είναι διαφορετικός από τους άλλους και ότι αυτά τα χαρακτηριστικά που μας κάνουν να διαφέρουμε είναι αυτά που μας κάνουν ξεχωριστούς. Κανένας δεν είναι ίδιος με τον άλλον, αλλά είμαστε όλοι ίδιοι.

Κατά συνέπεια, θα πρέπει να αναγνωρίσουμε και να αποδεχθούμε πρώτα τα δικά μας διαφορετικά χαρακτηριστικά και μετά, των άλλων γύρω μας.

Η ρατσιστική συμπεριφορά εκδηλώνεται είτε με κάποιας μορφής βία (σωματική, λεκτική, συναισθηματική) είτε με κάποιου είδους απειλή είτε με περιθωριοποίηση.

Σημαντικό ρόλο στο φαινόμενο του ρατσισμού παίζουν οι όροι Προκατάληψη, Στερεότυπο, Διάκριση.

Προκατάληψη = εκδήλωση εύνοιας ή συνηθέστερα δυσμύειας, όχι με βάση αντικειμενικά κριτήρια και δεδομένα αλλά προσωπικές συμπάθειες, ατομικά συμφέροντα ή αστήριχτες στερεοτυπικές αντιλήψεις.

Στερεότυπο = συμβατικός και απλουστευτικός χαρακτηρισμός που αποδίδεται στα μέλη μιας ομάδας ανθρώπων και βασίζεται σε γενικεύσεις

Διάκριση = η διαφορετική μεταχείριση των ανθρώπων που προκύπτει από προκαταλήψεις ή συμφέροντα **Videos**

<https://www.youtube.com/watch?v=tZkw6eFUuzE> (Όλοι χρειαζόμαστε μια ζεστή αγκαλιά...)

<https://www.youtube.com/watch?v=qCCt2V02buk> (Stand Up Us People – Lee Ryan)

<https://www.youtube.com/watch?feature=player%20embedded&v=Y5W9H73Za-k> (Cartoons for Child Rights - Freedom from Discrimination | UNICEF)

ΔΟΜΗ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ: Γίνεται σύνδεση με το προηγούμενο εργαστήριο.

Ενημερώνουμε τα παιδιά ότι στη σημερινή συνάντηση θα ασχοληθούμε με τη διαφορετικότητα και πως αυτή επηρεάζει την καθημερινότητα μας.

Ρωτάμε τα παιδιά να μας πουν ποια χαρακτηριστικά μπορεί να είναι εκείνα που μας κάνουν να διαφέρουμε από τους άλλους.

Ρωτάμε τα παιδιά εάν παρατηρούν καθημερινά, στο σχολείο ή αλλού, να γίνονται και με ποιους τρόπους, διακρίσεις εις βάρος κάποιων παιδιών για κάποια χαρακτηριστικά τους και πώς ονομάζεται αυτό το φαινόμενο.

Για ποιους λόγους μπορεί κάποιος να φέρεται ρατσιστικά;

Τι επιπτώσεις μπορεί να έχει αυτό για το άτομο που εισπράττει ρατσιστική συμπεριφορά;

Δραστηριότητα: «Τα λεμόνια και το μήλο», **Επιμορφώτρια:** ΟΛΓΑ ΖΟΥΖΟΥΛΑ

7^η Συνάντηση

Ηλεκτρονικός/ διαδικτυακός Εκφοβισμός

ΘΕΩΡΙΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ: Είναι η επιθετική συμπεριφορά από πρόθεση με τη χρήση ηλεκτρονικών μέσων

Αίτια: Η δυναμική αλληλεπίδραση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της προσωπικότητας των παιδιών που εμπλέκονται, η δομή του οικογενειακού περιβάλλοντος και ο τρόπος επικοινωνίας μέσα σε αυτό, το ψυχολογικό κλίμα του σχολείου, οι στάσεις που έχουν διαμορφωθεί στην κοινότητα των συνομηλίκων, καθώς και τα γενικότερα προβλήματα και οι διεργασίες που τείνουν να ενισχύουν αντικοινωνικές συμπεριφορές (Χατζηπέμος, 2007), υπέρμετρη προβολή βίας από ΜΜΕ άδικες τιμωρίες στο σχολικό και οικογενειακό πλαίσιο, ρατσισμός, ανοχή της βίας από την κοινωνία

Μορφές Διαδικτυακού Εκφοβισμού:

- Μηνύματα (SMS, MMS, email) με απειλητικό ή προσβλητικό περιεχόμενο (π.χ. σαρκασμός, μοχθηρά πειράγματα, παρατσούκλια, απειλές)
- Ανάρτηση προσβλητικών/εξευτελιστικών φωτογραφιών με ιδιωτικές στιγμές του θύματος (sexual cyberbullying), βίντεο και άλλου υλικού σε ιστοσελίδες ή παρενόχληση ανηλίκου με αποστολή μηνυμάτων σεξουαλικού περιεχομένου (“sexting”)
- Η διάδοση φημών στο περιβάλλον του θύματος, υβριστικά συνθήματα, χλευαστικά σχόλια για τη θρησκεία ή την εθνική προέλευση, την εξωτερική εμφάνιση, φυσικά ελαττώματα ή τον τρόπο ένδυσης του παιδιού.
- Κλοπή ταυτότητας (η πρακτική του να χρησιμοποιεί κανείς την εικονική ταυτότητα ενός άλλου ατόμου, δηλαδή να χρησιμοποιεί το όνομα χρήσης (username) και τον κωδικό πρόσβασης (password) του ατόμου αυτού σε διάφορες διαδικτυακές υπηρεσίες, υποδούμενος έτσι το άτομο αυτό).
- Δημιουργία ψεύτικου προφίλ που υποτίθεται πως διαχειρίζεται το θύμα σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης (π.χ. Facebook) και υπονόμηση της κοινωνικής ταυτότητάς του.

Η συχνότητα των απειλών:

1. Η επικοινωνία πραγματοποιείται μόνο μια φορά
2. Η επικοινωνία επαναλαμβάνεται με ίδιο ή διαφορετικό τρόπο
3. Η επικοινωνιακή δραστηριότητα αυξάνεται
4. Τρίτα άτομα εμπλέκονται στην επικοινωνία με αποτέλεσμα το άτομο να λαμβάνει μηνύματα από διαφορετικούς παραλήπτες

Τρόποι αντιμετώπισης:

1. Αγνόηση ενοχλητικών μηνυμάτων, σε περίπτωση ωστόσο απειλών συνιστάται αναφορά των μηνυμάτων και λήψη προληπτικών μέτρων
2. Αποκλεισμός του αποστολέα που στέλνει απειλητικά ή ενοχλητικά μηνύματα
3. Προειδοποίηση του αποστολέα
4. Αλλαγή Ηλεκτρονικής Διεύθυνσης
5. Αναφορά του περιστατικού στον γονέα ή τον κηδεμόνα του ατόμου
6. Αναφορά του περιστατικού στην Αστυνομία είτε σε κάποια αρμόδια υπηρεσία Δίωξης Ηλεκτρονικού εγκλήματος ή στο Ελληνικό Κέντρο Ασφαλούς Διαδικτύου:

Τρεις άξονες δράσης:

Saferinternet.gr: Δράση ενημέρωσης

Safeline.gr: Γραμμή καταγγελιών

ΥποΣΤΗΡΙΞΟ: Γραμμή βοήθειας 800 11 800 15 για παιδιά και εφήβους
(Μ.Ε.Υ. Β΄ Παιδιατρική Κλινική Παν/μίου Αθηνών)

Μπορείτε να επικοινωνείτε με τη Safeline: 211 9558450 ή report@safeline.gr ή μέσω του ιστοχώρου www.safeline.gr.

Είδη Παρατηρητών:

Όπως ακριβώς και στον Σχολικό Εκφοβισμό, έτσι και στον Διαδικτυακό Εκφοβισμό - που μπορεί να αποτελέσει προέκταση του πρώτου - καταγράφονται κυρίως δύο είδη παρατηρητών (bystanders):

Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν οι επιβλαβείς για το θύμα παρατηρητές, καθώς επιδοκιμάζουν την συμπεριφορά του θύτη ενισχύοντας έτσι την ένταση του εκφοβιστικού γεγονότος ή άλλοτε παρατηρούν το περιστατικό με απάθεια δίχως να σημειώνουν κάποια αντίδραση ή παρέμβαση για την καταστολή του εκφοβισμού.

Σε αντίθεση με την πρώτη κατηγορία, οι βοηθοί παρατηρητές αντιδρούν άμεσα και ενεργά στο συμβάν του Διαδικτυακού εκφοβισμού. Παράλληλα, στοχεύουν στην κινητοποίηση περισσότερων ατόμων για την καταπολέμηση του Διαδικτυακού Εκφοβισμού.

Συνέπειες: Αποχή από τα μαθήματα και τις άλλες δραστηριότητες, απότομη πτώση σχολικών επιδόσεων, εκτέλεση πράξεων αντίθετων με το χαρακτήρα του παιδιού ή παράνομες πράξεις λόγω εκβιασμού, κατάθλιψη, αυτοκτονία.

Η σημαντική διαφορά ανάμεσα στον παραδοσιακό σχολικό εκφοβισμό και τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό, είναι ότι στον δεύτερο η πληροφορία μπορεί να μεταδοθεί με απίστευτη ταχύτητα και να πάρει τεράστιες διαστάσεις σε ελάχιστο χρόνο. Επίσης μπορεί ο εκφοβισμός να ξεκινήσει από ένα άτομο και καθ' οδόν να εμπλακούν κι άλλοι. Όταν τα δύο είδη (παραδοσιακού και ηλεκτρονικού εκφοβισμού) συμβαίνουν ταυτόχρονα τότε έχουμε ανάπτυξη πιο έντονων αρνητικών συναισθημάτων (εγκλωβισμός, απόγνωση, έντονο καταλυτικό άγχος, απειλή...) που

οδηγούν, τις περισσότερες φορές σε νευρικό κλονισμό. Το θύμα δέχεται εκφοβισμό καθ' όλο το εικοσιτετράωρο με αποτέλεσμα και οι αντιδράσεις του να είναι είτε έντονα αυτοκαταστροφικές είτε έντονα επιθετικές, εκδικητικές και απειλητικές τόσο ως προς τους θύτες, όσο και προς το σύνολο της σχολικής κοινότητας και ενίοτε με τη χρήση όπλων.

Για όλους αυτούς τους λόγους, πρέπει να γίνεται πολύ προσεκτική χρήση του Διαδικτύου, λήψη μέτρων, εφαρμογή κανόνων και καλή γνώση των ιστοτόπων (Τμήμα Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος: Λεωφόρος Αλεξάνδρας 173, Αθήνα, τηλ. 210-6476464, 2106476000 Ιστοσελίδα: <http://www.cybercrimeunit.gr>)

ΔΟΜΗ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ: Κάντε σύνδεση με το προηγούμενο εργαστήριο.

Ενημερώστε τα παιδιά ότι σήμερα θα ασχοληθείτε με τον Ηλεκτρονικό Εκφοβισμό.

Ρωτήστε εάν γνωρίζουν τι είναι Ηλεκτρονικός Εκφοβισμός και εάν γνωρίζουν τις μορφές του.

Ασχοληθείτε με τη Μελέτη Περίπτωσης που ακολουθεί:

Μελέτη Περίπτωσης και Παιχνίδι Ρόλων: «Ιστορία Ηλεκτρονικού Εκφοβισμού»

Η Κατερίνα και η Άννα είναι φίλες και συμμαθήτριες στο ίδιο Γυμνάσιο και είναι συνέχεια μαζί. Μια μέρα η Άννα αποφασίζει να βγει βόλτα με κάποια κορίτσια από την κατασκήνωση. Η Κατερίνα το μαθαίνει και θυμώνει που δεν την κάλεσε κι αυτήν. Έτσι αποφασίζει να ανεβάσει στο Facebook μια αστεία φωτογραφία της Άννας, την οποία φύλαγε στο κινητό της. Η φωτογραφία με την γκριμάτσα δεν κολακεύει καθόλου την Άννα η οποία, μάλιστα, είχε ζητήσει από την Κατερίνα να τη διαγράψει κι εκείνη της το είχε υποσχεθεί. Το σχόλιο που συνοδεύει τη φωτογραφία είναι πολύ υποτιμητικό για την Άννα.

Ερωτήσεις

1^η Ομάδα:

- Πώς πιστεύετε ότι αισθάνεται η Άννα;
- Τι θα μπορούσε να κάνει, για να αντιμετωπίσει το περιστατικό;
- Τι θα μπορούσε να κάνει, για να διαχειριστεί τη σχέση της με τη φίλη της;
- Πώς θα αισθανόσασταν και τι θα κάνατε εσείς, αν ήσασταν στη θέση της;

2^η Ομάδα:

- Πώς πιστεύετε ότι αισθάνεται η Κατερίνα;
- Γιατί πιστεύετε ότι συμπεριφέρθηκε κατ' αυτόν τον τρόπο;
- Εσείς θα αντιδρούσατε με τον ίδιο τρόπο, ακόμη κι αν ήσασταν πολύ θυμωμένοι;
- Ποια πιστεύετε ότι είναι τα συναισθήματα της Κατερίνας αρκετές μέρες μετά το περιστατικό, δεδομένου ότι τα μηνύματα μέσω Facebook διαδίδονται αστραπιαία και έχουν άπειρους αποδέκτες;
- Στην περίπτωση που η Κατερίνα μετάνιωσε για την πράξη της, μπορεί εύκολα να επανορθώσει και πώς;

3^η Ομάδα:

- Τι μπορεί να σκέφτηκαν όσοι (συμμαθητές, φίλοι) είδαν το μήνυμα;
- Ποιες μπορεί να είναι οι διαφορετικές αντιδράσεις των παιδιών που το είδαν;
- Τι συνέπειες μπορεί να έχει κάθε μια από αυτές τις αντιδράσεις;

4^η Ομάδα:

(Επιπλέον παράμετρος)

Η Άννα στεναχωρημένη, μόλις αντιλαμβάνεται τι έχει συμβεί, ενημερώνει τους γονείς της.

Πώς αντιδρούν εκείνοι και τι κάνουν, για να την στηρίξουν;

Εργασία: Παιχνίδι Ρόλων

Γράψτε ένα σενάριο βασισμένο στην παραπάνω ιστορία στο οποίο να φαίνεται και μία πιθανή έκβαση της ιστορίας και στη συνέχεια δραματοποιείστε το.

Ενδεικτικό πλαίσιο συζήτησης:

«Στόχος της άσκησης είναι να βοηθήσει τους μαθητές να κατανοήσουν ότι, ενώ μπορεί να θυμώνουν εύκολα, αλλά και να τους περνάει εύκολα, όταν «ανεβάζουν» σχόλια στο διαδίκτυο, αυτά διασκορπίζονται ταχύτατα και η επίδραση τους μεγεθύνεται πολύ και ξεφεύγει των αρχικών προθέσεων. Είναι σημαντικό να κατανοήσουν ότι οι ψυχονοητικές καταστάσεις των ανθρώπων (σκέψεις, συναισθήματα, πεποιθήσεις, επιθυμίες) μπορεί να οδηγήσουν σε ορισμένες συμπεριφορές και ότι η ίδια η κατάσταση έχει διαφορετική επίδραση σε κάθε άνθρωπο. Σε αυτό το πλαίσιο είναι βοηθητική και η ικανότητα της Εν-νόησης καθώς βασικό της στοιχείο είναι η αναγνώριση

των συναισθημάτων και των σκέψεων των δικών τους και των άλλων και πώς αυτά συνδέονται με τη συμπεριφορά...».

Εστιάστε στα συναισθήματα των δύο κοριτσιών και πώς θα μπορούσε η Κατερίνα να είχε φερθεί διαφορετικά. Παράλληλα επισημάνετε ότι όσοι έλαβαν το μήνυμα μπορεί να εκνευρίστηκαν, να το βρήκαν αστείο ή να φοβήθηκαν και ότι μπορεί να το έσβησαν ή να το προώθησαν. Τέλος επικεντρωθείτε στο γεγονός ότι ακόμα κι αν η Κατερίνα το μετάνιωσε, δεν μπορεί να επανορθώσει εύκολα, γιατί το διαδίκτυο είναι ένας ανεξέλεγκτος χώρος μετάδοσης μηνυμάτων.», από το Πρόγραμμα Πρόληψης και Αντιμετώπισης του Σχολικού Εκφοβισμού του Ε.Ψ.Υ.Π.Ε «ΚΑΤΑ-Νοώντας τον Σχολικό Εκφοβισμό. Μιλήστε σχετικά με τις συνέπειες του Ηλεκτρονικού Εκφοβισμού.

8^η Συνάντηση

Οι συνέπειες του Σχολικού Εκφοβισμού

ΘΕΩΡΙΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ

Από τους κύριους στόχους του σχολείου είναι ο ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού. Ο σχολικός Εκφοβισμός, όμως είναι ένα φαινόμενο που υπονομεύει τόσο την ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του, όσο και την ακαδημαϊκή του επιτυχία.

Το παιδί θύμα βιώνει συναισθήματα άγχους, λύπης, φόβου και ενοχής. Αισθάνεται ανασφάλεια, αναπτύσσει χαμηλή αυτοεκτίμηση και κατά συνέπεια έχει μειωμένη αυτοπεποίθηση. Μπορεί να εμφανίσει σχολική άρνηση και να οδηγηθεί σε σχολική αποτυχία.

Το παιδί θύμα μπορεί να παραπονεθεί για πονοκεφάλους, πόνους στην κοιλιά, διαταραχές του ύπνου και να εμφανίσει αγχώδεις διαταραχές και τέλος, κατάθλιψη. Η έλλειψη φροντίδας σε αυτήν την περίπτωση, οδηγεί, πολύ συχνά, στην έναρξη ψυχωσικών συμπτωμάτων και σε απόπειρα αυτοκτονίας. Να επισημάνουμε, εδώ, ότι όλα τα παιδιά δεν αντιδρούν με τον ίδιο τρόπο. Π.χ.: Ένα μικρό αστείο για κάποιο πιο ευαίσθητο παιδί μπορεί να αποτελεί πολύ σοβαρό θέμα.

Πιο σοβαρές είναι οι επιπτώσεις σε περιστατικά ηλεκτρονικού εκφοβισμού λόγω της ταχύτητας διάδοσης της κακόβουλης ταπεινωτικής ενέργειας (φωτογραφία, σχόλιο...) ή παρενόχλησης. Το θύμα αισθάνεται έντονη απόγνωση και απελπισία που μπορούν να το οδηγήσουν σε ακραίες ενέργειες. Αλλά και στην ενήλικη ζωή του το θύμα μπορεί να εμφανίσει διαταραχές προσωπικότητας και ψυχώσεις.

Το παιδί θύτης χρειάζεται κι αυτό συμπαράσταση, κατανόηση και φροντίδα, τόσο από τους καθηγητές του, όσο και από τους συμμαθητές του. Επειδή δεν έχει βιώσει αποδοχή, αγάπη, επιβράβευση από την οικογένεια του, προσπαθεί να βρει αναγνώριση και αποδοχή στα πλαίσια της σχολικής κοινότητας, χρησιμοποιώντας, όμως, λανθασμένους τρόπους. Το σχολείο, το οποίο αποτελεί μία δεύτερη ευκαιρία για αυτό το παιδί, μπορεί να μην καταφέρει τελικά να το βοηθήσει αποτελεσματικά και να χρειασθεί και η συνδρομή ειδικών ψυχικής υγείας. Ωστόσο οφείλει να προσπαθήσει να δημιουργήσει ένα υποστηρικτικό κλίμα αποδοχής, αναδεικνύοντας ταυτόχρονα τα θετικά χαρακτηριστικά του παιδιού και τα ταλέντα του.

Το παιδί θύτης / θύμα αποτελεί μία ιδιαίτερα δύσκολη και δυσοίωνα, στην μετεξέλιξη της, περίπτωση και είναι κατά περίπτωση πότε θύμα και πότε θύτης - τιμωρός και εκδικητής που ξεσπάει σε πιο αδύναμους από αυτόν. Συνήθως εξελίσσεται σε ψυχωσικό άτομο ή άτομο με παραβατική συμπεριφορά.

Οι Παρατηρητές αντιμετωπίζουν επίσης ανάλογες ψυχοκοινωνικές καταστάσεις με τις προηγούμενες κατηγορίες. Η ακαδημαϊκή τους πορεία επηρεάζεται και έχουν χαμηλές επιδόσεις λόγω της ενοχής που αισθάνονται κάθε φορά που μπροστά σε ένα περιστατικό εκφοβισμού, μένουν αδρανείς και δε βοηθούν το θύμα ή του άγχους που βιώνουν από το φόβο μην τύχει και γίνουν και οι ίδιοι θύματα εκφοβισμού. Είναι δυνατόν να οδηγηθούν και αυτοί σε κατάθλιψη.

ΔΟΜΗ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ: Γίνεται σύνδεση με το προηγούμενο εργαστήριο.

Ενημερώστε τα παιδιά ότι σήμερα θα ασχοληθείτε με τις συνέπειες του Σχολικού Εκφοβισμού

Δραστηριότητα: «Η ρυτιδιασμένη Ρίτα»: Επιμορφώτρια: ΟΛΓΑ ΖΟΥΖΟΥΛΑ

Συζητήστε με τα παιδιά τις συνέπειες του Σχολικού Εκφοβισμού..... στο Θύμα, στο Θύτη, στους Παρατηρητές.

9^η Συνάντηση
Δεξιότητες Ανάπτυξης Εμπιστοσύνης και Επίλυσης Συγκρούσεων
ΘΕΩΡΙΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ

Υγιείς Διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ εφήβων:

Κατά την περίοδο της εφηβείας (11^ο - 18^ο έτος) ο έφηβος βιώνει ραγδαίες ψυχοσωματικές αλλαγές. Αρχίζει τις αμφισβητήσεις και τις συγκρούσεις με τους γύρω του κυρίως τους γονείς του, στην προσπάθεια του να επαναπροσδιοριστεί και να δημιουργήσει μία νέα ταυτότητα, η οποία πολύ σύντομα, θα του επιτρέψει να ενταχθεί στον κόσμο των ενηλίκων.

Κατά την περίοδο της εφηβείας ο έφηβος συναναστρέφεται περισσότερο τους ομηλικούς του, μιας και απομακρύνεται από την οικογένεια και χρειάζεται στήριξη. Οι ομάδες στις οποίες επιδιώκει να ενταχθεί έχουν τους δικούς τους κανόνες, τους οποίους ο έφηβος οφείλει να αποδεχτεί. Οι κανόνες αυτοί μπορεί να επηρεάσουν θετικά ή αρνητικά τη συμπεριφορά του και για το λόγο αυτό οι συναναστροφές κατά τη διάρκεια της εφηβείας παίζουν καθοριστικό ρόλο στην πορεία του εφήβου. Ο έφηβος πρέπει να ξέρει να διαχειρίζεται τις πιέσεις που θα δεχθεί από τις ομάδες αυτές, ιδιαίτερα εάν οι πιέσεις αυτές οδηγούν σε συμπεριφορές επικίνδυνες, επιβλαβείς ή παράνομες (π.χ. κοπάνες από τα μαθήματα, μικροκλοπές, χρήση ουσιών, προτροπή για εκφοβισμό ή σεξουαλικές πράξεις κ.λπ.).

Ένας έφηβος με χαμηλή αυτοεκτίμηση, αυτοπεποίθηση και σχολικές επιδόσεις, ένας έφηβος που αισθάνεται ανασφάλεια για τη θέση του μέσα στην παρέα και δεν έχει εξωσχολικές δραστηριότητες είναι περισσότερο επιρρεπής στο να υποκύψει σε αρνητικές πιέσεις.

Ο έφηβος πρέπει να είναι προετοιμασμένος για τέτοιες καταστάσεις, να ξέρει να λέει όχι και να βάζει πλαίσιο στις σχέσεις του με τους συνομηλικούς του, που πρέπει να είναι βασισμένες στον αλληλοσεβασμό και την αλληλοεκτίμηση.

ΔΟΜΗ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ: Κάνετε σύνδεση με το προηγούμενο εργαστήριο.

Πέστε στα παιδιά ότι σήμερα θα ασχοληθείτε με τις υγιείς διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ των εφήβων.

Ζητήστε από τα παιδιά να σας πουν πόσο σημαντικοί είναι οι φίλοι τους και οι παρέες τους για αυτούς και πόσο επηρεάζουν την καθημερινότητά τους

Ρωτήστε τους αν κάποιες φορές εφαρμόζουν τις προτροπές των φίλων και των συμμαθητών τους, ακόμη κι αν δεν είναι σύμφωνοι με αυτές, αν η γνώμη τους μετράει για εκείνους και αν επηρεάζονται θετικά ή αρνητικά από τις παρέες τους. Ζητήστε να σας αναφέρουν παραδείγματα θετικών και αρνητικών επιρροών. Στη συνέχεια κάντε την επόμενη δραστηριότητα.

Μελέτη Περίπτωσης και Παιχνίδι Ρόλων:

«Εσύ τι θα έκανες στη θέση τους; Μαθαίνω να λέω ΟΧΙ»

Σενάριο 1:

Ο Παναγιώτης (13 ετών) έχει κανονίσει ραντεβού με τον Παύλο (15 ετών) να πάνε μία βόλτα στο Mall για bowling. Εκεί ο Παύλος του προτείνει να περάσουν από το Σούπερ Μάρκετ για ένα αναψυκτικό επειδή διψάει. Ο Παναγιώτης δέχεται. Τα χρήματα όμως που έχουν φτάνουν μόνο για το bowling. Τότε ο Παύλος προτείνει να τα πάρουν κρυφά και εξηγή στον Παναγιώτη τι πρέπει να κάνει... Ο Παναγιώτης διστάζει. Ξέρει ότι η κλεψιά είναι κακό πράγμα και ότι μπορεί να μπλέξουν, αλλά δεν ξέρει και πώς να αρνηθεί στον Παύλο. Τι θα κάνατε στη θέση του; Πώς θα λέγατε όχι;

Σενάριο 2:

Η Μαρία είναι μέλος της ομάδας μπάσκετ του σχολείου της. Την προηγούμενη εβδομάδα ήρθε μια καινούρια μαθήτριά. Τα κορίτσια δεν την θέλουν στην ομάδα, επειδή είναι παχουλή και σίγουρα δε θα μπορεί «να πάρει τα πόδια της» στους αγώνες. Αυτό θα έχει άσχημες επιπτώσεις για την ομάδα τους. Λένε στη Μαρία να πάει να της το πει. Η Μαρία όμως διαφωνεί. Δε θέλει να στεναχωρήσει το καινούριο κορίτσι. Το θεωρεί άδικο. Τι πρέπει να κάνει; Τι την συμβουλεύετε;

Σενάριο 3:

Ο Κώστας και ο Γιώργος θέλουν να κάνουν πλάκα σε μία συμμαθήτριά τους στο Facebook και σκέφτηκαν να παρακαλέσουν το Σπύρο, τον κολλητό τους, που είναι σαΐνι στα κομπιούτερ, να τους βοηθήσει να φτιάξουν ένα ψεύτικο προφίλ για το σκοπό αυτό. Ο Σπύρος ξέρει ότι μπορεί να μπλέξουν, αλλά δε θέλει να κακοκαρδίσει τους κολλητούς του. Τι πρέπει να κάνει; Τι θα κάνατε στη θέση του;

Σενάριο 4:

Η Θεοδώρα έχει καλέσει τη Φωτεινή στο σπίτι της, για να περάσουν μαζί το βράδυ. Η Θεοδώρα έχει εξασφαλίσει μία ταινία ακατάλληλου περιεχομένου. Το λέει στη φίλη της και την προτρέπει να πάνε στο δωμάτιο της να το δουν στο laptop της. Κανένας δε θα τις πάρει είδηση. Η Φωτεινή δε βλέπει ποτέ τέτοιου είδους ταινίες και το λέει στη φίλη της. Εκείνη τη στιγμή μπαίνει στο σπίτι και ο συμμαθητής τους ο Γιάννης. Ο Γιάννης αρέσει πολύ στη Φωτεινή και ενθουσιάζεται με την ταινία της Θεοδώρας. Η Φωτεινή δε θέλει να την πει ο Γιάννης «ξενέρωτη». Τι πρέπει να κάνει; Τι θα την συμβουλευάτε;

Σενάριο 5:

Η Κατερίνα είναι μια ντροπαλή μαθήτρια. Τα περισσότερα αγόρια στην τάξη την πειράζουν και αστειεύονται μαζί της. Η Ζωή το έχει αντιληφθεί και στεναχωριέται πολύ. Θέλει να βοηθήσει τη συμμαθήτριά της, αλλά χωρίς να γίνει ο καινούριος στόχος των αγοριών. Φοβάται πολύ. Τι πρέπει να κάνει; Τι θα κάνατε στη θέση της;

Συζητήστε με την ομάδα σας σχετικά με τις σκέψεις, τα συναισθήματα σας, καθώς και τα όσα όλοι αποκομίσατε από τη σημερινή συνάντηση.

Ζητήστε να σας πουν ποια είναι τα στοιχεία εκείνα που θεμελιώνουν υγιείς διαπροσωπικές σχέσεις στο χώρο του σχολείου.

Ενδεικτικά αναφέρουμε: Εν-νόηση, θετική ψυχολογία, θετικά σχόλια, σεβασμός, αποδοχή του διαφορετικού, αλληλεγγύη – στήριξη, εμπιστοσύνη, ομαδικότητα, συνεργασία, αγάπη.

10^η Συνάντηση

Κλείσιμο και Αξιολόγηση του Προγράμματος

ΔΟΜΗ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ:

Κάνετε σύνδεση με το προηγούμενο εργαστήριο.

Ενημερώστε τα παιδιά ότι σήμερα ολοκληρώνεται ο κύκλος των συναντήσεων με θέμα τον Σχολικό Εκφοβισμό και ότι θα αξιολογήσετε όλοι μαζί το Πρόγραμμα.

Τα παιδιά παίρνουν τη φωτοτυπία με τα εργαστήρια που έχουν στον Α.Φ. από την αρχή του Προγράμματος και ξαναθυμούνται...

Αξιολογούμε το κάθε εργαστήριο ξεχωριστά με σκοπό να δούμε τα θετικά ή τα αρνητικά σημεία του ή προτείνουμε κάποιες βελτιώσεις.

Δραστηριότητα: «Τι παίρνω μαζί μου;»

Τοποθετείτε ένα κουτί στο κέντρο του κύκλου (προαιρετικό).

Μοιράζετε από ένα φύλλο χαρτί Α4 και ζητάτε από τα παιδιά να γράψουν: «Κάτι που έμαθα για τον εαυτό μου είναι...», «Κάτι που μου έκανε εντύπωση από τα εργαστήρια είναι...», «Μια γλυκιά ανάμνηση ή μια σκέψη που θα κρατήσω από τις συναντήσεις μας και το Πρόγραμμα είναι...»

Κάθε ένα παιδί που τελειώνει τις φράσεις του τοποθετεί το χαρτί μέσα στο κουτί ή στον Α.Φ. του.

Συζήτηση:

- Εκπληρώθηκαν οι προσδοκίες σας;
- Τι σας άρεσε και τι δε σας άρεσε στο Πρόγραμμα;
- Έχετε προσπαθήσει να εφαρμόσετε κάτι από αυτά που μάθατε;
- Ποιο ήταν το πιο χρήσιμο πράγμα που μάθατε;
- Ποια ήταν η πιο δύσκολη στιγμή στην ομάδα;
- Ποιο ήταν το καλύτερο σημείο;
- Πώς αισθάνεστε τώρα που τελείωσε το Πρόγραμμα;
- Κλείσιμο Ομάδας – αποχαιρετισμός
- Αξιολόγηση Σεμιναρίου: Συμπλήρωση Ερωτηματολογίου

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- Πρόγραμμα Πρόληψης και Αντιμετώπισης του Σχολικού Εκφοβισμού του Ε.Ψ.Υ.Π.Ε «ΚΑΤΑ-Νοώντας τον Σχολικό Εκφοβισμό».
- 205 Βιωματικές Ασκήσεις για εμπύχωση ομάδων, Ζάννα Αρχοντάκη και Δάφνη Φιλίππου, εκδόσεις ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

**Επιμορφώτρια: Ελευθερία Χάρη, Εκπαιδευτικός ΠΕ05
στο 6^ο Γυμνάσιο Αμαρουσίου**

3. Βιωματική Δράση: «Βαρόμετρο Συναισθημάτων»²

Το «βαρόμετρο συναισθημάτων» είναι μια απλή δραστηριότητα που μπορεί να χρησιμοποιηθεί και να προσαρμοστεί κατάλληλα σε μαθητές οποιασδήποτε ηλικίας.

Στόχοι:

- Να επισημάνει πως τα παιδιά μπορούν να νιώσουν διαφορετικά σε μια δεδομένη κατάσταση
- Να αναδείξει πως η ίδια κατάσταση μπορεί να αξιολογηθεί διαφορετικά από τα άτομα
- Να υπογραμμίσει τη σημασία του σεβασμού των συναισθημάτων των άλλων, αλλά και της ανοχής απέναντι σε όσους έχουν διαφορετική άποψη από τη δική μας.

Προετοιμασία:

- Κόψτε ικανό αριθμό καρτών (δίνεται παράδειγμα καρτών παρακάτω), ώστε να υπάρχει τουλάχιστον μια κάρτα ανά μαθητή.
- Αφού κόψετε τα δύο άκρα του βαρόμετρου των συναισθημάτων «Δεν με ενόχλησε καθόλου», «Με πλήγωσε πολύ» τα δείχνετε στην τάξη και εξηγείτε ότι ισχύουν για όλες τις περιπτώσεις που περιγράφονται στις κάρτες και αποτελούν τα δύο άκρα απαντήσεων. Τα τοποθετείτε είτε στο πάτωμα (π.χ. επάνω σε κάποια ράβδο) είτε στον τοίχο, είτε σχεδιάζετε στον πίνακα με κιμωλία, ώστε οι μαθητές να τοποθετήσουν τις κάρτες τους ενδιάμεσως (κλίμακα 0-10), ανάλογα με το πώς νοιώθουν.
- Μπορείτε να προσαρμόσετε την περιπτωσιολογία των καρτών στις ανάγκες της τάξης και των μαθητών σας (Δημοτικό, Γυμνάσιο, Λύκειο).

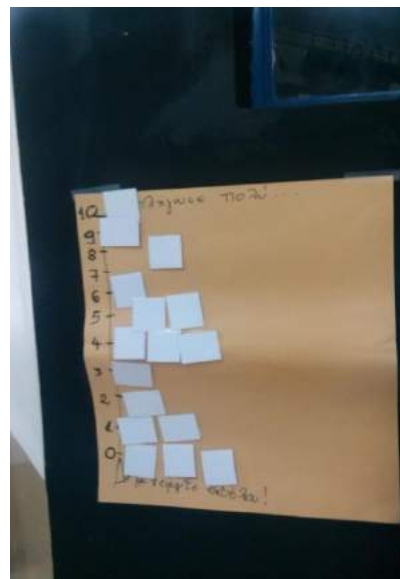
Χρήση στην τάξη:

- Δώστε στους μαθητές από μια κάρτα και ζητήστε τους να μην την αποκαλύψουν.
- Ρωτήστε τους μαθητές σας πώς θα ένιωθαν, αν το περιστατικό που περιγράφει η κάρτα συνέβαινε σε αυτούς.
- Ζητήστε τους να τοποθετήσουν τις κάρτες από την ανάποδη πλευρά στο βαρόμετρο συναισθημάτων.
- Όταν τοποθετηθούν όλες οι κάρτες στο βαρόμετρο, τότε μπορεί είτε ο κάθε μαθητής ξεχωριστά είτε ο δάσκαλος να αποκαλύπτει μια-μια τις κάρτες. Μέσα από τη διαδικασία αυτή οι μαθητές βλέπουν ότι οι κάρτες έχουν τοποθετηθεί σε διαφορετικά σημεία της κλίμακας και αντιλαμβάνονται πως δεν νιώθουν όλα τα παιδιά το ίδιο σε μια δεδομένη κατάσταση, κάτι που είναι ιδιαίτερος σημαντικό να το εμπεδώσουν.
- Αφιερώστε χρόνο για συζήτηση. Ρωτήστε τους μαθητές σας με ποια κριτήρια τοποθέτησαν τις κάρτες σε συγκεκριμένο σημείο στην κλίμακα, και προάγετε τον διάλογο μεταξύ τους.

² Η δραστηριότητα αυτή εφαρμόστηκε στους μαθητές μέντορες της Β' Αθήνας στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius-Regio 2013-2015, με τίτλο: «Εκφάνσεις της βίας στο σχολικό περιβάλλον: θεωρητικές & βιωματικές προσεγγίσεις, πρακτικές αντιμετώπισης».

Κάρτες περιπτώσεων ... αλλάζουμε κατά περίπτωση και κατά ηλικία....

Αυτοσχέδιο Βαρόμετρο-Θερμόμετρο!

Πόσο «θερμά» είναι τα συναισθήματα που μου προκαλεί κάθε περίπτωση;

«Δε με πείραξε καθόλου», βαθμολογώ με 0.

«Με πλήγωσε πολύ», βαθμολογώ με 10.

Και ενδιάμεσα από 1-9 ανάλογα με την προσωπική βαρύτητα....

Βιωματική μεθοδολογία.... κυκλική διάταξη.... εμπιστοσύνη.... συζήτησητο σημαντικότερο κομμάτι μιας βιωματικής δραστηριότητας είναι πάντα η συζήτηση.... φροντίζουμε να έχουμε ικανό χρόνο να μιλήσουν όλα τα παιδιά που επιθυμούν... φροντίζουμε να έχει εμπεδωθεί κλίμα σεβασμού και εχεμύθειας, ώστε να μιλήσουν αν είναι δυνατόν και όλα τα παιδιά...

Η βιωματική δραστηριότητα «βαρόμετρο συναισθημάτων» αποτέλεσε μέρος της επιμόρφωσης **ΑΡΙΑΔΝΗ: ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ «ΕΘΙΣΜΟΥ» ΤΩΝ ΕΦΗΒΩΝ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥΣ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΥΝ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΦΗΒΟΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΕΞΕΛΕΓΚΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ**

Επιμέλεια Πιλοτικού Προγράμματος: Κατερίνα Ρουμπή, Εκπαιδευτικός ΠΕ03 στο 1^ο Γυμνάσιο Αμαρουσίου

Επιστημονική Συνεργάτης του Προγράμματος: ΑΡΙΑΔΝΗ

Δ' ΕΝΟΤΗΤΑ - ΔΙΑΣΧΟΛΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗΣ – ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ: «ΚΑΝΟΝΕΣ “ΕΠΙΒΙΩΣΗΣ”, ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ, ΑΡΜΟΝΙΚΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ: ΑΝΤΙΔΟΤΟ ΣΤΟΝ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟ ΤΩΝ ΕΦΗΒΩΝ»

1. «Τρία χρόνια Ενσυναίσθηση»

Εισαγωγή

Τα περιστατικά Σχολικού Εκφοβισμού υπήρχαν πάντοτε. Τα τελευταία χρόνια, όμως, η αύξηση αυτών των περιστατικών και η αλλαγή στις μορφές βίας που ασκούνται, έχουν οδηγήσει ένα μέρος της εκπαιδευτικής κοινότητας να ασχοληθεί εντατικά με το θέμα. Το ερώτημα που τίθεται είναι αν υπάρχουν κατάλληλες δράσεις που μπορούν να επιδράσουν θετικά στους μαθητές, ώστε να περιορίσουν το φαινόμενο. Πιστεύουμε ότι υπάρχουν μέθοδοι και συμπεριφορές που μπορούν σε ένα σημαντικό βαθμό να αντιστρέψουν αυτή την «πορεία προς τη βία».

Στο 5^ο Γυμνάσιο Νέας Ιωνίας υλοποιούμε τη δράση «Ενσυναίσθηση» τα τελευταία τρία χρόνια 2012-2015. Παρουσιάζουμε συγκριτικά αποτελέσματα που καταγράφηκαν σε σχέση με την αποτελεσματικότητα αυτής της δράσης στους μαθητές μας.

Περιγραφή της δράσης

Αναπτύξαμε τη βιωματική άσκηση βασιζόμενοι σε οπτικοακουστικό υλικό που σχεδιάστηκε από το «Χαμόγελο του Παιδιού» στο πλαίσιο του Προγράμματος *European – AntiBullying Campaign* και της εκστρατείας «*KANE TH DIAΦOPΑ... ΜΙΛΑ ΤΩΡΑ*».

Το υλικό αυτό περιλαμβάνει δύο σενάρια Σχολικού Εκφοβισμού διάρκειας περίπου τεσσάρων λεπτών. Το πρώτο σενάριο παρουσιάζει μια ιστορία περιστατικού σωματικής – λεκτικής βίας και το δεύτερο μια ιστορία διαδικτυακής βίας. Μετά την προβολή του ενός εκ των δύο σεναρίων, ακολουθεί παιχνίδι ρόλων και συζήτηση (η επιλογή του σεναρίου γίνεται με ηλικιακά κριτήρια). Ακολούθως προβάλλονται διαφορετικές εκδοχές εξέλιξης του σεναρίου από την οπτική γωνία του κάθε εμπλεκόμενου (παιδί που εκφοβίζεται, παιδί που εκφοβίζει και παρατηρητής).

Σκοπός της βιωματικής δράσης είναι η οριοθέτηση του φαινομένου του Σχολικού Εκφοβισμού, η αφύπνιση των παιδιών σε σχέση με την συναισθηματική κατάσταση των εμπλεκόμενων και η υιοθέτηση πρακτικών λύσεων.

Επιδιώκουμε οι μαθητές μας να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν τις μορφές βίας που ασκούνται, να διακρίνουν ένα απλό περιστατικό επιθετικότητας από ένα περιστατικό σχολικού εκφοβισμού, να αναγνωρίζουν την συναισθηματική κατάσταση όλων των εμπλεκόμενων, να περιγράφουν τις πιθανές σκέψεις των εμπλεκόμενων, να συγκρίνουν με περιστατικά που βίωσαν στην καθημερινότητά τους και να αναγνωρίζουν τη σοβαρότητα ανάλογων περιστατικών. Επίσης, να διακρίνουν τον **πιο δυνατό ρόλο** ως προς την αντιμετώπιση του περιστατικού, να εφαρμόζουν μεθόδους αντιμετώπισης τέτοιων περιστατικών και **να μιλούν** για τα περιστατικά εκφοβισμού που παρατηρούν.

Παράλληλα θέλουμε οι μαθητές να είναι σε θέση να απορρίπτουν επιθετικές και προσβλητικές συμπεριφορές, να ενθαρρύνουν και να υποστηρίζουν το παιδί που εκφοβίζεται, να αποδέχονται τη διαφορετικότητα των συμμαθητών τους και τελικά να αρνούνται τη συμμετοχή σε περιστατικά εκφοβισμού.

Συλλογή και παρουσίαση Δεδομένων

Ταυτότητα Έρευνας

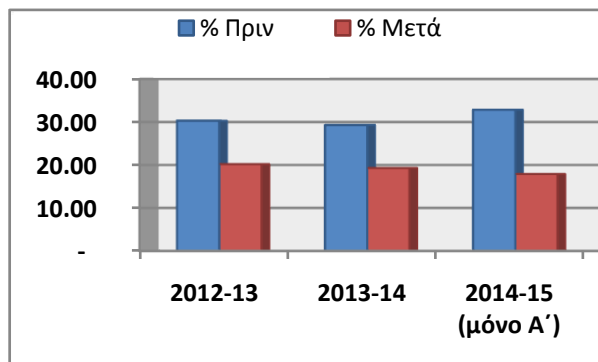
- Έγινε σε 3 συνεχόμενα σχολικά έτη στο 5^ο Γυμνάσιο Ν. Ιωνίας.
- **2012-13:** 208 μαθητές Α', Β' και Γ' τάξης (106 αγόρια, 102 κορίτσια)
- **2013-14:** 140 μαθητές Α', Β' και Γ' τάξης (72 αγόρια, 68 κορίτσια)
- **2014-15:** 67 μαθητές Α' τάξης (37 αγόρια, 30 κορίτσια)
- Χώρος: Εργαστήριο Πληροφορικής & αίθουσες διαδραστικών Πινάκων με διευθέτηση θρανίων σε 6 ομάδες των 4 μαθητών
- Την πρώτη χρονιά χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο ανοικτού τύπου. Κλειστού τύπου ερωτηματολόγιο χρησιμοποιήθηκε τα 2 τελευταία χρόνια

Οι πιο σημαντικές ερωτήσεις που τέθηκαν στο ερωτηματολόγιο και οι αντίστοιχες απαντήσεις που δόθηκαν τόσο πριν όσο και μετά την βιωματική δράση παρουσιάζονται παρακάτω.

¹Οι υπόλοιπες ερωτήσεις μαζί με την ανάλυσή τους υπάρχουν στο παράρτημα

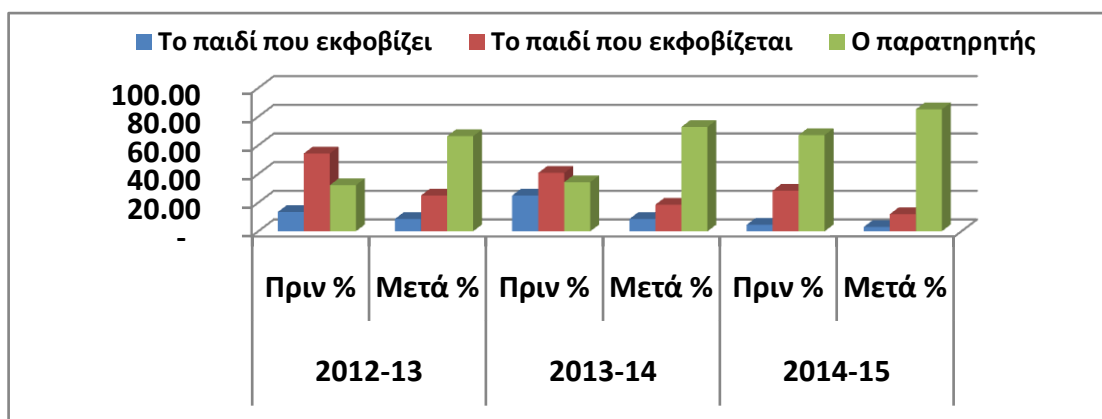
Ερώτηση 1η: Έχεις παρατηρήσει κάποιο περιστατικό εκφοβισμού στο σχολείο σου;

Απάντησαν ΝΑΙ:			
	2012-13	2013-14	2014-15 (μόνο Α' τάξη)
% Πριν	30,29	29,29	32,84
% Μετά	20,19	19,29	17,91

Ερώτηση 2η: Ποιος είναι ο πιο δυνατός ρόλος; Ποιος μπορεί να σταματήσει το περιστατικό;

	2012-13		2013-14		2014-15	
	Πριν %	Μετά %	Πριν %	Μετά %	Πριν %	Μετά %
Το παιδί που εκφοβίζει	13,46	8,65	25,00	8,57	4,48	2,99
Το παιδί που εκφοβίζεται	54,33	25,00	40,71	18,57	28,36	11,94
Ο παρατηρητής	32,21	66,35	34,29	72,86	67,16	85,07

Ερώτηση 3η: Ποιο είναι το κυρίαρχο συναίσθημα - στάση του παιδιού που εκφοβίζεται;

Συναίσθημα-Στάση	2012-13		2013-14		2014-15	
	Πριν %	Μετά %	Πριν %	Μετά %	Πριν %	Μετά %
Φόβος	65	71	60	85	42	48
Ενοχές-Ντροπή	34	37	5	-	3	1,5
Μοναξιά	27,5	30,5	-	25	29	34

²Στον παραπάνω πίνακα παρουσιάζονται τα τρία συναισθήματα με τη μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης. Παραθέτουμε όλες τις μετρήσεις ανά έτος για το παιδί που εκφοβίζεται στο παράρτημα

Ερώτηση 4η: Ποιο είναι το κυρίαρχο συναίσθημα - στάση του παιδιού που εκφοβίζει;

Συναίσθημα-Στάση	2012-13		2013-14		2014-15	
	Πριν %	Μετά %	Πριν %	Μετά %	Πριν %	Μετά %
Μαγκιά*	87	93	65	75	77	82
Δύναμη	80	60	45	40	61	45
Αδυναμία	-	8	-	5	-	9

³Στον παραπάνω πίνακα παρουσιάζονται τα τρία συναισθήματα με τη μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης. Παραθέτουμε όλες τις μετρήσεις ανά έτος για το παιδί που εκφοβίζεται στο παράρτημα

Ερώτηση 5η : Ποιο είναι το κυρίαρχο συναίσθημα - στάση του παιδιού που παρατηρεί;

Συναίσθημα-Στάση	2012-13		2013-14		2014-15	
	Πριν %	Μετά %	Πριν %	Μετά %	Πριν %	Μετά %
Ενοχές - Ντροπή	67	52	62	45	42	27
Σιωπή	51	34	50	30	23	7
Δύναμη	6	35	12	37	25	67
Θυμός	28	44	20	38	19	41

⁴Στον παραπάνω πίνακα παρουσιάζονται τα τέσσερα συναισθήματα με τη μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης. Παραθέτουμε όλες τις μετρήσεις ανά έτος για το παιδί που παρατηρεί στο παράρτημα

Ερώτηση 6η: Τι επιλογή έχει το παιδί που εκφοβίζεται

Στις απαντήσεις κλειστού τύπου κυριαρχεί η άποψη να ζητηθεί βοήθεια από καθηγητή με ποσοστό 65%* και να ζητηθεί βοήθεια από τους γονείς με ποσοστό 45%*

Επιπλέον πρότειναν τις εξής επιλογές:

- Να τον αντιμετωπίσει
- Να τον αγνοήσει
- Να καλέσει σε γραμμή βοήθειας
- Να ενταχθεί σε παρέα

*κατά μέσο όρο και στα 3 έτη περίπου

Ερώτηση 7η: Τι επιλογή έχει το παιδί που παρατηρεί;

Στις απαντήσεις κλειστού τύπου κυριαρχεί η άποψη να ζητηθεί βοήθεια από καθηγητή με ποσοστό 68%* και να ζητηθεί βοήθεια από τους γονείς με ποσοστό 21%*.

Επιπλέον πρότειναν τις εξής επιλογές:

- Να επιχειρήσει διαμεσολάβηση (40%)
- Να τον εντάξει σε παρέα
- Να συμπαρασταθεί στο παιδί που εκφοβίζεται (30%)

*κατά μέσο όρο και στα 3 έτη περίπου

Συμπεράσματα

- Οι μαθητές αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά που έχει ένα περιστατικό σχολικού εκφοβισμού καλύτερα από πριν.
- Το ποσοστό μαθητών που έχουν παρατηρήσει τέτοια περιστατικά διατηρείται περίπου αμετάβλητο.
- Οι μαθητές αναγνωρίζουν τη δύναμη του ρόλου του παρατηρητή.
- Ειδικότερα τον τελευταίο χρόνο παρατηρήσαμε πολύ μεγάλη αύξηση. Η δράση λειτούργησε ενισχυτικά και αύξησε το ήδη μεγάλο ποσοστό από 67% σε 85%. Αυτό διερευνήθηκε και διαπιστώσαμε ότι οι μαθητές της Α' τάξης (του σχολικού έτους 2014-15) είχαν κάνει δράσεις σχετικές με το θέμα του σχολικού εκφοβισμού στο Δημοτικό Σχολείο απ' όπου αποφοίτησαν και κατά συνέπεια ήταν πιο εκπαιδευμένοι στο να αναγνωρίζουν και να αντιμετωπίζουν τέτοια περιστατικά.
- Διαπιστώσαμε από το σχολικό έτος 2012-13 που ξεκινήσαμε τη δράση μέχρι σήμερα, ότι οι τρεις ρόλοι γίνονται πιο ξεκάθαροι στην αντίληψη των μαθητών.
- Οι μαθητές αναγνωρίζουν ότι τόσο το παιδί που εκφοβίζεται όσο και το παιδί που εκφοβίζεται χρειάζονται βοήθεια και είναι αδύναμοι ρόλοι.
- Ο παρατηρητής έχει ενισχυμένο και δυνατό ρόλο παρέμβασης και διαπιστώνουν ότι **η σιωπή που τις περισσότερες φορές συνοδεύει αυτά τα περιστατικά πρέπει να σταματήσει να υπάρχει.**

Βιβλιογραφία

Rigby Ken. Σχολικός Εκφοβισμός – Σύγχρονες Απόψεις, Εκδόσεις Τόπος, Αθήνα 2008.

<http://www.e-abc.eu/gr/>

<http://www.onevibefilms.com/bullying/greek/index.html>

<http://www.antibullying.eu/el>

Ψηφιακή Εφημερίδα 5^{ου} Γυμνασίου Νέας Ιωνίας «Εκτός Προγράμματος»:

<https://ektosprogrammatos.wordpress.com/>

Επιμέλεια Πιλοτικού Προγράμματος: Νικόλαος Κοκκινάκης, Εκπαιδευτικός ΠΕ04

Διευθυντής στο 5^ο Γυμνάσιο Νέας Ιωνίας

Κωνσταντίνα Κοεμτζίδου, Εκπαιδευτικός ΠΕ19 στο 5ο Γυμνάσιο Νέας Ιωνίας

2. «Συναισθηματική ενδυνάμωση των μαθητών και προαγωγή του θετικού κλίματος στη σχολική κοινότητα»

Αν και η συναισθηματική πλευρά των ανθρώπινων εμπειριών και φυσικά και της μάθησης θεωρείται καθοριστική (Dewey, 1934, 1938; Denzin, 1984), συχνά δίνεται έμφαση κυρίως στην επιστημονική κατάρτιση των εκπαιδευτικών και υποβαθμίζονται εξίσου σημαντικές συναισθηματικές διαστάσεις, όπως είναι το πάθος για τη διδασκαλία και το ενδιαφέρον τόσο για τη μάθηση όσο και για τη ζωή των μαθητών (Hargreaves & Goodson, 1996; Hargreaves, 2000). Οι εκπαιδευτικοί έχουν ένα ισχυρό όπλο στη διάθεσή τους, για να διαμορφώσουν ευνοϊκό κλίμα μάθησης, να διαχειρίζονται αποτελεσματικά την τάξη, να αντιλαμβάνονται την δυναμική της και να προάγουν το θετικό κλίμα και αυτό είναι η οικοδόμηση θετικών σχέσεων (Elbaz, 1992).

Στις αρχές αυτές στηρίχτηκε το Πιλοτικό Πρόγραμμα «Συναισθηματικής ενδυνάμωσης των μαθητών και προαγωγής του θετικού κλίματος στη σχολική κοινότητα», που συμβάλλει εκτός των άλλων και στην πρόληψη του Σχολικού Εκφοβισμού.

Το Πρόγραμμα αυτό περιλάμβανε **βιωματικές δραστηριότητες κοινωνικής και συναισθηματικής αγωγής**, που στόχο είχαν να βοηθήσουν τους μαθητές να πορευτούν στον δύσκολο κόσμο των συναισθημάτων, να εκπαιδευτούν στο να τα αναγνωρίζουν, να τα εκφράζουν με κοινωνικά αποδεκτές συμπεριφορές εποικοδομητικά, να διαχειρίζονται κρίσεις, να αναπτύσσουν την ενσυναίσθηση και κατά συνέπεια τον αμοιβαίο σεβασμό, να ενισχύουν την αυτοεκτίμηση τους και να συνυπάρχουν αρμονικά. Όλα αυτά συμβάλλουν στην καλλιέργεια δεξιοτήτων επικοινωνίας, στη δημιουργία θετικού κλίματος στο χώρο του σχολείου και στην ενίσχυση της ψυχικής ανθεκτικότητας δηλαδή της θετικής προσαρμογής των σημερινών μαθητών και αυριανών πολιτών, μίας δυναμικής διαδικασίας που συμβάλλει στην αντιμετώπιση των προκλήσεων (Henderson & Milstein, 1996) ιδιαίτερα στην εποχή μας που πολλά προβλήματα και αντιξοότητες ορθώνονται απειλητικά και επιπλέον η βία και η επιθετικότητα στον χώρο των σχολείων έχουν λάβει ανησυχητικές διαστάσεις.

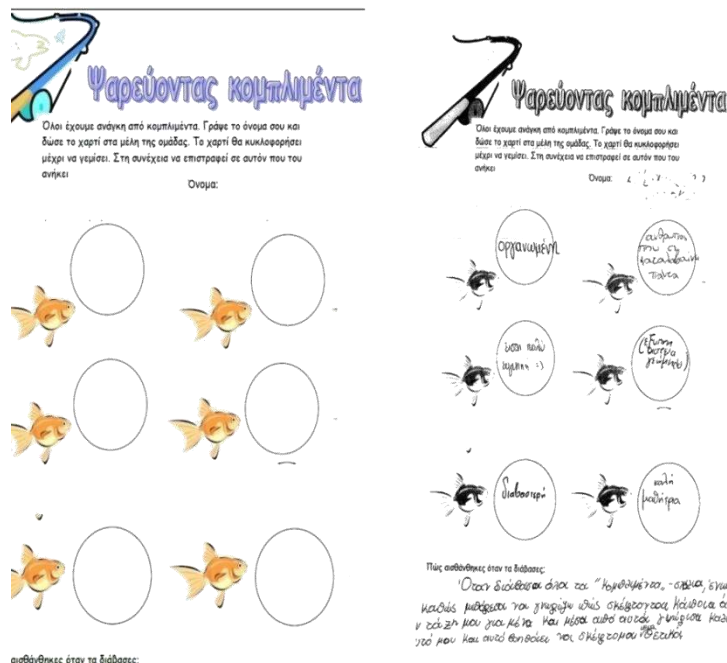
Το Πρόγραμμα εφαρμόστηκε για πέντε μήνες (Δεκέμβριος 2014 -Απρίλιος 2015) και απέβλεπε στην ενίσχυση διασχολικών συνεργασιών. Αξιοποιήθηκε η όχι και τόσο διαδεδομένη εκπαιδευτική τεχνική της ομότιμης μάθησης (peer mentoring) (Cowie, 2001). Πρόκειται για την καλλιέργεια μιας δυναμικής και αμοιβαία επωφελούς σχέσης κατά την οποία ένα άτομο (ο μέντορας-mentor) ενθαρρύνει και βοηθάει ένα ή περισσότερα άτομα (mentees) να αναπτύξουν δεξιότητες σε ένα κοινό πεδίο ενδιαφερόντων σε ένα όμως ισότιμο μη ιεραρχικό πλαίσιο αλληλεπίδρασης. Δημιουργείται έτσι μία κοινότητα μάθησης που συμβάλλει στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών καθώς και στη διάχυση καλών πρακτικών, οι οποίες δοκιμάζονται, εξελίσσονται και εμπλουτίζονται. Στη συνεργασία των εκπαιδευτικών και τον αναστοχασμό πάνω στις πρακτικές, εκτός από τις πρώτες κατ' ιδίαν συναντήσεις, σημαντικά συνέβαλαν οι δυνατότητες τόσο της σύγχρονης όσο και της ασύγχρονης και εξ αποστάσεως επικοινωνίας που παρέχει η σύγχρονη τεχνολογία .

Οι ενότητες του Προγράμματος, «Ψαρεύοντας Κοπλιμέντα», «Παρουσιάζω τον εαυτό μου», «Αποσκευές με αξίες», «Ένα συναίσθημα.... πολλές καταστάσεις - Μία κατάσταση.... πολλά συναισθήματα», «Αγχογόνες καταστάσεις», «Διαχειρίζομαι τον θυμό μου», «Τι τύπος είσαι;» ενθάρρυναν τη βιωματική και ομαδοσυνεργατική μάθηση και περιελάμβαναν δραστηριότητες, όπως επεξεργασία φύλλων εργασίας, ιδεοθύελλα, προβολή power point παρουσιάσεων και συζήτηση με βάση συγκεκριμένους κάθε φορά άξονες, εκπαίδευση βασισμένη σε μελέτη περιπτώσεων, παιχνίδια ρόλων, καθώς και ενθάρρυνση της δημιουργικής έκφρασης των μαθητών (ζωγραφική, σύνθεση τραγουδιών κ.λπ). Τα φύλλα εργασιών που επιμελήθηκε ή διαμόρφωσε η εκπαιδευτικός Λευκοθέα Μπινιάρη συνοδεύονται και από οδηγίες χωρίς ωστόσο να περιορίζουν τους εκπαιδευτικούς που, γνωρίζοντας τη δυναμική της τάξης τους, μπορούσαν να αξιοποιήσουν και δικές τους ιδέες. Αξιοποιήθηκε η εμπειρία της συντονίστριας από τη συμμετοχή της στο Πρόγραμμα Connecting for Caring (C4C) (Χατζηχρήστου et al, 2004), καθώς και το διαδίκτυο, που αποτελεί ανεξάντλητο και διαρκώς ανανεούμενο αποθετήριο καλών πρακτικών παγκοσμίως.

Οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν, συμπλήρωσαν μετά την ολοκλήρωσή του φόρμα αξιολόγησης του Διασχολικού Πιλοτικού Προγράμματος. Σε αυτήν όλοι ανεξαιρέτως εκφράζουν την επιθυμία τους να συνεχίσουν να εφαρμόζουν ανάλογες δραστηριότητες και την επόμενη σχολική χρονιά και να συμβάλλουν στη διάχυση του Προγράμματος με ενημέρωση των σχολείων στα οποία υπηρετούν. Έκριναν ιδιαίτερα θετική τόσο την ανταπόκριση των μαθητών όσο και τη συνεργασία στο πλαίσιο του Δικτύου Σχολείων. Συμφώνησαν ότι το Πρόγραμμα αυτό συνέβαλε στη βελτίωση του κλίματος στην τάξη χωρίς, ωστόσο, ιδιαίτερες αλλαγές στον τρόπο που οι μαθητές διαχειρίζονται τα συναισθήματά τους. Ως προβλήματα εντόπισαν τη στενότητα και πίεση του χρόνου που δεν επέτρεψε τόσο την εφαρμογή και άλλων δραστηριοτήτων όσο και τη δυσκολία πραγματοποίησης των προγραμματισμένων, καθώς εφαρμόστηκαν εντός του σχολικού ωραρίου και όχι από την αρχή της σχολικής χρονιάς. Μία άλλη επισήμανση από τρεις καθηγήτριες ήταν ότι οι μαθητές του γυμνασίου δυσκολεύονται να

κατανοήσουν έννοιες όπως είναι οι αξίες, ενώ έχουν την τάση να απαντούν χωρίς να εμβαθύνουν σε ό,τι αφορά τα συναισθήματά τους.

Η ανταπόκριση τόσο των μαθητών όσο και των εκπαιδευτικών ήταν καταρχήν θετική και ανέδειξε την ανάγκη κοινωνικής και συναισθηματικής αγωγής και θωράκισης των μαθητών και από το σχολείο σε περιβάλλοντα στα οποία αισθάνονται ότι τους εκτιμούν και τους σέβονται.

Δραστηριότητα 1^η: Ψαρεύοντας κοπλιμέντα³

Στόχοι:

Η ακόλουθη δραστηριότητα στοχεύει στο να ενισχύσει το θετικό κλίμα στην τάξη τις σχέσεις των μαθητών, και την κοινωνική αυτοαντίληψη των μαθητών (Higgins,1989).

Διαδικασία:

Μοιράζουμε στους μαθητές το φύλλο με την αντίστοιχη δραστηριότητα. Γράφουν το όνομά τους και στη συνέχεια τα χαρτιά κυκλοφορούν στην τάξη και οι συμμαθητές γράφουν μόνο κολακευτικά σχόλια είτε για τα εσωτερικά είτε για τα εξωτερικά χαρακτηριστικά. Σκόπιμα στο φύλλο δραστηριοτήτων υπάρχουν μόνο έξι κυκλάκια, για να λάβουν όλοι οι μαθητές ισάριθμα θετικά σχόλια. Στη συνέχεια τα φύλλα επιστρέφουν στους μαθητές στους οποίους αναφέρονται και οι τελευταίοι απαντούν στο ερώτημα που τίθεται.

Άξονες συζήτησης:

Οι μαθητές διαβάζουν τα σχόλια των συμμαθητών τους και ακολουθεί σύντομη συζήτηση σχετικά με το πόσο σημαντικό είναι να αναζητούμε θετικά στοιχεία στους γύρω μας και πώς αυτό επηρεάζει τις σχέσεις μας και την εικόνα που διαμορφώνουμε για τον εαυτό μας. Θα μπορούσαμε να τους ρωτήσουμε εάν τους έκανε εντύπωση κάτι από αυτά που έγραψαν για αυτούς και, αν ναι, τι τους έκανε τη μεγαλύτερη εντύπωση. Υπάρχει κάτι που δεν το αναγνωρίζουν στον εαυτό τους; Τους είναι εύκολο να εκφράζονται θετικά για τους άλλους;

² Φύλλο Δραστηριότητας

³ Διασκευή δραστηριότητας Λευκοθέα Μπινιάρη από το φυλλάδιο http://ong.ohio.gov/frg/FRGresources/emotional_intelligence_13-18.pdf

Δραστηριότητα 2^η : Παρουσιάζω τον εαυτό μου - Ο θυρεός μου

Στόχοι:

Μέσω της αυτοπαρουσίασης οι μαθητές αναγνωρίζουν τα θετικά και τα αρνητικά τους στοιχεία και αντιλαμβάνονται ότι με αυτόν τον τρόπο αφήνουν τους άλλους να γνωρίσουν πτυχές που ενδεχομένως δεν έχουν εντοπίσει. Η δραστηριότητα αποτελεί άσκηση αλληλογνωριμίας και σύγκρισης της κοινωνικής και της προσωπικής αυτοεικόνας.

Διαδικασία:

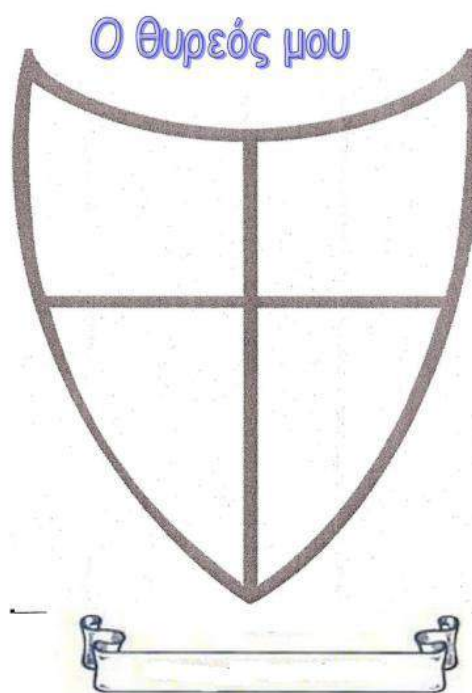
Στο έμβλημα του φύλλου εργασίας οι μαθητές σχεδιάζουν το έμβλημά τους ως εξής

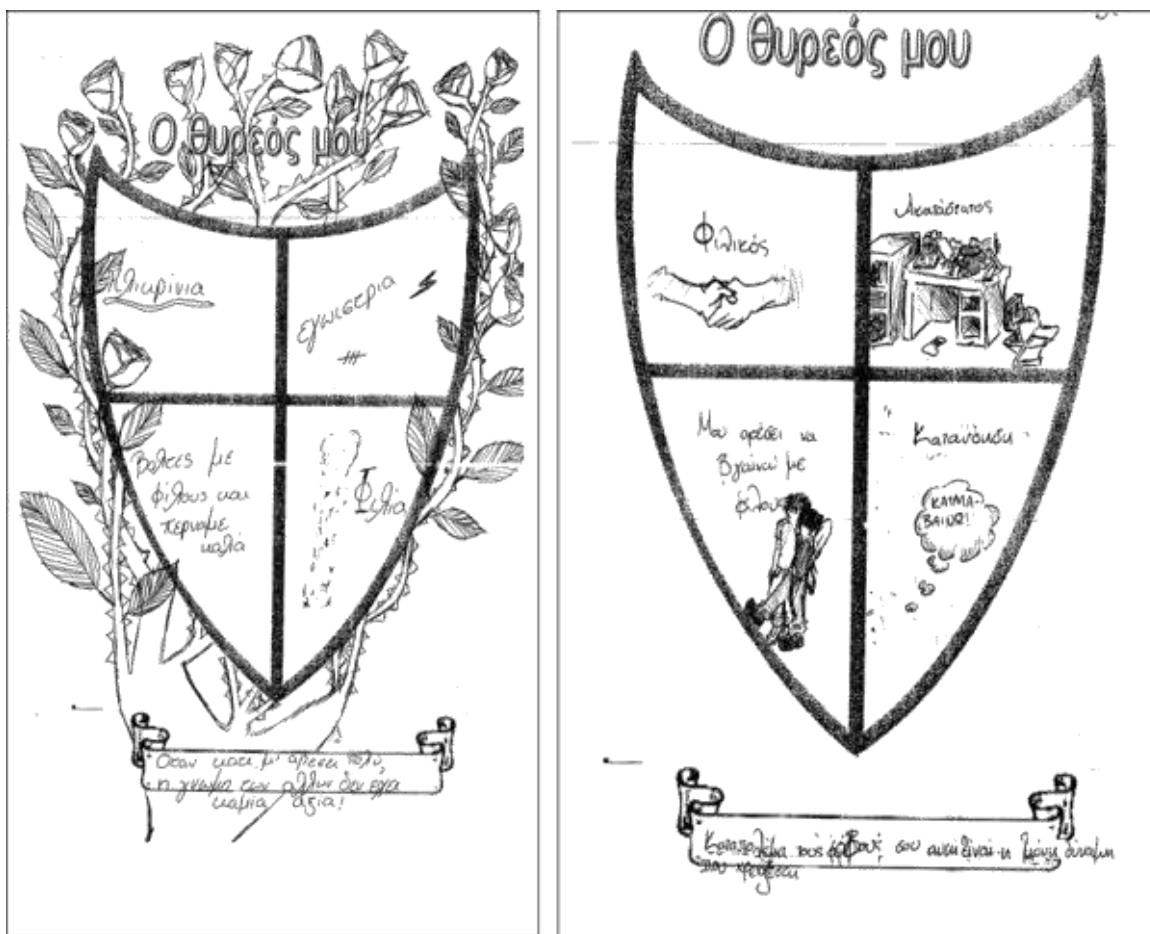
- ✓ Στο πρώτο τεταρτημόριο γράφουν ποιο είναι ένα σημαντικό προτέρημά τους.
- ✓ Στο δεύτερο ποιο είναι ένα σημαντικό ελάττωμά τους.
- ✓ Στο τρίτο τεταρτημόριο γράφουν τι τους αρέσει να κάνουν.
- ✓ Στο τέταρτο μία βασική αξία που τους καθοδηγεί στη ζωή τους. Στην κορδέλα ένα μότο/μία άποψη που τους εκφράζει.

Άξονες συζήτησης:

- Πόσο εύκολο ή δύσκολο ήταν να καταγράψουν οι μαθητές/τριες τα χαρακτηριστικά του εαυτού τους;
- Το γεγονός ότι γνώριζαν εξ αρχής πως οι άλλοι θα ακούσουν την αυτοπαρουσίασή τους, τους επηρέασε ως προς την επιλογή των χαρακτηριστικών που έγραψαν στο χαρτί τους;
- Ακούγοντας τις αυτοπαρουσιάσεις των συμμαθητών τους, ανακάλυψαν σημαντικές αποκλίσεις σε σχέση με την εικόνα που είχαν οι ίδιοι για αυτά τα παιδιά;
- Για ποιους λόγους η αντίληψη που έχει κάποιος για τον εαυτό του μπορεί να μοιάζει ή να διαφέρει λιγότερο ή περισσότερο με την εικόνα που έχουν οι άλλοι για αυτόν;
- Πώς αισθάνονται που όλοι μοιράστηκαν με όλους κάποια στοιχεία της προσωπικότητάς τους και που μοιράστηκαν με τους άλλους τόσο προτερήματα όσο και αδυναμίες τους;

Φύλλο δραστηριότητας

Δραστηριότητα 3η : Αποσκευές με ΑΞΙΑ!⁴

Στόχοι:

Στόχος της δραστηριότητας αυτής είναι να αντιληφθούν οι μαθητές ότι οι αξίες μας αποτελούν πυξίδες που καθοδηγούν τις σκέψεις και τις ενέργειες μας και συνεκτικούς κρίκους που μας βοηθούν να συνυπάρχουμε αρμονικά.

Διαδικασία:

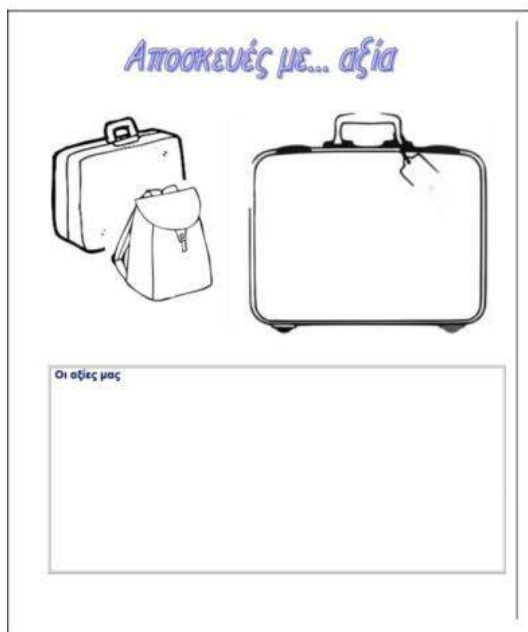
Χωρίζουμε την τάξη σε ομάδες των 4-5 ατόμων και δίνουμε σε κάθε ομάδα μία φωτοτυπία του φύλλου με τίτλο «Αποσκευές με Αξία». Ζητάμε από τον κάθε μαθητή χωριστά να γράψει στο πρόχειρό του 2-3 αξίες στις οποίες πιστεύει και οι οποίες καθορίζουν τον τρόπο που σκέφτεται και ενεργεί. Μετά την ολοκλήρωση των ατομικών καταγραφών κάθε ομάδα συνδυάζει τις αξίες των μελών της σε ένα κείμενο που καταγράφει στο φύλλο με τίτλο αποσκευές με αξία. Είναι πιθανό να χρειαστεί να βοηθήσουμε τους μαθητές να κατονομάσουν με πιο συγκεκριμένο τρόπο την αξία που έχουν αναφέρει. Αν για παράδειγμα ένας μαθητής γράψει «είναι σημαντικό να μιλάω με τους φίλους μου», η αξία στην οποία αναφέρεται είναι η επικοινωνία. Τα κείμενα όλων των ομάδων ανακοινώνονται στην τάξη από έναν εκπρόσωπο κάθε ομάδας. Ο εκπαιδευτικός κάνει μία ανακεφαλαίωση των αξιών που αναφέρθηκαν. Ολοκληρώνοντας τη δραστηριότητα

ζητούμε από την τάξη να συνθέσει έναν τίτλο που θα περιγράφει με συντομία το περιεχόμενο των ...αποσκευών της. Στις αξίες αυτές θα ανατρέχει η ομάδα, όταν αντιμετωπίζει κάποια δυσκολία.

Τις αξίες τις συγκεντρώνει ο εκπαιδευτικός και φτιάχνει ένα ενιαίο κείμενο το οποίο αναρτά στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης. Εναλλακτικά το κείμενο αυτό μπορούν να το κάνουν πόστερ μαθητές σε συνεργασία μεταξύ τους, βάζοντας, εάν θέλουν, έναν ευφάνταστο τίτλο.

⁴ Η δραστηριότητα είναι δραστηριότητα του Προγράμματος Connecting for Caring και το φύλλο δραστηριοτήτων το έχει διαμορφώσει η καθηγήτρια Λ. Μπινιάρη.

Φύλλο δραστηριότητας

Δραστηριότητα 4^η : Ένα συναίσθημαπολλές καταστάσεις- Μία κατάσταση πολλά συναισθήματα

Στόχοι:

Στόχος της δραστηριότητας αυτής είναι οι μαθητές να αναγνωρίσουν και να κατονομάσουν ποικίλα συναισθήματα, να κατανοήσουν τον πλούτο των συναισθημάτων που μας κατακλύζει καθημερινά και τις διαβαθμίσεις τους και να μπορούν να τα εκφράζουν με κοινωνικά αποδεκτούς τρόπους.

Διαδικασία:

Στην αρχή παρουσιάζουμε εικόνες με ανθρώπους που εκδηλώνουν μία ποικιλία συναισθημάτων και οι μαθητές προσπαθούν να μαντεύουν από τις εικόνες τα συναισθήματα των προσώπων. Θα σχολιάζουν τις καταστάσεις που παρουσιάζουν οι εικόνες και ο εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιεί κατευθυνόμενο διάλογο για να τους δίνει τα κατάλληλα ερεθίσματα. Εναλλακτικά μπορούν με παντομίμα να προσπαθήσουν να αποδώσουν συναισθήματα τα οποία θα κληθούν να αναγνωρίσουν οι συμμαθητές τους. Στη συνέχεια οι μαθητές θα συμπληρώσουν ατομικά το φύλλο της δραστηριότητας στο οποίο καλούνται να περιγράψουν ποικίλες καταστάσεις που τους προκαλούν συγκεκριμένα συναισθήματα και να αναφέρουν ποικίλα συναισθήματα που σε διαφορετικά άτομα προκαλεί η ίδια κατάσταση.

Άξονες συζήτησης:

Οι άξονες της συζήτησης που θα ακολουθήσει είναι οι εξής:

- ✓ Επεξεργαζόμαστε τα συναισθήματα που βιώνουμε;
- ✓ Γιατί παρόμοιες καταστάσεις προκαλούν ποικίλα και διαφορετικής έντασης συναισθήματα;
- ✓ Για ποιους λόγους αποφεύγουμε να αναλύσουμε τα συναισθήματά μας (π.χ. επειδή φοβόμαστε να τα αντιμετωπίσουμε, επειδή δεν έχουμε μάθει να τα εκφράζουμε κλπ)

Γιατί είναι χρήσιμο να προσπαθούμε να αναγνωρίσουμε και να κατανοήσουμε τα συναισθήματά μας; (π.χ. Μπορούμε έτσι να τα διαχειριζόμαστε καλύτερα, να επικοινωνούμε καλύτερα με τους άλλους κ.λπ.)

Φύλλο δραστηριότητας

Ένα συναίσθημα πολλές καταστάσεις
Μία κατάσταση πολλά συναισθήματα

<p style="text-align: center; font-size: small;">Λυπάμαι όταν</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p style="text-align: center; font-size: small;">Θυμώμαι όταν</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p style="text-align: center; font-size: small;">Σηλεύω όταν</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p style="text-align: center; font-size: small;">Νιώθω χαρούμενος όταν</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p style="text-align: center; font-size: small;">Ενθουσιάζομαι όταν</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p style="text-align: center; font-size: small;">Νιώθω μόνος όταν</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p style="text-align: center; font-size: small;">Νιώθω ήρεμος όταν</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	

<p style="font-size: x-small;">Δεν καταλαβαίνω τι πρέπει να κάνω σε αυτήν την εργασία. Αισθάνομαι.....</p>	<p style="font-size: x-small;">Είμαι ξαπλωμένος στον καναπέ και ακούω το αγαπημένο μου τραγούδι. Αισθάνομαι.....</p>
<p style="font-size: x-small;">Μου έφεραν μία τούρτα έκπληξη στα γενέθλια μου. Αισθάνομαι.....</p>	<p style="font-size: x-small;">Δε θέλω να σηκωθώ από το κρεβάτι ή να κάνω οτιδήποτε άλλο. Διαγώνισμα. Αισθάνομαι.....</p>
<p style="font-size: x-small;">Μάλωσα με τη μητέρα μου, επειδή δε μου επέτρεψε να βγω έξω. Αισθάνομαι.....</p>	<p style="font-size: x-small;">Σου έχω πει να μην περάζεις τα πράγματα μου Αισθάνομαι.....</p>
<p style="font-size: x-small;">Δεν έχω δει τον κολλητό/την κολλητή μου εδώ και 2 μέρες και δεν τον/την βρίσκω ούτε στο τηλέφωνο Αισθάνομαι.....</p>	<p style="font-size: x-small;">Μόλις τέλειωσα τα μαθήματά μου. Αισθάνομαι.....</p>

<p style="font-size: x-small;">Δεν καταλαβαίνω τι πρέπει να κάνω σε αυτήν την εργασία. Αισθάνομαι... <u>αγχος</u></p>	<p style="font-size: x-small;">Είμαι ξαπλωμένος στον καναπέ και ακούω το αγαπημένο μου τραγούδι. Αισθάνομαι... <u>ελεύθερη χαλάρωση</u></p>
<p style="font-size: x-small;">Μου έφεραν μία τούρτα έκπληξη στα γενέθλια μου. Αισθάνομαι... <u>έκπληξη</u></p>	<p style="font-size: x-small;">Δε θέλω να σηκωθώ από το κρεβάτι ή να κάνω οτιδήποτε άλλο. Διαγώνισμα. Αισθάνομαι... <u>δυσένοχη</u></p>
<p style="font-size: x-small;">Μάλωσα με τη μητέρα μου, επειδή δε μου επέτρεψε να βγω έξω. Αισθάνομαι... <u>οργισ</u></p>	<p style="font-size: x-small;">Σου έχω πει να μην περάζεις τα πράγματα μου Αισθάνομαι... <u>εκνευρισμένος</u></p>
<p style="font-size: x-small;">Δεν έχω δει τον κολλητό/την κολλητή μου εδώ και 2 μέρες και δεν τον/την βρίσκω ούτε στο τηλέφωνο Αισθάνομαι... <u>αίσθη</u></p>	<p style="font-size: x-small;">Μόλις τέλειωσα τα μαθήματά μου. Αισθάνομαι... <u>αποκούραση</u></p>

Ένα συναίσθημα πολλές καταστάσεις
Μία κατάσταση πολλά συναισθήματα

<p style="font-size: x-small;">Λυπάμαι όταν <u>γίνεται ένα κακό περιστατικό</u></p>	<p style="font-size: x-small;">Θυμώμαι όταν <u>οι άλλοι περάζουν τα πράγματα μου, όταν με παρενοχλούν</u></p>
<p style="font-size: x-small;">Σηλεύω όταν <u>οι άλλοι έχουν για κάποιο λόγο ένα μένος στο σπίτι του δαδού</u></p>	<p style="font-size: x-small;">Νιώθω χαρούμενος όταν <u>είμαι με τα φίλους μου!!</u></p>
<p style="font-size: x-small;">Ενθουσιάζομαι όταν <u>με εκπαιδεύουν με διάφορα είδη πινάκων, εικόνες και παζλ κλπ</u></p>	<p style="font-size: x-small;">Νιώθω μόνος όταν <u>δεν με επικοινωνούν, όταν δεν με προσπερνούν κανείς στο σπίτι και στο τσίρο</u></p>
<p style="font-size: x-small;">Νιώθω ήρεμος όταν <u>με αφήνουν να κάνω και μου μου με την παύση μου γιατί μεν σε κάποιο</u></p>	

Δραστηριότητα 5^η: Αγχωγόνες καταστάσεις⁵**Στόχοι:**

Στόχος της δραστηριότητας είναι να κατανοήσουν οι μαθητές τα αίτια που τους προκαλούν άγχος, να συνειδητοποιήσουν τις αντιδράσεις τους και να αναγνωρίσουν εναλλακτικούς τρόπους αντιμετώπισής τους.

Διαδικασία:

Μοιράζουμε τα φύλλα εργασίας στους μαθητές και τους ζητάμε να μας δώσουν ορισμό του άγχους. Τους εξηγούμε ότι ο όρος άγχος (ή στρες) προέρχεται από το ρήμα ἄγχω, που στην αρχαία ελληνική γλώσσα σημαίνει σφίγγω ή πνίγω. Το άγχος είναι μια φυσιολογική σωματική και ψυχική αντίδραση σε μια απειλή μία κατάσταση συναγερμού, ένας μηχανισμός επιβίωσης, με άλλα λόγια ένα συναίσθημα που βιώνουμε, όταν καλούμαστε να αντιμετωπίσουμε απαιτητικές καταστάσεις. Μας ενεργοποιεί. Όσο όμως πιο συχνό και έντονο είναι το στρες, τόσο πιο δύσκολο μας είναι να αντιμετωπίσουμε μας καθημερινές μας υποχρεώσεις.

Στη συνέχεια ζητάμε από τους μαθητές να συμπληρώσουν την μπροστινή πλευρά του φύλλου εργασίας και να μοιραστούν αυτά που έχουν γράψει. Από τους στρεσογόνους παράγοντες υπογραμμίζουμε αυτούς που αναφέρονται με μεγαλύτερη συχνότητα. Προαιρετικά μπορούν οι μαθητές να παρουσιάσουν σε α' πρόσωπο σύντομους μονολόγους με τις αρνητικές σκέψεις που κάνουν, όταν αντιμετωπίζουν αγχωγόνες καταστάσεις π.χ. εξετάσεις, ελέγχους, καινούργιο σχολείο, εμφάνιση στη σκηνή κ.λπ.

Με βάση τις παρατηρήσεις των μαθητών για τη σωματοποίηση του άγχους διαπιστώνουμε ότι αυτό μπορεί να επηρεάσει ολόκληρο το σώμα μας: ταχυπαλμία, γρήγορη αναπνοή, συσφικτικό αίσθημα στο στήθος, αίσθημα δύσπνοιας, κόμπος στο λαιμό, σφίξιμο στο στομάχι, ναυτία, διάρροια, εφίδρωση, αίσθημα τάσης σε όλο το σώμα (πρόσωπο, αυχένια, άκρα), δυσκολία στην αναπνοή, αίσθημα ζάλης, πονοκέφαλος, ξέσπασμα σε κλάμα κ.λπ. Εκτός από τα σωματικά συμπτώματα εμφανίζονται και ψυχικά π.χ. οξυθυμία και εριστικότητα ή μελαγχολία και απομόνωση, αϋπνία ή υπνηλία, κ.λπ. Συζητάμε με τους μαθητές ποια άλλα συναισθήματα μπορούν να συνδεθούν με το άγχος π.χ. φόβος, ανασφάλεια, μελαγχολία.

Στη συνέχεια οι μαθητές συμπληρώνουν τη δεύτερη σελίδα και μοιράζονται τις σκέψεις τους με την υπόλοιπη τάξη. Αναφέρουν συνήθειες που τους κάνουν να αισθάνονται χαλαροί όπως π.χ. όταν κάθονται σε μία σεζλόγκ στο ήλιο, όταν ακούν το κύμα κ.λπ. και αναζητούν στρατηγικές αντιμετώπισης του άγχους, όπως είναι: ο καλός ύπνος, η άσκηση, η σωστή διατροφή, οι αγκαλιές, το γέλιο, η συζήτηση, χαλαρωτικές συνήθειες, η έγκαιρη προετοιμασία κ.λπ.

Προαιρετικά μπορούμε να δείξουμε στους μαθητές κάποιες ασκήσεις χαλάρωσης μυών δηλαδή **να σφίξουν για 5 δευτερόλεπτα** και στη συνέχεια να χαλαρώσουν κάθε μυϊκή ομάδα (πόδια, γροθιές κοιλιά, πρόσωπο κ.λπ.) ή τη χαλαρωτική αναπνοή (Οι μαθητές, αφού κλείνουν τα μάτια τους εισπνέουν πολύ αργά από τη μύτη (μετρώντας μέχρι το 4) νιώθοντας την κοιλιά τους (και όχι το στήθος τους) να φουσκώνει με αέρα. Προσπαθούν να κρατήσουν τον αέρα στο στομάχι (μετρώντας μέχρι το 4) και εκπνέουν αργά (μετρώντας πάλι μέχρι το 4).

Κλείνοντας ζητούμε από τους μαθητές να διαβάσουν τα συνθήματά τους.

⁵ Η δραστηριότητα και το φύλλο εργασίας διαμορφώθηκε από την καθηγήτρια Λ. Μπινιάρη

Φύλλο δραστηριοτήτων για το άγχος

Αγχονήσι

Αισθάνομαι άγχος όταν...

Για να δούμε πώς συμπεριφέρεται το άγχος. Σημείωσε ποια μέρη του σώματος μπορεί να επηρεάσει και πώς.

Άγχος

Ιδρώνουν οι παλάμες

Αισθάνομαι χαλαρός-η όταν...

Υπάρχουν πολλοί τρόποι, για να αντιμετωπίσουμε το άγχος!

Γράψε ένα σύνθημα ενάντια στο άγχος

Αγχονήσι

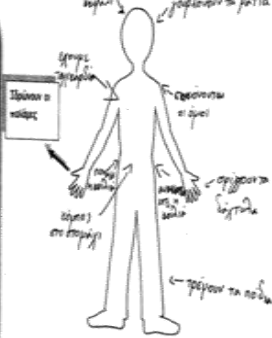
Αισθάνομαι άγχος όταν...

Υπάρχουν πολλοί τρόποι, για να αντιμετωπίσουμε το άγχος!

Άγχος

πνίξιμο καρδιά

χρυσόσκονη τα μαλλιά

εφίδρωση οι άκρες

σπασμοί στα πόδια

πρήξιμο στα πόδια

απώλεια της ισορροπίας

απώλεια της συγκέντρωσης

απώλεια της ισορροπίας

απώλεια της ισορροπίας

Γράψε ένα σύνθημα ενάντια στο άγχος

Δραστηριότητα 6^η: Διαχείριση θυμού⁶**Στόχοι:**

Στόχος της δραστηριότητας αυτής είναι οι μαθητές να αναγνωρίζουν τον θυμό και τις διαβαθμίσεις του, να εκφράζουν τη δυσαρέσκεια τους με κοινωνικά αποδεκτά συμπεριφορές, να καλλιεργήσουν την ενσυναίσθηση και να αναπτύξουν δεξιότητες επίλυσης διαφορών, να επιδεικνύουν ψυχραιμία και να αναζητούν εναλλακτικές λύσεις.

Διαδικασία:

Ο εκπαιδευτικός στην αρχή ζητά από τους μαθητές ατομικά στο φύλλο δραστηριοτήτων να περιγράψουν περιπτώσεις στις οποίες βίωσαν τα διαβαθμισμένα αρνητικά συναισθήματα που αναγράφονται στο θερμόμετρο (ένα παράδειγμα για κάθε συναίσθημα) και τον τρόπο με τον οποίο αντέδρασαν. Ενδεικτικά τέτοια συναισθήματα βιώνουμε όταν μας στενοχωρούν ή μας φέρονται άσχημα, μας προσβάλλουν, βιώνουμε οικογενειακά προβλήματα κ.λπ. Ο εκπαιδευτικός επισημαίνει ότι όλοι νιώθουμε θυμωμένοι ορισμένες φορές. Είναι φυσιολογικό και υγιές να θυμώνουμε, όταν υπάρχει κάποιος σοβαρός λόγος. Δεν είναι κακό να δείξουμε ότι είμαστε θυμωμένοι. Όταν θυμώνουμε, το σώμα μας εκδηλώνει τη λεγόμενη αντίδραση «μάχης ή φυγής» που προκαλείται από την αδρεναλίνη, μια ορμόνη που βοηθάει το σώμα μας να αντιδράσει άμεσα στο στρες. Τα δόντια, το στομάχι, οι ώμοι, οι γροθιές και οι μύες μας σφίγγονται, ενώ η καρδιά μας χτυπάει γρηγορότερα. Όλες αυτές οι αντιδράσεις είναι φυσιολογικές και συχνά αποτελούν χρήσιμες ενδείξεις που μας προειδοποιούν ότι έχουμε αρχίσει να εκνευριζόμαστε. Σημασία ωστόσο έχει ο τρόπος με τον οποίο τον δείχνουμε τον θυμό μας. Είναι σημαντικό να αντιμετωπίζουμε το θυμό μας και να μην τον καταπιέζουμε.

Στη συνέχεια ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να γράψουν στο φύλλο τότε ο θυμός γίνεται πρόβλημα. Αφού εκφράσουν τις απόψεις τους, αναφέρει ότι είναι πολύ δύσκολο να αντιμετωπίσουμε κάποιον, όταν είναι πολύ θυμωμένος, ανεξάρτητα από το αν είναι δικαιολογημένα ή αδικαιολόγητα θυμωμένος. Είναι καλύτερο να αφήσουμε να περάσει κάποιο χρονικό διάστημα, πριν αρχίσουμε να συζητάμε το θέμα. Άλλες φορές οι άνθρωποι συγκρατούν το θυμό τους και εκτονώνονται ξαφνικά και απρόβλεπτα με αποτέλεσμα να φαίνονται άδικοι και σκληροί. Ένα άλλο φαινόμενο είναι το «ντόμινο του θυμού» δηλαδή η μετάδοση αρνητικών συναισθημάτων στους άλλους. π.χ. ένας μαθητής που είναι εκνευρισμένος, επειδή τον επέπληξε η καθηγήτριά του, μιλά απότομα στον φίλο του. Εκείνος προσβάλλεται και φέρεται με αγένεια στη μητέρα του, όταν επιστρέφει σπίτι, επειδή δεν έχει όρεξη να της μιλήσει. Η μητέρα του πληγώνεται και κ.λπ. Μήπως οι εκρήξεις οργής χειροτερεύουν μια κατάσταση; Γι αυτό στη συνέχεια ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να συμπληρώσουν πάνω στα πέταλα των δύο λουλουδιών, σε ομάδες των δύο ή των τεσσάρων, τρόπους αντιμετώπισης του θυμού. Αφού καταθέσουν τις απόψεις τους οι μαθητές ο καθηγητής εξηγεί πώς λειτουργούν τα «μηνύματα - Εγώ» που είναι ένας τρόπος να εξηγήσουμε στους άλλους πώς αισθανόμαστε και τι είναι αυτό που μας ενοχλεί και όχι απλώς και μόνο να εκτονώσουμε το θυμό μας χωρίς να δώσουμε στον άλλον να κατανοήσει την αιτία του θυμού μας. Για να είναι ένα «μήνυμα - Εγώ» αποτελεσματικό και να έχει το μεγαλύτερο δυνατό αντίκτυπο, θα πρέπει να περιλαμβάνει τα εξής τρία στοιχεία:

- α)** περιγραφή της ενοχλητικής συμπεριφοράς χωρίς καμία απολύτως αρνητική κριτική για τον άλλον. Το στοιχείο αυτό αποτελεί συνήθως το πρώτο μέρος της πρότασης και αρχίζει με το «όταν» ή το «κάθε φορά που»,
- β)** ανάλυση με σαφήνεια των επιπτώσεων που έχει η συγκεκριμένη συμπεριφορά στη ζωή μας
- γ)** αναφορά στα συναισθήματα που προκαλεί η συμπεριφορά αυτή. Δεν πρέπει να περιλαμβάνει β' πρόσωπο.

Παράδειγμα :

Αντί για παράδειγμα ένας καθηγητής να πει σε έναν μαθητή «Σταμάτα να με διακόπτεις, γίνεσαι ενοχλητικός!», όταν ο μαθητής πετάγεται συνεχώς στο μάθημα θα μπορούσε να πει:

«Όταν με διακόπτουν, ενώ μιλάω (περιγραφή της ενοχλητικής συμπεριφοράς χωρίς κριτική), αντιμετωπίζω πρόβλημα, γιατί χάνω τον ειρμό μου, δυσκολεύομαι να συνεχίσω την παράδοση και διαταράσσεται το κλίμα της τάξης, καθώς αποσπάται η προσοχή των μαθητών (απτή επίπτωση στον καθηγητή) και αυτό μου προκαλεί στεναχώρια και σύγχυση (συναισθήματα του καθηγητή σε σχέση με την πρόβλημα).» (Gordon, 2003).

Τέλος για εξάσκηση καλούνται οι μαθητές να γράψουν ένα **μήνυμα Εγώ** και όποιοι θέλουν να το μοιραστούν με την τάξη.

⁶ Η δραστηριότητα και το φύλλο εργασίας διαμορφώθηκε από την καθηγήτρια Λ. Μπινιάρη

Διαβαθμίσεις αρνητικών συναισθημάτων και διαχείριση θυμού
 Αναφέρε μια περίπτωση που βίωσες κάθε ένα από τα παρακάτω συναισθήματα και γράψε από κάτω με ποιον τρόπο αντιέδρασες σε κάθε περίπτωση.

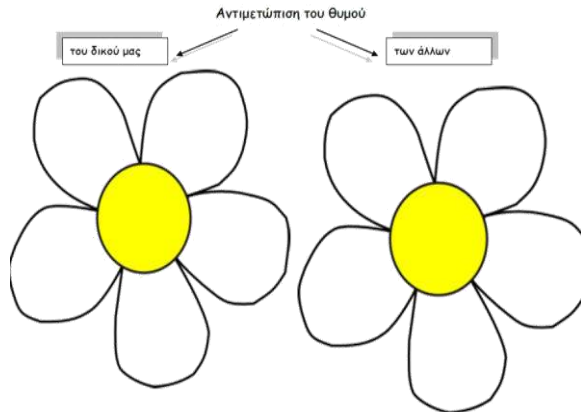
εξάλλος	1. _____ 2. _____
θυμωμένος	1. _____ 2. _____
απογοητευμένος	1. _____ 2. _____
αμήχανος	1. _____ 2. _____

Δεν πειράζει να θυμώνεις που και που. Δεν πρέπει όμως να γίνεσαι σκληρός.

Είναι φυσιολογικό και υγιές να θυμώνουμε, όταν υπάρχει κάποιος σοβαρός λόγος. Πότε όμως ο θυμός γίνεται πρόβλημα:

.....

Μέσω των "μήνυμάτων-Εγώ" αναγνωρίζουμε αυτό μας συμβαίνει συναισθηματικά λόγω μιας συγκεκριμένης κατάστασης και αναλαμβάνουμε την ευθύνη να εκφράσουμε αυτό που μας ενοχλεί ειλικρινά και ανοικτά. Δοκίμασε και εσύ να γράφεις ένα τέτοιο μήνυμα.

Μη αποδεκτή συμπεριφορά	Απτές συνέπειες	Ειλικρινή συναισθήματα	Μήνυμα -εγώ

Διαβαθμίσεις αρνητικών συναισθημάτων και διαχείριση θυμού
 Αναφέρε μια περίπτωση που βίωσες κάθε ένα από τα παρακάτω συναισθήματα και γράψε από κάτω με ποιον τρόπο αντιέδρασες σε κάθε περίπτωση.

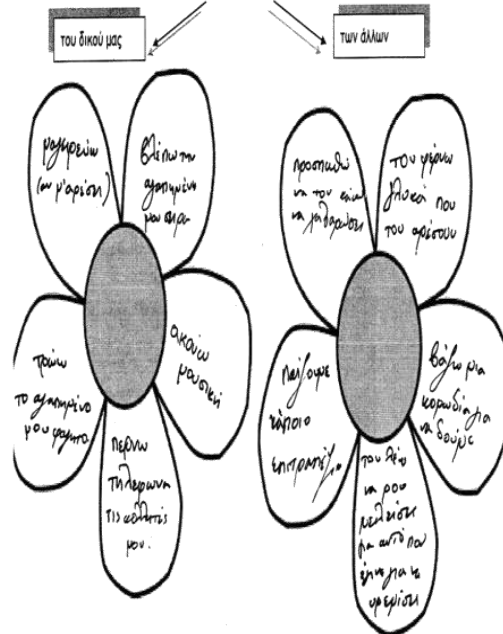
εξάλλος	1. Ένα παιδί έβαλε το χέρι μου με δύναμη και να μην βάλω χέρι μου στο δικό του. 2. Όταν φωνάζει στο μαγαζί του φωνάζω προς τα πίσω να μη φωνάζει και μετά γιγναι δυνατά με το κεφάλι μου και κλείνω τα αυτιά μου. 3. Όταν η αδέλφη μου μου χτυπάει με το χέρι μου στο κεφάλι μου με το σπαστικό της χέρι. 4. Κινητά και μιλώ με κάποιον άλλο.
θυμωμένος	1. Όταν τα πούλια είναι να φέρω και να διαβάσει ποζύ. 2. Την επόμενη φορά διαβάω ακόμη περισσότερα.
απογοητευμένος	1. Όταν προσπαθούσα να πω στο δάσκαλο μου δεν πρόλαβα να κινήσω τα χέρια μου και να πω τίποτα. 2. Που όταν ελάττω μου να φωνάζει και συνεχίζω να διαβάζω να τα κίνω και κλείνω τα αυτιά μου.
αμήχανος -ενοχλημένος	1. Όταν προσπαθούσα να πω στο δάσκαλο μου δεν πρόλαβα να κινήσω τα χέρια μου και να πω τίποτα. 2. Που όταν ελάττω μου να φωνάζει και συνεχίζω να διαβάζω να τα κίνω και κλείνω τα αυτιά μου.

Δεν πειράζει να θυμώνεις που και που. Δεν πρέπει όμως να γίνεσαι σκληρός.

Είναι φυσιολογικό και υγιές να θυμώνουμε, όταν υπάρχει κάποιος σοβαρός λόγος. Πότε όμως ο θυμός γίνεται πρόβλημα:
 Όταν ο άνθρωπος που θυμώνει φωνάζει στα άτομα που βρίσκονται κοντά του.

Αντιμετώπιση του θυμού

Δραστηριότητα 7^η : Τι τύπος είσαι; (7ο τεύχος σελίδα 36 από το δραστηριότητες Κοινωνική και Συναισθηματική Αγωγή στο Σχολείο των εκδόσεων Τυπωθήτω υπό την επιμέλεια της Χρυσής Χατζηχρήστου)

Στόχοι:

Η δραστηριότητα αυτή στοχεύει στην επίλυση συγκρούσεων μεταξύ εφήβων με την αναζήτηση εναλλακτικών λύσεων και στην καλλιέργεια της ενσυναίσθησης και του αλληλοσεβασμού.

Διαδικασία:

Δίνεται ένα σενάριο στους μαθητές που αφορά μία γνώριμη σε αυτούς κατάσταση που τους προκαλεί δυσαρέσκεια. Για παράδειγμα βγαίνουν δύο φίλοι βόλτα και αποκρύπτουν το γεγονός από έναν τρίτο φίλο τους τον οποίο δεν καλούν να τους συνοδεύσει. Χωρίζονται σε τρεις ομάδες και αναλαμβάνουν να μπου στη θέση ενός εκτός των προσώπων της ιστορίας και να εκφράσουν τα συναισθήματα, τις σκέψεις και τις συνέπειες της θέσης που υιοθέτησαν καθώς και πιθανές λύσεις στα προβλήματα που ανέκυψαν. Αφού συμπληρώσουν ατομικά τα φύλλα δραστηριοτήτων ανά ομάδες, αυτοί που υποδύονται τον ίδιο ρόλο φτιάχνουν ένα μονόλογο που αποτελεί μία σύνθεση των σκέψεων τους και τον διαβάζουν στην τάξη με ύφος που να προσιδιάζει στο ρόλο.

Άξονες συζήτησης:

Στη συνέχεια ακολουθεί διάλογος με στόχο να κατανοήσουν οι μαθητές ότι τα προβλήματα που προκύπτουν μπορούμε να τα αντιμετωπίσουμε με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους και η διαχείριση κρίσεων μπορεί να είναι πιο αποτελεσματική, όταν διατηρούμε την ψυχραιμία μας, εξετάζουμε εναλλακτικές λύσεις, διαπραγματευόμαστε με τους άλλους και τους εκφράζουμε με κοινωνικά αποδεκτούς τρόπους τα συναισθήματά μας σε μία βάση αμοιβαίου σεβασμού.

Τι τύπος είσαι :

Ο Γιάννης, ο Δημήτρης και ο Φίλιππος είναι τρεις φίλοι που πηγαίνουν στην Α' Γυμνασίου. Ο καθηγητής της Ιστορίας τους αναθέτει για το Σαββατοκύριακο να κάνουν μαζί μία εργασία για τα σημαντικότερα έργα της Αθήνας του «Χρυσού Αιώνα». Στο τέλος, όμως, ο Γιάννης τους αποκαλύπτει ότι, επειδή το Σαββατοκύριακο έχει ήδη κανονίσει να πάει εκδρομή με τους γονείς του, δεν μπορεί να τους βοηθήσει στην εργασία. Ζητά, μάλιστα, από τα παιδιά να την κάνουν αυτά για χάρη του και στο τέλος να βάλουν το όνομά του. Ο Δημήτρης, παρόλο που δεν συμφωνεί, αναγκάζεται να δεχθεί την πρόταση του Γιάννη για να έρθει σε ανοιχτή αντιπαράθεση μαζί του. Ο Φίλιππος από την άλλη, εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για τον τρόπο που χειρίζεται το θέμα ο Γιάννης και του λέει πως αν δεν βοηθήσει στην εργασία, το όνομά του δεν πρόκειται να μπει στο τέλος.

1. Ποια είναι τα συναισθήματά σου ;

2. Ποιες είναι οι σκέψεις, οι ανάγκες και η συμπεριφορά σου ;

3. Ποιες είναι οι συνέπειες της στάσης που υιοθέτησες ;

Τι τύπος είσαι:

Γιάννης ο Μπόμπι.

Ο Γιάννης, ο Δημήτρης και ο Φίλιππος είναι τρεις φίλοι που πηγαίνουν στην Α' Γυμνασίου. Ο καθηγητής της Ιστορίας τους αναθέτει για το Σαββατοκύριακο να κάνουν μαζί μία εργασία για τα σημαντικότερα έργα της Αθίνas του «Χρυσού Αιώνα». Στο τέλος, όμως, ο Γιάννης τους αποκαλύπτει ότι, επειδή το Σαββατοκύριακο έχει ήδη κανονίσει να πάει εκδρομή με τους γονείς του, δεν μπορεί να τους βοηθήσει στην εργασία. Ζητά, μάλιστα, από τα παιδιά να την κάνουν αυτά για χάρη του και στο τέλος να βάλουν το όνομά του. Ο Δημήτρης, παρόλο που δεν συμφωνεί, αναγκάζεται να δεχθεί την πρόταση του Γιάννη για να μην έρθει σε ανοικτή αντιπαράθεση μαζί του. Ο Φίλιππος από την άλλη, εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για τον τρόπο που χειρίζεται το θέμα ο Γιάννης και του λέει πως αν δεν βοηθήσει στην εργασία, το όνομά του δεν πρόκειται να μπει στο τέλος.

0.13

1. Ποια είναι τα συναισθήματά σου:

- Στενόχωρημα που αναγκάστη να φέρομαι να κάνουν μόνη τους την εργασία αλλά και δεν ήθελα να πω όχι στους γονείς μου

2. Ποιες είναι οι σκέψεις, οι ανάγκες και η συμπεριφορά σου:

Ο Δημήτρης είναι μια χαρά αλλά ο Φίλιππος "ντροπή σου αγόρι μου"

3. Ποιες είναι οι συνέπειες της στάσης που υιοθέτησες:

Κάποιοι θυμώνουν αλλά δεν το δείχνουν και κάποιοι άλλοι θυμώνουν και σου σπανε τα νευρά

Τι τύπος είσαι;

Διζήτης

Ο Γιάννης, ο Δημήτρης και ο Φίλιππος είναι τρεις φίλοι που πηγαίνουν στην Α' Γυμνασίου. Ο καθηγητής της Ιστορίας τους συμβάλλει για το Σαββατοκύριακο να κάνουν μαζί μία εργασία για το σημαντικότερο έργο της Αθήνας του «Χρυσού Αιώνα». Στο τέλος όμως ο Γιάννης ανακοινώνει ότι, επειδή το Σαββατοκύριακο έχει ήδη κενωθεί να κηδεύσει με τους γονείς του, δεν μπορεί να τους βοηθήσει στην εργασία. Ζητά, μάλιστα, από τα παιδιά να την κάνουν αυτό για χάρη του και στο τέλος να βάλουν το όνομά του. Ο Δημήτρης, παρόλο που δεν συμφωνεί, συμφωνεί να δεχθεί την πρόταση του Γιάννη για να έρθει σε σσιγική αντιπαράθεση μαζί του. Ο Φίλιππος από την άλλη, αγοράζει τη διαπράξη του για τον τρόπο που χειρίζεται το θέμα ο Γιάννης και του λέει πως αν δεν βοηθήσει στην εργασία, το όνομά του δεν πρόκειται να μπαί στο τέλος.

1. Ποια είναι τα συναισθήματά σου;

Δεν ήθελα να ερθω και να τακνωθω με το φίλο μου αλλά η αντίδραση του Φίλιππου μου έδωσε θάρρος, δείχνω κατανόηση απίτη μια, δεν μπορούμε να του αναγκάσουμε να ακουώσει την εκδραση, αλλά είναι αδικο νμη δουλειά καθόλου
2. Ποιες είναι οι σκέψεις, οι ανάγκες και η συμπεριφορά σου;

Τελικά, παρόλο που δεν μου αρέσει αυτό, δεν κάνω τίποτα. Μπορεί ο Γιάννης να θυμώσει και να μην με κάνει μια παρέα. Αλλά έτσι θα πάει η φίλια μας; Εγω δεν θα αντιδρω ποτέ;
3. Ποιες είναι οι συνέπειες της στάσης που υιοθέτησες;

ο Γιάννης μπορεί να το κάνει αυτό συνέχεια σε μένα, νομίζοντας πως δεν θα αντιδρώ. Για είναι αδικο να κανω εγω με το φιλίτητο όλη τη δουκεια κι ο Γιάννης να καλοπερνάει στην εκδραση του. Πρέπει να πάρει μαζί του τον υπολογιστή του και να κάνει δουκιά. Εστω και λίγη

Τι τύπος είσαι;

Φίλιππος

Ο Γιάννης, ο Δημήτρης και ο Φίλιππος είναι τρεις φίλοι που πηγαίνουν στην Α' Γυμνασίου. Ο καθηγητής της Ιστορίας τους αναθέτει για το Σαββατοκύριακο να κάνουν μαζί μία εργασία για τα σημαντικότερα έργα της Αθήνας του «Χρυσού Αιώνα». Στο τέλος, όμως, ο Γιάννης τους αποκαλύπτει ότι, επειδή το Σαββατοκύριακο έχει ήδη κανονίσει να πάει εκδρομή με τους γονείς του, δεν μπορεί να τους βοηθήσει στην εργασία. Ζητά, μάλιστα, από τα παιδιά να την κάνουν αυτά για χάρη του και στο τέλος να βάλουν το όνομά του. Ο Δημήτρης, παρόλο που δεν συμφωνεί, αναγκάζεται να δεχθεί την πρόταση του Γιάννη για να έρθει σε ανοιχτή αντιπαράθεση μαζί του. Ο Φίλιππος από την άλλη, εκφράζει τη δυσανεξία του για τον τρόπο που χειρίζεται το θέμα ο Γιάννης και του λέει πως αν δεν βοηθήσει στην εργασία, το όνομά του δεν πρόκειται να μπει στο τέλος.

1. Ποια είναι τα συναισθήματά σου;

Είμαι θυμωμένος για την όλη κατάσταση. Το αίτημα του Γιάννη είναι παράλογο-από την στιγμή που δεν θα δουλέψει, δεν πρέπει το όνομα του να μπει στην εργασία. Με τον Δημήτρη νιώθω κάπως εκνευρισμένος γιατί υποστηρίζει τον Γιάννη.

2. Ποιες είναι οι σκέψεις, οι ανάγκες και η συμπεριφορά σου;

Σκέφτομαι πως ο Γιάννης δεν δικαιούται να πάρει είσοδο για την εργασία, αφού ~~για να~~ θα την κάνουμε μόνο εγώ κι ο Δημήτρης.

3. Ποιες είναι οι συνέπειες της στάσης που υιοθέτησες;

Ίσως μαζιώσω με τον Γιάννη και μπορεί να έρθω σε σύγκρουση και με τον Δημήτρη. Όσοσο ~~πιο~~ ο ~~φ~~ πατέρας μου θα αυξηθεί και το το αξίω.

Βιβλιογραφία

- ✓ Cowie, H & P. Wallace, Peer Support in Action: From Bystanding to Standing By, Sage Publications Ltd; 1st edition February 2001
- ✓ Denzin, N.K. (1984). On understanding emotion. San Francisco: Jossey-Bass.
- ✓ Dewey, J. (1934). Art as experience. New York: Perigee.
- ✓ Dewey, J. (1938). Experience and Education. New York: Macmillan
- ✓ Elbaz, R. (1992). Hope, attentiveness, and caring for difference: The moral voice in teaching. Teaching and Teacher Education, 8, 421-432
- ✓ Hargreaves, A. (2000) Four ages of professionalism and professional learning, Teachers and Teaching: history and practice, 6 (2): 151–82
- ✓ Hargreaves, A. & Goodson, I. (1996) Teachers professional lives: aspirations and actualities, in: I. GOODSON & A, HARGREAVES (Eds) Teachers' Professional Lives (London, Falmer Press).
- ✓ Henderson, N. & Milstein, M. M. (1996). Resiliency in schools: Making it happen for students and educators. Thousand Oaks, CA: Corwin Press, Inc
- ✓ Gordon, T (2003) Teacher effectiveness training. First Revised Edition. New York: Three Rivers Press
- ✓ Higgins, E. T. (1989). **Self-discrepancy theory: What patterns of self-beliefs cause people to suffer?** Advances in Experimental Social Psychology, 22, 93-136.
- ✓ Χατζηχρήστου, Χ., Δημητροπούλου, Π., Κατή, Α., Κωνσταντίνου, Ε., Λαμπροπούλου, Α., Λυκισάκου, Κ., Μπακοπούλου, Α. (2004). Πρόγραμμα Προαγωγής της Ψυχικής Υγείας και Μάθησης. Κοινωνική και συναισθηματική αγωγή στο σχολείο. Εκπαιδευτικό υλικό για εκπαιδευτικούς και μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Αθήνα: Τυπωθήτω.

**Διασχολικό Πρόγραμμα Διαθεματικής – Διεπιστημονικής Προσέγγισης
Επιμέλεια Πιλοτικού Προγράμματος: Λευκοθέα Μπινιάρη (Μέντορας),**

Εκπαιδευτικός ΠΕ02 στο 2^ο Γυμνάσιο Πεύκης

Εμπυχώτριες: Αθανασία Μπινίσκου, Εκπαιδευτικός ΠΕ01

Αριστέα Μπουλουξή, Εκπαιδευτικός ΠΕ04.01

στο Πρότυπο Γυμνάσιο Αναβρύτων

Ελένη Πρανσιδου, Εκπαιδευτικός ΠΕ02

Γεωργία Τράντου, Εκπαιδευτικός ΠΕ02

στο 1^ο Γυμνάσιο Αμαρουσίου

3. «Σχολεία ενωμένα κατά του Ρατσισμού»

Θέμα: «Η μάχη κατά του Ρατσισμού στα σχολεία:

Οι Διασχολικές Συνεργασίες, οι Βιωματικές Δράσεις και οι Σχολικές Εκδηλώσεις στην πρόληψη και την αντιμετώπιση του Σχολικού Εκφοβισμού»

ΟΜΑΔΑ ΣΤΟΧΟΣ: Οι μαθητές των τριών τάξεων του Γυμνασίου

ΣΤΟΧΟΙ:

1. Παρουσίαση του Διασχολικού Προγράμματος «Σχολεία ενωμένα κατά του Ρατσισμού» και των εργαλείων που χρησιμοποιήθηκαν

α) Γενικοί:

1. Ανάπτυξη διασχολικής συνεργασίας Αντιμετώπιση του Ρατσισμού στον χώρο του σχολείου αλλά και στην κοινωνία γενικότερα

β) Ειδικοί:

2. Ευαισθητοποίηση σε διάφορες μορφές και εκφάνσεις του Ρατσισμού
3. Ευαισθητοποίηση στην έννοια του «Άλλου» και στην έννοια του «Διαφορετικού»
4. Ενίσχυση του θετικού κλίματος στο σχολείο
5. Δημιουργία ομάδων συνεργασίας, ενημέρωσης και πρόληψης
6. Σύσφιξη των σχέσεων ανάμεσα στους μαθητές αλλά και ανάμεσα στους μαθητές και τους καθηγητές
7. Αξιοποίηση των ταλέντων – κλίσεων των μαθητών (Πολλαπλές ευφυΐες) / (Διαθεματικότητα)

Επιπλέον:

8. Ενημέρωση και επαφή με διάφορα επαγγέλματα
9. Συνεργασία με φορείς και συμμετοχή στο Διαγωνισμό Γαλλοφωνίας
10. Διοργάνωση Διασχολικής Εκδήλωσης για την παρουσίαση των αποτελεσμάτων του Προγράμματος.

2. Παρουσίαση της Διασχολικής Εκδήλωσης που έλαβε χώρα στις 20 Μαρτίου 2015 στο 6ο Γυμνάσιο Αμαρουσίου, επ' ευκαιρία της 21ης Μαρτίου, Παγκόσμιας Ημέρας κατά των φυλετικών διακρίσεων και με σκοπό την παρουσίαση των εργασιών των μαθητών των τριών σχολείων που συμμετείχαν στο εν λόγω Διασχολικό Πρόγραμμα (Διαθεματικότητα)

Στόχοι:

1. Παρουσίαση των εργασιών των μαθητών των τριών σχολείων που συμμετείχαν στο Διασχολικό Πρόγραμμα «Σχολεία ενωμένα κατά του Ρατσισμού» (Η μάχη κατά του Ρατσισμού και του Σχολικού Εκφοβισμού στο μάθημα των γαλλικών)
2. Γνωριμία με τους μαθητές των άλλων σχολείων που συμμετείχαν στο Πρόγραμμα και ανταλλαγή εμπειριών, συναισθημάτων και απόψεων
3. Επιστροφή στις ρίζες, την ελληνική παράδοση και τις διαχρονικές αξίες μέσα από Ελληνικούς παραδοσιακούς χορούς, τραγούδια και ελληνικά παραδοσιακά εδέσματα παρασκευασμένα από τους ίδιους τους μαθητές
4. Παρουσίαση και πραγματοποίηση Βιωματικών Δράσεων-Ασκήσεων
5. Προβολή μουσικοχορευτικών δρώμενων
6. Προβολή των βίντεο και των παρουσιάσεων των μαθητών/τριων από την κοινή ιστοσελίδα που δημιουργήθηκε για τις ανάγκες του Διασχολικού Προγράμματος
7. Συζήτηση και εξαγωγή συμπερασμάτων για τους τρόπους αντιμετώπισης του Ρατσισμού και του Εκφοβισμού.

3. Παρουσίαση των θετικών αποτελεσμάτων των Βιωματικών Δράσεων των Διασχολικών Συνεργασιών και των Σχολικών Εκδηλώσεων στην ενίσχυση του θετικού σχολικού κλίματος, που στόχο έχει τη σύσφιξη των σχέσεων ανάμεσα στα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας, ώστε τόσο τα παιδιά - θύματα, όσο και τα παιδιά - θύτες, αλλά και οι παρατηρητές να βρίσκουν ασφαλές και υποστηρικτικό περιβάλλον, για να εκφράσουν τα συναισθήματά τους, να μιλήσουν για τα προβλήματα τους και να αναπτύξουν τις δεξιότητες - ευφυΐες τους.

Μεθοδολογία:

1. Project – Ομαδοσυνεργατική
2. Βιωματικές Ασκήσεις

3. Διαθεματική προσέγγιση (αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, εικαστικά, μουσική, γυμναστική, ΣΕΠ)

Συνεργασίες:

1. Διασχολική συνεργασία (6^ο Γυμνάσιο Αμαρουσίου, Πρότυπο Πειραματικό Γυμνάσιο Βαρβακείου Σχολής, 4^ο Γυμνάσιο Αγίας Παρασκευής)
2. Βιωματικά Εργαστήρια – Συνεργασία με φορείς (Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων, Συνεργασία με Φορείς Ψυχικής Υγείας Παιδιών και Εφήβων)

Αποτελέσματα σε σχέση με την καλή πρακτική πρόληψης και αντιμετώπισης του σχολικού και διαδικτυακού εκφοβισμού:

Ο κεντρικός στόχος ο οποίος ήταν η βελτίωση των σχέσεων μέσα στη σχολική μονάδα, επιτεύχθηκε. Καθένα από τα μέλη της ευρύτερης αυτής ομάδας ενημερώθηκε και μέσα από βιωματικές ασκήσεις αυτογνωσίας, αποδοχής της διαφορετικότητας, συνεργασίας, μέσα από κόμικς, ταινίες, βίντεο, ποιήματα, κείμενα, συνεντεύξεις, δημιουργία μουσικοχορευτικών δρώμενων και φωτογραφίες, ήρθε σε επαφή με τα συναισθήματα, θετικά ή αρνητικά, που γεννούν οι υγιείς ή αντιστοίχως, προβληματικές διαπροσωπικές σχέσεις. Κάθε μέλος έβγαλε τα συμπεράσματα του για τη σημασία της αποδοχής της διαφορετικότητας και της απόρριψης, κατ' επέκταση, του Ρατσισμού και του Εκφοβισμού. Συνεργάστηκε με τα άλλα μέλη της ομάδας και συνεισέφερε στην κοινή προσπάθεια, αναδεικνύοντας και καλλιεργώντας τα ατομικά ταλέντα και τις κλίσεις του. Απέκτησε εμπειρίες μέσα σε ένα ευχάριστο και διαφορετικό σχολικό κλίμα. Η σχολική τάξη μετατράπηκε, κατά περίπτωση, σε αίθουσα έρευνας, σύνταξης, τηλεοπτικό στούντιο, πλατό μουσικής εκπομπής για ανερχόμενα ταλέντα, στούντιο ηχοληψίας και ηχογράφησης, χορού, φωτογραφικό θάλαμο.

Στο πλαίσιο της διασχολικής συνεργασίας χρησιμοποιήθηκε μέσα στις τάξεις των γαλλικών κοινό υλικό από τις διδάσκουσες, όπως κόμικς, γελοιογραφίες, ποιήματα σχετικές ηλεκτρονικές διευθύνσεις στα γαλλικά, για την ευαισθητοποίηση των μαθητών/τριών στο θέμα της μάχης κατά του Ρατσισμού. Το υλικό έχει αναρτηθεί στην ιστοσελίδα : dleontaridou.wordpress.com → Διασχολικές Συνεργασίες → Σχ.έτος 2014-15 → Sujet : *Ecoles unies contre le racisme*.

Οι μαθητές παρακολούθησαν εργαστήρια δημιουργίας τραγουδιού, ηχοληψίας. Σχημάτισαν εννοιολογικούς χάρτες για τον Ρατσισμό και τον Αντιρατσισμό. Για τη διοργάνωση ενός Φεστιβάλ, φωτογράφησαν λεξιλόγιο, έκαναν εικαστική παρέμβαση πάνω σε ένα ποίημα, δημιούργησαν συνθήματα, αφίσες κ.α.

Στην προσπάθεια μας να βρούμε τρόπους αντιμετώπισης του φαινομένου ανακαλύψαμε ότι το Παραδοσιακό Ελληνικό Γλέντι αποτελεί πατροπαράδοτη συνήθεια σύσφιξης των σχέσεων. Η κοινή τράπεζα, με τα εδέσματα που από κοινού ετοιμάζουμε, ο χορός και το τραγούδι συμβάλουν στη γνωριμία, τη συνεργασία, την επικοινωνία, την κοινή ψυχαγωγία, το κέφι και την ατομική ευτυχία και συνεισφέρουν στην ενίσχυση θετικού κλίματος, παραμερίζοντας τις διακρίσεις, τις αντιπαράθεσεις και τον Ρατσισμό.

Έτσι, αποφασίσαμε να διοργανώσουμε από κοινού τα τρία σχολεία, ένα Φεστιβάλ με θέμα το Παραδοσιακό Ελληνικό Γλέντι και τίτλο «Η Αντιρατσιστική Ελλάδα σάς καλεί», στο οποίο παρουσιάσαμε τα αποτελέσματα της πολύμηνης προσπάθειας μας.

Αξιολόγηση - Αποτίμηση του Προγράμματος:

Η συμμετοχή των μαθητών σε δραστηριότητες μέσα από τις οποίες μπορούν να εκφραστούν δημιουργικά βοηθά στη διαχείριση των συναισθημάτων τους και στην πρόληψη του Ρατσισμού και της Ενδοσχολικής Βίας, που είναι και ο στόχος του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio.

Η Ελλάδα ξεκινώντας από το χθες, μέσα από μία διαδρομή αιώνων, μας δίνει την εμπειρία και τη γνώση της συνύπαρξης των λαών, της αλληλεγγύης, της φιλοξενίας, της ψυχαγωγίας.

Η Ελλάδα του σήμερα μας ενώνει μέσα από γεύσεις, μουσική, χορούς, τραγούδια και δημιουργίες.

Σημείωση:

Τις εργασίες των μαθητών που συμμετείχαν στο Διασχολικό Πρόγραμμα θα βρείτε στην παρακάτω ηλεκτρονική διεύθυνση:

<https://ecolescontrelracisme.wordpress.com/>

Επιμέλεια Διασχολικού Πιλοτικού Προγράμματος: Ελευθερία Χάρη,
Εκπαιδευτικός ΠΕ05 στο 6^ο Γυμνάσιο Αμαρουσίου
Χαρίκλεια Νιφλή, Εκπαιδευτικός ΠΕ05 στο 4^ο Γυμνάσιο Αγίας Παρασκευής
Ντόρα Λεονταρίδου, Εκπαιδευτικός ΠΕ05
στο Πρότυπο Πειραματικό Γυμνάσιο Βαρβακείου Σχολής

Ε΄ ΕΝΟΤΗΤΑ – ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΚΤΥΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΩΝ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΩΝ

1. Δίκτυο Εκπαιδευτικών Διαφορετικών Ειδικοτήτων με σύνθημα: «Είμαι Παιδί: Υπάρχω – Αισθάνομαι – Διεκδικώ» - Εφαρμογή

Το Δίκτυο των εκπαιδευτικών δραστηριοποιήθηκε με θεματικό άξονα: «Κανόνες “επιβίωσης”, ανάπτυξης, αρμονικής οργάνωσης και εμπιστοσύνης: αντίδοτο στον εκφοβισμό των εφήβων».

Στόχοι: Διαφορετικές ειδικότητες εκπαιδευτικών δημιούργησαν δίκτυο για τη διάχυση Καλών Πρακτικών – Στρατηγικών θετικής αντιμετώπισης του Σχολικού Εκφοβισμού στο σχολικό περιβάλλον στο πλαίσιο του γνωστικού αντικείμενου. Αλλαγή στάσεων και συμπεριφορών.

Αρχική ομάδα που δέχτηκε τις παρεμβάσεις: Μαθητές της Α΄ Γυμνασίου. Βασίστηκε στην ΑΝΑΓΚΗ που εξέφρασαν οι ίδιοι και αποτύπωσαν με τη φράση: «Ευτυχισμένος θα είσαι, αν τις στιγμές σου τις φτιάχνεις ΕΣΥ!».

Μέθοδος που αξιοποιείται κατά τη διάρκεια τριών διδακτικών ωρών αφιερωμένων στη θεματική ενότητα του εκφοβισμού των εφήβων: ομαδοσυνεργατική, ενεργητική – βιωματική μάθηση με μαθητές σε κύκλο, μη τυπική μάθηση.

Πρόκειται για ένα σύνθετο και πολύπλευρο **Δίκτυο**, που λειτούργησε με στόχο την αντιμετώπιση μιας σειράς προβλημάτων κοινωνικών σχέσεων και συμπεριφοράς. Στο πλαίσιο αυτό η προώθηση της γνώσης συνδέεται με τις κοινωνικές δεξιότητες που πρέπει να διαθέτει ο σύγχρονος μαθητής, έτσι ώστε να μπορεί να συνυπάρχει με τους άλλους σε μια μεταβαλλόμενη και πολυπολιτισμική κοινωνία, αλλά και έναν τρόπο ζωής που θα του εξασφαλίζει το ευ ζην.

Η εποχή μας, που στρέφεται περισσότερο στον υλικό ευδαιμονισμό, έχει ανάγκη να στραφεί κατ’ εξοχήν προς τον άνθρωπο, προς τις πανανθρώπινες αξίες, που «τρέφουν» το πνεύμα και την ψυχή του. Ανθρωπισμός σημαίνει κοσμιότητα τρόπων, πίστη στην αξία «άνθρωπος», φιλανθρωπική διάθεση, «ανθρωπιά».

Η αυξανόμενη εμφάνιση περιστατικών βίαιης, παρεκκλίνουσας και γενικότερα αντισυμβατικής συμπεριφοράς, ευαισθητοποιεί τους μαθητές να υιοθετήσουν τη δράση και να καλλιεργήσουν το σεβασμό απέναντι στο διαφορετικό και έτσι να ενισχυθεί η αλληλεγγύη και η συλλογική συνείδηση. Ωστόσο, για την επιτυχία του Δικτύου, ήταν απαραίτητο να πιστέψει σε αυτό και να το αγκαλιάσει η ίδια η σχολική κοινότητα: οι μαθητές και οι εκπαιδευτικοί καλλιέργησαν μεταξύ τους υγιείς σχέσεις συνεργασίας, βασισμένες στην αποδοχή και το σεβασμό της **έμφυτης αξίας του κάθε εμπλεκόμενου μέλους** στην όλη διαδικασία και υπήρξε δημιουργικός συναγωνισμός. Η προσπάθεια αυτή πέτυχε, γιατί το συγκεκριμένο Πιλοτικό Πρόγραμμα αντιμετώπισε συνολικά τον μαθητή και τις διαφορετικές του ανάγκες, πνευματικές, ψυχο-κοινωνικές, σωματικές.

Εξασφαλίζοντας κλίμα εμπιστοσύνης και εχεμύθειας στο μάθημα, οι καθηγητές πέτυχαν την υλοποίηση του Προγράμματος του Δικτύου, δίνοντας τα κατάλληλα ερεθίσματα στους μαθητές τους και αναπτύσσοντας κίνητρα για ενημέρωση και μάθηση, **εκμεταλλεόμενοι κάθε μορφή ευφυΐας μέσα σε κλίμα ομαδικότητας και σύμπνοιας.**

Το Δίκτυο Εκπαιδευτικών Διαφορετικών Ειδικοτήτων με τίτλο: «Είμαι Παιδί: Υπάρχω – Αισθάνομαι – Διεκδικώ» αποτελεί τη βάση μιας ανθρωπιστικής παιδείας. Ο Πλάτωνας στο έργο του «Μενέξενος» γράφει ότι η γνώση και η επιστήμη ταυτίζονται με το ήθος. Το συγκεκριμένο Δίκτυο δεν είναι μόνο συνδυασμός γνώσης και επιστήμης, είναι η διεργασία, η διαδικασία, ο μετασχηματισμός της γνώσης σε ήθος και αρετή. Ο παιδαγωγός Δελμούζος αναφέρει ότι όσο φτωχή και εάν είναι η πραγματικότητα όπου δουλεύει ένα σχολείο, τον δάσκαλό του πρέπει να τον εμπνέει ένα ιδανικό: ο καθολικός ανθρωπισμός. Είναι γεγονός ότι οι εκπαιδευτικοί μας το απέδειξαν αναδεικνύοντάς τον.

Με την εφαρμογή του συγκεκριμένου πολύπλευρου **Δικτύου Δράσης Εκπαιδευτικών Διεύθυνσης Δ.Ε. Β΄ Αθήνας**, παρέχεται η δυνατότητα στους μαθητές να συμμετέχουν σε δραστηριότητες όπως: δημιουργική γραφή, συγγραφή λογοτεχνικού κειμένου / ποιήματος, δημιουργία κινηματογραφικής ταινίας, θεατρικής παράστασης, τραγουδιού, μουσικής, χορογραφίας και εικαστικών έργων. Στόχος του καθηγητή είναι να ενθαρρύνει τη συνεργασία, να αποθαρρύνει την αποστασιοποίηση των μαθητών, προβάλλοντας εστίες δημιουργικής έκφρασης μέσα από το μάθημά του.

Αφιερώσαμε την ημέρα της τελετής λήξης του Comenius Regio με αφορμή την 21η Ιουνίου, ημέρα του Ανθρωπιστή, στην αναλυτική παρουσίαση των δράσεων του Δικτύου και στη βράβευση των εκπαιδευτικών και των έργων των μαθητών. Τέλος, επισημαίνεται ότι η μεθοδολογία έχει δημοσιευτεί στον ιστότοπο της Διευθυνσης Δ.Ε. Β΄ Αθήνας: dedebathinas.wordpress.com

ΣΧΕΔΙΟ – ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΠΙΛΟΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ

1. Τα παιδιά γράφουν στους φίλους τους (έκφραση, επικοινωνία)
2. Τα παιδιά γράφουν στα παιδιά του Κόσμου (ενεργός πολίτης του κόσμου)
3. Τα παιδιά γράφουν στους μεγάλους (ενεργός συμμετοχή)
4. Τα παιδιά γράφουν στους μεγάλους που κυβερνούν τον κόσμο μας (πολίτες του Κόσμου – ενδιαφέρον για το κοινό συμφέρον)
5. Λίγη ώρα με τον εαυτό μου... (αυτοπεριγραφή, αυτογνωσία)
6. Πώς θα ήθελα τον εαυτό μου; (αυτοεικόνα, αυτοεκτίμηση, ιδανικά)
7. Τι εκτιμώ περισσότερο σε έναν άνθρωπο; (αξίες, π.χ. φιλότιμο, ειλικρίνεια κλπ.)
8. Ποια ιστορική προσωπικότητα θαυμάζω; (πρότυπα)
9. Τι θα ήθελα πιο πολύ στη ζωή μου; (επιθυμίες)
10. Τι θα κάνω άραγε στη ζωή μου; «Μήπως τον κύκλο της ζωής;» (στόχοι, σκοποί)
11. Θα θέλατε να είστε πάντα παιδιά; (ευθύνη)
12. Η μοναδικότητα του κάθε παιδιού και τα δικαιώματά του (αποδοχή, διαφορετικότητα)
13. Δικαίωμα στα όνειρα: ΠΑΙΔ(Ε)ΙΑ ΟΧΙ ΒΙΑ
(«Ο Ταξιδευτής» που έχει όνειρα, ιδανικά, προωθεί τις ηθικές αξίες)
14. Αυθορμητισμός στην τάξη (κοινωνικο – συναισθηματικός τομέας του μαθητή)
15. Μελέτη περίπτωσης (εξατομικευμένη έρευνα)
16. Προσομοίωση, παιχνίδια ρόλων (βιωματική μάθηση)

ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΙΛΟΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΔΙΚΤΥΟΥ

Κατά την εφαρμογή του Προγράμματος του Δικτύου ακολουθούνται κάποιοι **κατευθυντήριοι άξονες**, όπως για παράδειγμα ακολουθήθηκαν κατά την εκπαίδευση “peer – to – peer education” 240 Μαθητών – Μεντόρων, που επιμορφώθηκαν για να επιμορφώσουν τους συνομηλικούς τους στο θέμα του Σχολικού Εκφοβισμού. Αρχικά χρησιμοποιούνται **συνεντεύξεις** που αφορούν στις μορφές και στις διαστάσεις της γονεϊκής συμπεριφοράς και στην κλίμακα αυτοεκτίμησης, ώστε να ανιχνευτούν βίαιες συμπεριφορές από τους ενήλικες και τα συναισθήματα των εφήβων. Έπειτα με τη **μέθοδο Χιονοστιβάδα** οι μαθητές σχολιάζουν γραπτά ή προφορικά τις μορφές βίας, συγκρίνουν τα σχόλιά τους, εντοπίζουν κοινά σημεία και διαφορές και γίνεται σύνθεση από την ολομέλεια. Συνεχίζουν με τη **μέθοδο «καταιγισμός ιδεών»** και προβαίνουν σε ελεύθερη, αυθόρμητη έκφραση ιδεών σε ό,τι αφορά στα αίτια της βίας, τις μορφές και τις συνέπειές της. Όλοι εκφράζονται χωρίς να κριθούν ή να αξιολογηθούν, ξεπερνούν τις αναστολές εκφράζοντας και τα δικά τους βιώματα και βελτιώνονται οι σχέσεις των συμμετεχόντων. Από την ιδέα του ενός προκύπτει η ιδέα του άλλου, οι μαθητές συνθέτουν, ταξινομούν τις ιδέες και καταλήγουν ότι πρέπει να σέβονται τη γνώμη του Άλλου. Μέσα από τις **ομάδες εργασίας** εξασφαλίζεται η συμμετοχή όλων, η καλλιέργεια κριτικού πνεύματος και δημιουργικότητας και επιτυγχάνεται η καλή επικοινωνία των συμμετεχόντων. Επειδή η ομάδα αποτελείται από αρκετούς μαθητές εφαρμόζεται η **ταυτόχρονη συζήτηση ανά ζεύγη (εταιρική)** και επιτυγχάνεται να αίρονται ή να μειώνονται οι αναστολές. Η συζήτηση συνεχίζεται με **διάταξη δύο κύκλων: τον εσωτερικό και τον εξωτερικό**. Ο εσωτερικός κύκλος συζητάει για τα αποτελέσματα της βίας, ενώ συγχρόνως τα μέλη του εξωτερικού κύκλου παρατηρούν την επικοινωνία, τις αντιδράσεις, τα επιχειρήματα, καταγράφουν και στο τέλος ανατροφοδότηση (“Feed-back”) γίνεται για τα μέλη του εσωτερικού κύκλου. Στη συνέχεια γίνεται **δομημένη συζήτηση (“Debate”)** και παρουσιάζονται προτάσεις, λύσεις, μέθοδοι αντιμετώπισης, τεχνικές διαπραγμάτευσης κατά της βίας και επιτυγχάνεται με **ορισμό τριμελούς επιτροπής μαθητών**, δημιουργία **δύο ομάδων με αντίθετες απόψεις**, η κάθε μία με δικό της γραμματέα και συντονιστή. Μετά τη διεξαγωγή της συζήτησης, γίνεται σύνοψη των στρατηγικών για τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής των εφήβων και αξιολόγηση για την πρόληψη βίαιων συμπεριφορών. Στο ενδιάμεσο της διαδικασίας του σχεδίου αλλά και στο τέλος η **μέθοδος «Παιχνίδι ρόλων»** συνδέεται με την πραγματικότητα και αποβλέπει στην αλλαγή βίαιων συμπεριφορών. Οι μαθητές **υποδύονται ρόλους**, με στόχο μέσα από το βίωμα, να κατανοήσουν βαθύτερα την έννοια της βίας και των συγκρούσεων, αλλά και **την έννοια της προάσπισης των δημοκρατικών αξιών και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων**. Η δράση αυτή προσομοιώνεται σε πραγματικές συνθήκες και ταυτόχρονα ανατροφοδοτεί και εξασφαλίζει τη συνέχιση των

δραστηριοτήτων, επιτρέποντας τη χαλάρωση. Έτσι έρχεται το τελικό στάδιο, μια **επινοημένη θεατρική παράσταση** με τίτλο παραδείγματος χάρι «Το οφθαλμός αντί οφθαλμού θα τελειώσει με το να κάνουμε τον κόσμο τυφλό;», όπου εκεί με σύνθεση λογοπαίγνιων, Κώδικα Επικοινωνίας, δεκαλόγου και συνθημάτων, σύνθεση μουσικών κομματιών, χορού και μίμησης φαίνεται η στάση που αποκτούν οι νέοι απέναντι στη βία, στις προκαταλήψεις, στις διακρίσεις και στις ρατσιστικές συμπεριφορές.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ:

Ο εγωιστής, ο υποστηρικτής, ο αχάριστος, ο ζηλιάρης, ο αδιάφορος, ο αγνώμων, ο ειλικρινής, ο ψεύτης, ο τίμιος, ο οικονόμος, ο φιλάργυρος, ο σπάταλος, ο υπεύθυνος, ο τολμηρός, ο ντροπαλός

ΑΞΙΕΣ - ΙΔΑΝΙΚΑ:

Αληθινή φιλία, δείγματα ανθρωπισμού, εκτίμηση, εμπιστοσύνη, εχεμύθεια, φιλότιμο, πατριωτική δράση, υπερηφάνεια, δικαιοσύνη, αξιοπρέπεια, συνεργασία, πράξεις καλής θέλησης – συμπαράστασης – αλληλεγγύης – αγάπης – σεβασμού – ειρήνης – μη βίας

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ:

Επιστέγασμα του Δικτύου αποτέλεσαν το τριήμερο Συνέδριο, που πραγματοποιήθηκε στις 8, 9 και 10 Μαΐου 2015 και η Τελετή Λήξης, που πραγματοποιήθηκε στις 18 Ιουνίου 2015. Στις δύο εκδηλώσεις συμμετείχε μεγάλος αριθμός ειδικών επιστημόνων και εκπαιδευτικών, παρουσιάζοντας 102 συνολικά εισηγήσεις. Επίσης παρουσιάστηκαν πολλές εργασίες μαθητών από τα 158 σχολεία αρμοδιότητας της Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας.

Στο Δίκτυο απονεμήθηκε το 1^ο Βραβείο «Καλύτερης Πρακτικής – “Best Practice” – Πρόληψης και Αντιμετώπισης του Σχολικού Εκφοβισμού» από την TransArt e.V. του Μονάχου Γερμανίας. Επίσης η πρακτική “Peer to peer education”, που αφορά στην εκπαίδευση των Μαθητών - Μεντόρων έλαβε Έπαθλο «Καλύτερης Πρακτικής – “Best Practice” – από τη Μονάδα Εφηβικής Υγείας της Β' Παιδιατρικής Κλινικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, Νοσοκομείο Παίδων «Π. & Α. Κυριακού».

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΓΝΩΣΤΙΚΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ

- ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ:** επιλογή λογοτεχνικών, δημοσιογραφικών κειμένων / άρθρων, επίκληση στην αυθεντία, φιλιανγνωσία, η συμβολή της ρητορικής στη δημιουργία ήθους (ρητορική του μίσους), δημιουργική γραφή.
- ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ:** δημιουργία ερωτηματολογίων, εφαρμογές (video game), δημιουργία διαδραστικού παιχνιδιού με τη γλώσσα προγραμματισμού scratch, δημιουργία ηλεκτρονικού σχολικού εντύπου, εξερεύνηση στο διαδίκτυο: δυνατότητες και περιορισμοί του διαδικτυακού κόσμου, διδάσκοντας την προστασία προσωπικών δεδομένων σε μαθητές.
- ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ:** η διδακτική διασύνδεση τέχνης και μαθηματικών ως παράγοντας διαμόρφωσης κριτικής σκέψης σε μια διαπολιτισμική κοινωνία.
- ΧΗΜΕΙΑ:** προσομοίωση χημικών ενώσεων – αντιδράσεων (συμπεριφορές – δυσκολίες).
- ΙΣΤΟΡΙΑ:** η χρήση βίας από ιστορικές προσωπικότητες, η υιοθέτηση θετικών προτύπων συμπεριφορής από ήρωες, ιστορία της τέχνης.
- ΙΣΤΟΡΙΑ – ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ:** υιοθέτηση αρχαίου θεάτρου ως παράδειγμα μίμησης (υιοθέτηση του Αμφιαραείου θεάτρου στον Ωρωπό από τη Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας).
- ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ:** δικαιώματα και υποχρεώσεις μιας δημοκρατικά οργανωμένης κοινωνίας, αποδοχή της διαφορετικότητας.
- ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ:** υπεύθυνος πολίτης, ισότητα, ξενοφοβία, ρατσισμός, ανάληψη δράσης, ομάδες διαμεσολάβησης.
- ΦΥΣΙΚΗ:** μελέτη δυνάμεων, συνέπειες της σύγκρουσης, έρευνα των αιτιών για την αλλαγή στάσεων και αντιλήψεων των μαθητών.
- ΒΙΟΛΟΓΙΑ:** η επίδραση του άγχους στον άνθρωπο μέσα από πράξεις βίας, διαμεσολαβητές, κληρονομικότητα - διαφορετικότητα.
- ΑΓΓΛΙΚΑ – ΓΑΛΛΙΚΑ – ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ:** δημιουργία μηνυμάτων, προγράμματα eTwinning, χρήση των κοινωνικών δικτύων.
- ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ:** κατασκευή μουσικών οργάνων, δημιουργία ήχων, σύνθεση τραγουδιού για την καμπάνια ενάντια στη βία.
- ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ:** ανάλογα θεολογικά κείμενα, ανθρωπιστικά μηνύματα, «Παιδεία Ειρήνης».
- ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ:** επιρροές των εφήβων – πρότυπα.

15. **ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ:** μηνύματα μέσα από ζωγραφιές – αφίσες – μακέτες – φωτογραφίες.
16. **ΓΕΩΛΟΓΙΑ:** επίδραση του γεωφυσικού περιβάλλοντος στην ψυχοσύνθεση των ανθρώπων.
17. **ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ:** σχολική αρχιτεκτονική, η σχολική αίθουσα και η σχέση της με το σύγχρονο σχολείο, δημιουργία μακέτας: «το ιδανικό σχολείο» – «σχολείο χωρίς βία» – έρευνα και πειραματισμός.
18. **ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ:** λεκτική / σωματική βία, μηνύματα του «ευ αγωνίζεσθαι», (“fair play”), η αποδοχή της ετερότητας και η ενίσχυση της θετικής εικόνας του εαυτού μέσα από το μάθημα της Φυσικής Αγωγής.
19. **ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ (PROJECTS) ΣΕ ΓΥΜΝΑΣΙΑ ΚΑΙ ΛΥΚΕΙΑ:** ενδεικτικά αναφέρονται: «Χτίζοντας γέφυρες δικαιοσύνης, ειρήνης και συνεργασίας: αντίδοτο στον εκφοβισμό των εφήβων», «Ουτοπία η διαμόρφωση της ανώτερης ηθικής στο σχολείο;», «Εξερεύνηση στο διαδίκτυο: δυνατότητες και περιορισμοί του διαδικτυακού κόσμου», «Αξιοποιώντας την τέχνη συνεισφέρουμε στην πρόληψη εκφοβιστικών συμπεριφορών και στην αποδοχή της διαφορετικότητας, «Σημερινοί Μαθητές – Αυριανοί Ενεργοί Πολίτες: αντίδοτο στον Σχολικό Εκφοβισμό».

**Σχεδιασμός του Προγράμματος του Δικτύου Εκπαιδευτικών:
Αντωνία Παπατριανταφύλλου
Συντονίστρια του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio**

**Ελισάβετ Τσαγκουρνού, Εκπαιδευτικός ΠΕ 18.07
Πρ. Υπεύθυνη ΣΕΠ του ΚΕ.ΣΥ.Π. Αγίας Παρασκευής**

2. «Η Δημιουργική Γραφή ως καλή πρακτική στην πρόληψη και αντιμετώπιση του Σχολικού Εκφοβισμού»

Η γάτα του Σρέντιγκερ

“About your cat, Mr. Schrödinger—I have good news and bad news.”

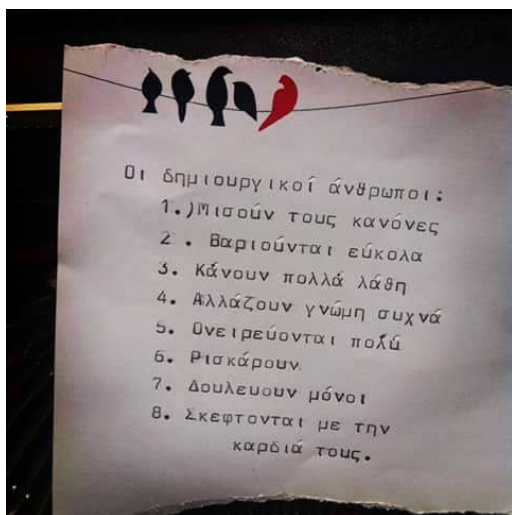
Θα μπορούσε κανείς να ξεκινήσει αυτήν την εισήγηση με μια γελοιογραφία, όσο κι αν το θέμα που καλείται να πραγματευτεί απαιτεί σοβαρότητα και την αντίστοιχη υπευθυνότητα. Εντούτοις, όπως στο πείραμα με τη γάτα του Σρέντιγκερ, εξαρτάται από την οπτική που θα την ερμηνεύσεις, ως νεκρή ή ως ζωντανή, έτσι και εδώ η οπτική που θα ακολουθήσει κανείς θα παραγάγει τις αντίστοιχες πολιτικές αντιμετώπισης του φαινομένου του Σχολικού Εκφοβισμού στο οποίο καλούμαστε να τοποθετηθούμε. Υπάρχουν, λοιπόν, καλά και κακά νέα. Τα κακά νέα είναι αυτά που λίγο πολύ όλοι υποθέτουμε ή γνωρίζουμε: Σε μια εποχή διάρρηξης του κοινωνικού ιστού, έντονων κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων, ανεργίας και διευρυνόμενης φτωχοποίησης μεγάλων τμημάτων πληθυσμού η βία σε όλες τις εκφάνσεις της διαχέεται και είναι ορατή, είτε άμεσα είτε έμμεσα. Τα ποσοστά ενδοοικογενειακής βίας έχουν αυξηθεί κατακόρυφα. Μία στις τρεις γυναίκες έχει υπάρξει θύμα κακοποίησης. Οι γενικότερες συνθήκες δε θα μπορούσαν να αφήσουν αλώβητο και τον εκπαιδευτικό χώρο, το χώρο του σχολείου. Η σχολική βία ως ένα πολυσύνθετο και πολυπαραγοντικό φαινόμενο διαπιστώνεται μέσα από ερευνητικά δεδομένα ότι ενδημεί και στη σχολική κοινότητα πλέον. Οι αναφορές και τα περιστατικά περί κρουσμάτων βίας μεταξύ μαθητών αποτελεί παράγοντα ενεργοποίησης και προβληματισμού πολλαπλών φορέων και δε θα μπορούσε να γίνει κι αλλιώς, δεδομένου ότι το ίδιο το πρόβλημα εμπλέκει πολυεπίπεδα ένα ευρύ φάσμα παραγόντων. Αυτά είναι τα κακά νέα. Τα καλά νέα είναι το γεγονός πως τα φαινόμενα βίας και εκφοβισμού έχουν αποτελέσει αντικείμενο μελέτης, παρέμβασης, ερμηνείας, δράσης από ένα σημαντικό πλέγμα διεπιστημονικών φορέων με στόχο την ενημέρωση, τη γνώση των διαστάσεων του φαινομένου, την πρόληψη, κυρίως αυτή, και την παρέμβαση με τη συνεργασία εξειδικευμένων φορέων, όπου αυτό είναι δυνατό, για την αντιμετώπιση του προβλήματος. Ενδεικτικό αυτής της προσπάθειας αποτελεί και αυτό το τριήμερο συνέδριο που διοργάνωσε η Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας με στόχο την ανάδειξη καλών πρακτικών για την ενίσχυση των κοινωνικών δεσμών μεταξύ των μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας, την ανάδειξη του προβλήματος, αλλά και τις δράσεις που πραγματοποιήθηκαν από μαθητές, εκπαιδευτικούς και φορείς όσον αφορά το συγκεκριμένο φαινόμενο. Στο πλαίσιο αυτό η συγκεκριμένη πρόταση έχει στόχο να αναδείξει τη δυνατότητα που παρέχει ως ένα δυναμικό εργαλείο στη φαρέτρα του εκπαιδευτικού η **δημιουργική γραφή** στην πρόληψη κι αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού, εστιάζοντας στη σχέση της γραφής και των συναισθημάτων των εμπλεκόμενων υποκειμένων. Αν ανατρέξει κανείς στη διεθνή βιβλιογραφία περί καλών πρακτικών στην εκπαίδευση, αυτό που θα διαπιστώσει είναι ότι η δημιουργική γραφή εντάσσεται τόσο στο τι ορίζει κανείς «καλή πρακτική» όσο και στις μεθόδους εκείνες παραγωγής σκέψης και γνώσης που χαρακτηρίζονται από δημιουργικότητα. Η μύηση στη δημιουργική γραφή μπορεί να αποτελέσει «όπλο» αυτογνωσίας του σύγχρονου νέου

ανθρώπου, καθώς η παροχή των απαραίτητων εργαλείων για καλλιτεχνική έκφραση προσφέρει, πέραν των γνώσεων, προσωπικό αντίβαρο, θεμιτό και ευκαίριο παιδαγωγικά σε εποχές δύσκολες, ανοίγοντας έναν αναγνωστικό (ή και συγγραφικό) δρόμο δια βίου.

Καλές πρακτικές

Ο όρος «καλές πρακτικές», ως τεχνικός όρος, χρησιμοποιείται, για να περιγράψει ένα πλαίσιο ή πλέγμα δράσεων που στοχεύουν στη βελτίωση της μαθησιακής και εκπαιδευτικής διαδικασίας αλλά και των κοινωνικών σχέσεων που αναπτύσσονται μεταξύ των συμμετεχόντων. Πρόκειται για δράσεις που, αξιολογούμενες, αποδεικνύονται -τόσο κατά την ανάπτυξή τους όσο και στο αποτέλεσμά τους- επιτυχείς, αποτελεσματικές σε μια συγκεκριμένη κατάσταση ή σε ένα συγκεκριμένο περιβάλλον ή ακόμη και παραδειγματικές. Το σύγχρονο ελληνικό σχολείο, με όλα τα προβλήματα που αυτό αντιμετωπίζει κατά την περίοδο της οικονομικής και της γενικότερης κρίσης των αξιών και των θεσμών, μπορεί να συμβάλει προς την κατεύθυνση της Δημοκρατίας, της συνύπαρξης, και του σεβασμού στο διαφορετικό, μέσω πρακτικών που αποβλέπουν στην πολιτισμική ποικιλότητα, διαμορφώνοντας νέα πρότυπα, νέα αξιακά κοινωνικά συστήματα, καθώς και νέες κοινωνικές αλλά και ατομικές πρακτικές διαβίωσης.

Δημιουργικότητα

Γενικά δημιουργικότητα μπορεί να θεωρηθεί η ικανότητα κάποιου να παράγει ένα πρωτότυπο έργο που ανταποκρίνεται στους περιορισμούς της εκάστοτε εργασίας του ή όπως αναφέρει ο Παρασκευόπουλος, ο οποίος ίδρυσε το 1985 στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, στη Φιλοσοφική Σχολή, στον τομέα της Ψυχολογίας το «Κέντρο Ανάπτυξης της Δημιουργικότητας»: «*Δημιουργική σκέψη είναι η ικανότητα του ανθρώπινου νου να αναζητεί και να βρίσκει πολλές πρωτότυπες - καινοτόμες εναλλακτικές, για την επίλυση των διαφόρων προβλημάτων, ιδέες - λύσεις*».

Η δημιουργικότητα μπορεί να υπολογισθεί με βάση την αντίδραση – απάντηση (απόκριση) σε μια ποικιλία δοκιμαστικών σεναρίων, όπως:

Την έκφραση ιδεών: την ικανότητα δηλαδή να αναπτύξουμε με ευχέρεια μια ποικιλία συλλογισμών και συσχετισμών, όταν μας παρουσιάζεται μια απλή λέξη ή εικόνα.

Τον συνδυασμό ιδεών με νέο τρόπο: την ανάπτυξη ενός ευρέος

φάσματος καινοτόμων προσεγγίσεων και λύσεων, όταν μας ζητείται η εξερεύνηση νέων δυνατοτήτων για ένα συνηθισμένο απλό αντικείμενο της καθημερινότητάς μας (π.χ. ένα τούβλο).

Την ανάδειξη νέων χρησιμοτήτων για ήδη υπάρχουσες ιδέες: την ενεργοποίηση πρωτότυπων ιδεών ή λύσεων στηριγμένων στη βάση προϋπαρχουσών ιδεών.

Τη διερεύνηση: την ικανότητα επεξεργασίας μιας ιδέας, ώστε να καταστεί πρακτικά λειτουργική.

Την εστίαση και διάκριση: τον εντοπισμό των πιο σημαντικών στοιχείων μιας ιδέας και κατόπιν την προσέγγισή τους στην προσπάθεια επίλυσης ενός προβλήματος με ταυτόχρονη αξιολόγηση των δυσκολιών.

Την ανταλλαγή προοπτικής: την ικανότητα να προτείνουμε τρόπους θεώρησης και επίλυσης ενός προβλήματος υπό το πρίσμα διαφορετικών προοπτικών.

Εκφοβισμός

Το αγόρι που εξαφανίστηκε
αποξήρανε τις λίμνες
και φάνηκαν οι αρχαίες πέτρες στο νερό
ενός λιθοβολισμού που αιώνες τώρα συνεχίζεται

Τέλλος Φίλης, «Το αγόρι που εξαφανίστηκε»
(Saloniqueuberrealism.blogspot.com)

Η συγκρότηση, η μακροήμερευση, και η αναπαραγωγή της βίας στο σχολικό περιβάλλον είναι ζητήματα που αφορούν στην κουλτούρα μας, στον τρόπο πρόσληψης εννοιών όπως «ταυτότητα», «δημόσια σφαίρα», «συλλογικότητα», «καταστατική διαφορά» και «συγκροτησιακή ετερότητα». Η δε αντιμετώπισή του, σε όλα τα επίπεδα, από το προσωπικό μέχρι το συλλογικό και το θεσμικό, είναι ζήτημα εντελώς πολιτικό. Ονομάζουμε bullying την επίμονη, επαναλαμβανόμενη, άσκηση βίας, λεκτικής ή/και σωματικής, η οποία βασίζεται συνήθως στη διαφορά

έμφυλη, φυλετική, θρησκευτική, εθνική κοινωνική κ.κ. Καθίσταται αντιληπτό πως η ύπαρξη του συνδέει το ατομικό με το συλλογικό, και το δημόσιο με το ιδιωτικό. Είναι, κατά βάση, παιχνίδι κυριαρχίας, και μάλιστα παραδειγματικό. Απαιτεί τη διαρκή επιβεβαίωση και υπό αυτή την έννοια ενέχει στοιχεία θεαματικότητας, παραστασιακά στοιχεία βάσει των οποίων, σύμφωνα και με την αντίληψη του Γκόφμαν, ο καθένας απ τους παριστάμενους παίζει δομικό ρόλο ως προς την τέλεση της παράστασης. Η σιωπή εδώ είναι καταλυτική. Χωρίς αυτήν δεν μπορεί να ολοκληρωθεί η παράσταση. Κι επειδή ακριβώς είναι ζήτημα πολιτικό, ο ρόλος της εκπαίδευσης είναι σημαντικός ως προς το σπάσιμο αυτής της σιωπής. Στο πλαίσιο αυτό η Λογοτεχνία παράλληλα με τη Δημιουργική Γραφή συμβάλλει με το μικρό της λιθαράκι προς αυτή την κατεύθυνση. Στον Όμηρο η επούλωση των τραυμάτων γίνεται, πέραν των φαρμάκων, με λέξεις και ιστορίες που ανακουφίζουν. Τα ανακουφιστικά φάρμακα ενώνονται με τα ανακουφιστικά λόγια και τις ιστορίες. Οι ιστορίες γίνονται φάρμακα, όπως γίνονται φάρμακα οι λέξεις οι ακατάληπτες στην λαϊκή πρακτική Ιατρική για το κακό μάτι. Η δύναμη του λόγου δραστική. «Λόγο στον Λόγο, λοιπόν, και ξεχαστήκαμε», λόγο στον λόγο και τσακωθήκαμε, γιατί η γλώσσα κόκκαλα δεν έχει και κόκαλα τσακίζει. Στόχος των σεμιναρίων που εκπονήθηκαν στο πλαίσιο καλών πρακτικών διάχυσης για την αντιμετώπιση του εκφοβισμού ήταν η εκτροπή του σε κανάλια δημιουργικότητας

Ο Μίμης Σουλιώτης, ο ιδρυτής του Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Δημιουργική Γραφή» στο Πανεπιστήμιο Δ. Μακεδονίας, είχε πει πως «κάθε γραφή εξ ορισμού είναι δημιουργική.». Κάθε αντίστοιχα δημιουργική σκέψη είναι έργο, παράγει έργο. Το εκπαιδευτικό σύστημα οφείλει να καλλιεργεί αυτή τη λοξή ματιά στα πράγματα ενισχύοντας τη δημιουργικότητα των μαθητών ως πρακτική και ως τρόπο αντίληψης και στάση ζωής. Η ένταξη της Δημιουργικής Γραφής μέσω των ΑΠΣ στα αντικείμενα της Λογοτεχνίας και Γλώσσας αποτελεί μια καλή αρχή προς την ενίσχυση της δημιουργικής σκέψης των παιδιών.

Δημιουργική Γραφή

Η δημιουργική γραφή ως καινοτόμο εργαλείο παραγωγής λόγου, πέραν των αποτελεσμάτων που επιφέρει στη σχέση του μαθητή με τη λογοτεχνία και την κατανόηση / πρόσληψη μιας πραγματικότητας, φανταστικής ή όχι, επιτρέπει την αποτύπωση του ψυχισμού του γράφοντος. Ο μαθητής γράφει για έναν άλλο, όχι για τον εαυτό του άμεσα, εντούτοις, τόσο η διαδικασία της γραφής όσο και το παραγόμενο αποτέλεσμα, είναι υλικό κυρίως της δική του εμπειρίας, της αξιοποίησης των βιωμάτων τα οποία τροφοδοτούν τους ήρωες των ιστοριών των ποιημάτων του ή οποιονδήποτε άλλων μορφών παραγόμενου έργου. Όταν δε η γραφή επικεντρώνεται σε ζητήματα ενδοσκοπικά που σχετίζονται άμεσα με την ταυτοτική π.χ. πρόσληψη κι αναπαράσταση του υποκειμένου, την αυτό και έτερη αντίληψη, είναι σε θέση να έρθει σε επαφή με καιρία βαθύτερα ερωτήματα που αφορούν τη σχέση του με τον εαυτό του και τον χώρο του. Κινητοποιεί ένα υψηλό δυναμικό αυτοσυνειδησίας και δίνει ερεθίσματα για περισυλλογή. Στην πράξη πρόκειται για μια σειρά τεχνικών όπου η μεταφορά αποτελεί το κύριο όχημα για την έκφραση και επικοινωνία πτυχών του εαυτού, εξερεύνησης και οργάνωσης σκέψεων και συναισθημάτων, (π.χ. γιατί νιώθω αυτό που νιώθω κι όχι κάτι άλλο).

Αξιοποιώντας τις δυνατότητες που παρέχει η Δημιουργική Γραφή, είτε μέσω ελεύθερων συνειρμών είτε ποίησης, επιστολών, αυτοβιογραφικών αφηγήσεων, ερωτήσεων, ημερολογιακών καταγραφών, διαλογικών σκηνών καθώς και των ανάλογων αφηγηματικών τεχνικών, ανακαλύπτουμε κρυμμένες αθέατες πτυχές του ψυχισμού μας, που ενδεχομένως να αποτελούσαν τροχοπέδη στην ισορροπία κι εμπιστοσύνη στον εαυτό μας. Με άλλα λόγια, γράφοντας, το υποκείμενο οργανώνει, ταξινομεί, εκφράζει, αποτυπώνει την ταυτοτική του κατασκευή και ταυτόχρονα την ασκεί στο καθεστώς επεξεργασίας, ερμηνείας - κριτικής. Η αφηγηματοποίηση αποτελεί φυσική ανάγκη του ανθρώπου, η οποία συμβάλλει στην ταξινόμηση των εμπειριών, αποτελεί ένα όργανο οικοδόμησης της υποκειμενικής και κοινωνικής πραγματικότητας. Η αφήγηση λειτουργεί αποκαλυπτικά για το υποκείμενο που γράφει, η γνώση δηλαδή σχηματοποιείται, οργανώνεται και εκφράζεται ακριβώς επειδή και ενόσω εξασκείται σε τεχνικές γραφής.

Κάποια από τα οφέλη της δημιουργικής γραφής θα μπορούσαν να συνοψιστούν στα εξής:

- Ανάκτηση ελέγχου εαυτού μέσω της καταγραφής στοιχείων, συμπεριφορών, σκέψεων, συναισθημάτων που αφορούν τη ζωή του. Υποκείμενο γραφής και αντικείμενο γραφής ταυτόχρονα
- Εργαλείο διαχείρισης συναισθημάτων. Σε ό,τι αφορά τον εκφοβισμό η διαχείριση μέσω γραφής των δύο κυρίαρχων συναισθημάτων, του φόβου και του θυμού, επιτρέπει τη σε βάθος ανάγνωση και διερεύνησή τους, με απώτερο στόχο την κατανόηση και τον έλεγχό τους
- Ερέθισμα για περισυλλογή, για μια αξονική τομογραφία εαυτού
- Απελευθέρωση προσωπικής φωνής, ύφους
- Έκφραση αυτών που πιστεύεις, που νομίζεις, που γνωρίζεις, που βιώνεις, που αισθάνεσαι
- Διερώτηση περί του γιατί γράφεις αυτά που γράφεις και πως γράφεις ό,τι γράφεις
- Πειραματισμός με είδη γραφής και διαφοροποίηση οπτικών γραφής. Π.χ. αν ενίσχυα το κωμικό έναντι του δραματικού, αν το έβλεπα από απόσταση ένα γεγονός πώς θα ένιωθα; Τι θα έκανα, πώς θα αντιδρούσα; Γιατί δεν το έπραξα τη στιγμή που συνέβη;

- Οργάνωση σκέψης, συναισθήματος. Ιδιωτική επικοινωνία με τον εαυτό μας που δεν απαιτεί ιδιαίτερες δεξιότητες και ειδικές γνώσεις
- Αμφισβήτηση παγιωμένων αντιλήψεων, πεποιθήσεων που δημιουργούν εγκλωβισμούς, αυτοπαγιδεύσεις, αλλοιώσεις πρόσληψης υποκειμενικότητας
- Προσωπικό ίχνος γραφής, εαυτού, χρόνος για επεξεργασία αρχείου βιωμάτων.

Για όλα τα παραπάνω αποτελεί θετικό γεγονός η ένταξη στην εκπαιδευτική διαδικασία και μάλιστα σε έναν άξονα οριζόντιο, διαθεματικό, που συμβάλλει στην ενδυνάμωση της ταυτότητας. Προς επίρρωση αυτών, αν μελετήσει κανείς τα προγράμματα Αγωγής Υγείας που έχουν εκπονηθεί στον χώρο της Εκπαίδευσης και αναφέρομαι και στα δομημένα προγράμματα, θα μπορούσε να διακριβώσει πως οι δημιουργοί τους είτε συνειδητά είτε όχι είτε με επίγνωση είτε όχι, σε ότι αφορά στην ψυχοσυναισθηματική υγεία του μαθητικού δυναμικού, ένα μεγάλο μέρος τους στηρίζεται ρητά και υπόρρητα στη δημιουργική γραφή και μάλιστα στην εκφραστική. Η εκφραστική δημιουργική γραφή έχει καταστεί μια σημαντική τεχνική γραφής η οποία τα τελευταία χρόνια εφαρμόζεται σε ένα ευρύ πεδίο δράσης στον χώρο της εκπαίδευσης, της ψυχικής υγείας της ιατρικής. Πρόκειται για μια μέθοδο γραφής η οποία χρησιμοποιεί τα μεθοδολογικά εργαλεία της δημιουργικής γραφής εστιασμένα κάθε φορά στην επίλυση του εκάστοτε ζητήματος που αποτελεί αντικείμενο διαπραγμάτευσης. Βασίζεται σε τεχνικές επεξεργασίας της συναισθηματικής σχέσης μεταξύ υποκειμένου και γραπτού κειμένου και στη δομημένη διαχείριση του παραγόμενου συναισθηματικού αποτελέσματος. Ένα τέτοιο εργαστήριο εκφραστικής γραφής είναι σκοπούμενο και προθετικό υπό την έννοια ότι στόχος του είναι η ενθάρρυνση και η κινητοποίηση του υποκειμένου προς μία διαδικασία βιωματικής εμπειρίας μέσω μιας γραφής απελευθερωτικής και συνάμα αυτογνωστικής. Πρόκειται για μια καθοδηγούμενη γραφή, στόχος της οποίας είναι να οδηγηθεί το άτομο σταδιακά στην κατανόηση από την αποφόρτιση, στην επαφή με τον εσωτερικό του κόσμο και στην αποκατάσταση της ψυχικής του ισορροπίας.

Σεμινάριο επιμόρφωσης

Με αφετηρία την προηγούμενη παραδοχή, τα σεμινάρια επιμόρφωσης εκπαιδευτικών για την ταυτοτική ενδυνάμωση των μαθητών τα οποία πραγματοποιήθηκαν σ όλη τη διάρκεια της χρονιάς 2014-15 είχαν τρεις άξονες.

Α. Διαχείριση αρνητικών συναισθημάτων με εστίαση στον φόβο και τον θυμό ως δομικά συστατικά της εκφοβιστικής συνθήκης.

Β. Τη διερεύνηση μέσω της Δημιουργικής Γραφής της σχέσης γλώσσας - φύλου. Με επικέντρωση στις λειτουργίες και το ρόλο της γλώσσας παρήχθησαν κείμενα με στόχο την ανάδειξη όψεων του ρατσισμού και κυρίως του σεξισμού και του τρόπου αναπαραγωγής του. Οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί ασκήθηκαν μέσω της Δημιουργικής Γραφής στην παραγωγή ενός λόγου αντισεξιστικού και σε δημιουργικές πρακτικές διαχείρισής της.

Γ. Τη διαθεματική προσέγγιση, την οριζόντια δηλαδή διάχυση της Δημιουργικής Γραφής με στόχο, μέσω της αξιοποίησης της σε όλο το φάσμα των γνωστικών αντικειμένων, να προκληθεί μια λοξή οπτική στον τρόπο διδασκαλίας τους αφενός και αφετέρου να καταδειχθεί πως μπορεί να συσχετιστεί το εκάστοτε αντικείμενο με πρακτικές διαχείρισης του εκφοβισμού δια της δημιουργικής γραφής.

Ενδεικτικές ασκήσεις – παραδείγματα

Άσκηση 1η

Ως πρώτη άσκηση προθέρμανση ζητήστε απ τους μαθητές να παρουσιάσουν με ακροστιχίδες το όνομα τους. Π.χ. Γ ι ά ν ν η ς: Γελώ/Γράφω ίσως αν νιώσω νικητής ηττημένος στίχος.

1. Παρουσιάστε τον εαυτό σας με ένα συναίσθημα. Μια λέξη. Ουσιαστικό.

2. Προσδιορίστε με επίθετο μεταφορικό ή που να δηλώνει χρώμα.

3. Επιλέξτε ένα ρήμα που να δηλώνει συναίσθημα ή ψυχική διάθεση και συμπληρώστε το παραπάνω ονοματικό σύνολο.

4. Υπογράψτε με ετερώνυμο.

Άσκηση 2η

Άσκηση γραφής Χαϊκού (τρίστιχα αποτελούμενα από πέντε-επτά-πέντε στίχους)

Πρώτη λέξη ρήμα ή ουσιαστικό που να δηλώνει ψυχική διάθεση.

Ανακούφιση

Χαμόγελα Υπάρχουν

Τα Πιο Όμορφα

Συγγνώμη Μου Λες

Αλλά Τα Δάκρυά Σου

Πόνο Προκαλούν

(από κείμενα μαθητών)

Άσκηση 3η

Αναδιήγηση της ιστορίας η οποία περιλαμβάνει μια υποθετική σκηνή βίας. Η ιστορία δεν αλλάζει εκτός κι αν εσύ αποφασίσεις να την αναδιηγηθείς. Ζητήστε από τους μαθητές να γράψουν μια σκηνή βίας, ζητήστε να δραματοποιηθεί η καλύτερη στην τάξη, επαναλάβετε τη δραματοποίηση αλλά αυτή τη φορά ζητήστε από τους υπόλοιπους μαθητές να παρεμβαίνουν, ώστε να διορθώνουν την ιστορία, αφαιρώντας τα στοιχεία εκείνα που προωθούν τη βία, ενισχύοντας το κλίμα διαλόγου.

Άσκηση 4η

Ξαναγράψτε το σενάριο. Προβάλλετε στην τάξη κάποια ταινία με θέμα τον εκφοβισμό. Αλλάξτε την ιστορία είτε από την πλευρά του ουδέτερου παρατηρητή είτε του θύματος είτε και των δυο μαζί. Χωρίστε τους μαθητές σε ομάδες και ζητήστε να καταγράψουν τις σκέψεις τους η κάθε ομάδα από διαφορετική οπτική γωνία ώστε να ακουστούν όλες οι φωνές των συμμετεχόντων σε ένα περιστατικό εκφοβισμού. Θύτης, θύμα, θετικός παρατηρητής, ουδέτερος, γονείς παιδιών εκπαιδευτικοί. Ζητήστε να απαντήσουν με κατευθυνόμενα ερωτήματα. Ζητήστε να αναφερθούν στις συμπεριφορές που προάγουν τη βία και ξαναγράψτε τους διαλόγους έτσι ώστε να προάγουν το διάλογο, την αποδοχή της διαφορετικότητας, την ειρηνική επίλυση των διαφορών.

Αντί επιλόγου

Με βάση τη διεθνή βιβλιογραφία, ένας από τους πιο πρόσφορους τρόπους αντιμετώπισης του σχολικού εκφοβισμού αποτελεί η ενίσχυση και εμπλοκή των μαθητών σε βιωματικές δράσεις, σε δράσεις που ενισχύουν τη συνεργασία, την αλληλεγγύη, τη δημιουργικότητα των μαθητών. Προς αυτή την κατεύθυνση η Λογοτεχνία και η Δημιουργική Γραφή παρέχουν τις προϋποθέσεις οικείωσης κι αποδοχής της ετερότητας, της διαφορετικότητας αφενός και της δυνατότητας κατάκτησης αυτοσυνειδησίας αφετέρου.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Αντωνοπούλου, Α., *Ο εαυτός στην άκρη της πένας. Δημιουργική γραφή και εκφραστικές –δημιουργικές θεραπείες*, εισήγηση στο 1^ο Διεθνές Συνέδριο Δημιουργικής Γραφής, Αθήνα, Κολλέγιο Ψυχικού
- Βακάλη, Α., Ζωγράφου Μ., Κωτόπουλος Τ. *Η δημιουργική Γραφή στο νηπιαγωγείο*, Αθήνα, Επίκεντρο
- Βαιλάκη, Α., Γιαννακουδάκης, Λ. *Η δημιουργική γραφή στο δημοτικό σχολείο*, Κέδρος, Αθήνα
- Δαμασκηνίδου, Κ., *Συστημική Ψυχοθεραπεία, Σημειώσεις για τους φοιτητές τμήματος Ψυχολογίας*, ΑΠΘ, 2010
- Ελληνική Εταιρεία Ψυχαναλυτικής Ψυχοθεραπείας, *Διάλογοι για την Ψυχανάλυση, Ψυχανάλυση και γραφή*, Αθήνα, Περίοδος Β΄. Δεκέμβριος 2009
- Harper, G. *Teaching Creative Writing*, London: Continuum
- Κενώ, Ρ., *Ασκήσεις ύφους*, μτφρ Αχιλλέας Κυριακίδης, Ύψιλον, Αθήνα, 1984
- Μαγιακόφσκι, Β. *Πώς φτιάχνονται τα ποιήματα*, μτφρ Κατερίνα Αγγελάκη Ρούκ, Ύψιλον, 1988
- Μαγνήσαλης, Κ. (2002), *Δημιουργική σκέψη*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.
- Morley D., *Creative Writing*, Cambridge University Press, 2007.
- Ξανθάκου, Γ.(1998), *Η δημιουργική σκέψη και μάθηση. Ένα πρόγραμμα εφαρμογών Δημιουργικών μεθόδων στο μάθημα της γλώσσας*. Διδακτορική Διατριβή, Τομέας Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Νικολαΐδου, Σ. *Πώς έρχονται οι λέξεις*, Αθήνα, Μεταίχμιο
- Νικολακοπούλου, Χ. *Η δημιουργική γραφή στο γυμνάσιο*, Σιδέρης, Αθήνα
- Παρασκευόπουλος, Ι. Ν. *Δημιουργική Σκέψη στο Σχολείο και στην Οικογένεια*, Αθήνα, 2004
- Pennebaker, J.W. *Expressive writing in a clinical setting. The Independent Practitioner*, 30, 23-25. A brief practical guide to expressive writing for therapists and counselors, 2010
- Ροντάρι, Τζ. *Γραμματική της φαντασίας, Εισαγωγή στην τέχνη να επινοείς ιστορίες*, μτφρΚασαπίδης Γ., Μεταίχμιο. 2013
- Σουλιώτης, Μ. *Μου αφήνεις πενήντα δραχμές για τσιγάρα, Η δημιουργική Γραφή άνευ διδασκάλου*, Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, 2009
- Σουλιώτης, Μ. *Δημιουργική Γραφή, Οδηγίες Πλεύσεως* (βιβλίο εκπαιδευτικού) ομάδα εργασίας: Συμεωνάκη, Α. (συντονίστρια), Αρμεύτη, Μ., Ζάουρα, Ε., Ιωκειμίδου, Χ., Λαρδούτσου, Ε., Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, Κύπρος.
- Συμεωνάκη, Α. *Η ποίηση ως δημιουργική γραφή στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση* (διδακτορική διατριβή), Πανεπιστήμιο Δ. Μακεδονίας, 2013
- Χρυσανθοπούλου Κ., *Δημιουργική Γραφή και Ψυχολογία: Θεραπευτική γραφή*, εισήγηση στο 1^ο Διεθνές Συνέδριο Δημιουργικής Γραφής, Αθήνα, Κολλέγιο Ψυχικού.

**Επιμορφώτρια Προγράμματος Δημιουργικής Γραφής:
Εύα Σπαθάρια Φιλολόγος, Κοινωνιολόγος, MSc, MeD**

3. Κεφάλαιο: «Τι θα ήθελα πιο πολύ στη ζωή μου;» **Παιδεία Ειρήνης, Μάθημα: Θρησκευτικά**

**«Ειρήνη φίλη, το παρά πάντων μεν επαινούμενον αγαθόν
 υπ' ολίγων δε φυλασσόμενον»(Αγ. Γρηγόριος Θεολόγος)**

Είναι μια εισήγηση στο θέμα του εκφοβισμού από μια άλλη οπτική, θεολογική- ελληνοχριστιανική. Πόσο ψάξαμε αλήθεια το γιατί του εκφοβισμού; Μήπως αυτό μας πονάει; Μήπως φοβόμαστε να κάνουμε την αυτοκριτική μας, όπου θα ανιχνεύσουμε τη σκληρότητα της καρδιάς μας να ντύνει τις διαπροσωπικές μας σχέσεις; Μήπως η άρνηση της χριστιανικής ταυτότητας μας άνοιξε το δρόμο της απαξίωσης των αρχέγονων ηθικών αξιών που κρατούσαν την οικογένεια υγιές θερμοκήπιο νεαρών βλαστών;

«Χωρίς Θεό όλα επιτρέπονται», είχε πει αλάνθαστα ο μεγάλος Ντοστογιέφσκι.

Έτσι χωρίς Θεό στη σκέψη μας, χωρίς Θεό στην καρδιά μας, χωρίς Θεό στα παιδιά μας είναι παράλογο να ελπίζουμε πως θα διώξουμε τον εκφοβισμό από τη σχολική κοινότητα, όσο κι αν συνεδριάζουμε, μελετάμε και τραγουδάμε τον πόνο μας για τη βία στα σχολεία.

Ο λόγος για **Παιδεία Ειρήνης**⁷

Ο δρόμος αυτός επιστημονικά είχε ανοιχτεί πριν από πενήντα περίπου χρόνια στην Ευρώπη των ανθρωπιστικών σπουδών μετά το Β΄ παγκόσμιο πόλεμο. Το 1966 ο Adorno έγραψε ένα πολύ σημαντικό κείμενο με τίτλο «Αγωγή μετά το Άουσβιτς», τονίζοντας την ανάγκη επαναπροσδιορισμού της αγωγής και της εκπαίδευσης με στόχο την πρόληψη ενός νέου ολοκαυτώματος». Στη Δυτ. Γερμανία τότε προβάλλεται σαν ισχυρή ελπίδα για την εδραίωση της ειρήνης στη γη η σχολικοποίηση του ζητήματος της ειρήνης, η συστηματική αγωγή προς ειρήνη σε όλα τα επίπεδα, μορφές και είδη της εκπαίδευσης. Τότε ήταν που άρχισε να αναπτύσσεται ο ειδικός παιδαγωγικός κλάδος της «Παιδαγωγικής της Ειρήνης»⁸.

Το ιδεώδες της ειρήνης, ως αίτημα και σκοπός της αγωγής, είναι παλαιό. Απασχόλησε σοβαρά και τους αρχαίους προγόνους μας. Ο Αριστοτέλης μάλιστα μπορεί να θεωρηθεί και πρώτος εισηγητής της παιδείας προς ειρήνη, επομένως και θεμελιωτής του κλάδου της «Παιδαγωγικής της ειρήνης» (καθηγητής Ι. Μαρκαντώνης). Ήδη έχουμε Παιδαγωγική της ειρήνης στο Βυζάντιο, στον Μεσαίωνα, στον Διαφωτισμό.

Η ειρήνη είτε ως πρωταρχική κατάσταση αρμονίας και τάξης είτε ως συνώνυμο της ευημερίας και ευδαιμονίας είτε ως καρπός σωτηρίας και δώρο Θεού υπήρξε πάντοτε και θα υπάρχει κατ' εξοχήν προσφιλής και επιθυμητή⁹. Ο Θεολόγος Γρηγόριος ποιητικά θα την αποκαλέσει φίλη: «*Ειρήνη φίλη, το γλυκύ και πράγμα και όνομα. Ειρήνη φίλη, το εμόν μελέτημα κα καλλώπισμα...*»¹⁰.

Στην Παλαιά Διαθήκη ο προφήτης Ησαΐας θα ορίσει την ειρήνη ως έργο δικαιοσύνης: «*έσται τα έργα της δικαιοσύνης ειρήνη*»(Ησ. 32,17).

Συχνά στη διδασκαλία των Πατέρων οι έννοιες της Ειρήνης και της Δικαιοσύνης αλληλοπεριχωρούνται: «*ειρήνη γεώργιόν εστιν αληθείας και αμπελών δικαιοσύνης και ποταμός ευσεβείας*»¹¹. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι στη σχολική κοινότητα οι μαθητές διεκδικούν την επικράτηση της δικαιοσύνης με

⁷ Βλ. Ι.Σ. Μαρκαντώνη, *Παιδεία Ειρήνης. Δεδομένα και προϋποθέσεις δια την θεμελίωσιν της αγωγής προς ειρήνην*, Αθήνα 1977, σ.7-8. (στο εξής Μαρκαντώνη, *Παιδεία Ειρήνης*)

⁸ Βλ. <http://www.srv-ipeir.pde.sch.gr> Ευφροσύνης Θεοδωροπούλου, *Η Εκπαίδευση για την Ειρήνη και τα Δικαιώματα του Ανθρώπου: Μια σύγχρονη προοπτική για το σχολείο του Μέλλοντος*, (στο εξής Θεοδωρ. Ε.) σ.10, υποσ. 1, όπου μεταξύ άλλων αναφέρει: «Το 1966, ο Adorno έγραψε ένα πολύ σημαντικό κείμενο με τίτλο “Αγωγή μετά το Άουσβιτς”, τονίζοντας την ανάγκη επαναπροσδιορισμού της αγωγής και της εκπαίδευσης με στόχο την πρόληψη ενός νέου ολοκαυτώματος.» Βλ. ακόμη σ. 13-15:Ιστορική αναδρομή και Η αγωγή Ειρήνης στην Ελλάδα.

⁹ Μαρκαντώνη, *Παιδεία Ειρήνης*,σ.7

¹⁰ Ε.Π.Ε. 1.328.

¹¹ Σευβηριανού επισκόπου Γαβάλων, στο Μαρκαντώνη, *Παιδεία Ειρήνης*, σ. 13 και υποσ. 9

σθένος και αγωνία. Ο σοφός Σειράχ αιώνες προ Χριστού συμβουλεύει: «*Παιδείαν εν ειρήνη συντηρήσατε*»(41, 14).

Σήμερα μια συστηματική αγωγή προς ειρήνη σε όλα τα επίπεδα και είδη της εκπαίδευσης θα μπορούσε να αποτελέσει μια δυνατή ελπίδα για την εδραίωση της ειρήνης σε όλες τις εκφάνσεις του βίου, ατομικού, κοινωνικού, εθνικού και κατά συνέπεια ένα δυνατό αντίδοτο σε κάθε μορφή βίας.

Η σύγχρονη Παιδαγωγική της Ειρήνης θέτει ως στόχους της:

1. Την υποστήριξη των βασικών δικαιωμάτων των παιδιών
2. Τη λειτουργία ειρηνικών ζωνών (για τα παιδιά) όπου τα παιδιά να είναι ασφαλή από βίαιες συγκρούσεις.
3. Τη διαμόρφωση κλίματος ειρηνικής συμβίωσης με σεβασμό ανάμεσα στα μέλη της μαθητικής κοινότητα και της κοινωνίας γενικότερα.
4. Τη προετοιμασία των νέων για ενεργό συμμετοχή στη δημοκρατία
5. Την ανάδειξη της αρχής της ισότητας
6. Την οικοδόμηση της ειρήνης ως γνώση της κοινότητας.
7. Τη διαχείριση των συγκρούσεων με τρόπους που να προάγουν το σεβασμό για τα δικαιώματα και την αξιοπρέπεια όλων των εμπλεκομένων¹².

Σε αυτούς τους καίριους στόχους της Παιδαγωγικής θα ήταν απαραίτητο να προστεθεί η καλλιέργεια της εσωτερικής ειρήνης ως ταυτότητας ορθόδοξης πνευματικότητας που στηρίζεται στο θεμέλιο της χριστιανικής αγάπης και αντανακλάται στις διαπροσωπικές σχέσεις αλλά και στη ενδυνάμωση της σχέσης ανθρώπου – Θεού. Από τη σχέση μάλιστα αυτή εμπνέεται ο άνθρωπος την ειρηνολογία συμπεριφορά και του δωρίζεται η «άνωθεν ειρήνη», η «παρά Θεού» χορηγούμενη.

Η Παιδαγωγική της Ειρήνης θα πρέπει να αναγνωρίσει το Ευαγγέλιο ως κύριο μήνυμα Παιδείας προς Ειρήνη, ώστε να μην εκπέσει σε ένα σύστημα άγονου συμπεριφορισμού. Αυτό θα αποτελούσε μια μεγάλη ανατροπή στην παραδεδομένη και εφαρμοσμένη Παιδαγωγική των μεταμοντέρνων καιρών, η οποία παρόλο που εξελίσσεται εντυπωσιακά, στη μεθοδολογία της δε φέρνει τα ποθούμενα αποτελέσματα.

Σε σχετική μελέτη του ο ομοτ. Καθηγητής Ιωάν. Μαρκαντώνης επισημαίνει: «*Αν πράγματι το Ευαγγέλιο του Χριστού προσφέρεται, όσον τίποτε άλλο, δια την θεμελίωσιν ενός συστήματος οικουμενικής Παιδείας πρὸς ειρήνην, δικαιοσύνην και αγάπην, ὅπως πιστεύομεν, τότε ο Χριστός του Ευαγγελίου εἶναι δυνατόν να προβληθῆ εἰς την περιοχὴν της Παιδαγωγικῆς της ειρήνης ὡς ο αρχέτυπος της ειρήνης, ο οποίος “ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην τοῖς μακρὰν και τοῖς ἐγγύς”*(Εφεσ.2,17)».¹³

«ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ» ΠΟΥ ΕΦΑΡΜΟΣΤΗΚΕ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ

Σ' αυτό το πνεύμα κινούμενοι έχουμε θέσει ως στόχο στη σχολική μας κοινότητα να κατακτήσουν οι μαθητές την έννοια της ειρήνης με μικρά και σταθερά βήματα. Αυτό μπορεί να γίνει η βάση ενός σχολείου που κλείνει την πόρτα του στο εκφοβισμό.

1^ο Βήμα: Σε συνεργασία με τους εκπροσώπους των μαθητών αποφασίστηκε να τεθεί ένα σύνθημα στην αρχή της χρονιάς που θα αποτύπωνε την κοινή βούληση όλων να ζούμε σ' ένα σχολείο ειρηνικό και καθαρό. Ένα σύνθημα μπορεί να ενθουσιάζει, μπορεί να εντυπωθεί καλύτερα, μπορεί να πείσει περισσότερο από μια διδακτική παρέμβαση. Έτσι στην αρχή της σχολικής χρονιάς στην πρωινή συγκέντρωση λέγαμε με ζωντάνια και κατασκηνωτικό κέφι το σύνθημά μας: «**ΖΟΥΜΕ Σ' ΕΝΑ ΣΧΟΛΕΙΟ ΕΙΡΗΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΘΑΡΟ**».

2ο Βήμα: Ύστερα από λίγο καιρό, που η προσήλωσή μας στο σύνθημά μας άρχισε να χαλαρώνει, αναρτήσαμε σε περίοπτο σημείο του σχολείου αφίσα με αυτό που ποθούσαμε όλοι: να ζούμε σ' ένα σχολείο ειρηνικό και καθαρό.

¹² Βλ. Θεοδωρ. Ε.,σ.16.

¹³ Μαρκαντώνη, *Παιδεία Ειρήνης*,σ.52

3^ο Βήμα: Στα πλαίσια του μαθήματος των Θρησκευτικών προσεγγίσαμε την έννοια της ειρήνης σφαιρικά. Διατυπώσαμε την έννοια της κοινωνικής και εθνικής ειρήνης και οι μαθητές εξέφρασαν την άποψη ότι η πολύμορφη κρίση που δοκιμάζει η πατρίδα μας μπορεί να γίνει αιτία να κλονιστεί η κοινωνική ειρήνη.

4^ο Βήμα: Η ειρήνη ως χαρακτηριστικό της προσωπικότητας. Πώς διαμορφώνει ο άνθρωπος ειρηνικό χαρακτήρα; Εδώ αναπτύσσεται η διδασκαλία του χριστιανικού ανθρωπισμού, δηλαδή η διδασκαλία του Ευαγγελίου, η εντολή της αγάπης. Ο ειρηνικός άνθρωπος είναι ο ειρηνοποιός. Γι' αυτόν ισχύει ο μακαρισμός του Κυρίου: «Μακάριοι οι ειρηνοποιοί ότι υιοί Θεού κληθήσονται».

5^ο Βήμα: Η ειρήνη ως κατάσταση της ψυχής. Οι μαθητές καλούνται να κατανοήσουν την ειρήνη ως εσωτερικό πνευματικό βίωμα με τη βοήθεια της χριστιανικής διδασκαλίας. Ο ειρηνοποιός Κύριος ήρθε για να φέρει «επί γης ειρήνη», ήρθε για να μας επανενώσει με το Θεό-Πατέρα, ήρθε, για να νικήσει το σκοτάδι του ψεύδους και του θανάτου, ήρθε και ανέστη. Αληθώς Ανέστη. Η δύναμη της Ανάστασης μπορεί να τραβήξει τούς μαθητές από το θάμπος και την ουτοπία της ψηφιακής οθόνης στο φως του ουρανού.

6^ο Βήμα: Ο Χριστός είναι ο Αρχέτυπος της ειρήνης, είναι ο χορηγός της ειρήνης!

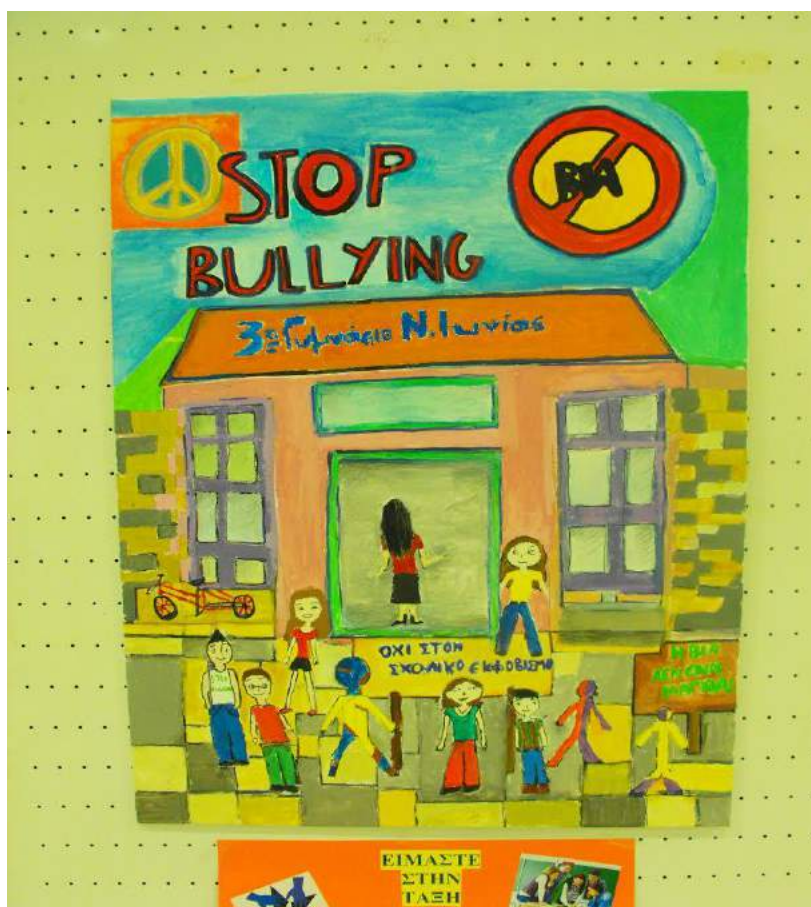
Η ατμόσφαιρα στην τάξη είναι ειρηνική. Η έξοδος στο διάλειμμα χαρούμενη... Αυτός που μένει ταραγμένος είναι αυτός που δεν πιστεύει Την ταραχή του όμως μπορούν να την κατευνάσουν οι ειρηνικοί!!

Πόσο αντιακφοβιστική και καταλυτική κάθε εκφοβισμού θα ήταν μια συστηματικά ασκούμενη αγωγή της ειρήνης;

Μήπως ήρθε τελικά η ώρα να αναθεωρήσουμε την αξία της θρησκευτικής αγωγής;

Επιμέλεια Πιλοτικού Προγράμματος :

Δρ. Θ. Χοπητήρη Ευλαμπία, Εκπαιδευτικός ΠΕ01 - 1^ο Γυμνάσιο Κηφισιάς

Σχέδιο μαθητών του 3^{ου} Γυμνασίου Ν.Ιωνίας

4. Κεφάλαιο: «Τα παιδιά γράφουν στους μεγάλους που κυβερνούν τον κόσμο μας» Χτίζοντας γέφυρες δικαιοσύνης, ειρήνης και συνεργασίας Μαθήματα: Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή – Πληροφορική – Νεοελληνική Γλώσσα – Νεοελληνική Λογοτεχνία

Παρουσίαση Καλών Πρακτικών που αναπτύχθηκαν στο 5^ο Γυμνάσιο Αμαρουσίου με θέμα «Σημερινοί μαθητές, αυριανοί ενεργοί πολίτες: αντίδοτο σε κάθε μορφή εκφοβισμού».

Πρόκειται για μια απόπειρα να κάνουμε ένα βήμα εμπρός, φέρνοντας τον μαθητή στο κέντρο της μαθησιακής διαδικασίας και δίνοντας του την ευκαιρία να γνωρίσει τα ανθρώπινα δικαιώματα καθώς και να βιώσει μέσα από δράσεις την έννοια του ενεργού πολίτη, με άλλα λόγια να κατανοεί, να ερμηνεύει, να επεξεργάζεται κριτικά τα όσα συμβαίνουν γύρω του και κατ' επέκταση να λείει όχι στον εκφοβισμό.

Για την ανάπτυξη των Καλών Πρακτικών συνεργάστηκαν εκπαιδευτικοί και μαθητές στα μαθήματα της Κοινωνικής και

Πολιτικής Αγωγής, της Πληροφορικής, της Νεοελληνικής Γλώσσας και της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας:

Συγκεκριμένα: στο πλαίσιο του μαθήματος της Κοινωνικής και πολιτικής Αγωγής, μία ομάδα μαθητών της Γ' Γυμνασίου, μελέτησε την ιστορική εξέλιξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου από την ενότητα «Δικαιώματα και υποχρεώσεις» αξιοποιώντας οπτικοακουστικό υλικό που αναζήτησε στο διαδίκτυο. Άλλη ομάδα, αφού κατέγραψε ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, τα παρουσίασε με διαδραστικό τρόπο, αντιδιαστέλλοντας κάποια από τα δικαιώματα με τα προβλήματα που γεννά η παραβίασή τους, όπως δικαίωμα για εργασία και όχι ανεργία, δικαίωμα για παιδεία και όχι αναλφαβητισμό, δικαίωμα στη διαφορετικότητα και όχι στον ρατσισμό και στον εκφοβισμό και δημιούργησε στο πλαίσιο του μαθήματος της Πληροφορικής διαφάνειες που αξιοποιήθηκαν στην εκδήλωση διάχυσης της δράσης στη σχολική κοινότητα.

Μια τρίτη ομάδα αναζήτησε μέσα από το διαδίκτυο τραγούδια ("Strange Fruit", αντιρατσιστικός «ύμνος» που ερμήνευσε η Μπίλι Χόλιντεϊ και στη συνέχεια χρησιμοποίησε («σαμπλ») ο ράπερ Κάνιε Γουέστ, Know your Rights - the Glash, Rage Against the Machine –Wake up. Αξίζει να σημειωθεί ότι εδώ οι μαθητές έδειξαν υπερβάλλοντα ζήλο, υπογραμμίζοντας έτσι την αξία της μουσικής ως μαθησιακού εργαλείου. **Video και ταινίες** που αναφέρονται στο ίδιο θέμα και τα διερεύνησε όσον αφορά στις αξίες και στη στάση ζωής που προβάλλουν. Με άλλα λόγια, ενσωματώθηκε στη μαθησιακή διαδικασία η επαφή των μαθητών με την τέχνη (αισθητική εμπειρία) και ενθαρρύνθηκαν να εκφράσουν συναισθήματα και να δουν **το θέμα των Δικαιωμάτων** μέσα από διαφορετικές οπτικές γωνίες.

Τέλος, ομάδα μαθητών στο μάθημα της Λογοτεχνίας αναζήτησε **ποιήματα** με τη σχετική θεματολογία και τα επεξεργάστηκε με τη μέθοδο των κριτικών ερωτημάτων που σημειωτέον διατυπώθηκαν από τους ίδιους τους μαθητές. («θα 'ρθει καιρός» Κατερίνα Γώγου, «Αν έβρεχε δάκρυα» Μπορίς Βιάν, «Για το παιδί», Γιάννης Ρίτσος).

Στόχος: Αφενός να προβληματιστούν οι μαθητές και να συζητήσουν για τα θανάσιμα αμαρτήματα του σύγχρονου πολιτισμού που απειλούν να καταστήσουν τη Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων κενό γράμμα και αφετέρου να σταθούν κριτικά και αυτοκριτικά απέναντι σ' αυτά.

Παράλληλα οι μαθητές της Β' Γυμνασίου στο μάθημα της Λογοτεχνίας, ευαισθητοποιήθηκαν στο θέμα της παραβίασης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων μέσα από το ποίημα του Τόλη Νικηφόρου «όταν πεθαίνει ένα παιδί» και έντυσαν τους στίχους του ποιήματος με εικόνες και μουσική με το πρόγραμμα Power point.

Έγραψαν **ποιήματα με τίτλο «όταν πεθαίνει ένα παιδί»** που δημοσιεύτηκαν στην ιστοσελίδα του σχολείου.

Οργάνωσαν **έκθεση ζωγραφικής** με θέμα «Ζωγραφίζω τα δικαιώματα για ζωή και αξιοπρέπεια».

Ακόμη, αξιοποιήθηκε η 6^η ενότητα του μαθήματος της Γλώσσας Έκφρασης της Γ' Γυμνασίου «**Ενεργοί Πολίτες για την υπεράσπιση οικουμενικών αξιών**» προκειμένου οι μαθητές να προσεγγίσουν θεωρητικά την έννοια του κοινωνικά υπεύθυνου πολίτη, να σκεφτούν και να μιλήσουν τόσο για την αξία της αλληλεγγύης όσο και τους τρόπους με τους οποίους μπορεί αυτή να εκδηλωθεί.

Ως αφόρμηση λειτούργησε το **ποίημα** του Ναζίμ Κιχμέτ, «**Όπως ο Κερέμ**»

Αν δε καώ εγώ
Αν δεν καείς εσύ
Αν δεν καούμε εμείς
Πώς θα γίνουν τα σκοτάδια λάμψη;
Με τη μέθοδο της ιδεοθύελλας οι μαθητές παρακινήθηκαν στη διατύπωση του ορισμού του ανθρωπιστή:

ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΗΣ: ο άνθρωπος που δρα προτάσσοντας το πανανθρώπινο συμφέρον

Ακόμη έγραψαν συνθήματα σε χαρτόνια τα οποία και τα κρέμασαν στον τοίχο της τάξης. Ενδεικτικά αναφέρω:

Σέβομαι το συνάνθρωπο - Καταγγέλλω τα κακώς κείμενα - Δρω για την υπεράσπιση των οικουμενικών αξιών

Στη συνέχεια οι μαθητές υλοποίησαν μια σειρά δράσεων:

Δράσεις

- Το πρώτο τμήμα της Γ τάξης (Γ1) ανέλαβε την πρόσκληση της ανθρωπιστικής οργάνωσης «**Γιατροί Καρδιάς**», προκειμένου οι μαθητές να γνωρίσουν από κοντά ενεργούς πολίτες και να προσφέρουν φαρμακευτικό υλικό που συγκέντρωσαν από όλο το σχολείο. Η επιστολή που συντάχθηκε για την πρόσκλησή τους ήταν μια ευκαιρία διδασκαλίας του επικοινωνιακού πλαισίου της επιστολής σε πραγματικές συνθήκες.
- Το δεύτερο τμήμα (Γ2) **επισκέφθηκε το «Κοινωνικό Παντοπωλείο»** του Δήμου Αμαρουσίου, όπου οι μαθητές πρόσφεραν εθελοντική εργασία προετοιμάζοντας «γεύματα αγάπης».
- Το τρίτο τμήμα (Γ3) δημιούργησε **αφίσα ευαισθητοποίησης** και πήρε μέρος σε **δρώμενο για τον Σχολικό Εκφοβισμό** που παραβιάζει το δικαίωμα των μαθητών για ασφάλεια, αξιοπρέπεια, διαφορετικότητα.

Μαθητής συνέθεσε, μελοποίησε και απέδωσε το **τραγούδι «Έλα κι εσύ»** που υπογραμμίζει την ανάγκη κινητοποίησης των νέων για την άρση των παγκόσμιων αδιεξόδων, που βραβεύτηκε στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio.

- Έγινε προβολή της **ταινίας «το καναρινί ποδήλατο»** και αξιοποιήθηκε με τη βοήθεια φύλλου εργασίας για τη μελέτη του εκφοβισμού και των συνεπειών του κατά την ημέρα αθλητισμού και δράσεων κατά του σχολικού εκφοβισμού
- Οργανώθηκε **αγώνας λόγου** με το γειτονικό μας 6^ο Γενικό Λύκειο Αμαρουσίου με θέμα «Θεμιτή και αθέμιτη βία»

Κάτι που αξίζει να σημειωθεί είναι ότι οι μαθητές της Β 'και Γ' τάξης **συνεργάστηκαν για την οργάνωση μίας από κοινού εκδήλωσης** με σκοπό τη διάχυση των δράσεων στη σχολική κοινότητα.

Αποτίμηση: Μέσα από αυτό το πλέγμα των ποικίλων δράσεων δόθηκε η ευκαιρία σε όλους τους μαθητές να βρουν τον τρόπο να εμπλακούν και να εκφραστούν με ευφάνταστο και δημιουργικό τρόπο, να συνεργαστούν, να επιλύσουν προβλήματα, να διαχειριστούν κρίσεις που προέκυψαν κατά την προετοιμασία της εκδήλωσης, να καλλιεργήσουν την ενσυναίσθηση, να βελτιώσουν τις κοινωνικές τους σχέσεις, να βιώσουν την αξία της αλληλεξάρτησης μέσα στη σχολική κοινότητα και τέλος της αξία του σεβασμού και του αυτοσεβασμού, προϋποθέσεων για τον περιορισμό κάθε μορφής εκφοβιστικών συμπεριφορών.

Τέλος, θα ήθελα να υπογραμμίσω την ανάγκη όλων μας που εμπλεκόμαστε με την Εκπαίδευση να αλλάξουμε τον τρόπο που βλέπουμε την Εκπαίδευση (τον κόσμο), να ανοίξουμε τα αυτιά και τα μάτια μας, να ακούσουμε όσα λένε και όσα δεν λένε τα παιδιά και μετά ας τα διδάξουμε να σέβονται τον εαυτό τους κατ' αρχάς και τους γύρω τους στη συνέχεια. Έτσι, θα έχει γίνει το πρώτο βήμα προς τα εμπρός.

**Επιμέλεια Πιλοτικού Προγράμματος:
Γεωργία Δανιήλ, Εκπαιδευτικός ΠΕ02
στο 5^ο Γυμνάσιο Αμαρουσίου**

5. Κεφάλαιο: «Δικαίωμα στο Όνειρο»

Φιλολογικά Μαθήματα: Αρχαία Ελληνική Γλώσσα – Οδύσσεια – Νεοελληνική Γλώσσα – Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας – Α΄ Γυμνασίου

Αφόρμηση για την εργασία αποτέλεσαν τα Κείμενα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας «Ο πιστός φίλος», «Τα πράγματα στρώνουν περισσότερο», «Ο δρόμος για τον παράδεισο είναι μακρύς», «Λεώνη», και οι ενότητες 2, 6, 7, 10 και 13 των Αρχαίων Ελληνικών. Με φύλλα εργασίας οι μαθητές ασχολήθηκαν με την εντόπιση των αξιών και των ιδανικών που κυριαρχούν στη ζωή τους και τους οδηγούν. Στη συνέχεια, στη Νεοελληνική Γλώσσα συνέθεσαν ομαδική έκθεση ανά τμήμα, με θέμα την αντιμετώπιση του Σχολικού Εκφοβισμού. Επιπλέον, χωρισμένοι σε ομάδες και με οδηγό ηλεκτρονικά και επιτραπέζια λεξικά συνέλεξαν ουσιαστικά και ρήματα σχετικά με το θέμα και ζωγράρισαν δέντρα, με ρίζες το σύνθημα «ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΟ ΟΝΕΙΡΟ» και με κλαδιά και φύλλα τα κλαδικά διαγράμματα ουσιαστικών και ρημάτων αντίστοιχα που αντιπροσώπευαν το θέμα. Ακόμη, γύρισαν στο σχολείο και στο σπίτι ταινίες μικρού μήκους και δημιούργησαν το δικό τους αλφαβητάρι για τον εκφοβισμό. Επίσης, στην Οδύσσεια, με αφορμή τη σχεδία του Οδυσσέα και τη συνάντησή του με τον Κύκλωπα, έγινε παραλληλισμός με το σχολείο ως καράβι-φορέα με βάση το σύνθημα του Ευρωπαϊκού Προγράμματος, αλλά και τα θέματα «Τι εκφράζει η Ιθάκη: Ιδανικά - αξίες», «Ποιους θα ήθελα για συντρόφους», «Το δικό μου καράβι», «Οδυσσέας και Κύκλωπας: Θύμα και θύτης» «Πώς νιώθω; (αντιστροφή των ρόλων), «Τι χρειάζομαι για να δεχθώ τη συγγνώμη του Άλλου», «Όλοι έχουν δικαίωμα στο όνειρο». Στο σπίτι τους τα παιδιά ζωγράρισαν τα δικά τους καράβια αξιών, τα οποία αξιολογήθηκαν και σχολιάστηκαν στην τάξη. Επιπρόσθετα, την παγκόσμια ημέρα κατά του Σχολικού και Διαδικτυακού Εκφοβισμού, το τμήμα Α2 έφτιαξε ελεύθερα χαϊκού, ενώ όλο το σχολείο ζωγράφισε. Τέλος, την ίδια μέρα, και με τη βοήθεια των συναδέλφων, όλοι οι μαθητές και μαθήτριες της Α΄ και Β΄ Γυμνασίου σχημάτισαν στο προαύλιο του σχολείου **ένα ανθρώπινο γλυπτό, χρησιμοποιώντας τα σώματά τους αντί για αντικείμενα: συμβόλισαν έτσι την προσωπική τους ευθύνη και συμμετοχή στη λύση του προβλήματος. Το γλυπτό δεν ήταν τέλειο, με το σκεπτικό ότι και εμείς, μικροί και μεγάλοι, ως άνθρωποι δεν είμαστε τέλειοι, αλλά υπό διαμόρφωση... Όλες οι επιμέρους πτυχές της δράσης αυτής παρουσιάστηκαν στο τριήμερο Συνέδριο που διοργανώθηκε από τη Διεύθυνση Δ.Ε. στο πλαίσιο της ολοκλήρωσης του Προγράμματος Comenius Regio. Όλα τα έργα είναι αναρτημένα στον ιστότοπο «ΠΑΙΔ(Ε)ΙΑ ΟΧΙ ΒΙΑ» της Διεύθυνσης Δ.Ε. Β΄ Αθήνας και στην ιστοσελίδα του σχολείου μας. (<http://1gym-vriliss.att.sch.gr/joomla25/index.php/sxoliko-etos-2014-2015/124-ergasies-a-gymnasiou>)**

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ Α΄
Ενότητα 13: Α. ΔΑΜΩΝ ΚΑΙ ΦΙΝΤΙΑΣ

Α. Στην τάξη:

1. Ας θυμηθούμε ποια έλεγε ο Σωκράτης ότι είναι τα χαρακτηριστικά του φίλου;
2. Τι φαντάζεστε ότι έκανε τον Δάμωνα να πάρει τη θέση του φίλου του στη φυλακή;
3. Τι ήταν οι Πυθαγόρειοι; Είχε σημασία που ο Δάμων ήταν φιλόσοφος για την πράξη του;
4. Δραματοποιήστε τον διάλογο Φιντία και Δάμωνα (ζευγάρια)

Β. Στο σπίτι: 1,2,3 και 5, 6 γραπτά

5. Ποια χαρακτηριστικά της προσωπικότητας ενός ανθρώπου μπορούν να τον οδηγήσουν να φερθεί με αλληλεγγύη και κατανόηση προς τον συνάνθρωπό του;
6. Τι λέμε ιδανικά; Συζητήστε με τους δικούς σας τι κερδίζει με το να έχει κανείς ιδανικά στη ζωή του και γράψτε τις απόψεις σας;

Γ. Στην τάξη:

Α) Όλοι μαζί: συζήτηση για τα ιδανικά (15'). Τα γράφουμε στον πίνακα με καταιγισμό ιδεών.

Β) Σε ομάδες: 7, 8, 9, 10 (15'):

7. Θα ήθελες για φίλο έναν άνθρωπο με ιδανικά; Γιατί;
8. Ποια στάση θα κρατούσες ως μαθητής με ιδανικά και αξίες, αν παρατηρούσες έναν μαθητή να ενοχλεί έναν συμμαθητή φίλο σου;
9. Κατά τη γνώμη σας, ένας μαθητής που έχει ιδανικά και αξίες στη ζωή του μπορεί να προκαλέσει σχολικό εκφοβισμό; Να υποστηρίξετε την άποψή σας.
10. Κατά τη γνώμη σας, ένας μαθητής που έχει ιδανικά και αξίες στη ζωή του μπορεί να είναι θύμα σχολικού εκφοβισμού;
11. Ποιον συνηθίζω να εμπιστεύομαι ή να αποφεύγω για φίλο;

Δ. Συζήτηση στην τάξη (15')

Ε. Στο σπίτι:

12. Αν κάποιος δεν έχει πάρει αξίες και ιδανικά από την οικογένεια ή ακόμη και αν τα έχει, πώς θα μπορούσαν τα μαθήματα των Αρχαίων από πρωτότυπο να τον βοηθήσουν να τα καλλιεργήσει; Να δώσετε συγκεκριμένα παραδείγματα από τα κείμενα των ενοτήτων που έχετε διδαχθεί.
13. Προτάσεις για δράση μέσα και έξω από το σχολείο

ΟΜΗΡΟΥ ΟΔΥΣΣΕΙΑ

Φύλλο εργασίας τ... μαθ.....Τμήμα:.....

ΡΑΨΩΔΙΑ ε (Η σχεδία του Οδυσσέα)

Α. Ενημέρωση από τη μαθήτριά - μέντορα στους συμμαθητές για τον συμβολισμό του καραβιού του προγράμματος Comenius Regio.

Β. Όλοι μαζί: Ποια κοινά σημεία εντοπίζετε ανάμεσα στη σχεδία του Οδυσσέα και το καράβι του προγράμματος;

Γ. Σε ομάδες: α) Αν το σχολείο ήταν καράβι, πώς το φαντάζεστε αυτό; β) Ποιους θα θέλατε για συντρόφους; γ) Αν οι σύντροφοί σας ήταν αξίες-ιδανικά, με ποιες θα θέλατε να συνταξιδεύετε; δ) Ποιες αλλαγές θα χρειαζόνταν να γίνουν στο σχολείο προς αυτήν την κατεύθυνση;

Δ. Συζήτηση στην ολομέλεια – Καταγραφή με καταιγισμό ιδεών

Ε. Για το σπίτι: α) Ζωγραφίστε το δικό σας σχολείο - καράβι β) Ποιες αξίες-ιδανικά σας έχει εμπνεύσει το μάθημα της Οδύσσειας;

ΡΑΨΩΔΙΑ ι (Κυκλώπεια): ΣΧΗΜΑ: ΑΤΗ - ΥΒΡΙΣ - ΝΕΜΕΣΙΣ –ΤΙΣΙΣ

Α. Όλοι μαζί: (15') 1. Εξέταση του σχήματος. Εφαρμογή στην περίπτωση του Πολύφημου και του Οδυσσέα. 2. Γιατί ο Οδυσσέας δεν τιμωρείται τυφλώνοντας τον Κύκλωπα, αλλά όταν απομακρύνεται; 3. Ποια ακριβώς συμπεριφορά του Οδυσσέα θυμώνει τους θεούς; 4. Ποιες αρετές / ικανότητες / δεξιότητες δεν έχει ο Οδυσσέας λίγο πριν διαπράξει την ύβρη;

Β. Σε ομάδες: (15')

Αφού συζητήσετε τα παρακάτω ερωτήματα, να σημειώσετε λέξεις-κλειδιά στο φύλλο σας και να διατυπώσετε σε μια παράγραφο τις σχετικές απόψεις της ομάδας στο τετράδιό σας:

1. Ποιος έχει τον ρόλο του θύτη και ποιος τον ρόλο του θύματος και γιατί:

α. Μέσα στη σπηλιά του Κύκλωπα, β. Στη θάλασσα, όταν απομακρύνεται ο Οδυσσεύς και οι σύντροφοι του;

2. Υπάρχουν παρατηρητές στις σκηνές αυτές; Είναι ενεργοί ή παθητικοί; Θα μπορούσαν να έχουν διαφορετική στάση και γιατί;

Γ. Συζήτηση στην τάξη για την ευκολία μετατροπής του θύτη σε θύμα και αντίστροφα, για την ικανότητα ψυχογράφησης των προσώπων που είχε Όμηρος, για την ενσυναίσθηση.

Δ. Για το σπίτι: 1. Φανταστείτε ότι συμμετέχετε στη ραψωδία ι. Ποιον ήρωα δε θα υποδούσαταν και γιατί; 2. Γράψτε στο τετράδιό σας έναν φανταστικό μονόλογό του, μιλώντας για τα συναισθήματά του, προσπαθώντας να καταλάβετε πώς θα ένιωθε εκείνος. Χρησιμοποιήστε για αρχή τη φράση του προγράμματος: «Έχω δικαίωμα στο όνειρο».

ΚΕΙΜΕΝΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Φύλλο εργασίας τ.....μαθητ.....Τμήμα.....

για το απόσπασμα «Ο δρόμος για τον Παράδεισο είναι μακρύς»

(σχ. βιβλίο σελ. 146) της Μ. Κλιάφα

Α. Στην τάξη:

14. Ποια χαρακτηριστικά της προσωπικότητας ενός ανθρώπου θεωρείτε ότι μπορούν να τον φέρουν σε απόσταση και αντιπαράθεση με τον συνάνθρωπό του;
15. Τι είναι αυτό που κάνει την Ελένη να μπορεί να συνδεθεί συναισθηματικά με τη Βερόνικα;
16. Αν δεν είχαν αντίστοιχα βιώματα, τι θα έκανε την Ελένη να καταλάβει τη θέση της Βερόνικας;

Β. Στο σπίτι: 1,2,3 και 4,5 γραπτά

17. Α. Ποια χαρακτηριστικά της προσωπικότητας ενός ανθρώπου μπορούν να τον οδηγήσουν να φερθεί με αλληλεγγύη και κατανόηση προς τον συνάνθρωπό του;
Β. Τι λέμε ιδανικά; Τι κερδίζει με το να έχει κανείς ιδανικά στη ζωή του;

Γ. Στην τάξη: Α) Όλοι μαζί: συζήτηση για τα ιδανικά (10') Β) Σε ομάδες: 6, 7, 8, 9 (20')

18. Α. Πώς φέρεται κανείς αν δεν έχει ιδανικά και αξίες;
Β. Κατά τη γνώμη σας, ένας μαθητής που έχει ιδανικά και αξίες στη ζωή του μπορεί να προκαλέσει σχολικό εκφοβισμό; Να υποστηρίξετε την άποψή σας.
 19. Κατά τη γνώμη σας, ένας μαθητής που έχει ιδανικά και αξίες στη ζωή του μπορεί να είναι θύμα σχολικού εκφοβισμού;
 20. Κατά τη γνώμη σας, ένας μαθητής που έχει ιδανικά και αξίες στη ζωή του ποια στάση θα έχει ως παρατηρητής ενός περιστατικού σχολικού εκφοβισμού;
- Δ. Συζήτηση στην τάξη (20')

Ε. Στο σπίτι:

21. Αν κάποιος δεν έχει πάρει αξίες και ιδανικά από την οικογένεια ή ακόμη και αν τα έχει, πώς θα μπορούσαν τα μαθήματα των Αρχαίων, της Λογοτεχνίας και της Γλώσσας να τον βοηθήσουν να τα καλλιεργήσει; Να δώσετε συγκεκριμένα παραδείγματα.
22. Προτάσεις για δράση μέσα και έξω από το σχολείο.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Παραγωγή λόγου 2η

Όνοματεπώνυμο:.....Τμήμα:.....

Θέμα: Ως εκπρόσωπος της Α΄ τάξης γράφω μια επιστολή για τις σχέσεις των μαθητών του σχολείου μου και τα προβλήματά τους προς τον σχολικό σύμβουλο

<p><u>ΠΡΟΛΟΓΟΣ</u></p> <p>Τόπος, Ημερ.</p> <p>Προσφώνηση:</p> <p>Θεματική πρότ.</p> <p>Λεπτομέρεια 1</p> <p>Λεπτομέρεια 2</p>	<p>Για επιστολές</p> <p style="text-align: right;">Βριλήσσια, 06/11/14</p> <p>Κε Σύμβουλε,</p> <p>Με αφορμή την επίσκεψή σας στο σχολείο μας θα ήθελα ως εκπρόσωπος της Α΄ τάξης να σας εκφράσω τις απόψεις μου για τις σχέσεις των μαθητών του σχολείου μας, του 1^{ου} Γυμνασίου Βριλησίων. Θα σας επισημάνω τόσο τα θετικά τους στοιχεία, όσο και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουμε.</p>
<p><u>ΚΥΡΙΟ</u></p> <p><u>ΘΕΜΑ:1^η Θεματική</u></p> <p><u>πρότ.</u></p> <p>Λεπτομέρεια 1</p> <p><u>Επεξήγηση 1.1</u></p> <p><u>Επεξήγηση 1.2</u></p> <p><u>Επεξήγηση 1.3</u></p> <p>Λεπτομέρεια 2</p> <p><u>Επεξήγηση 2.1</u></p> <p>Λεπτομέρεια 3</p> <p><u>Επεξήγηση 3.1</u></p> <p>Λεπτομέρεια 4</p> <p><u>Επεξήγηση 4.1</u></p> <p>Επεξήγηση 4.2</p> <p>Επεξήγηση</p> <p><u>Κατακλείδα</u></p> <p><u>παραγράφου</u></p>	<p><u>Παράγραφος:</u></p> <p>Θα ξεκινήσω πρώτα από τα θετικά, παρότι τα αρνητικά τραβούν περισσότερο την προσοχή μας. Καταρχάς, το σχολείο μας διαθέτει ένα μεγάλο αριθμό παιδιών με καλή ανατροφή. Οι περισσότεροι μαθητές και μαθήτριες είναι ευγενείς και προσπαθούν να συμμετέχουν στα μαθήματα με κέφι. Ακόμη, είναι συνεργάσιμοι με τους καθηγητές τους και τους αντιμετωπίζουν με σεβασμό. Επιπρόσθετα, στα διαλείμματα φέρονται κόσμια και παίζουν χαρούμενοι στο προαύλιο. Γενικά, το κλίμα και η ατμόσφαιρα στο σχολείο είναι πολύ θετική. Κατά συνέπεια, τα περισσότερα προβλήματα που παρουσιάζονται, αντιμετωπίζονται με τον διάλογο και την αμοιβαία κατανόηση. Τέλος, σημαντικό ρόλο στην επίλυση διαφορών μεταξύ των μαθητών παίζει η ομάδα διαμεσολάβησης συνομηλίκων που λειτουργεί για πρώτη χρονιά φέτος, όπως μάθαμε από τους υπεύθυνους καθηγητές. Μπορούμε, λοιπόν, να είμαστε αρκετά ευχαριστημένοι από την καθημερινότητα στο σχολείο μας.</p>
<p><u>ΚΥΡΙΟ ΘΕΜΑ: 2^η</u></p> <p>Θεματική πρότ.</p> <p>Λεπτομέρεια 1</p> <p>Επεξήγηση 1.1</p> <p>Επεξήγηση 2.2</p> <p>Λεπτομέρεια 2</p> <p>Επεξήγηση 2.1</p> <p>Λεπτομέρεια 3</p> <p>Επεξήγηση 3.1</p> <p>Κατακλείδα</p>	<p><u>Παράγραφος</u></p> <p>Από την άλλη όμως,....</p> <p>Εχθρική αντιμετώπιση από τους μαθητές της Γ τάξης</p> <p>Άσκηση πίεσης στους μικρούς στο κυλικείο και στους εξωτερικούς χώρους</p> <p>Βλαβερές συνήθειες των μεγάλων – έλλειψη προτύπου για τους μικρούς</p> <p>Μεμονωμένα περιστατικά λεκτικής βίας μεταξύ συμμαθητών στο διαδίκτυο</p> <p>Δυσκολία δημιουργίας κλίματος οικειότητας στις νέες τάξεις</p> <p>Αλλαγές αιθουσών, καταστροφές</p> <p>Έλλειψη σεβασμού των έργων των μικρών μαθητών</p> <p>Ανάγκη για ενημέρωση από ειδικούς για τον σχολικό και τον διαδικτυακό εκφοβισμό.</p>
<p>Επίλογος</p> <p>Θεματική πρότ.</p>	<p>Ελπίζω με όσα σας είπα να σας έδωσα σαφή εικόνα για τις σχέσεις στο σχολείο μας</p>

**6. Κεφάλαιο: «Ποια ιστορική προσωπικότητα θαυμάζω»
«Τα αποτελέσματα του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου και η πορεία
προς τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο μέσα από την Τέχνη»
Μάθημα: Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία Γ΄ Γυμνασίου**

Διδακτική Ενότητα: 34

«Η λήξη του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου και οι μεταπολεμικές ρυθμίσεις»

Διδακτικοί στόχοι: Πρόσληψη της ιστορικής εποχής του Α΄Π.Π. και του Μεσοπολέμου μέσα από την Τέχνη της εποχής αυτής - καλλιέργεια οπτικού και ακουστικού γραμματισμού

Στο πλαίσιο του Πιλοτικού Προγράμματος «Χτίζοντας γέφυρες δικαιοσύνης, ειρήνης και συνεργασίας – αντίδοτο στο Σχολικό Εκφοβισμό» που υλοποιήθηκε στο 3^ο Γυμνάσιο Αγίας Παρασκευής τη σχολική περίοδο 2014-2015, με υπεύθυνες τις κ. Τόνια Παπατριανταφύλλου και κ. Κάτια Τρουμπούκη, πραγματοποιήθηκε Δειγματική Διδασκαλία στο μάθημα της Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας της Γ΄ Γυμνασίου. Οι στόχοι ήταν η συνεργασία και ενδυνάμωση της Ομάδας με βάση την ομαδοσυνεργατική μέθοδο, η βιωματική πρόσληψη της ιστορικής περιόδου του Μεσοπολέμου μέσα από την προσέγγιση και ανάλυση των αισθητικών ρευμάτων που αναπτύχθηκαν ως παράλληλα με τον Α΄ Π. Π. ή και μετά το τέλος του, καθώς επίσης η καλλιέργεια του οπτικού και ακουστικού γραμματισμού των μαθητών.

Η δειγματική διδασκαλία παρουσιάστηκε σε δύο διδακτικές ώρες, απαιτήθηκε προετοιμασία και ερευνητική εργασία των μαθητών σε ομάδες εκτός του σχολικού χώρου και η παρουσίαση υλοποιήθηκε σε αίθουσα διδασκαλίας με εγκατεστημένο σύστημα ηλεκτρονικού υπολογιστή και βίντεο-προβολέα.

Την πρώτη διδακτική ώρα έγινε σύντομη επανάληψη στα κύρια γεγονότα – σταθμούς του Α΄ Π. Π. (αφορμή πολέμου, αντίπαλα στρατόπεδα, αποτελέσματα) και μοιράστηκε σε φωτοτυπία σχετικό σχεδιάγραμμα που είχε εκπονήσει ομάδα μαθητών.

Η τέχνη ακολουθεί τη ζωή και την εκφράζει. Όταν η ζωή έχει να πει πολλά, τότε η τέχνη ανθίζει. Το 1920, που οριοθετεί το τέλος του Πολέμου με την ολοκλήρωση του Συνεδρίου του Παρισιού, όπου υπογράφηκαν οι όροι των συνθηκών ειρήνης, σηματοδοτεί για την τέχνη την εκκίνηση μιας βαθιάς αλλαγής στην αντίληψη της αισθητικής¹⁴. Οι καλλιτέχνες που απεικόνισαν τον πόλεμο ανήκαν σε όλες τις εθνικότητες, Γερμανοί, Αυστριακοί, Γάλλοι, Άγγλοι, Ρώσοι, και, ως αυτόπτες μάρτυρες οι περισσότεροι, μετέφεραν τις προσωπικές τους εμπειρίες και βιώματα από τις μάχες, τα χαρακώματα ή τα μετόπισθεν. Ανεξάρτητα από την καλλιτεχνική τάση στην οποία εντάχθηκαν, τα έργα τους αποτελούν έμμεση ιστορική μαρτυρία. Από την άλλη μεριά υπήρξαν και καλλιτέχνες που σκόπιμα αποσιώπησαν τον πόλεμο και αρνήθηκαν να τον εκθέσουν. Και αυτοί, ωστόσο, εξέφρασαν με τον τρόπο αυτό τη συναισθηματική εμπλοκή τους με την πραγματικότητα του πολέμου.

Στο σημείο αυτό έγινε σύντομη διαθεματική αναφορά στο μάθημα της Δραματικής Ποίησης της Γ΄ Γυμνασίου, που αποτελεί ένα αντίστοιχο παράδειγμα έργου τέχνης που απεικονίζει την ιστορική εποχή στην οποία εντάσσεται και την σχολιάζει. Συγκεκριμένα, ο Ευριπίδης, μέσα από τη θεατρική παράσταση της τραγωδίας «Ελένη», διατυπώνει σαφή αντιπολεμικά μηνύματα που απευθύνονται στους Αθηναίους πολίτες του 412 π. Χ. και έχουν στόχο να τους υπενθυμίσουν τα ολέθρια αποτελέσματα του πολέμου, ακόμα κι όταν ο πόλεμος αυτός είναι «νικηφόρος», όπως ήταν η Τρωική Εκστρατεία¹⁵. Το πρόσωπο του Μενέλαου στην τραγωδία, ο οποίος αρχικά εμφανίζεται ως ρακένδυτος επαίτης, αποτελεί πρόσφορο παράδειγμα και μπορεί να αντιπαραβληθεί με τη φωτογραφία του ανάπηρου Γερμανού αξιωματικού που ζητιανεύει φορώντας την επίσημη στολή του (σχολικό βιβλίο Ιστορίας Γ΄ Γυμνασίου, σελ. 111). Μέσα από τη

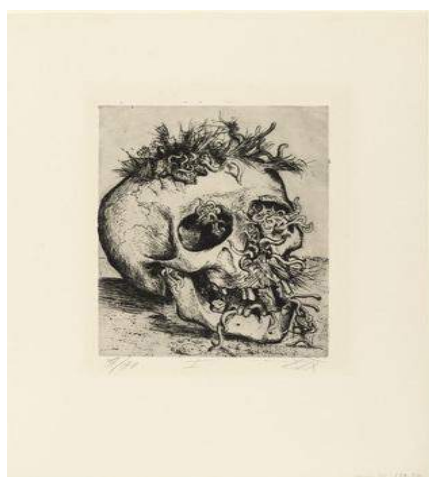
¹⁴ W. Frisch, *German Modernism, Music and the Arts*, University of California Press, London 2005, σελ. 2.

¹⁵ Πιο ειδικά, η αναφορά στο πρόσωπο του βασιλιά και αρχιστράτηγου των Αχαιών Μενέλαου, ο οποίος στην τραγωδία εμφανίζεται ως ρακένδυτος επαίτης, που κάθε άλλο παρά θυμίζει τον ένδοξο πορθητή της Τροίας, είναι κάτι που σίγουρα θα πρέπει να δημιουργήσει ιδιαίτερα έντονη αντίδραση στους θεατές της παράστασης (δες και ερώτηση β΄ στο «Άς εμβαιθύνουμε», στο σχολικό βιβλίο *Δραματική Ποίηση- Ευριπίδη Ελένη*, σελ. 41). Επίσης το πρόσωπο της Ελένης μας δίνει τη δυνατότητα να σχολιάσουμε πόσο υποφέρουν από τα δεινά του πολέμου ακόμα κι εκείνοι που δεν έχουν ευθύνη γι' αυτόν.

διαθεματική αυτή παρέκβαση, δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές να επαναφέρουν στην μνήμη τους και να συνειδητοποιήσουν καλύτερα τις αρχές του αττικού δράματος που είχε στόχο την εκπαίδευση των πολιτών και την ανάπτυξη της ατομικής συνείδησης και ευθύνης που απορρέει από τη δημοκρατική πολιτειακή οργάνωση¹⁶.

Επανερχόμενοι στα αισθητικά ρεύματα της εποχής του Α΄ Π. Π., ξεκινήσαμε από τη ζωγραφική. Εισαγωγικά είπαμε ότι η απεικονιστική – ρεαλιστική – ζωγραφική του 19^{ου} αιώνα αντικαταστάθηκε από κινήματα που μετατόπιζαν το κέντρο του ενδιαφέροντος στην υποκειμενική πρόσληψη της πραγματικότητας, δηλαδή εστίαζαν στην εσωτερικοποίηση της πραγματικότητας, ιδωμένης μέσα από το προσωπικό φίλτρο του καλλιτέχνη. Μέσα από τον πόλεμο είχε προκύψει αυτή η εντύπωση της «αόρατης αλλά όμως υπαρκτής παρουσίας» και ως παράδειγμα αναφέρθηκε ότι τα όπλα που χρησιμοποιήθηκαν στον Α΄ Παγκόσμιο πολλές φορές ήταν «αόρατα», αλλά τα αποτελέσματά τους ήταν απτά. Στον αντίποδα της υποκειμενικότητας που κυριάρχησε στις εικαστικές τέχνες, αναπτύχθηκε την ίδια εποχή η φωτογραφία, που αντικατέστησε σε πολλές περιπτώσεις τη ζωγραφική, αφού μπορούσε να αποτυπώσει την εξωτερική πραγματικότητα με τον πιο αξιόπιστο τρόπο και μάλιστα μέσα σε μια στιγμή.

Στη συνέχεια οι ομάδες των μαθητών παρουσίασαν το υλικό που είχαν βρει σχετικά με τα αισθητικά ρεύματα στη ζωγραφική και έδειξαν σε power point ενδεικτικούς πίνακες των αντίστοιχων ρευμάτων. Μετά από την εισαγωγική παρουσίαση κάθε πίνακα, η τάξη συζητούσε την εντύπωση που είχε δημιουργηθεί στους μαθητές, μέσω του οπτικού γραμματισμού. Κατευθυντήρια οδηγία ήταν ότι δε χαρακτηρίζουμε «σωστή» ή «λάθος» την ερμηνεία, αφού ο στόχος των καλλιτεχνών δεν ήταν να απευθυνθεί στη λογική αλλά στο υποσυνείδητο του κοινού, ξυπνώντας συνειρμούς και εγείροντας συναισθηματικές αντιδράσεις προσωπικές για κάθε αποδέκτη.

Otto Dix, Skull from the portfolio War, 1924

George Grosz, Punishment, 1934

Marcel Janco, Café

Τα αισθητικά ρεύματα που παρουσιάστηκαν ήταν ο φοβισμός, ο εξπρεσιονισμός, ο φουτουρισμός, ο ντανταϊσμός και ο σουρεαλισμός ή υπερρεαλισμός και είπαμε ότι η τέχνη, μέσα σ' εκείνο τον συνεχώς και ραγδαία μεταβαλλόμενο κόσμο, δεν μπορούσε παρά να εκφράζει όλο και μεγαλύτερη αγωνία και απαισιοδοξία, καθώς επίσης και ότι στην τέχνη πέρασαν και πολλά στοιχεία από την αναπτυσσόμενη επιστήμη της εποχής, που με έννοιες, όπως η σχετικότητα του χώρου και του χρόνου, η σχέση της ενέργειας με την ύλη κ.λπ., συνέτεινε σε μια νέα –όχι απαραίτητα αντικειμενική– προσέγγιση της πραγματικότητας.

Τη δεύτερη διδακτική ώρα ασχοληθήκαμε με κάποια τραγούδια της εποχής του Μεσοπολέμου. Εισαγωγικά αναφέρθηκε ότι στη μουσική δημιουργήθηκαν επίσης πολλά ρεύματα, ιδιαίτερα, όμως, κυριάρχησε ο εξπρεσιονισμός, όπως και στη ζωγραφική, με συνθέτες όπως ο Schoenberg, που κατέλυσαν την παραδοσιακή τονικότητα ή ο νεοκλασικισμός, μια αναδρομή στο κλασικό – ιδανικό (Stravinsky) ή η ένταξη απλών τραγουδιών

¹⁶ Για τις αρχές του δράματος βλ. σχολικό βιβλίο *Ιστορία της αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας, Αττική ή Κλασική Περίοδος, "Συνθήκες ανάπτυξης"*.

στην κλασική σύνθεση, με στόχο να γίνει η μουσική προσιτή στις χαμηλές κοινωνικές τάξεις, τους εργάτες, κλπ. (Kurt Weill, Hans Eisler). Η τελευταία αυτή τάση ήταν και η πιο πολύ συνδεδεμένη με την πολιτική.

Στο σημείο αυτό παρουσιάστηκε στους μαθητές η μπαλάντα του Μπρεχτ:

«Εγώ ο Μ. Μ. είμαι από τα μαύρα δάση
 Η μάνα μου στις πολιτείες με κουβάλησε
 Σαν ήμουν ακόμα στην κοιλιά της. Και των
 Δασών η παγωνιά
 Μέσα μου θα 'ναι ως το θάνατό μου.»

Όπως έγινε και στην περίπτωση των έργων ζωγραφικής, μετά την παρουσίαση της μπαλάντας του Μπρεχτ οι μαθητές ενθαρρύνθηκαν να συζητήσουν εντυπώσεις από την αλληγορική αυτή πλοκή, με αναφορές στα διδαγμένα γεγονότα. Για παράδειγμα, επισήμαναν τις έννοιες του εθνικισμού, που είχε διδαχθεί στο κεφάλαιο των αιτίων του πολέμου («δακρύζουν με πατριωτισμό/ στο ύψος των περιστάσεων/ στου έθνους τον παλμό»), του милитарισμού («και ξάφνου τον επισκέπτεται/ μία επιτροπή/ με φτυάρι και με αγιασμό ξεθάβουν το νεκρό/ του λένε “γύρνα στο μέτωπο και βγάλε το σκασμό”»), τα αυταρχικά ολοκληρωτικά καθεστώτα («κι ο Αυτοκράτωρ οργίζεται/ και βγάζει διαταγή/ ο θάνατος αναβάλλεται/ η νίκη όσο αργεί»), αλλά κυρίως τα ανύπαρκτα ανθρώπινα δικαιώματα.

Ως δεύτερο παράδειγμα παρουσιάστηκε το τραγούδι της Μάνας Κουράγιο από το ομώνυμο θεατρικό έργο του ίδιου συγγραφέα Η Μάνα Κουράγιο και τα παιδιά της¹⁷ (1939), στο οποίο ο Μπρεχτ εκφράζει μια κραυγή αγωνίας για τον επερχόμενο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Στα θεατρικά του έργα ο Μπρεχτ χρησιμοποίησε συχνά την παραβολή. Μ' αυτό τον τρόπο προσπάθησε να κάνει τον θεατή να δει με διαφορετικό μάτι κάτι που θεωρούσε δεδομένο ή γνωστό και αυτονόητο, και άρα να σκεφτεί με νέους όρους τα δεδομένα μιας κατάστασης ή μιας πράξης.

Κλείνοντας την παρουσίαση, οι μαθητές κλήθηκαν να γράψουν σε μία παράγραφο σχόλια και εντυπώσεις από την επαφή τους με τα έργα τέχνης ως άσκηση δημιουργικής γραφής, δηλαδή παροτρύνθηκαν να μη χρησιμοποιήσουν τις ιστορικές γνώσεις που είχαν αποκομίσει από τα διδαγμένα κεφάλαια αλλά πηγαίες και αυθόρμητες σκέψεις και αντιδράσεις.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

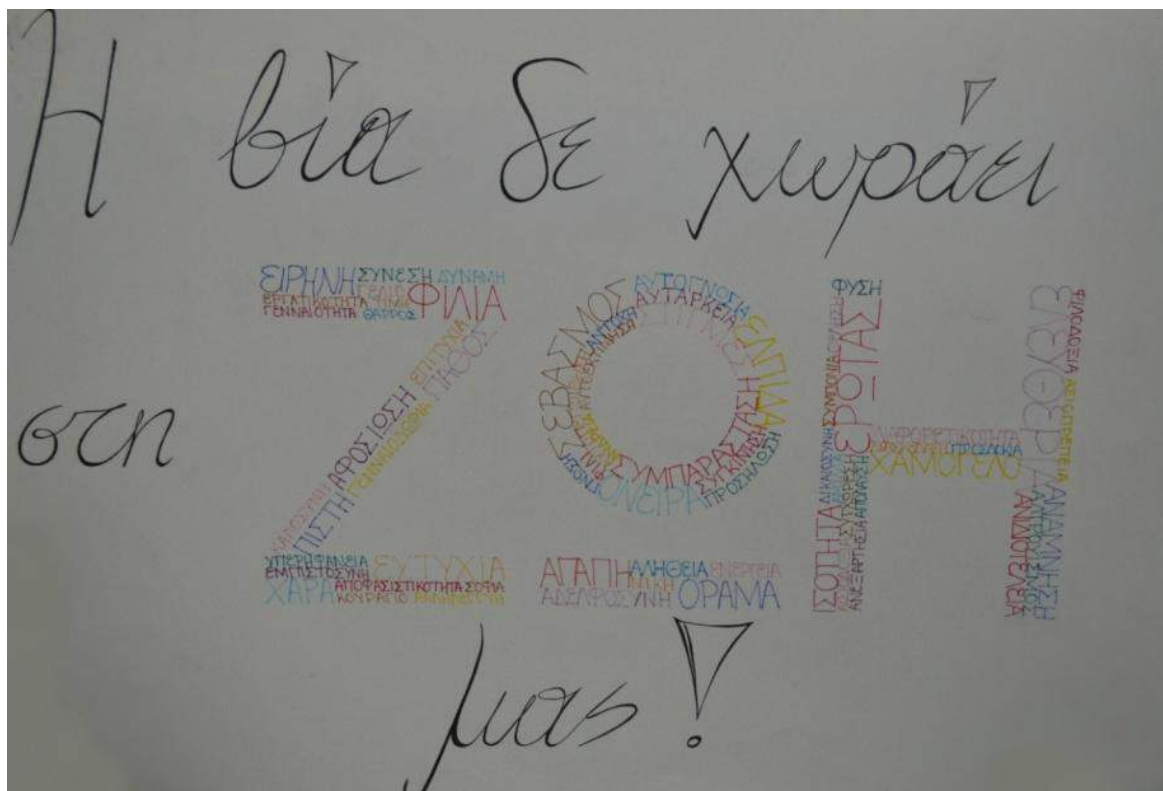
- Cummings David (επιμ.), Hutchinson Encycloedia of Music, Helicon Publishing Ltd 1995
- Ferro Marc, Α' Παγκόσμιος Πόλεμος, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1993
- Frisch Walter, German Modernism, Music and the Arts, University of California Press 2005
- Grout Donald & Claude Palisca, A History of Western Music, 4^η εκδ., W.W. Norton & Company, New York-London 1988
- Kimball Carol, Song, A Guide to Art Song Style and Literature, revised edition, Hal Leonard, USA 2006
- Kimmich Dorothe & Tobias Wilke, Einführung in die Literatur der Jahrhundertwende, 2. Auflage, WGB, Darmstadt 2011
- Machlis Joseph, Introduction to Contemporary Music, 2^η εκδ., W.W. Norton & Company, New York-London 1979
- Schebera Jürgen, Kurt Weill, an illustrated life, Yale University Press, New Haven and London, 1995
- Stein Deborah & Robert Spillman, Poetry into Song, Performance and Analysis of Lieder. Oxford University Press, New York Oxford 1996
- Stevens Denis (επιμ.), A History of Song, W. W. Norton & Company, New York-London 1970

¹⁷ Η υπόθεση του έργου είναι η εξής: Η Μάνα Κουράγιο ακολουθεί το στράτευμα, με έναν αραμπά-καντίνα, πουλώντας προμήθειες και ποτό για τους στρατιώτες. Χάνει και τα δυο της αγόρια στον πόλεμο. Η μουγγή κόρη της Κατερίνα πεθαίνει χτυπημένη από σφαίρα καθώς προσπαθεί μ' ένα τύμπανο να στείλει μήνυμα στην πόλη Χάλλε για μια επερχόμενη επίθεση. Η Μάνα Κουράγιο απομένει μοναχή της με τον αραμπά της, γριά, ωστόσο αποφασισμένη να συνεχίσει το εμπόριο της Η Άννα Φίρλιγκ, (γνωστή με το όνομα Μάνα Κουράγιο) κεντρικός χαρακτήρας του έργου, δεν είναι μια συνηθισμένη ηρωίδα. Πρόκειται για μια γυρολόγισσα που με τον αραμπά της, μαζί και τα τρία παιδιά της, περιφέρεται στα πεδία των μαχών της ρημαγμένης Ευρώπης. Πουλίζει τρόφιμα, ποτά και βασικές προμήθειες στα αντίπαλα στρατόπεδα, για να επιβιώσει και να προστατεύσει τα παιδιά της. Αυτή η πλευρά της, προκαλεί τη συμπάθειά μας. Ο συγγραφέας όμως δε μας θέλει να αγνοήσουμε την άλλη της πλευρά. Η Μάνα Κουράγιο μιλά για τον πόλεμο σαν να ήταν ευλογία και επιβιώνει σαν επιχειρηματίας, εκμεταλλευόμενη τον πόλεμο. Με το δικό της τρόπο, κάνει δηλαδή, εκείνο που κάνουν οι στρατοί: επιβιώνουν σε βάρος των άλλων.

- Αγγελάκος Κώστας (επιμ.), Διαθεματικές προσεγγίσεις της γνώσης στο ελληνικό σχολείο, Μεταίχιμο, Αθήνα 2003
- Βαλαβάνη Νάντια (επιμ.), Μπέρτολτ Μπρεχτ-κριτικές προσεγγίσεις, Πολύτροπον, Αθήνα 2004
- Βυλερμόζ Εμίλ, Ιστορία της Μουσικής, Τόμοι 1 και 2, Εκδόσεις Υποδομή, Αθήνα 1979
- Γεωργουσόπουλος Κώστας, Από τον Στρίντμπεργκ και τον Τσέχωφ στον Πιραντέλλο και τον Μπρεχτ, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 1999
- Γκαίυ Πήτερ, Η πνευματική ζωή στη Δημοκρατία της Βαϊμάρης (Γερμανία 1919-1933), Εκδόσεις Νησίδες, Θεσσαλονίκη 2010
- Ζερβός Γιώργος, Schönberg Berg Webern, Η κρίση της μουσικής δια μέσου της κρίσης του θέματος και των μορφών, Μουσικός Εκδοτικός Οίκος Παπαρηγορίου – Νάκας, Αθήνα 2001
- Μπρεχτ Μπέρτολτ, Μάνα Κουράγιο, Εκδόσεις «Δωδώνη», Αθήνα 1970
- Νάσου Γεράσιμου, Τα κύρια μουσικά ρεύματα από το 1900 μέχρι σήμερα, Νάσος – EDNAintertranspublishers, Αθήνα 1999
- Παπαϊωάννου Γιάννης, Από την Ελληνική Μουσική Πρωτοπορεία του 20^{ου} αιώνα, Εταιρία του Ομίλου της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος
- Ρήντ Χέρμπερτ, Ιστορία της Μοντέρνας Ζωγραφικής, Υποδομή, Αθήνα 1979
- Σιώψη Αναστασία, Η Μουσική στην Ευρώπη του Δέκατου Ένατου Αιώνα, Τυπωθήτω - Γιώργος Δαρδανός, Αθήνα 2005
- Χόνορ Χιου – Φλέμινγκ Τζον, Ιστορία της τέχνης, τ. 4, Υποδομή, Αθήνα 1993

Επιμέλεια Πιλοτικού Προγράμματος:

**Μαριμέλ Χρύση, Φιλολόγος στο 3ο Γυμνάσιο Αγίας Παρασκευής
Msc Μουσική Ερμηνεία, Υποψήφια Διδάκτωρ Τμήματος Μουσικών Σπουδών
Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών**

Σχέδιο μαθητών του 3^{ου} ΓΕ.Λ. Ηρακλείου Αττικής

7. Κεφάλαιο: «Τα παιδιά γράφουν στους φίλους τους»

Καλή Πρακτική για την αποδοχή της διαφορετικότητας, τον αλληλοσεβασμό, την επικοινωνία ενσωματωμένη σε Σχέδιο μαθήματος Βιολογίας

Γ΄ Γυμνασίου – Κεφάλαιο 5, με τίτλο: «Κληρονομικότητα – Διαφορετικότητα»

Η ιδέα στηρίζεται στο εκπαιδευτικό εργαλείο debate που γνώρισα σε επιμόρφωση εκπαιδευτικών σε πρόγραμμα της Action Aid, καθώς και στη χρήση του στο μάθημα της Γεωγραφίας Β΄ Γυμνασίου από έναν συνάδελφο.

Στην αίθουσα διδασκαλίας, στο χώρο ανάμεσα πίνακα και θρανία σηματοδούμε με κιμωλία μία γραμμή 4 μέτρα μήκος περίπου.

Στο ένα άκρο σχεδιάζουμε έναν κύκλο, διαμέτρου ενός μέτρου, με τίτλο ΣΥΜΦΩΝΩ.

Στο άλλο άκρο σχεδιάζουμε έναν κύκλο διαμέτρου ενός μέτρου με τίτλο ΔΙΑΦΩΝΩ.

Στη μέση σχεδιάζουμε έναν κύκλο διαμέτρου ενός μέτρου με τίτλο ΔΕΝ ΕΧΩ ΑΠΟΨΗ.

Παρουσιάζουμε 2-3 κάρτες με πληροφορίες Γενετικής - κληρονομικότητας χαρακτηριστικών στο σύνολο της τάξης και ερευνούμε την άποψη των μαθητών σχετικά με την κάθε κάρτα μέσω της επιλογής τους στα: ΣΥΜΦΩΝΩ – ΔΙΑΦΩΝΩ - ΔΕΝ ΕΧΩ ΑΠΟΨΗ.

Οι μαθητές μοιράζονται χωροταξικά στους κύκλους της γραμμής σύμφωνα με την επιλογή τους.

Κάποιοι που συμφωνούν με τις πληροφορίες της κάρτας τοποθετούνται στον κύκλο του ΣΥΜΦΩΝΩ, άλλοι στον κύκλο του ΔΙΑΦΩΝΩ, κάποιοι στον κύκλο του ΔΕΝ ΕΧΩ ΑΠΟΨΗ.

Μετά ρωτάμε αυτούς που ΣΥΜΦΩΝΟΥΝ να υπερασπιστούν τη γνώμη τους με σημαντικά επιχειρήματα.

Ακολουθεί η σειρά αυτών που ΔΙΑΦΩΝΟΥΝ να υπερασπιστούν τη γνώμη τους με επιχειρηματολογία.

Αυτοί, της μέσης, που δεν έχουν άποψη μπορεί να μετακινούνται προς τα άκρα όταν τους πείθουν τα επιχειρήματα.

Το ίδιο μπορεί να συμβεί σε όλες τις θέσεις, απτο ένα άκρο να βρεθούν στο άλλο άκρο ή στη μέση.

Το παιχνίδι - μάθημα τελειώνει μετά από ένα 15λεπτο – μισάωρο με την παρέμβαση του καθηγητή ο οποίος ανακοινώνει την επιστημονική τεκμηρίωση.

Οι μαθητές εξασκούνται στο να ΑΚΟΥΝ τα επιχειρήματα των άλλων, να ΚΡΙΝΟΥΝ, να ΠΑΙΡΝΟΥΝ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ, να ΑΛΛΑΖΟΥΝ ΘΕΣΗ, να ΣΥΝΘΕΤΟΥΝ τη ΓΝΩΣΗ ΠΛΟΥΡΑΛΙΣΤΙΚΑ.

Παραδείγματα ΚΑΡΤΩΝ:

ΚΑΡΤΑ 1	ΚΑΡΤΑ 2	ΚΑΡΤΑ 3
ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΜΑΣ ΤΑ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΥΜΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΓΕΝΙΑ	ΤΑ ΑΔΕΡΦΙΑ ΕΧΟΥΝ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΑ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΙΔΙΑ ΓΟΝΙΔΙΑ	Η ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑ ΕΙΝΑΙ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΣΙΜΗ

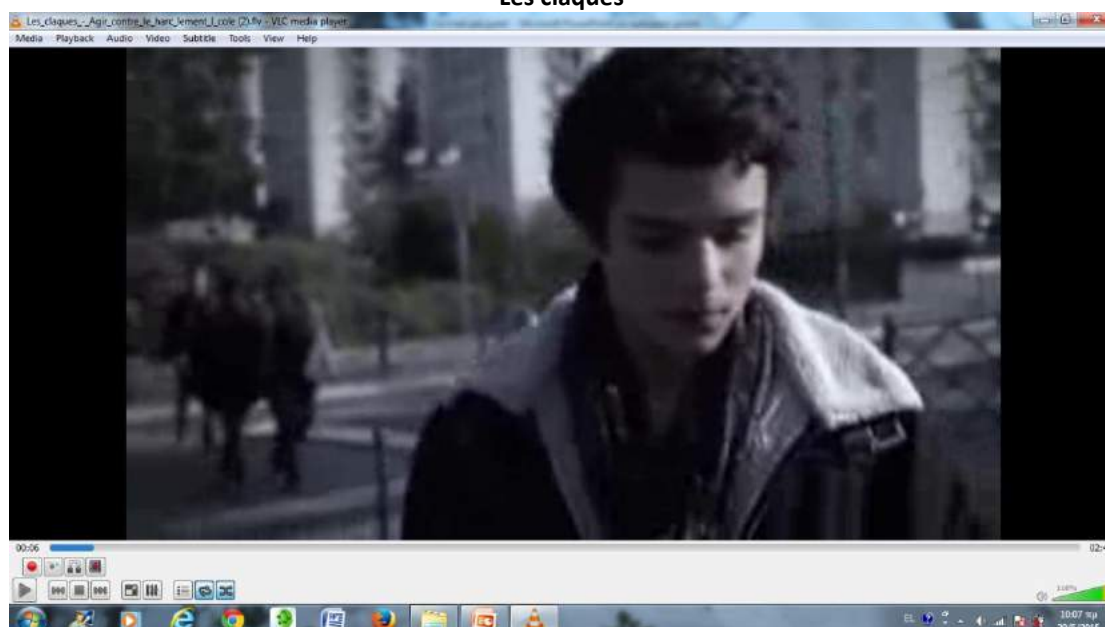
**Επιμέλεια Πιλοτικού Προγράμματος: Εύα Δαγκλή, Εκπαιδευτικός ΠΕ04.04
στο 6^ο Γυμνάσιο Ηρακλείου Αττικής**

8. Κεφάλαιο: «Πώς θα ήθελα τον εαυτό μου»

Διδακτικό σενάριο στη Γαλλική Γλώσσα με τίτλο: “Ce n’est pas juste!”

Στο πλαίσιο του ωρολογίου προγράμματος πραγματοποιήθηκε διδακτική παρέμβαση για την πρόληψη και αντιμετώπιση του Σχολικού Εκφοβισμού με βάση μία ενότητα του Πιλοτικού Προγράμματος του Δικτύου Εκπαιδευτικών Διαφορετικών Ειδικοτήτων: «Είμαι Παιδί: Υπάρχω – Αισθάνομαι – Διεκδικώ». Το σενάριο απευθύνεται σε μαθητές της Β΄ Γυμνασίου και έχει διάρκεια τρεις διδακτικές ώρες. Στους στόχους του περιλαμβάνονται: η διδασκαλία της γαλλικής γλώσσας (ρήματα στον ενεστώτα και επίθετα που περιγράφουν το χαρακτήρα προσώπων), η χρήση των ΤΠΕ (Διαδίκτυο, λογισμικό word και λογισμικό Smart-tools), η άσκηση των μαθητών στην εργασία σε ομάδες, η καλλιέργεια της παρατηρητικότητας, της κριτικής ικανότητας, της ενσυναίσθησης και της έκφρασης αλληλεγγύης. Αφόρμηση για τη δραστηριότητα αποτέλεσε ένα γαλλικό σποτ αναρτημένο στο youtube με θέμα την αντιμετώπιση του Σχολικού Εκφοβισμού. Οι μαθητές καλούνται να επεξεργαστούν με διάφορους τρόπους το περιεχόμενο του σποτ και καταλήγουν να δραματοποιήσουν στιγμιότυπα που τους άγγιξαν ιδιαίτερα.

“Les claques”

Εμπλεκόμενες γνωστικές περιοχές

Γνωστικά αντικείμενα:

- ⊙ Γαλλικά
- ⊙ Κοινωνικό σχολείο
- ⊙ Πληροφορική
- Ιδιαίτερη περιοχή του γνωστικού αντικειμένου του σεναρίου:
- ⊙ Adjectifs qualificatifs
- ⊙ Verbes au présent
- ⊙ Αντιμετώπιση του Σχολικού Εκφοβισμού

Τάξη στην οποία απευθύνεται

- ⊙ Μαθητές της Β΄ τάξης

Οργάνωση της διδασκαλίας

- ⊙ Εργασία σε ομάδες
- ⊙ Εργασία με το σύνολο της τάξης

Εκτιμώμενη διάρκεια

Τρεις διδακτικές ώρες

Γνωστικά Προαπαιτούμενα

Ως προς το γνωστικό αντικείμενο:

Τα ρήματα της 1^{ης} συζυγίας στον ενεστώτα

Τα ρήματα avoir, être, faire στον ενεστώτα

Το λεξιλόγιο περιγραφής προσώπων (τα επίθετα που περιγράφουν τον χαρακτήρα).

Ως προς τη χρήση των ΤΠΕ:

Smart tools (εννοιολογικοί χάρτες)

Λογισμικό Word

Απαιτούμενη υλικοτεχνική υποδομή

Φύλλα εργασίας (έντυπα)

Η/Υ και πρόσβαση στο Διαδίκτυο

Βιντεοπροβολέας

Λογισμικό word

Το Smart-tools εγκατεστημένο στον Η/Υ

Διδακτικοί στόχοι (γνώσεις και δεξιότητες που θα αποκτήσουν οι μαθητές)

Ως προς το γνωστικό αντικείμενο:

Adjectifs qualificatifs, verbes au présent

Ως προς τη χρήση των νέων τεχνολογιών:

Smart-tools, word

Ως προς τη μαθησιακή διαδικασία:

Εργασία σε ομάδες, παρατηρητικότητα, κριτική ικανότητα, ενσυναίσθηση, υποκριτική ικανότητα

Διαδικασία

Το σενάριο θα διαρκέσει τρεις διδακτικές ώρες.

1^η ώρα: Στην αίθουσα της Πληροφορικής που διαθέτει βιντεοπροβολέα.

Στην ολομέλεια: Διανέμουμε το πρώτο φύλλο εργασίας. Δίνουμε το λεξιλόγιο.

Σε ομάδες των τεσσάρων: Συμπληρώνουν την άσκηση λεξιλογίου.

Εξηγούμε στους μαθητές ότι θα δουν ένα σύντομο φιλμ που παρουσιάζει ένα στιγμιότυπο από τη σχολική ζωή. Στη συνέχεια οι ομάδες θα πρέπει να δημιουργήσουν, με τη βοήθεια του λογισμικού smart-tools, έναν εννοιολογικό χάρτη στον οποίο θα αναπαριστάνεται το στιγμιότυπο αυτό. Ο χάρτης αυτός θα περιλαμβάνει τον τόπο, τον χρόνο, τα πρόσωπα, τις πράξεις τους και το χαρακτηρισμό των προσώπων με βάση αυτές τις πράξεις.

Γίνεται η πρώτη προβολή του βιντεοκλίπ.

2^η ώρα: Στους Η/Υ, οι ομάδες δημιουργούν τον εννοιολογικό τους χάρτη, με την καθοδήγηση του καθηγητή.

Γίνεται η δεύτερη προβολή του βιντεοκλίπ.

Σε ομάδες: Οι ομάδες συμπληρώνουν τον εννοιολογικό χάρτη. Στα πρόσωπα δίνουν ονόματα. Ο καθηγητής βοηθάει δίνοντας λεξιλόγιο, μόνο όταν είναι απολύτως απαραίτητο.

Ο εκπρόσωπος της κάθε ομάδας ανακοινώνει ό,τι έχει γραφεί στον εννοιολογικό της χάρτη.

Γίνεται συζήτηση στην ολομέλεια.

3^η ώρα:

Καλούμε τις ομάδες να σκηνοθετήσουν τη συνέχεια της ταινίας.

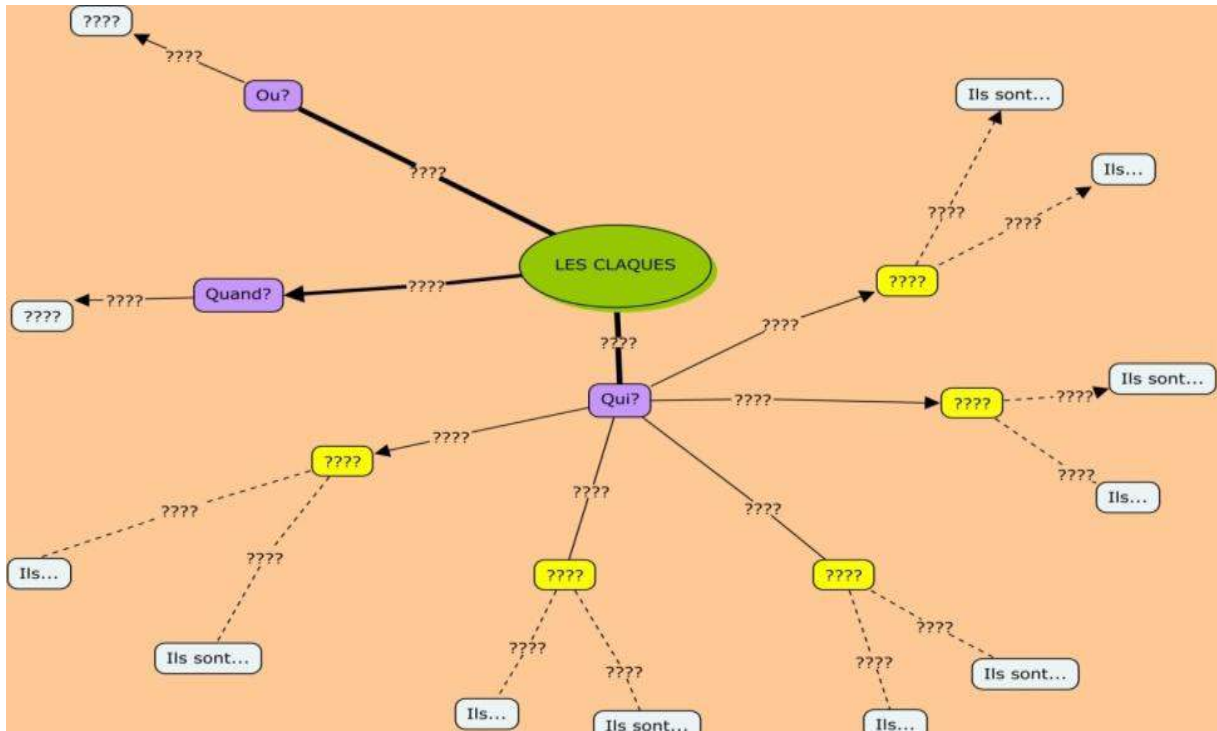
Όποιες ομάδες θέλουν μπορούν να παίξουν τις σκηνές που σκηνοθέτησαν.

Επέκταση του σεναρίου.

Βιντεοσκόπηση του σκηνοθετημένου μέρους.

Σύνταξη άρθρου με θέμα το περιστατικό που υποτίθεται ότι συνέβη στο σχολείο μας.

	actif	Agressif	Antipathique	Faible	Fort	Indifférent	Innocent	Méchant	Sympathique	violent
Il souffre										
Il a peur										
Il aide										
Il ironise										
Il insulte										
Il harcèle										
Il frappe										
Il claque										
Il respecte										
Il parle à son professeur										

“Arrêtez! Ça suffit!”
“Tu as mal?”
“Ce n’est pas juste!”

Επιμέλεια Πιλοτικού Προγράμματος:
Έφη Φραγκόγιαννη,
Εκπαιδευτικός ΠΕ05 στο 2^ο Γυμνάσιο Νέας Ιωνίας

9. Κεφάλαιο: «Η μοναδικότητα του κάθε παιδιού και τα δικαιώματά του» Διαθεματική Προσέγγιση του φαινομένου του Σχολικού Εκφοβισμού Μάθημα Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής

Το μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής, και στο Α και στο Β μέρος του, προσφέρεται, για να προσεγγίσει κανείς, στα πλαίσια της διαθεματικότητας, το κοινωνικό και ευαίσθητο θέμα του Σχολικού Εκφοβισμού.

Επιλέξαμε την προσπάθεια ευαισθητοποίησης των μαθητών στο σεβασμό της προσωπικότητας του παιδιού και των δικαιωμάτων του. Θεωρούμε ότι η αναγνώριση και η αποδοχή της έννοιας του δικαιώματος γεννά την υποχρέωση και η υποχρέωση αποτελεί ανάχωμα στη βία. Όταν ο μαθητής αναγνωρίζει ότι ο σεβασμός στη δική του προσωπικότητα απαιτεί το δικό του σεβασμό στην προσωπικότητα του άλλου, θα εσωτερικεύσει την αντίληψη της πλήρους αποδοχής της διαφορετικότητας.

Η γνώση ότι η ύπαρξη των δικαιωμάτων αποτελεί αναγκαία συνθήκη για την ύπαρξη μιας δημοκρατικά οργανωμένης κοινωνίας, οδηγεί τα παιδιά στην υιοθέτηση προτύπων αποδοχής και σεβασμού της διαφορετικότητας, με όποια μορφή αυτή παρουσιάζεται, όπως επίσης και συμπεριφορών άρνησης στη βία και των προβλημάτων που αυτή δημιουργεί.

Οι μαθητές, μέσα από τη μελέτη των άρθρων της Οικουμενικής Σύμβασης για τα δικαιώματα των παιδιών, την εξοικείωση με το οπτικοακουστικό υλικό που αναζήτησαν και επέλεξαν από το διαδίκτυο, κατέληξαν στην κατασκευή διαλόγων που αποκρυσταλλώνουν την πεποίθηση της αποδοχής του διαφορετικού παιδιού ως αποδοχή του ίδιου τους του εαυτού.

Παράλληλα μια σειρά από δραστηριότητες σχετικές με το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού έλαβαν χώρα στο σχολείο κατά το χρονικό διάστημα 2013-2015: Συμμετοχή στο διαγωνισμό δημιουργικής έκφρασης με ειδική διάκριση για μία ποιητική δημιουργία, παραγωγή οπτικοακουστικού υλικού, θεατρικό δρώμενο, δημιουργία κειμένων, συνθήματα, αφίσες, σελιδοδείκτες, ως αποδείξεις διάχυσης της γνώσης γύρω από το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού και ευαισθητοποίησης της σχολικής κοινότητας. Οργανώθηκαν Ομάδες Υποστήριξης και Μαθητικής Αλληλεγγύης και στις τρεις Τάξεις του σχολείου, προκειμένου να βοηθούν μαθητές σε περιπτώσεις εκφοβισμού. Γίνεται προσπάθεια καλλιέργειας της αντίληψης του σεβασμού της προσωπικότητας του άλλου, δημιουργίας κανόνων συνεργασίας, εμπιστοσύνης, ενσυναίσθησης του άλλου.

Οι έφηβοι πρέπει να αποδεχτούν τον εαυτό τους και τους άλλους, να υιοθετήσουν στάση ζωής που θα προάγει τη σωματική και ψυχική τους υγεία. Νοιώθουμε ότι ανήκουμε στο Δίκτυο: **«Είμαι Παιδί: Υπάρχω - Αισθάνομαι - Διεκδικώ».**

**Επιμέλεια Πιλοτικού Προγράμματος:
Στυλιανή Κορδονούρη,
Εκπαιδευτικός ΠΕ13 στο 4^ο Γυμνάσιο Αμαρουσίου**

10. Κεφάλαιο: «Τα παιδιά γράφουν στα παιδιά του κόσμου» - Το eTwinning ως εργαλείο επικοινωνίας, συνεργασίας, γνώσης, διάδοσης καλών πρακτικών πρόληψης και αντιμετώπισης του Σχολικού και Διαδικτυακού Εκφοβισμού

Μαθήματα: Αγγλική γλώσσα - Πληροφορική

Το 5^ο Γυμνάσιο Ηρακλείου Αττικής συμμετείχε ενεργά στο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα με σειρά δραστηριοτήτων που είχαν θέμα το Σχολικό Εκφοβισμό (Bullying):

- Επιμόρφωση των μαθητών-πολλαπλασιαστών του σχεδίου
- Δημιουργία λογοτεχνικού κειμένου σχετικού με το θέμα
- Συγγραφή εργασίας για το Bullying και μετάφρασή της στα Αγγλικά
- Δημιουργία κόμικς, σκίτσων και σχεδίων για το Σχολικό Εκφοβισμό.

eTwinning

Το eTwinning είναι μια Ευρωπαϊκή δράση στην οποία συμμετέχουν σχολεία από διαφορετικές χώρες. Η δράση eTwinning δίνει στα σχολεία την ευκαιρία να:

- Συνεργάζονται κάνοντας χρήση εργαλείων Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ).
- Αποκομίζουν παιδαγωγικά, κοινωνικά και πολιτισμικά οφέλη.
- Οι μαθητές και οι εκπαιδευτικοί δημιουργούν και μαθαίνουν μαζί, μοιράζονται τις απόψεις τους και δημιουργούν καινούργιες φιλίες.

Το 5^ο Γυμνάσιο Ηρακλείου Αττικής, κατά τη σχολική χρονιά 2014-2015 συμμετείχε σε ένα Πρόγραμμα eTwinning με τίτλο: “*European Language Ties Us (ELT-U)*”

Το Πρόγραμμα περιλάμβανε τη δημιουργία πρωτότυπων γλωσσικών δραστηριοτήτων με χρήση ομαδοσυνεργατικών εργαλείων του WEB 2.0

Στο Πρόγραμμα συμμετείχαν σχολεία από τις εξής χώρες: Ελλάδα, Τουρκία, Σλοβακία, Πολωνία και Γαλλία.

Στα πλαίσια του προγράμματος πραγματοποιήθηκαν ποικίλες δραστηριότητες:

- Online συναντήσεις τάξεων μέσω SKYPE
- Δημιουργία Video-Παρουσίασης των σχολείων
- Δημιουργία διαλόγων στα Αγγλικά και μετατροπή τους σε podcasts
- Δημιουργία Comics στα Αγγλικά
- Ανταλλαγή καρτών για τα Χριστούγεννα/Νέο Έτος
- Δημιουργία Online Posters
- Webinars επιμόρφωσης εκπαιδευτικών σε νέα λογισμικά
- Ομάδα ELT-U στο Facebook
- Όλες οι εργασίες ανέβηκαν στο Twinspace

Η Σύζευξη των δύο Προγραμμάτων

Λόγω της συχνής επικοινωνίας και της άριστης σχέσης μεταξύ των συμμετεχόντων σχολείων στο eTwinning προτάθηκε η δημιουργία μιας νέας κοινής δραστηριότητας στα Αγγλικά με αντικείμενο το Σχολικό Εκφοβισμό «Bullying». Οι μαθητές από όλα τα σχολεία δημιούργησαν, προσάρμοσαν και παρουσίασαν δραστηριότητες σχετικές με το θέμα.

Συγκεκριμένα οι μαθητές του σχολείου μας:

- Μετέφρασαν στα Αγγλικά την εργασία τους, που είχαν εκπονήσει για το Comenius Regio της Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας
- Δημιούργησαν μία εύληπτη παρουσίαση με το πρόγραμμα PowerPoint
- Η εργασία τους ανέβηκε στο Twinspace (<http://twinspace.etwinning.net/418>) και στην αντίστοιχη ομάδα του προγράμματος ELT-U στο Facebook (<https://www.facebook.com/groups/projecteltu/>)
- Έγιναν παρουσιάσεις των εργασιών των άλλων σχολείων στα συμμετέχοντα σχολεία και ακολούθησε συζήτηση με τους μαθητές.

Επίλογος

Με βάση την παραπάνω εμπειρία, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι πολλά ανεξάρτητα Ευρωπαϊκά προγράμματα:

- Μπορούν να λειτουργήσουν συμπληρωματικά μεταξύ τους
- Με τη σύζευξή τους μπορεί να γίνει ευκολότερα η διάχυση των αποτελεσμάτων τους
- Δίνουν την ευκαιρία να πραγματοποιηθεί εποικοδομητική συνεργασία ανάμεσα σε εκπαιδευτικούς διαφορετικών κλάδων
- Επιτρέπουν την διεπιστημονική και διαθεματική προσέγγιση διαφορετικών εκπαιδευτικών αντικειμένων.

**Επιμέλεια Πιλοτικού Προγράμματος: Παναγιώτης Γεωργάλας, Εκπαιδευτικός ΠΕ19
Δήμητρα Βασιλάκου, Εκπαιδευτικός ΠΕ06
στο 5^ο Γυμνάσιο Ηρακλείου Αττικής**

Σχέδιο μαθητών του 3^{ου} ΓΕ.Λ. Ηρακλείου Αττικής

11. Κεφάλαιο: «Μελέτη περίπτωσης – Εξατομικευμένη έρευνα» Το Ερωτηματολόγιο για το Σχολικό Εκφοβισμό ως μέσο ευαισθητοποίησης και κινητοποίησης όλου του σχολείου

Καλή Πρακτική στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio της Διεύθυνσης Δ.Ε.
Β' Αθήνας:

Ερωτηματολόγιο για την ενδοσχολική βία

1. Έχετε υποστεί ποτέ βία ;

ΝΑΙ..... ΟΧΙ

2. Έχετε υποστεί ποτέ βία μέσα στο σχολείο ;

ΝΑΙ..... ΟΧΙ

Αν ναι τι είδους ;

Λεκτική

Σωματική

Ψυχολογική

Διαδικτυακή

Σεξουαλική

3. Έχετε αντιδράσει ;

ΝΑΙ..... ΟΧΙ

4. Σε ποιον έχετε μιλήσει;

5. Σας βοήθησε ;

ΝΑΙ..... ΟΧΙ

Αν ναι με ποιον τρόπο ;

6. Έχετε υπάρξει ποτέ θύτης ;

ΝΑΙ..... ΟΧΙ

Αν ΝΑΙ με ποιες από τις παραπάνω βίες που αναφέραμε ;

7. Έχετε υπάρξει ποτέ θεατής ;

ΝΑΙ..... ΟΧΙ

Αν ΝΑΙ πως αντιδράσατε ;

Καλέσατε βοήθεια ;

Μιλήσατε σε κάποιον μεγαλύτερο ;

Αδιαφορήσατε ;

Προσπαθήσατε να επιλύσετε μόνοι σας το πρόβλημα ;

8. Κάποιος από τους φορείς στους οποίους απευθυνθήκατε αδιαφόρησε ή ασχολήθηκε με την επίλυση του θέματος ;

ΝΑΙ..... ΟΧΙ

9. Αν ήσασταν μάρτυρες ενός περιστατικού βίας, πώς θα αντιδρούσατε ;

10. Νομίζετε ότι η βία είναι ένας τρόπος να αντιμετωπίσετε τη βία ;

11. Αντιλαμβάνεστε ότι η ΑΝΟΧΗ είναι ΣΥΝΕΝΟΧΗ ;

ΝΑΙ..... ΟΧΙ

Το ερωτηματολόγιο για το σχολικό εκφοβισμό ως μέσο ευαισθητοποίησης και κινητοποίησης όλου του σχολείου

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

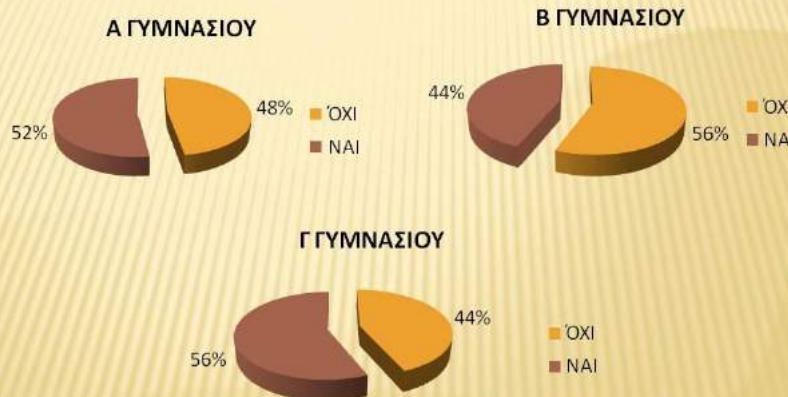

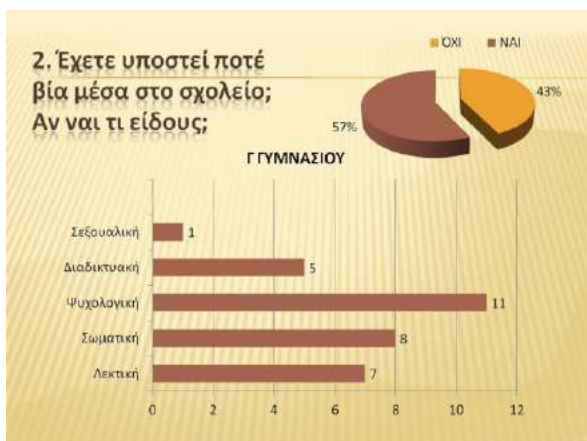
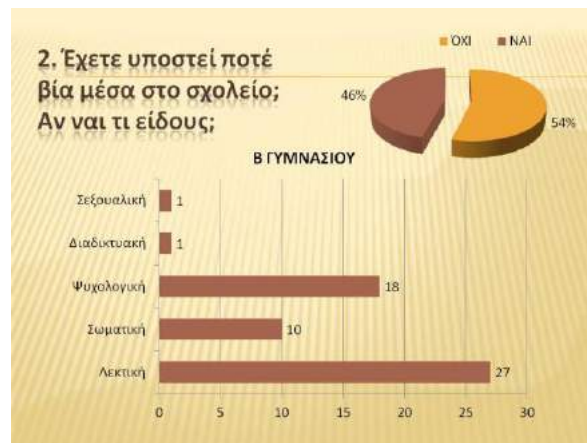
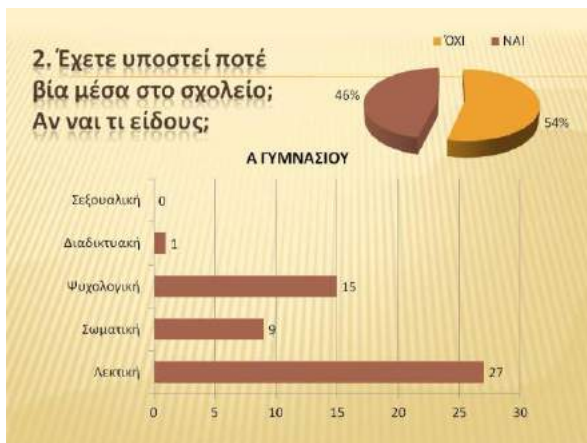
Αριθμός Ερωτήσεων: 11

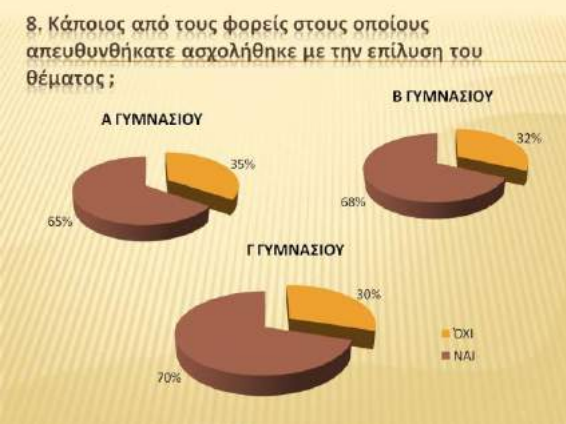
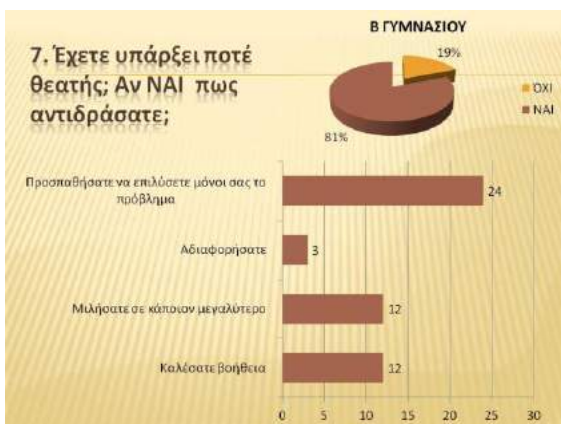
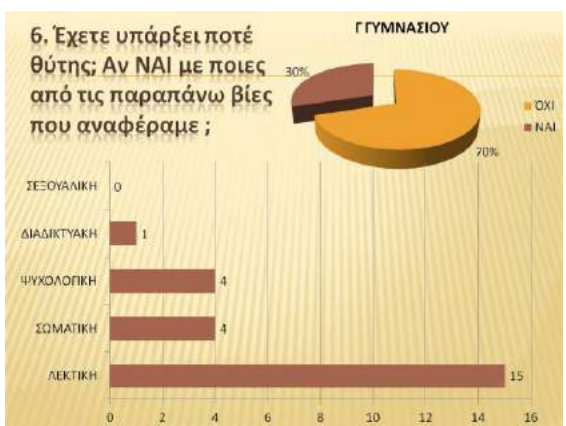
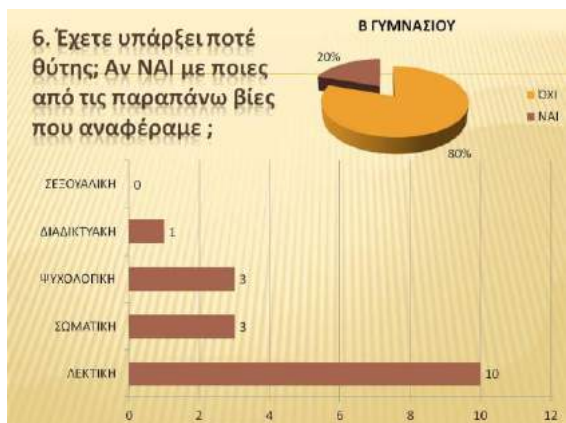
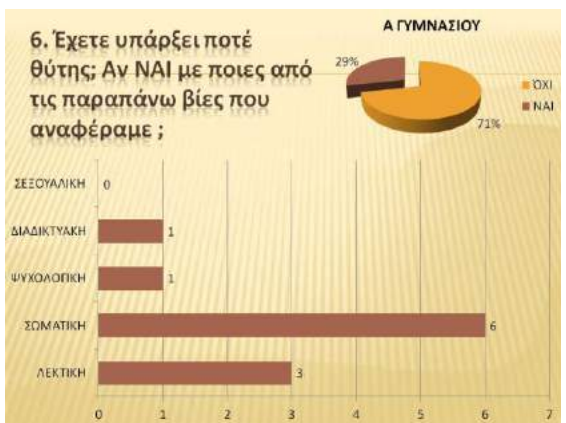
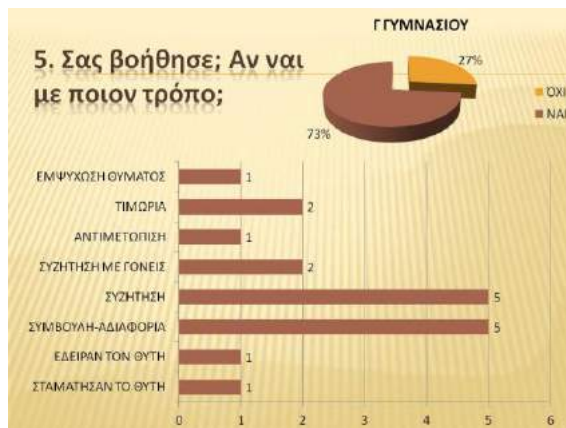
ΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ:
Α ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ: 65
Β ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ: 63
Γ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ: 59
Σύνολο: 187

1. Έχετε υποστεί ποτέ βία;

Επιμέλεια Πιλοτικού Προγράμματος: Μαρία Μαρή
Εκπαιδευτικός ΠΕ05 - Θεατρολόγος
στο 1^ο Γυμνάσιο Πεύκης

12. Κεφάλαιο: «Τι εκτιμώ περισσότερο σε έναν άνθρωπο» Ενώνοντας τα χέρια Μαθήματα: Αγγλική και Γαλλική γλώσσα – Μουσική

Στο πλαίσιο των δράσεων του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio για τον Σχολικό Εκφοβισμό, το σχολείο μας υλοποίησε τη δράση με θέμα: «**Ενώνοντας τα χέρια**». Πρόκειται για μια μαξιμαλιστική προσέγγιση στην έννοια «**Χτίζοντας γέφυρες δικαιοσύνης, ειρήνης, συνεργασίας, αλληλεγγύης, εμπιστοσύνης και δημιουργίας**» ως αντίδοτο στον εκφοβισμό των εφήβων, όχι μόνο ενώνοντας τα χέρια ανάμεσα στους συμμετέχοντες στη σχολική μας μονάδα, αλλά και απλώνοντας τα χέρια στην κοινωνία, και ιδιαίτερα σε ομάδες ατόμων που προσωρινά έχουν αποκοπεί από το υπόλοιπο κοινωνικό πλαίσιο και που δίνουν τη μάχη τους να επανενταχθούν σε αυτό.

Σ' αυτή την προσπάθεια συμμετείχαν:

- α. Μαθητική ομάδα αποτελούμενη από 21 μαθητές της Α' & Β' τάξης του σχολείου
- β. Ομάδα κρουστών του Κ.Ε.Θ.Ε.Α «ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ».

Στόχοι της εκπόνησης του Προγράμματος:

1. **Πρόληψη και αντιμετώπιση** του μαθητικού εκφοβισμού τόσο μέσα στο σχολείο όσο και έξω από αυτό (περιορίζοντας το θυμό, τις επικίνδυνες και ακραίες συμπεριφορές)
2. **Επαφή των μαθητών και γνωριμία** με εξωγενείς ομάδες από το σχολείο, οι οποίες βιώνουν τεράστιες δυσκολίες στην καθημερινότητά τους, αλλά ατενίζουν το μέλλον τους θετικά μέσα από συνεργασία, αλληλεγγύη και προσπάθεια
3. **Εφαρμογή ορθών και πρωτοποριακών πρακτικών:** Οι μαθητές μέσα από σεμινάρια που πραγματοποιήθηκαν στο σχολείο από την ομάδα του Κ.Ε.Θ.Ε.Α «ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ», κατασκεύασαν κρουστά μουσικά όργανα
4. **Καλλιτεχνική διερεύνηση και προώθηση μαθητικών ταλέντων στη μουσική, στο χορό, στη ζωγραφική, στο λόγο:** Υπό τον ήχο των κρουστών, οι μαθητές εξέφρασαν συναισθήματα και πέρασαν μηνύματα μέσα από μια θεατρική παρουσίαση χρησιμοποιώντας το σώμα τους και το λόγο τους, τραγουδώντας τη δική τους δημιουργία με τίτλο «Ενώνοντας τα χέρια», καθώς επίσης ανέδειξαν την όλη πορεία του Προγράμματος σε ντοκιμαντέρ
5. **Παρότρυνση και ενίσχυση Πρωτοβουλιών χρησιμοποιώντας τεχνολογικές δεξιότητες:** λογότυπο για το σχολικό εκφοβισμό, αφίσα
6. **Αντίσταση στον κοινωνικό ρατσισμό:** κατανόηση και ενίσχυση των ιδεών ότι η διαφορετικότητα είναι δίπλα μας, την αφουγκραζόμαστε, την αγγίζουμε, τη στηρίζουμε και όλοι μαζί προχωρούμε για να αλλάξουμε τον κόσμο μακριά από κάθε είδους βία.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

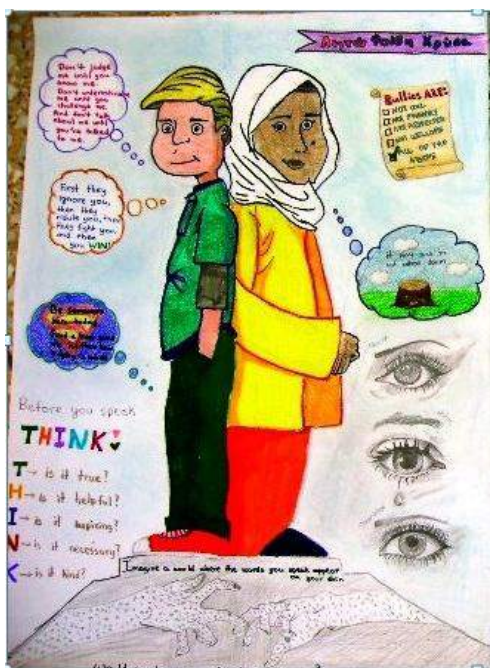
Στοχαζόμενοι και ευαισθητοποιημένοι μέσα από τα παραπάνω εργαλεία και μέσα από αντιλήψεις που υιοθέτησαν, οι μαθητές κατανόησαν πως όλοι είμαστε **απαραίτητοι, πολύτιμοι και κανείς μας δεν περισσεύει**. Με αρμονία και ανθρωπιά, με ευαισθησία και προτροπή, με ενημέρωση και πράξη αντιμετωπίζουμε τη διαφορετικότητα και συμπορευόμαστε σε δημιουργικά μονοπάτια που θα μας οδηγήσουν σε ένα ιδεατό μέλλον. Πιθανόν να φαντάζουν όλα τέλεια στο άκουσμα. Εμείς είμαστε εδώ, για να δείξουμε πως χέρι-χέρι κάτι μπορεί να αλλάξουμε!!!

Επιμέλεια Πιλοτικού Προγράμματος:
Ελένη Αυγερινού, Εκπαιδευτικός ΠΕ05
Μαρία Γκίμη, Εκπαιδευτικός ΠΕ06
Ελένη Πούλου, Εκπαιδευτικός ΠΕ16
στο 2ο Γυμνάσιο Χαλανδρίου

13. Κεφάλαιο: «Λίγη ώρα με τον εαυτό μου ...» Διαγωνισμός Αφίσας για τον Ρατσισμό και τον Σχολικό Εκφοβισμό

Στις 6 Μαρτίου, στο πλαίσιο του εορτασμού της Παγκόσμιας Ημέρας κατά της Ενδοσχολικής Βίας προκηρύξαμε διαγωνισμό δημιουργίας αφίσας από τους μαθητές μας με θέμα σχετικό με το Ρατσισμό και το Σχολικό Εκφοβισμό. Οι αφίσες των μαθητών απεικονίζουν μηνύματα κατά της ενδοσχολικής βίας και του ρατσισμού και παρακινούν όποιον υφίσταται Σχολικό Εκφοβισμό «να σπάσει» τη σιωπή του και να ζητήσει βοήθεια.

Μια εικόνα χίλιες λέξεις

Υπεύθυνες καθηγήτριες : Παναγιώτα Μαρτάκη, Εκπαιδευτικός ΠΕ06
Χάιδω Παπαϊωάννου, Εκπαιδευτικός ΠΕ05
στο 1ο Γυμνάσιο Χαλανδρίου

14. Κεφάλαιο: «Αυθορμητισμός στην τάξη»

Πρόγραμμα Δραστηριοτήτων και προτεινόμενων Δράσεων για την 6^η Μαρτίου - Παγκόσμια Ημέρα κατά της Σχολικής Βίας και του Εκφοβισμού

Α ΤΑΞΗ : ΔΗΜΙΟΥΡΓΩ ➔ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΩ

A) Βιβλιοπαρουσίαση, εισήγηση και συζήτηση με τους μαθητές με αφορμή βιβλία που αναφέρονται στη σχολική βία και πρόσκληση σε δημιουργό και εικονογράφο παιδικών βιβλίων σχετικών με το θέμα (2 διδακτικές ώρες).

B) Θεατρικό εργαστήρι σε κάθε τάξη: Οι μαθητές, με αφορμή τη συζήτηση που προηγήθηκε και αντλώντας έμπνευση από χαρακτήρες βιβλίων, χωρίζονται σε ομάδες και γράφουν/δημιουργούν τα δικά τους σκετς με θέμα τον σχολικό εκφοβισμό, προτείνουν λύσεις και συζητούν εναλλακτικές συμπεριφορές. Στη συνέχεια παρουσιάζουν / παίζουν τα έργα τους στην ολομέλεια του τμήματός και/ή της τάξης τους (3 διδακτικές ώρες).

Β ΤΑΞΗ : ΕΚΦΡΑΖΟΜΑΙ ➔ ΠΕΙΘΩ

A) Ομιλία ψυχολόγου ή/και ειδικής παιδαγωγού. Ακολουθεί συζήτηση με τους μαθητές, ώστε να καλυφθούν απορίες και να αναδειχθούν θέματα σχετικά με την πρόληψη, αντιμετώπιση και ειρηνική επίλυση της βίας. Οι μαθητές ανταλλάσσουν εμπειρίες, απόψεις και προβληματισμούς στο πλαίσιο της συζήτησης που θα έχουν με τους ομιλητές (2 διδακτικές ώρες).

B) Εικαστικά εργαστήρια: Δημιουργία αφισών, φυλλαδίων, σλόγκαν με μηνύματα και ιδέες κατά της βίας, την πρόληψή της, την καταστολή της (2-3 διδακτικές ώρες).

Να οριστούν συντονιστές (2) για κάθε τμήμα, οι οποίοι να οργανώνουν τα υλικά, το μάζεμα των τελικών δημιουργιών, την ανάρτηση-έκθεση των έργων στην τάξη και στους χώρους του σχολείου.

Γ ΤΑΞΗ : ΕΡΕΥΝΩ-ΚΑΤΑΓΡΑΦΩ ➔ ΕΠΙΛΥΩ

A) Δημιουργία ερωτηματολογίου-έρευνας για το φαινόμενο της σχολικής βίας, οι λόγοι που τη δημιουργούν, πρόληψη και αντιμετώπιση (2 διδακτικές ώρες).

Να προηγηθεί συζήτηση μεταξύ των μαθητών και των υπεύθυνων καθηγητών των τμημάτων, ώστε να αναδειχθούν προβληματισμοί, σκέψεις, απορίες κ.λπ. τόσο σχετικά με το φαινόμενο της σχολικής βίας, όσο και για τη δημιουργία ερωτηματολογίου (2 διδακτικές ώρες).

B) Ανταλλαγή και καταγραφή απόψεων μεταξύ τμημάτων δια αντιπροσώπων, προκειμένου να ψηφίσουν και να καταλήξουν στην οριστική μορφή του ερωτηματολογίου, το οποίο θα καθαρογραφηθεί και θα διανεμηθεί σε όλες τις τάξεις (1 διδακτική ώρα).

Γ) Συλλογή αποτελεσμάτων, καταγραφή και εξαγωγή συμπερασμάτων, τα οποία θα ανακοινωθούν στην ολομέλεια (ορισμός 2 συντονιστών ανά τμήμα, 1 διδακτική ώρα).

Παράδειγμα αναλυτικού σχεδιασμού ημέρας και δράσεων

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΦΥΛΛΑΔΙΟ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ

ΩΡΕΣ		ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ-ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΟΥ	ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ
1 ^η	08:15-09:00	Συζήτηση και βιωματικά εργαστήρια στην τάξη ¹⁸	Στα τμήματά τους	<i>Ορίστε τα ονόματα καθηγητών ανά τμήμα και διδακτική ώρα</i>
2 ^η	09:05-09:50			
3 ^η	10:00-10:45	Ομιλία και συζήτηση με ψυχολόγο / συγγραφέα...	ΑΙΘΟΥΣΑ ΠΟΛΛΑΠΛΩΝ ΧΡΗΣΕΩΝ	
4 ^η	10:55-11:40	Ομιλία και συζήτηση με ψυχολόγο / συγγραφέα...	Στα τμήματά τους	
5 ^η	11:50-12:35	Παρουσίαση και καταγραφή δρώμενων / εργασιών / ερωτηματολογίου	Στα τμήματά τους	
6 ^η	12:40-13:25	Προβολή αποσπασμάτων από σχετικές ταινίες		
7 ^η	13:30-14:10	Παρουσίαση αποτελεσμάτων στην ολομέλεια		

Α. ΚΟΙΝΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ-ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΘΑ ΥΛΟΠΟΙΗΘΟΥΝ ΑΠΟ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ ΣΤΙΣ ΤΑΞΕΙΣ

1. Διαβάστε στην τάξη δυνατά τον **ορισμό του εκφοβισμού** και τα **είδη του εκφοβισμού**.
2. Χωρίστε την τάξη σε **ομάδες των 4** και μετακινήστε τα θρανία ώστε τα παιδιά να συνεργάζονται σαν μία ομάδα των 4 ατόμων. (Χωρίστε τις ομάδες με βάση τον αλφαβητικό κατάλογο).
3. Συζητήστε μαζί τους με βάση τον ορισμό που διαβάσατε τη διαφορά μεταξύ «καρφώματος» και δίνω μία πληροφορία που αφορά στη βία προς εμένα ή προς τρίτους. Εξηγήστε ότι **«κάρφωμα»=ένας μαθητής λέει κάτι σε κάποιον ενήλικα με σκοπό να βάλει σε μπελάδες ένα συμμαθητή του**.
4. Γράψτε στον πίνακα τις λέξεις **ΘΥΤΗΣ, ΘΥΜΑ και ΜΑΡΤΥΡΕΣ** και ζητήστε από τους μαθητές σας να καταγράψουν ανά ομάδα το προφίλ του κάθε ρόλου. Αφού καταγράψετε στον πίνακα τα επίθετα ή τις λέξεις που ταιριάζουν σε κάθε τύπο, επισημάνετε τον σημαντικό ρόλο των μαρτύρων. Δώστε τους την πληροφορία ότι σε όσα περιστατικά εκφοβισμού υπήρχαν μάρτυρες που πήραν θέση εναντίον του θύτη, το 75% των παρεμβάσεων κατάφεραν να σταματήσουν τον εκφοβισμό.
5. Ρωτήστε τους για το αν πιστεύουν ότι η **διαμεσολάβηση μαθητών** σε περιστατικά εκφοβισμού (“peer to peer”) θα λειτουργούσε πιο δραστικά για τους θύτες και πιο προστατευτικά για τα θύματα.
6. Συζητήστε για τον **ρόλο του σχολείου**.
7. Μιλήστε για τον **ηλεκτρονικό εκφοβισμό** και επισημάνετε τους εξής κινδύνους: α) δε δημοσιεύουμε προσωπικά μας δεδομένα ή δεδομένα άλλων προσώπων, β) Το ηλεκτρονικό μας αποτύπωμα δε σβήνεται ποτέ, γ) το facebook μας ζητά πάντα την άδειά μας, όταν κάποιος θέλει να μας κάνει tag – να γράψει το όνομά μας σε φωτογραφία, δ) έχουμε όλοι συναινέσει να χρησιμοποιεί το facebook τις φωτογραφίες μας, ακόμα και αυτές που έχουμε σβήσει, για διαφημιστικούς λόγους, ε) κάνουμε συχνά αναζήτηση του

ονόματός μας στο google, για να δούμε ποια προσωπικά μας δεδομένα βρίσκονται στο διαδίκτυο, στ) ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ: Ζητάμε από τον πάροχο να αποσύρει οποιαδήποτε προσωπική πληροφορία μας.

8. Μοιράστε στην τάξη τους **ονομαστικούς καταλόγους**. Ζητήστε από τους μαθητές να γράψουν **ανώνυμα** δίπλα σε κάθε όνομα και στο δικό τους, **ένα τουλάχιστον θετικό χαρακτηριστικό** που θαυμάζουν ή πιστεύουν ότι έχουν οι συμμαθητές τους. Αφού μαζέψετε όλα τα φυλλάδια **διαβάστε δυνατά για κάθε μαθητή τα χαρακτηριστικά** που του έχουν δοθεί στο σύνολό τους. **(ΝΑ ΓΙΝΕΙ ΟΠΩΣΔΗΠΟΤΕ)**

B. ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΑΝΑ ΤΑΞΕΙΣ:

Α' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ Οι μαθητές είναι χωρισμένοι σε ομάδες των 4 από προηγούμενες ώρες. Κάθε ομάδα εμπνευσμένη από αυτά που άκουσε και συζήτησε στην παρουσίαση της προηγούμενης ώρας και από τα βιωματικά εργαστήρια, καλείται να φτιάξει το δικό της σενάριο δίνοντας στα μέλη της ομάδας της το ρόλο του θύτη, του θύματος και των μαρτύρων. Σε κάθε σενάριο πρέπει να δώσει **δύο διαφορετικά εναλλακτικά αποτελέσματα με βάση την αλλαγή στάσης των μαρτύρων** (για να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές τη βαρύτητα του ρόλου που έχουν οι μάρτυρες σε ένα συμβάν). Όταν όλοι έχουν γράψει και προβάει τα σενάρια τους, θα τα παρουσιάσουν στην ολομέλεια του τμήματός τους. Δώστε χρόνο ύστερα από κάθε παρουσίαση των σκετς **να συζητήσουν τα παιδιά τις διαφορετικές αντιδράσεις των μαρτύρων και κατά πόσο αυτές διαφοροποιούν την έκβαση ενός περιστατικού εκφοβισμού.**

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ Οι μαθητές είναι χωρισμένοι σε ομάδες των 4 από προηγούμενες ώρες. Κάθε ομάδα εμπνευσμένη από αυτά που άκουσε και συζήτησε στην παρουσίαση των προηγούμενων ωρών καθώς και από τα βιωματικά εργαστήρια, αποφασίζει τι θα δημιουργήσει: σλόγκαν, αφίσα, κείμενο, ποίημα, γκράφιτι, ζωγραφικό πίνακα κ.λπ. Τα θέματα θα είναι σχετικά με την πρόληψη, αντιμετώπιση και καταστολή της ενδοσχολικής βίας. Είναι πολύ σημαντικό να εμπλακούν όλα τα μέλη από κάθε ομάδα στη λήψη αποφάσεων, το σχεδιασμό και την υλοποίηση κάθε έργου. Μετά το τέλος της υλοποίησης των έργων τους, θα τα παρουσιάσουν στην τάξη και θα **ψηφίσουν με μυστική ψηφοφορία** τα δύο καλύτερα, για να διαγωνιστούν με των άλλων τμημάτων.

Να οριστούν σε κάθε τμήμα τρεις συντονιστές για να μεταφέρουν και να κολλήσουν τα έργα που θα αναρτηθούν σε χώρους του σχολείου.

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ Να δοθεί έμφαση σε συζήτηση στο συναίσθημα του θυμού: Ζητήστε από τους μαθητές να γράψουν σε ένα χαρτί τι είναι αυτό που τους θυμώνει, τι πιστεύουν ότι είναι αυτό που θυμώνει τους καθηγητές, τους γονείς τους, τα παιδιά της ηλικίας τους, τους συμμαθητές τους. Εξηγήστε στους μαθητές την έννοια του θυμού (δευτερογενής παράγοντας), το ότι «θυμώνω δε σημαίνει πάντα ότι δεν πρέπει ή ότι έχω άδικο», και ρωτήστε τους α) για το ποια είναι η αντίδρασή τους κάθε φορά που θυμώνουν, β) αν ξέρουν γιατί θυμώνουν, γ) αν γνωρίζουν τεχνικές για να εκφράσουν το θυμό τους με τέτοιο τρόπο, ώστε να μην ξεπεράσουν τα όρια που μπορεί να τους ωθήσουν σε βίαιες πράξεις.

Δημιουργία ερωτηματολογίου-έρευνας για το φαινόμενο της σχολικής βίας, τους λόγους που τη δημιουργούν, πρόληψη και αντιμετώπιση. Ορίστε δύο εκπροσώπους ανά τμήμα, οι οποίοι θα διαβάσουν τις ερωτήσεις του δικού τους τμήματος στα υπόλοιπα, ώστε να καταλήξουν σε **κοινές ερωτήσεις** και να συντάξουν το τελικό ερωτηματολόγιο, να καθαρογραφηθεί και να βγουν αντίτυπα για όλο το σχολείο. Να μοιραστεί. Να συλλέξουν τα ερωτηματολόγια και να καταλήξουν σε γραπτά συμπεράσματα ανά τμήμα.

Επιμέλεια Πιλοτικού Προγράμματος : Χαρίκλεια Νιφλή, Εκπαιδευτικός ΠΕ05

Άννα Σακελλαροπούλου, Εκπαιδευτικός ΠΕ07

στο 4^ο Γυμνάσιο Αγίας Παρασκευής

15. Παράδειγμα Μαθητικής Δημιουργίας: Ταινία «Βρε ... πώς αλλάζουν οι καιροί», βασισμένη στην ταινία του Γ. Δαλιανίδη «Νόμος 4000»

Παράλληλα με το Πρόγραμμα Αντιμετώπισης φαινομένων Σχολικής βίας και εκφοβισμού που υλοποίησε το σχολείο μας, αναπτύξαμε μια σειρά πολιτιστικών δράσεων συναφών με το σύνολο των Προγραμμάτων που είχαμε αναλάβει ως σχολική μονάδα.

Το αποτέλεσμα των δράσεων αυτών ήταν η παραγωγή ταινίας με τίτλο «Βρε ... πως αλλάζουν οι καιροί» και αφορούσε, μεταξύ άλλων, σε μια σειρά αμφιλεγόμενων εκπαιδευτικών πρωτοβουλιών των ελληνικών κυβερνήσεων. Το 1958 θα εφαρμοστεί για πρώτη φορά ο Νόμος 4000 που τάρραξε την ελληνική κοινωνία για πολλά χρόνια. Σύμφωνα με αυτόν, οι νεαροί ταραχοποιόι που κατηγορούνταν για το αδίκημα της εξύβρισης, θα τιμωρούνταν αφού συλλαμβάνονταν, με κούρεμα και σκίσιμο των ρεβέρ στα παντελόνια τους. Το κούρεμα με την ψιλή (μηχανή κουρέματος) θεωρούνταν προσβλητικό και σκοπό είχε να «τσαλακώσει» την προσωπικότητα του νέου ανθρώπου, να τον κάνει άβουλο και αμήχανο όν.

Το ημερολόγιο έγραφε 4 Σεπτεμβρίου του 1958, όταν η φοβερή αυτή παιδαγωγική διάταξη πρώτο-εφαρμόστηκε σε τέσσερις «τεντιμπόης». Ο όρος «τεντιμπόης» προέρχεται από την αγγλική έκφραση teddy boy, όρος με τον οποίο στην Αγγλία χαρακτηρίζονταν τότε οι νέοι με ακριβό ή μοντέρνο ντύσιμο και κούρεμα. Οι αστυνομικοί κούρεψαν με την ψιλή τους νεαρούς και τους διαπόμπευσαν, ρίχνοντας τους στο δρόμο και κρεμώντας τους στο λαιμό μια πινακίδα που έγραφε "Είμαι τεντιμπόης".

Η διαδικασία υπήρξε αμφιλεγόμενη και δίχασε την ελληνική κοινωνία επί χρόνια για τον παιδευτικό της ρόλο. Σκοπός της πολιτείας ήταν η συμμόρφωση, η πειθαρχία και ο παραδειγματισμός των νέων απέναντι σε απρεπείς συμπεριφορές των συνομηλίκων τους. Μιλάμε βέβαια για μια εποχή που η νεολαία έχει αρχίσει να αμφισβητεί γενικώς την κοινωνία και τους θεσμούς της.

Στη μεταπολεμική και μετεμφυλιακή Ελλάδα, βέβαια, όλα αυτά ήταν σχετικά αλλά η αμφισβήτηση υπήρξε και ήταν ανησυχητική για την συντηρητική κοινωνία της εποχής. Το γιαουρτάκι που έπεφτε (κυρίως σε καθηγητές και αστυνομικούς) άρχισε να γίνεται μόδα και μέτρο έκφρασης και ο συγκεκριμένος Νόμος θεωρήθηκε ότι θα νουθετούσε τη νεολαία της εποχής.

Ο νόμος καταργήθηκε τελικά το 1983. Η τελευταία φορά που εφαρμόστηκε ήταν το 1981. Ουσιαστικά όμως, για αρκετά χρόνια λειτούργησε με το κράτος στο ρόλο του θύτη εκφοβιστικά προς τη νεολαία της εποχής.

Κάτω από αυτό το πρίσμα το συμπεριλάβαμε στην ταινία μας και στο Πρόγραμμα Πρόληψης και Αντιμετώπισης φαινομένων Σχολικής Βίας και Εκφοβισμού της Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας.

**Συγγραφή σεναρίου - Επιμέλεια προγράμματος:
Αγλαΐα Γιαννίτσαρη, Εκπαιδευτικός ΠΕ04
στο 8^ο Γυμνάσιο Χαλανδρίου με Λυκειακές Τάξεις**

Σχέδιο μαθητών του 5^{ου} ΓΕ.Λ. Αμαρουσίου

ΣΤ' ΕΝΟΤΗΤΑ - ΚΑΙΝΟΤΟΜΕΣ ΒΙΩΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΟ ΛΥΚΕΙΟ Α΄ΚΑΙ Β΄ΛΥΚΕΙΟΥ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ – PROJECTS

1. «Ο Ρόλος των Ερευνητικών Εργασιών (Projects) στην πρόληψη και αντιμετώπιση του Σχολικού Εκφοβισμού

Στο 2^ο Γενικό Λύκειο Πεύκης, πραγματοποιήθηκε Πιλοτικό Πρόγραμμα στο πλαίσιο του Comenius Regio κατά το σχολικό έτος 2013-14 με τίτλο «**Δημιουργώντας Κουλτούρα Πρόληψης και Αντιμετώπισης του Σχολικού Εκφοβισμού**». Στη διάρκεια αυτής της χρονιάς εργαστήκαμε κυρίως σε θεωρητικό επίπεδο, με την παρακολούθηση σεμιναρίων που πραγματοποιήθηκαν από τη Δ/ση Β/θμιας Εκπ/σης Β' Αθήνας. Παράλληλα, έγινε προσπάθεια συγκέντρωσης υλικού από διάφορες ιστοσελίδες και βιβλία σχετικά με τον εκφοβισμό.

Το Πρόγραμμα συνεχίστηκε και ολοκληρώθηκε κατά το σχολικό έτος 2014-15. Κατ' αρχάς, το θέμα της ενδοσχολικής βίας αποτέλεσε αντικείμενο ερευνητικής εργασίας από ομάδα μαθητών της Α' Λυκείου. Έτσι εξασφαλίστηκαν 2 ώρες εβδομαδιαίως, ενταγμένες στο πρόγραμμα του σχολείου, τις οποίες αξιοποιήσαμε, για να αντεπεξέλθουμε στον όγκο δουλειάς στο πλαίσιο του Comenius Regio. Κατά τη διάρκεια του πρώτου τετραμήνου, τα παιδιά επεξεργάστηκαν θεωρητικά τα ερευνητικά ερωτήματα του project, χρησιμοποιώντας ως ερευνητικά εργαλεία ερωτηματολόγια που δημιούργησαν τα ίδια, καθώς και πληροφορίες από το διαδίκτυο και τη σχετική βιβλιογραφία. Το ερευνητικό αντικείμενο διαιρέθηκε σε τέσσερα επιμέρους πεδία, ενώ αντιστοίχως χωρίστηκαν σε τέσσερις ομάδες οι μαθητές του τμήματος. Τα τέσσερα αυτά πεδία ήταν τα εξής: α. "cyber bullying", β. "verbal bullying", γ. "bullying at school" και δ. "bullying in the family". Η κάθε ομάδα στο τέλος του Α' τετραμήνου συνέγραψε μία ερευνητική έκθεση, στην οποία παρουσίασε τα συμπεράσματά της σε σχέση με τα ερευνητικά ερωτήματα, που ήταν οι τρόποι πρόληψης και αντιμετώπισης όλων των μορφών βίας.

Στο Β' τετράμηνο πραγματοποιήσαμε Πιλοτικό Πρόγραμμα με τίτλο «**Δημιουργώντας Κουλτούρα Πρόληψης και Αντιμετώπισης του Σχολικού Εκφοβισμού**». Περάσαμε, λοιπόν, από τη γνώση στην ευαισθητοποίηση και από την ευαισθητοποίηση στη δημιουργία. Οι μαθητές της Α' Λυκείου – και όχι μόνο τα παιδιά του project – κινητοποιήθηκαν και πραγματοποίησαν μια σειρά από εκπληκτικές δράσεις, που τιμούν το Comenius Regio, τους ίδιους τους μαθητές και εμάς τους καθηγητές τους. Πιο συγκεκριμένα:

- Μια ομάδα μαθητών ζωγράφισε σε χρωματιστά χαρτόνια, δίνοντας τα δικά της μηνύματα κατά της βίας.
- Μαθήτριά της Β' τάξης έγραψε ποίημα γεμάτο ευαισθησία για τα συναισθήματα που βιώνει ο δέκτης βίαιης συμπεριφοράς.
- Άλλη μαθήτριά έγραψε πεζό κείμενο – αφιέρωμα στη μνήμη ενός πρόσφατου θύματος του ηλεκτρονικού εκφοβισμού.
- Δημιουργήθηκε πόστερ με κολλάζ από ασπρόμαυρες φωτογραφίες σχετικές με τη βία και μηνύματα κατά του bullying στα αγγλικά. Το πόστερ αναρτήθηκε στην αίθουσα εκδηλώσεων του σχολείου και απέσπασε το δεύτερο βραβείο από τη Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας στο διαγωνισμό με θέμα «Ένα βήμα εμπρός: Η ανέλιξη του ανθρώπου σε πραγματικό Homo Humanis».
- Οι μαθητές – μέντορες φιλοτέχνησαν χρωματιστούς σελιδοδείκτες με μηνύματα στα ελληνικά και τα αγγλικά.
- Δημιουργήθηκε αφίσα, προκειμένου να προβληθεί η συμμετοχή του σχολείου μας στο πρόγραμμα, κατά την τελετή λήξης του.
- Άλλη δυναμική δράση ήταν η δημιουργία (στίχος, μουσική) και η ερμηνεία από μαθητές του σχολείου ενός τραγουδιού, με τίτλο "It is unfair". Επίσης, παρουσιάστηκε χορογραφία με τίτλο "Take me to church".
- Τέλος, η πιο πρωτοποριακή, ίσως, δράση και συνάμα επίπονη ήταν η δημιουργία ενός ηλεκτρονικού παιχνιδιού με τίτλο "3B", δηλ. "Bye Bye Bullying", από μαθητές του σχολείου μας. Οι μαθητές του 2^{ου} Γενικού Λυκείου Πεύκης αγκάλιασαν το Comenius Regio και μέσα από αυτό δημιούργησαν μια κουλτούρα αντι-βίας στη σχολική μας κοινότητα. Ευρωπαϊκά Προγράμματα σαν και αυτό δίνουν άλλη διάσταση στην εκπαίδευση και αναβαθμίζουν το δημόσιο σχολείο, το οποίο ούτως ή άλλως στηρίζεται στο όραμα και την ψυχή των εκπαιδευτικών που το υπηρετούν.

Επιμέλεια Πιλοτικού Προγράμματος: Ελένη Εγγλέζου, Εκπαιδευτικός ΠΕ06

Παρασκευή Ξένου- Στρούζα, Εκπαιδευτικός ΠΕ 13 στο 2^ο ΓΕ.Λ. Πεύκης

2. Μαθητική Δημιουργία με τίτλο: “3B - BYE BYE BULLYING” από την ομάδα Active Observers

Στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio μαθητές διαφορετικών σχολείων της Δ.Δ.Ε. Β΄ Αθήνας είχαν τη δυνατότητα να συμμετάσχουν, με την καθοδήγηση των εκπαιδευτικών τους, στο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα «Enable – Ενδυναμώνω». Οι μαθητές συγκρότησαν την **Ομάδα “Active Observers”**, που μέσα από μία διασκεδαστική και βιωματική εμπειρία, δημιούργησε το **παιχνίδι εκπαιδευτικού περιεχομένου 3B BYE BYE BULLYING**, παρουσιάζοντας τη δική της εκδοχή στην πρόληψη και αντιμετώπιση του εκφοβισμού, δίνοντας έμφαση στον ενεργό ρόλο που διαδραματίζει ο παρατηρητής, «πρόσωπο – κλειδί» για την αντιμετώπιση του φαινομένου. Το παιχνίδι θα παρουσιαστεί στον Πανευρωπαϊκό Μαθητικό Διαγωνισμό “Hackathon” στο Λονδίνο τον Οκτώβριο του 2015.

Το παιχνίδι, που έχει ψηφιακή μορφή, περιλαμβάνει ανθρώπινες φιγούρες και ρεαλιστική προσομοίωση των οικείων χώρων. Απευθύνεται σε παιδιά δημοτικού σχολείου – προεφηβικής ηλικίας και τα προετοιμάζει με τον καλύτερο τρόπο για την αντιμετώπιση των φαινομένων bullying στην εφηβική ηλικία και για τη φοίτησή τους στην ανώτερη σχολική βαθμίδα, το Γυμνάσιο.

Ο παίκτης, που ταυτίζεται με τον παρατηρητή, έρχεται αντιμέτωπος με μία πληθώρα διαφορετικών ειδών εκφοβισμού (λεκτική, σωματική, σεξουαλική, ψυχολογική, ηλεκτρονική βία) που διαδραματίζονται σε οικείους για τους μαθητές χώρους: στο σχολείο (τάξη, προαύλιο, γήπεδο μπάσκετ κ.λ.π.), εκτός σχολείου (αθλητικοί χώροι, βόλτα στο πάρκο, μπάνιο και άσκηση σε πισίνα) αλλά και στο διαδικτυακό περιβάλλον. Παράλληλα, μέσα από διαλόγους βγαλμένους από την καθημερινή ζωή, καλείται να επιλέξει τον σωστότερο και αποτελεσματικότερο για τον ίδιο τρόπο αντίδρασης και συνεπώς αντιμετώπισης του περιστατικού (αποστροφή, αποτροπή θύτη, υποστήριξη θύματος). Οποιαδήποτε σωστή απάντηση οδηγεί στην επιβράβευση του παίκτη και στην παρότρυνσή του να συνεχίσει, ενώ για κάθε λανθασμένη απάντηση, εμφανίζεται μία σύντομη συμβουλή που κατευθύνει τον παίκτη, ώστε να σκεφτεί εκ νέου την επιλογή του. Έτσι, καθώς ο παίκτης ενεργεί αυτοβούλως, μέσα από μία ευχάριστη και διδακτική εμπειρία, μαθαίνει ποιες είναι οι σωστές και ποιες οι λανθασμένες ενέργειες για την αντιμετώπιση του φαινομένου. Με αυτόν τον τρόπο αναδεικνύεται η σημασία των σωστών ενεργειών σε τέτοιες καταστάσεις, ενώ παράλληλα προωθούνται η ευαισθητοποίηση και ενημέρωση του παίκτη - παρατηρητή για το φαινόμενο.

Δεδομένου ότι το φαινόμενο του Σχολικού Εκφοβισμού απασχολεί όλο και περισσότερο τους μαθητές, τους εκπαιδευτικούς και τους γονείς και στην Ελλάδα και δεδομένου ότι η αναγνώρισή του δεν έχει ακόμη ωριμάσει στη χώρα μας, είναι ιδιαίτερα σημαντική η αξιοποίηση της άποψης των ίδιων των μαθητών καθώς και των μηνυμάτων προς τους συμμαθητές τους. Μέσα από τη δράση δίδεται η ευκαιρία έκφρασης και δημιουργίας των μαθητών και το **παιχνίδι 3B - BYE BYE BULLYING** δείχνει ότι ο εφησυχασμός απέναντι στη βία και στα αίτια που την προκαλούν μπορεί να προκαλέσει ανεπανόρθωτα προβλήματα, ενώ η δραστηριοποίηση και η γνώση αποβαίνουν ωφέλιμες για ένα σχολείο χωρίς βία, για ένα σχολείο πιο ανθρώπινο και πιο συνεργατικό αλλά και για μία κοινωνία με ανθρωπιστικές αξίες.

Μέσα από το συγκεκριμένο παιχνίδι προκύπτει πλούσιο εκπαιδευτικό υλικό το οποίο θα εμπλουτίσει τις γνώσεις των μαθητών και θα αποβεί εξαιρετικά χρήσιμο σε όλα τα μέλη της σχολικής κοινότητας. Η γνώση και η εμπειρία που θα αποκτήσουν οι μαθητές – παίκτες, οι κοινωνικές δεξιότητες καθώς και η ανθρωπιστική και πολιτιστική συνείδηση θα αξιοποιηθούν για την αποτελεσματικότερη διαχείριση της επιθετικότητας, όχι μόνο στο σχολείο αλλά και στην κοινωνία γενικότερα.

Τα παιδιά, με τις γνώσεις που αποκτούν κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού μέσω της διάδρασης και διακίνησης ιδεών, αλλά και με την ενεργό συμμετοχή τους σε διάφορα περιστατικά bullying – μελέτες περίπτωσης, γίνονται ανατροφοδότες – πολλαπλασιαστές στα σχολεία τους και αναζητούν συμμαχίες απορρίπτοντας ρατσιστικές συμπεριφορές, υιοθετώντας θετικές στάσεις ζωής και εν γένει καλλιεργώντας τις αξίες της ανθρωπιστικής παιδείας.

Το 3B - BYE BYE BULLYING αποτελεί ένα πρωτότυπο και ελκυστικό παιχνίδι για παιδιά, δίνει ένα ψηφιακό μήνυμα και τονίζει την αξία της αποδοχής της διαφορετικότητας, της επικοινωνίας, της αλληλεπίδρασης μεταξύ τους και της συνεργασίας. Οι παίκτες – παρατηρητές επωφελούνται, λοιπόν, σημαντικά από την ευκαιρία που προσφέρει το συγκεκριμένο παιχνίδι για μάθηση/εκπαίδευση, παιχνίδι/ψυχαγωγία και κοινωνικοποίηση.

Το παιχνίδι μπορεί να προσαρμοστεί σε: 1. Android, 2. iOS, Playstation, 4. Xbox, 5. Vr (Virtual Reality), 6. Κάρτα SIM.

Επιμορφωτές-Εμπυχωτές: Αντωνία Παπατριανταφύλλου,
Συντονίστρια Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio της Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας

Άννα Βεσυροπούλου: Εκπαιδευτικός ΠΕ19 στη Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας

Συμμετέχοντες μαθητές και μαθήτριες:
Βασίλης Βάρσος, 2^ο ΓΕ.Λ. Πεύκης
Αγγελική Καραούλη, 5^ο ΓΕ.Λ. Αμαρουσίου
Μιχάλης-Σεμπάστιαν Λούις, 2^ο ΓΕ.Λ. Πεύκης
Κωνσταντίνα Μποκώρου, 8^ο Γυμνάσιο Χαλανδρίου με Λ.Τ.
Ηλίας Συρμπόπουλος, 2^ο ΓΕ.Λ. Ηρακλείου Αττικής

3. Διδάσκοντας την προστασία προσωπικών δεδομένων σε μαθητές»

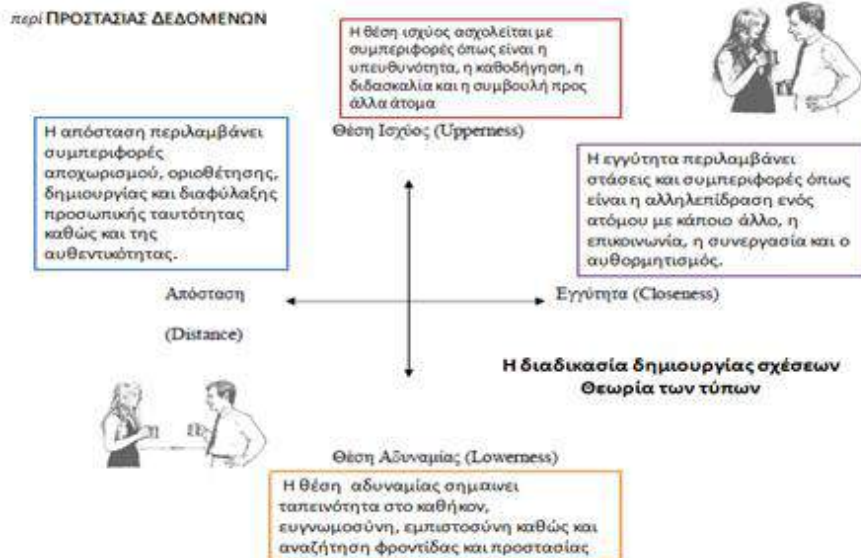
Υπάρχει δυσκολία στην διδασκαλία περί προστασίας των προσωπικών δεδομένων στους μαθητές Γυμνασίου και Λυκείου, τόσο στην αποσαφήνιση της έννοιας των προσωπικών δεδομένων όσο και στον τρόπο που αυτή η έννοια συνδέεται με την ιδιωτική τους ζωή σε καθημερινή βάση. Στην υπάρχουσα βιβλιογραφία και στα τεύχη περί προστασίας δεδομένων αναφέρεται ότι «Τα προσωπικά δεδομένα είναι όλες οι πληροφορίες που αναφέρονται σε σένα. Είναι το όνομά σου, η διεύθυνσή σου, ο αριθμός του κινητού σου, το σχολείο στο οποίο πηγαίνεις, τα μέρη όπου ταξιδεύεις, τα αντικείμενα που αγοράζεις, το προφίλ σου στο facebook, οι φωτογραφίες σου από πέρυσι το καλοκαίρι, το βίντεο της παρέας σου από τη χθεσινή γιορτή...», «Γι' αυτό πρέπει να μπορείς να επιλέγεις ποιες πληροφορίες δίνεις στους άλλους και ποιες κρατάς μόνο για τον εαυτό σου», «Αν δεν προσέξεις πώς και πού τα δημοσιοποιείς ή αν πέσουν σε λάθος χέρια, τα προσωπικά σου δεδομένα μπορούν να χρησιμοποιηθούν από κάποιους για να σε δυσφημίσουν ή να σε φέρουν σε δύσκολη θέση, αποκαλύπτοντας ιδιωτικές σου στιγμές...», «Οι πληροφορίες αυτές είναι δυνατόν να δυσκολέψουν τη ζωή σου στο μέλλον, π.χ. όταν θα ψάχνεις για δουλειά ή θα θες να σπουδάσεις στο Πανεπιστήμιο ή να πάρεις δάνειο από μία τράπεζα». Τα παιδιά δεν αντιλαμβάνονται το μέγεθος του προβλήματος και συχνά δε δέχονται συμβουλές, απαγορεύσεις, όπως: «πρόσεχε», «δεν πρέπει», «να μην το κάνεις», «μάθε πρώτα», «θα έχεις πρόβλημα», και άλλα.

Μία διαφορετική προσέγγιση του παραπάνω θέματος μέσω μιας πρακτικής πρότασης διδασκαλίας είναι η οριοθέτηση του «δικού μου χώρου» που ως στόχο της έχει το «ξέρω το χώρο μου → προστατεύω το χώρο μου». Με τον όρο «προσωπικός χώρος» δεν αναφερόμαστε αποκλειστικά σε κάποιον δομημένο χώρο που δικαιωματικά μας ανήκει (π.χ. το σπίτι μας, το δωμάτιό μας, το διαδίκτυο), αλλά σε έναν θεωρητικά ασαφή χώρο γύρω από τον εαυτό μας τον οποίο θεωρούμε προσωπικό και ενοχλούμαστε, αν κάποιος τον παραβιάσει, καθώς κάθε άνθρωπος νιώθει την ανάγκη να επισημάνει μια περιοχή ως αποκλειστικά δική του. Είναι μάλλον μια έμφυτη τάση που σκοπό έχει να μας προστατέψει από πιθανούς κινδύνους. Αν κάποιος εισβάλλει στον προσωπικό μας χώρο χωρίς άδεια, γνωρίζοντας πως αυτός είναι δικός μας, τότε, αυτόματα, μπορεί να θεωρηθεί ως ένας πιθανός εχθρός.

Το Θεωρητικό υπόβαθρο βασίζεται σε τρεις (3) βασικές θεωρίες:

- **Η θεωρία της εγγύτητας** του **Edward Hall**, η έννοια της απόστασης, οριοθέτησης προσωπικού χώρου. Σύμφωνα με αυτή, ο χώρος γύρω από το κάθε άτομο χωρίζεται αυτόματα σε **διαφορετικές ζώνες**, καθεμία από τις οποίες έχει διαφορετικά χαρακτηριστικά όσον αφορά τον **βαθμό** της «ιδιωτικότητας» τους
- **Η θεωρία των τύπων** του **Birtchnell**, ο άνθρωπος επιδιώκει καταστάσεις μέσω Αλληλεπίδρασης του με τους άλλους. Σύμφωνα με τον Birtchnell (1990-1996) θεωρία των τύπων, ο άνθρωπος επιδιώκει να έρθει σε αυτές τις καταστάσεις μέσω Αλληλεπίδρασης με τους άλλους.

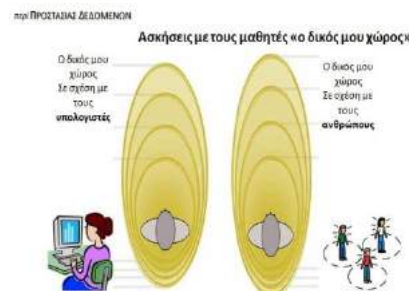
- **Θεωρία της Ροής**, Flow theory, **Csikzenmihalyi**, προκλήσεις – ευτυχία- ικανοποίηση. Ο ίδιος περιγράφει τη ροή ως «την πλήρη συμμετοχή σε μια δραστηριότητα», όπου το Εγώ απουσιάζει. οι άνθρωποι είναι ευτυχισμένοι, όταν βρίσκονται στην κατάσταση της ροής, ένα είδος εσωτερικής έμπνευσης που προκαλεί

έντονη συγκέντρωση-εστίαση σε κάποια ασχολία. Οι ανθρώπινες σχέσεις μπορούν να καταγραφούν σε τέσσερις πόλους δύο καθέτων τεμνόμενων αξόνων.

«Ο χρόνος ρέει αρμονικά. Κάθε δράση, κίνηση, σκέψη αναδύεται με αρμονική συνέχεια από την προηγούμενη, σαν ένα μουσικό κομμάτι τζαζ. Συμμετέχει ολόκληρη η ύπαρξη και αξιοποιούνται στο έπακρο όλες οι ικανότητες».

Στην πρακτική δημιουργήθηκαν ερωτήματα όπως:

- Σε περίπτωση διαδικτυακού εκφοβισμού σε ποιον θα το πείτε;
- Τι θέση κατέχουν οι γονείς στο προσωπικό σας χώρο;
- Αλλάζουν οι φίλοι σας συχνά θέσεις;
- Πού βρίσκονται τα αρχεία του υπολογιστή μου, οι φωτογραφίες μου, κωδικό μου, είναι σε ασφαλή θέση;
- Εκτελώ εφαρμογές άγνωστες του διαδικτύου; Ποιες είναι γνωστές εφαρμογές που κάνω χρήση;
- Τι σημαίνει «Τα αρχεία μου»;

Επιμέλεια κειμένου: Κωνσταντίνος Φύτρος, Εκπαιδευτικός ΠΕ19
στο 4^ο ΓΕ.Λ. Χαλανδρίου

4. Μαθητική δημιουργία με τίτλο: “The Hidden Dimensions” από την ομάδα MOS (My Own Space)

Στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος «Enable – Ενδυναμώνω», η Ομάδα MOS (My Own Space), μέσα από μία διασκεδαστική και βιωματική εμπειρία, δημιούργησε τη δική της εκδοχή στην πρόληψη και αντιμετώπιση του Εκφοβισμού, παρουσιάζοντας την εφαρμογή “The Hidden Dimensions”, που δίνει έμφαση στην έννοια της Διαπροσωπικής Απόστασης.

Η έννοια των επιπέδων της Διαπροσωπικής Απόστασης (οικειότητα, προσωπική απόσταση, κοινωνική απόσταση, δημόσια απόσταση), αποτελούν στην πραγματικότητα «κρυμμένες διαστάσεις» στις σχέσεις των ανθρώπων.

Διαμορφώνονται μικροί και μεγαλύτεροι *ομόκεντροι κύκλοι*, εστιάζοντας στο θέμα αντιμετώπισης και ενδυνάμωσης σχετικά με συμπεριφορές βίας.

Η Διαπροσωπική Απόσταση My Own Space:

- *εξατομικεύεται*
- αποτελεί ωστόσο *αναγκαία συνθήκη* των ανθρώπινων σχέσεων
- είναι ένα προσωπικό εργαλείο
- κάθε κατάσταση – πρόβλημα – θέμα, πρέπει να λύνεται σε χώρο που επιλέγεται
- στόχοι της εφαρμογής της είναι πάντα η ενίσχυση της αυτοπεποίθησης και της αυτοεκτίμησης του ατόμου
- μέσω αυτής περιορίζονται η μοναχικότητα και η απομόνωση
- αποτελεί τρόπο ενδυνάμωσης της υγείας των σχέσεων
- αποτελεί προσωπικό χώρο, δυναμικό, με αποτέλεσμα την ενίσχυση της κρίσης και της λήψης αποφάσεων

Επιμέλεια Πιλοτικού Προγράμματος: Κωνσταντίνος Φύτρος, Εκπαιδευτικός ΠΕ19
στο 4^ο ΓΕ.Λ. Χαλανδρίου

Καλλιόπη Αθανασίου, Ψυχολόγος, Εκπρόσωπος Γραμμής Στήριξης «ΜΕ.ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΩ»,
Επιστ. Συνεργάτης Μονάδας Εφηβικής Υγείας – Μ.Ε.Υ.

Συμμετέχοντες μαθητές και μαθήτριες:
Χριστίνα Αθανασιάδη, 3^ο ΓΕ.Λ. Αμαρουσίου
Κάλια Καλαντζή, Ιδιωτικά Εκπαιδευτήρια «Η Ελληνική Παιδεία»

5. «Αξιοποιώντας την Τέχνη, συνεισφέρουμε στην πρόληψη εκφοβιστικών συμπεριφορών και στην αποδοχή της διαφορετικότητας στο σχολικό περιβάλλον»

Το σχολείο αποτελεί μια πολυπληθή κοινότητα όπου τα μέλη της, (Μαθητές, Διδακτικό Προσωπικό, Διεύθυνση και Γονείς) βρίσκονται σε άμεση αλληλεπίδραση, η οποία εκδηλώνεται είτε βρίσκονται μέσα στο σχολικό χώρο, είτε έξω από αυτόν. Η μεγάλη αύξηση της ενδοσχολικής βίας τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα δείχνει ότι από αυτή την κοινότητα έχουν χαθεί κάποια βασικά συνεκτικά στοιχεία της που θα έπρεπε να την διέπουν, ένα εκ των οποίων είναι και ο αλληλοσεβασμός των μελών της.

Ως μέλη αυτής της κοινότητας, αλλά και ως ενεργοί πολίτες, έχουμε υποχρέωση να εστιάσουμε στο πρόβλημα και να προτείνουμε λύσεις. Καθήκον μας είναι η κινητοποίηση των μελών της σχολικής κοινότητας μέσα από την ενημέρωση και την ευαισθητοποίησή τους, ώστε να αναλάβουν δράση και να αναδειχθεί η σπουδαιότητα της μεταξύ τους σχέσης και κυρίως της αλληλεπίδρασης που ασκούν και υφίστανται.

Το Πρόγραμμα **Comenius Regio**, έχει δώσει τη δυνατότητα στις σχολικές κοινότητες, να αναπτύξουν καλές πρακτικές και δράσεις, προκειμένου να προληφθούν φαινόμενα ενδοσχολικής βίας, αλλά και να αντιμετωπιστούν.

Όσον αφορά το πρόγραμμα σπουδών στο Λύκειο, **το μάθημα της ερευνητικής εργασίας**, μπορεί να αξιοποιηθεί ως εργαλείο για την προώθηση της αυτενέργειας και της συνεργασίας των μαθητών με την κατάλληλη επιλογή θεμάτων.

Στο σχολείο μας, **6^ο ΓΕΛ Αμαρουσίου**, κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 2014-2015 **εκπονήθηκαν τρεις ερευνητικές εργασίες με θέμα: «Οι Τέχνες του Δρόμου»:**

1.Θέατρο

2. Graffiti

3. Μουσική

Ένας από τους σκοπούς μας, είναι να δείξουμε ότι η τέχνη «σπάει» τα δεσμά και τις προκαταλήψεις, απελευθερώνει, λυτρώνει και είναι ένας τρόπος έκφρασης, που καταφέρνει να ενώσει τους ανθρώπους, να ενεργοποιήσει το αίσθημα της ενσυναίσθησης στον καθένα μας, ώστε να μπορέσουμε να ξεφύγουμε από τον προσωπικό μας μικρόκοσμο και εγωισμό, δίνοντάς μας τη δυνατότητα να αντιληφθούμε τα πράγματα σφαιρικά.

Είναι σε όλους μας γνωστό, πως μέσα από τις τέχνες περνούσαν και εξακολουθούν να περνούν μηνύματα:

Ειρήνης

Υπέρ και κατά της Βίας

Αντιπολεμικά

Πολιτικής Διαμαρτυρίας, Κοινωνικά κ.λπ.

Παλαιά οι άνθρωποι χρησιμοποιούσαν τις τέχνες του λόγου, **Θέατρο** και **Ποίηση**, για να περάσουν τα επιθυμητά μηνύματα και όχι μόνο.

Σήμερα όμως που ο άνθρωπος καταδυναστεύεται από την **Εικόνα**, που προβάλλει:

Σκηνές βίας

Πολέμου

Φρικαλεοτήτων και αίματος

Τίθεται το ερώτημα:

Άραγε περνούν θετικά ή αρνητικά μηνύματα ή έχουμε φτάσει πλέον σε τέτοιο βαθμό εθισμού σε μια εικόνα που πουλάει μεν, αλλά χωρίς να αγγίζει; Αυτό και άλλα ερωτήματα προσπαθήσαμε να απαντήσουμε μέσα από τις τρεις ερευνητικές εργασίες, που αναφέρθηκαν και ένα μικρό δείγμα αυτής της δουλειάς των μαθητών, παρουσιάζεται με τις παρακάτω ερευνητικές εργασίες.

1^η ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: «Το Θέατρο του Δρόμου, μια Τέχνη με Ιστορία και Διάρκεια στο Χρόνο»

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ

1^η Ενότητα: Εισαγωγή, σκοπός, παρουσίαση του θέματος, Ιστορία και μορφές

2^η Ενότητα: Λόγοι που οδήγησαν στην ενασχόληση με αυτήν τη μορφή τέχνης και ποιους σκοπούς εξυπηρετεί (Ερωτηματολόγιο, συνεντεύξεις)

3^η Ενότητα: Επιρροή που ασκεί στην κοινωνία (Ερωτηματολόγιο)

4^η Ενότητα: Το θέατρο του δρόμου σήμερα, λόγοι εξάπλωσης

Όπως αναφέρει ο Κάρολος Κουν:

«Κάθε μορφή τέχνης, εκφράζει συναισθήματα, ιδέες και μηνύματα.»

Με πίστη στη δύναμη του θεάτρου, θέλουμε να προκαλέσουμε θετικές αλλαγές στην κοινωνία μας και να συμβάλουμε στην καταπολέμηση των φαινομένων βίας και εκφοβισμού μέσα κι έξω από τα σχολεία.

Το δικαίωμα του να μην εκφοβίζεσαι είναι θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα.

Το θέατρο μπορεί να γίνει ένας αληθινός δάσκαλος, που θα διδάξει στον κόσμο τα ήθη και τις αξίες που πρέπει να διακατέχουν τον σύγχρονο άνθρωπο.

Βία και τέχνη

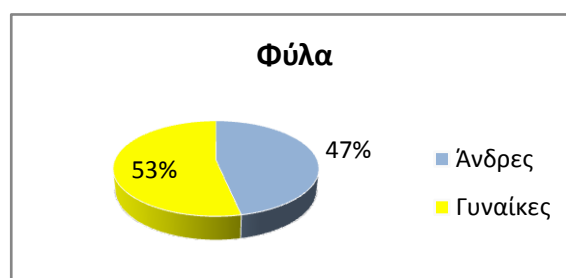
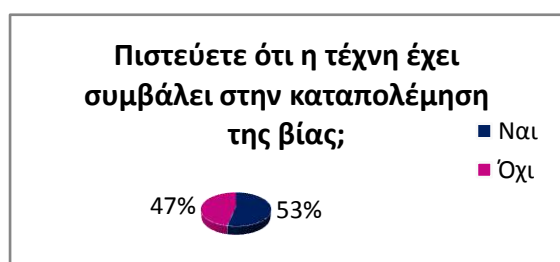
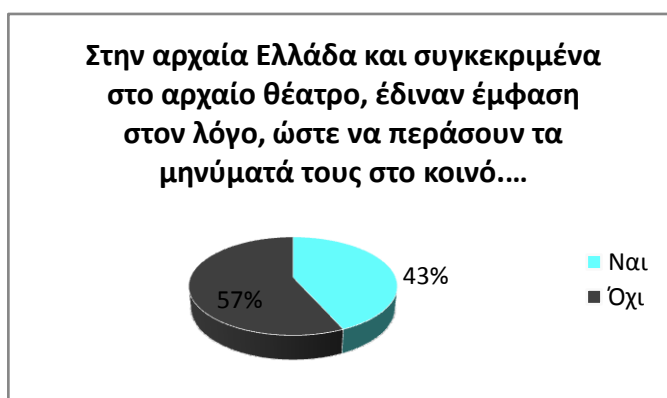
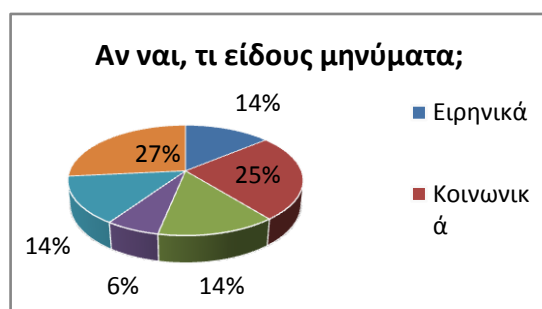
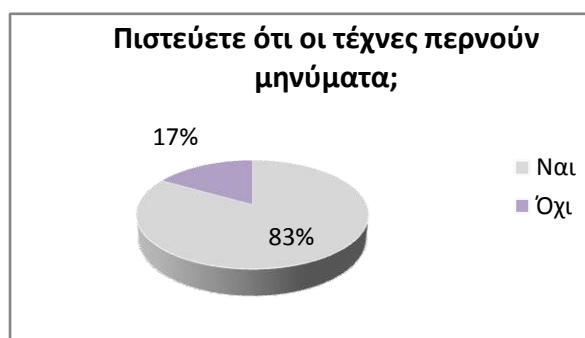
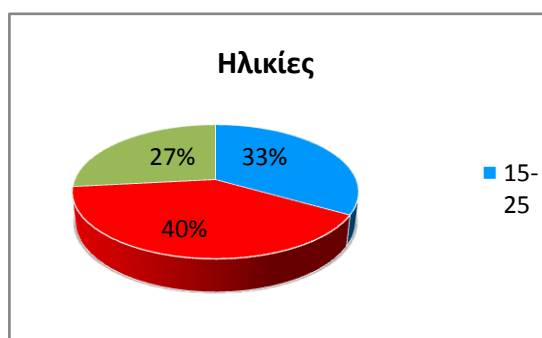
Δεν αποτελεί έκπληξη ότι το θέατρο ανέκαθεν θεωρήθηκε παιδαγωγικό και διδακτικό μέσο υψηλής αξίας για τον λαό, καθώς και βήμα προπαγάνδας κάθε άποψης που επιθυμούσε να κερδίσει τις λαϊκές μάζες.

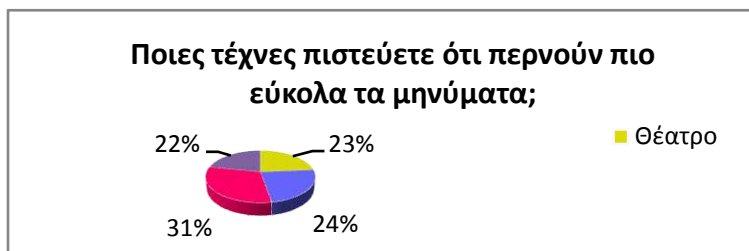
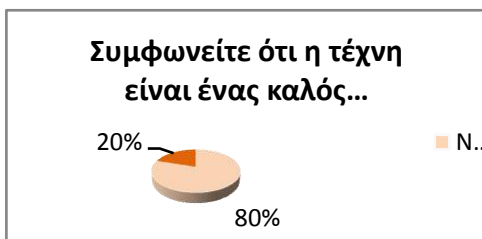
Ανάλογα με τις κοινωνικές συνθήκες που επικρατούσαν και τη συνείδηση του καλλιτέχνη του θεάτρου -συγγραφέα, ηθοποιού, σκηνοθέτη- η σκηνή ασκούσε την επίδρασή της, άλλοτε σε προοδευτική και άλλοτε σε αντιδραστική κατεύθυνση, με το να αποκαλύπτει ή να καλύπτει αντίστοιχα πτυχές της πραγματικότητας.

Έτσι, λοιπόν, η τέχνη αποτελεί ένα μέσο διαπαιδαγώγησης που ευκολότερα μπορεί να καταπολεμήσει το φαινόμενο της βίας, που μασιτίζει στις μέρες μας.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

ΘΕΜΑ: «Οι τέχνες κατά της βίας»

2^η ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: «Το Graffiti, μία τέχνη του δρόμου, με ιστορία και επιρροές στην κοινωνία και τον πολιτισμό μας»

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ

1^η Ενόττητα: Εισαγωγή, σκοπός, παρουσίαση του θέματος και ιστορία του graffiti.

2^η Ενόττητα: Το graffiti ως τρόπος έκφρασης και στάσης ζωής. Ερωτηματολόγιο.

3^η Ενόττητα: Πηγές έμπνευσης των θεμάτων και επιρροές στην κοινωνία και τον πολιτισμό. Ερωτηματολόγιο.

4^η Ενόττητα: Το graffiti σήμερα. Ερωτηματολόγιο.

Τα συνθήματα που γράφονται συνήθως έχουν κάποιο συγκεκριμένο νόημα:

α) περνούν μηνύματα στον κόσμο και γενικότερα έχουν ενημερωτικό χαρακτήρα

β) εκτός των άλλων, το γκράφιτι αποτελεί για τους νέους, ένα τρόπο εκτόνωσης και αντίδρασης μέσα από το δημιουργική έκφραση της ζωγραφικής καθώς και ένα μέσο, όπως οι ίδιοι λένε, να αφήσουν το σημάδι τους στον κόσμο

Συμπερασματικά:

Το σύγχρονο *Graffiti* είναι ένα είδος έκφρασης και προώθησης μηνυμάτων, αλλά και ένα είδος διαμαρτυρίας για τη λειτουργία των δομών του κράτους.

Το *Graffiti* χρησιμοποιείται από όλες τις ηλικιακές και κοινωνικές ομάδες και απ' αυτούς που «χτυπάνε» θεωρείται τέχνη και όχι βανδαλισμός.

Κραυγές αποτυπωμένες συνήθως με σπρέι από ομάδες νέων που επιθυμούν να δώσουν το στίγμα τους στην ανώνυμη μουντάδα της πόλης.

Πολλοί είναι αυτοί που δεν τους αρέσουν, ενώ άλλοι τα θαυμάζουν και τα βλέπουν ως μικρά έργα τέχνης.

3^η ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: «Ταξιδεύοντας με τους μουσικούς του δρόμου από το παρελθόν στο σήμερα»

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ

1^η Ενόττητα: Εισαγωγή, σκοπός, παρουσίαση του θέματος, Ιστορία μουσικών και μουσικής του δρόμου

2^η Ενόττητα: Τα είδη της μουσικής του δρόμου (Συνεντεύξεις- Ερωτηματολόγια)

3^η Ενόττητα: Οι λόγοι εξάπλωσης και σύνδεσης του παρελθόντος με το σήμερα (εξέλιξη)

4^η Ενόττητα: Η άποψη της κοινωνίας για τους μουσικούς του δρόμου, Ερωτηματολόγιο (καταγραφή απόψεων)

5^η Ενόττητα: Η επιρροή που ασκούν οι μουσικοί του δρόμου με την μουσική τους και τα μηνύματα που δίνουν (Ερωτηματολόγιο)

Η μουσική του δρόμου στο παρελθόν

Σύμφωνα με ιστορικές πηγές, η μουσική του δρόμου υπήρχε από την αρχαιότητα.

Κύριος στόχος των αρχαίων μουσικών του δρόμου ήταν, μέσα από τη μουσική έκφραση, να προβάλλουν τις πολιτικές και κυβερνητικές τους απόψεις και αντιπαραθέσεις.

Οι μουσικοί του δρόμου, με τις ιδεολογίες και τις νοοτροπίες τους, ασκούσαν βαθύτατη επιρροή στο λαό της παλαιότερης κοινωνίας.

Στα αρχαία χρόνια, είχε ως κύριο στόχο την αφύπνιση των πολιτών σχετικά με την πολιτική κυβέρνηση και η επιρροή της ήταν καθοριστική για τις ενέργειες και τις αντιδράσεις των πολιτών.

Τέλος, η μουσική συνέλαβε και στην ψυχαγωγία, στην τέρψη της ψυχής και την ευδαιμονία του ανθρώπου.

Η μουσική του δρόμου στο παρόν

Οι άνθρωποι της σημερινής κοινωνίας, επηρεάζονται σε περισσότερους τομείς από τη μουσική σε σχέση με την αρχαιότητα.

Η επιρροή κατά βάση είναι πολιτική. Παρουσιάζουν τις απόψεις τους και τις ιδέες τους για την κατάσταση που επικρατεί και καλούν το λαό να πάρει ενεργό θέση στα ζητήματα που τους απασχολούν ως πολίτες.

Σκοπός τους είναι και η ιδεολογική παρακίνηση των πολιτών.

Αυτό το είδος τέχνης προβάλλει ζητήματα από την κοινωνική ζωή. Θέματα δηλαδή που αφορούν τα προβλήματα που αντιμετωπίζει κάθε κοινωνική τάξη ή ακόμα παρουσιάζουν γενικά τα διάφορα στοιχεία που αντιμετωπίζει η κάθε ηλικία διαφορετικά.

Η μουσική του δρόμου στο μέλλον (Υποθέσεις)

Η επίδοση της μουσικής του δρόμου υπάρχει περίπτωση να μειωθεί σε αρκετά υψηλό ποσοστό ανάλογα με τις διάφορες νομοθετικές, πολιτικές και κοινωνικές μεταβολές που πρόκειται να λάβουν χώρα.

Η αλματώδης ανάπτυξη της τεχνολογίας μπορεί να επηρεάσει τον τομέα της μουσικής του δρόμου. Από τη μια, η επιρροή αυτή μπορεί να έχει αρνητικές συνέπειες στο κοινωνικό σύνολο.

Από την άλλη ίσως με αυτή την πρόοδο της τεχνολογίας η παράδοση της μουσικής του δρόμου θα προσελκύσει περισσότερο τους κοινούς ανθρώπους.

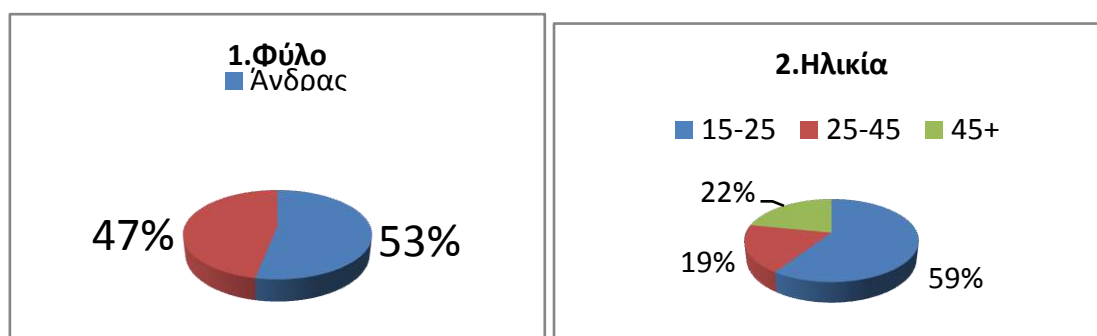
ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΡΘΡΟ ΓΙΑ ΤΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Οι φιλόσοφοι και οι σοφοί κατά το πέρασμα των αιώνων, έχουν μιλήσει για τη δύναμη που ασκεί η μουσική στον αναπτυσσόμενο χαρακτήρα των νέων. Η επίδραση αυτή, έχει τις επιπτώσεις στην ηθική ανάπτυξη των νέων και στη διαμόρφωση του πολιτισμού που ακολουθεί.

Η κίνηση που δημιουργούν οι μουσικές νότες μπορούν να εκφράσουν μέσω της μελωδίας, της αρμονίας, του ρυθμού και του τόνου τα ενδότερα πάθη και τα αισθήματα του συνθέτη.

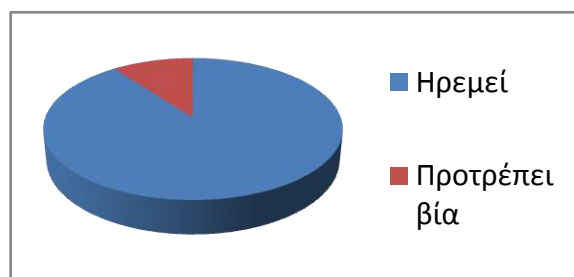
Η μουσική μπορεί να μιμηθεί τη λογική, έντιμη και ενάρετη μορφή ζωής, αλλά μπορεί να επιφέρει και το αντίθετο αποτέλεσμα, αν είναι τέτοιος ο ρυθμός, η μελωδία της και ο σκοπός του συνθέτη.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

4^η: Πιστεύετε ότι η μουσική του δρόμου ηρεμεί τον άνθρωπο ή τον εξαγριώνει και τον οδηγεί σε βίαιες ενέργειες;

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

- Η πλειοψηφία του κόσμου δίνει αρκετές φορές προσοχή στους μουσικούς του δρόμου, ενώ ελάχιστοι είναι αυτοί που τους αγνοούν εντελώς.
- Επίσης, οι περισσότεροι πιστεύουν ότι η μουσική του δρόμου δεν επηρεάζει την κοινωνία, ενώ ένα μέρος υποστηρίζει ότι την επηρεάζει και μάλιστα σε διάφορους τομείς με κυριότερο αυτόν του πολιτισμού.
- Στο μεγαλύτερο μέρος των ερωτηθέντων τα συναισθήματα που προκαλεί η μουσική του δρόμου είναι θετικά (ευχαρίστηση, χαλάρωση, θαυμασμός) πολύ λίγοι είναι αυτοί που νιώθουν ντροπή και ενόχληση.
- **Οι περισσότεροι είναι της άποψης ότι η μουσική του δρόμου ηρεμεί τον άνθρωπο και αποτρέπει τη βία.**
- Γενικά επικρατεί η αντίληψη ότι οι μουσικοί του δρόμου προάγουν την ψυχαγωγία και δεν αποτελούν κομμάτι του «υποκόσμου».
- Η γενική άποψη που επικρατεί είναι ότι η μουσική του δρόμου, είναι κομμάτι της κοινωνίας και επηρεάζει θετικά τους ανθρώπους.
- **Τέλος, δεν προτρέπει τη βία αλλά αντιθέτως λειτουργεί ανασταλτικά!**

Επιμέλεια Πιλοτικού Προγράμματος:
Περσεφόνη Σάλτα, Εκπαιδευτικός ΠΕ 17.01
στο 6^ο ΓΕ.Λ. Αμαρουσίου

Ζ' ΕΝΟΤΗΤΑ - Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ:

ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΠΤΟΝΤΑΙ ΤΟΥ ΓΝΩΣΤΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

1. Γνωστικό Αντικείμενο: Νεοελληνική Γλώσσα Έκθεση – Έκφραση στη Γ' Λυκείου

Σενάριο Μαθήματος

Ιδιαίτερη περιοχή του γνωστικού αντικειμένου

- Ενότητα σχολικού εγχειριδίου: «Άρθρο και Δοκίμιο», τα κείμενα και τα αποσπάσματα κειμένων (σ.190-195), όπου θίγεται ο ρόλος της πληροφορικής και του διαδικτύου σε σχέση με την εκπαίδευση και άλλους «κρίσιμους» τομείς της κοινωνικής ζωής.
- Εστίαση στα σύντομα κείμενα: «Στο Internet φυτρώνουν και “άνθη του κακού”» και «Δυσσείωνα τα ευρήματα μιας έρευνας του Πανεπιστημίου Carnegie - Mellon σχετικά με τις επιπτώσεις του Δικτύου στον ψυχισμό και στις διαπροσωπικές σχέσεις των ανθρώπων».

Συμβατότητα με το ΑΠΣ:

- Το συγκεκριμένο σχέδιο διδασκαλίας ακολουθεί το ΑΠΣ για το μάθημα της Έκφρασης – Έκθεσης, προτάσσοντας την ανάγκη για την κινητοποίηση νοητικών, συναισθηματικών και κοινωνικών δεξιοτήτων των μαθητών με σκοπό την κατανόηση απαιτητικών κειμένων αποδεικτικού λόγου από αυτούς.
- Επίσης, και σύμφωνα με το ΑΠΣ, ενθαρρύνει τους μαθητές στην ανασύνθεση και προέκταση των ιδεών του κειμένου, ώστε να το επεξεργαστούν σε βάθος και στη συνέχεια να σχεδιάσουν το δικό τους κείμενο.
- Καλλιεργείται η κριτική σκέψη (στη συγκλίνουσα και στην αποκλίνουσα εκδοχή της), η ελεύθερη έκφραση και ενθαρρύνεται η σύνθεση των επιμέρους, ατομικών και διαφορετικών προσλήψεων του κειμένου.
- Δίνεται έμφαση στο σχεδιασμό και στη σύνθεση γραπτού λόγου, ως επιστέγασμα διαλογικής – προφορικής διαπραγμάτευσης του θέματος μεταξύ των μαθητών, εντός των ομάδων εργασίας.

Παιδαγωγική θεμελίωση – Εφαρμογή παιδαγωγικών αρχών:

- Εφαρμόζεται η μαθητοκεντρική θεώρηση της διδασκαλίας, καθώς αυτή οργανώνεται με την ομαδοσυνεργατική προσέγγιση, σε μεγάλο βαθμό, χωρίς να παρακάμπτει και την παραδοσιακή, μετωπική διδασκαλία, όταν αυτό κρίνεται αναγκαίο.
- Η διδακτική πρακτική συνάδει επίσης με τις αρχές περί «ψηφιακού» και νέου γραμματισμού, καθώς συνδυάζει τόσο τις δυνατότητες των νέων τεχνολογιών (Η/Υ, μέσα προβολής βίντεο), όσο και με τις παραδοσιακές και κλασικές μορφές προσέγγισης.
- Επιδιώκεται η γνώση να «οικοδομείται» σταδιακά από τους ίδιους τους μαθητές και ο ρόλος του εκπαιδευτικού να είναι αυτό του καθοδηγητή - εμπυχωτή.
- Στηρίζεται δε:

I) στην αρχή της Διερευνητικής Προσέγγισης της Μάθησης,

II) στην αρχή της διαφοροποίησης του περιεχομένου, της διαδικασίας και του Πλαισίου της Μάθησης ανάλογα με τις ιδιαίτερες μαθησιακές ανάγκες του τμήματος και των μαθητών (differentiated learning) και

III) στην αρχή της συνεργασίας - αλληλεπίδρασης των μαθητών. Μέσα από την ομαδοσυνεργατική προσέγγιση, εξάλλου, ενθαρρύνεται η καλλιέργεια των επικοινωνιακών δεξιοτήτων των μαθητών και ωθούνται στην άσκηση της «προφορικότητας» με στόχο τον καίριο και αποτελεσματικό επικοινωνιακό λόγο που αξιοποιεί το γλωσσικό κώδικα για την οργάνωση αφαιρετικής σκέψης.

Σκοπός & Στόχοι της Διδακτικής Πρακτικής:

Γενικός Σκοπός: Η συνειδητοποίηση των μορφών διαδικτυακού εκφοβισμού, η λογική και ηθική διερεύνηση του προβλήματος και η κωδικοποίηση τρόπων αποτροπής και αντιμετώπισής του.

Επιμέρους Στόχοι (απορρέουν τόσο από τη σκοποθεσία του ΑΠΣ, όσο και από τις «κειμενικές» δεξιότητες που περιγράφονται ως αντικείμενο εξέτασης για το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας στην Υ.Α. του ορισμού της εξεταστέας ύλης για τις Πανελλήνες Εξετάσεις).

Επιδιώκουμε οι μαθητές μας:

A. ως προς το γνωστικό αντικείμενο

- Να εντοπίσουν τη σχέση του κειμένου με την καθημερινή πραγματικότητα (αναγνώριση περίστασης διαδικτυακής επικοινωνίας)

- Να χρησιμοποιήσουν οικεία γνωστικά σχήματα (εμπειρίες) προκειμένου να κατανοήσουν το περιεχόμενο του κειμένου και το φαινόμενο του «Κυβερνοεκφοβισμού» διατυπώνοντας το θεματικό κέντρο του κειμένου και τα υπο-θέματά του
- Να σχεδιάσουν και να προετοιμάσουν συνεργατικά το δικό τους κείμενο (καλλιέργεια σχολικού λόγου στη σύνθεση κειμένου)

B. ως προς τη μαθησιακή διαδικασία

- Να ασκηθούν στην κριτική ανάγνωση και στη σύνδεση του κειμένου (κατ' επέκταση του σχολείου) με τη ζωή καθημερινότητά τους
- Να ασκηθούν στην ομαδοσυνεργατική προσέγγιση της σχολικής εργασίας

Γ. ως προς τις συναισθηματικές και κοινωνικές τους δεξιότητες

- Να αναπτύξουν ενσυναίσθηση (σε σχέση με την πιθανή εμπλοκή τους στο πρόβλημα ως θύτες, θύματα και παρατηρητές) και αναστοχαστικές διαδικασίες (σε σχέση με τη δική τους διαδικτυακή συμπεριφορά)

Αξιοποίηση Τεχνολογιών της Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ)

- Για την αφόρμηση του μαθήματος και της ενίσχυση της διερεύνησης θα προβληθούν δύο σχετικά με το θέμα video από το youtube (online ή downloaded)
- Για την παρουσίαση των δραστηριοτήτων που προβλέπει το φύλλο εργασίας και την καθοδήγηση του έργου των μαθητών από τον διδάσκοντα θα χρησιμοποιηθεί λογισμικό παρουσίασης (Ms PowerPoint)
- Απαιτείται η χρήση προβολικού μηχανήματος (προτζέκτορας) και φορητός υπολογιστής (σύνδεση στο διαδίκτυο, όχι απαραίτητη, αλλά θεμιτή)

Σύνδεση με προτεραιά γνώση και εμπειρίες:

Η γνώση οικοδομείται πάνω σε προγενέστερη εμπειρία: οι μαθητές έχουν ήδη ασχοληθεί με τα θέματα της χρήσης των Νέων Τεχνολογιών και του διαδικτύου. Η οικειότητά τους με το θέμα καλλιεργήθηκε και με αφορμή της κατάθεσης δικών τους βιωματικών εμπειριών σε σχέση με την καθημερινή χρήση του Facebook από μέρους τους στο προηγούμενο μάθημα, με αφορμή πρόσφατο περιστατικό με μαθητή του σχολείου.

- **Ώρα έναρξης:** 4^η διδακτική ώρα, σύμφωνα με το ωρολόγιο πρόγραμμα του σχολείου. Ο διδάσκων έχει ανοίξει τον φορητό Η/Υ, το προβολικό μηχάνημα και έχει φροντίσει, ώστε η διάταξη της τάξης να ευνοεί την παρακολούθηση – εργασία. Το μάθημα γίνεται στην αίθουσα του τμήματος.
- **Διάρκεια:** Το προτεινόμενο σχέδιο μαθήματος υλοποιείται σε 2-3 διδακτικές ώρες (4^η και 5^η διδακτική ώρα), Πέμπτης– στην εξέλιξη της διδασκαλίας πρέπει να συνεκτιμηθεί η κόπωση των μαθητών)

Συχνότητα: ανάλογη διδακτική πρακτική, διαφοροποιημένη και ανατροφοδοτούμενη, επαναλαμβάνεται στη διάρκεια του τετραμήνου, μέχρι να επιτευχθούν οι γνωστικοί και παιδαγωγικοί στόχοι.

Γενική Περιγραφή Διδακτικής Πρακτικής

Το σχέδιο διδασκαλίας που προτείνεται λειτουργεί στη βάση μιας παιδαγωγικής που επιδιώκει να εξοικειώσει τους μαθητές με μη συμβατικές διαδικασίες μάθησης, στηριζόμενες κατά κανόνα στην αντιμετώπιση του μαθητή ως πρωταγωνιστή στη διερεύνηση ποικίλων «πραγματικών» ζητημάτων μέσα από την προσέγγιση των κειμένων με τη μέθοδο της επίλυσης προβλήματος. Το κείμενο αντιμετωπίζεται κριτικά και λειτουργικά. Η διδακτική πρακτική που επιλέγεται για τη μελέτη και αξιοποίηση του κειμένου συνοψίζεται στην αρχή ότι: η γλώσσα (δηλ. τα κείμενα) κατανοείται ως μέρος της σύνθετης και απτής κοινωνικής, πολιτικής και πολιτισμικής πραγματικότητας, με την οποία και συνδέεται στενά.

Επειδή οι δραστηριότητες του φύλλου εργασίας είναι απαιτητικές, υιοθετείται η πρακτική: από το οικείο στο λιγότερο οικείο // από τον καθημερινό στον σχολικό λόγο (που απαιτεί η εξέταση του μαθήματος στις Πανελλήνιες). Μέσα από την ομαδοσυνεργατική διαδικασία καλλιεργείται η συνεργασία και η κριτική σκέψη, ενώ ο ρόλος του καθηγητή, περιορίζεται σε αυτόν του καθοδηγητή - εμπυχωτή. Η παραδοσιακή προσέγγιση της ατομικής εργασίας δίνει τη θέση της στην ομαδική εργασία και στην άσκηση επικοινωνιακών δεξιοτήτων. Μετά την αρχική οριοθέτηση του τρόπου εργασίας, από την πλευρά του διδάσκοντα, οι μαθητές ενθαρρύνονται να ερευνήσουν και να οικοδομήσουν συνεργατικά τη γνώση, με κύριο «σύνθημα» την πρωτοτυπία και την αυτοέκφραση - αυτενέργεια. (καλλιέργεια προφορικότητας). Σημειώνεται, δε, ότι παράλληλα με τον τυπικό γραμματισμό, επιδιώκεται και ο ψηφιακός γραμματισμός, καθώς και η «προετοιμασία» των μαθητών για την κριτική στάση και θέση τους στην κοινωνία του μέλλοντος (καλλιέργεια της εγγράμματης πολιτιότητας).

Αναλυτική Περιγραφή της Διδακτικής Πρακτικής.

Α' φάση :Ανακοίνωση, διαμόρφωση, ανασύνθεση πρότερων εμπειριών και γνώσεων για το θέμα: Ο διδάσκων υπενθυμίζει τα σχετικά με τη συζήτηση για τη χρήση και κατάχρηση του FB και θέτει το ερώτημα: «Είμαστε σε θέση να αναγνωρίσουμε και να αντιμετωπίσουμε τον διαδικτυακό εκφοβισμό;». Ιδιαίτερη αναφορά στον όρο με σύντομο σχολιασμό. Οι μαθητές κάθονται ήδη στις ομάδες και καλούνται από το διδάσκοντα να παρακολουθήσουν το video που θα λειτουργήσει ως αφόρμηση για την ανάγνωση του κειμένου.

Β' φάση: Δίνεται σε όλους τους μαθητές το φύλλο εργασίας (παρατίθεται στη συνέχεια), με συγκεκριμένες οδηγίες για τις δραστηριότητες του 1^{ου} μέρους: Ενεργός ανάγνωση – Το κείμενο το διαβάσει ο διδάσκων. Οι μαθητές κρατούν πρόχειρες σημειώσεις πυκνώνοντας τα νοήματα του κειμένου και προσπαθώντας να αναγνωρίσουν την προθετικότητα του συγγραφέα σε κάθε ενότητα. Ακολουθεί η εργασία στις ομάδες (με ορισμένο χρόνο συζήτησης) για καθεμιά από τις τρεις πρώτες δραστηριότητες. Στο τέλος, κάθε δραστηριότητας κάθε ομάδα ανακοινώνει τις απαντήσεις της, οι οποίες κωδικοποιούνται στις διαφάνειες του Power Point, που προβάλλεται σε κοινή θέα όλων των ομάδων.

Γ' φάση: Προβολή video: «το cyberbullying ως ιός» - Δραστηριότητες 2^{ου} μέρους φύλλου εργασίας – οι μαθητές καλούνται να παρατηρήσουν και να καταγράψουν, έπειτα από συζήτηση στις ομάδες τους, τα συναισθήματα του θύματος και να αντιληφθούν τον τρόπο που προτείνεται ως ενδεδειγμένη και αποτελεσματική πρακτική για την αντιμετώπιση του «ιού». Στη συνέχεια συμπληρώνουν στις ομάδες τους τον νοητικό χάρτη που οργανώνει συστηματικά την αντιμετώπιση του φαινομένου. Κάθε ομάδα ανακοινώνει τις ιδέες της, οι οποίες καταγράφονται στην αντίστοιχη διαφάνεια του Power Point. Ο διδάσκων ζητεί σύντομα, συμπερασματικά σχόλια από τους μαθητές και αναθέτει να γράψουν ένα δικό τους άρθρο, αξιοποιώντας το ενδεικτικό για το θέμα της αντιμετώπισης του Κυβερνοεκφοβισμού σχεδιάγραμμα, που όλοι μαζί δημιούργησαν, ως εργασία για το σπίτι. Προτείνει τα καλύτερα να αναρτηθούν στον ιστότοπο του σχολείου (στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio της Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας, στο οποίο το σχολείο συμμετέχει).

Διαδικασίες Αξιολόγησης

Σε όλη τη διάρκεια υλοποίησης του σχεδίου διδασκαλίας ο καθηγητής τηρεί μια διακριτική αλλά ενεργό στάση παρατήρησης και καθοδήγησης. Η αξιολόγηση από τη μεριά του **είναι διαρκής και διαμορφωτική**, καθώς είναι πιθανόν να χρειαστεί η άμεση παρέμβαση του αν παραστεί ανάγκη.

Παράλληλα, αξιολογεί διαρκώς τη συμμετοχή των μαθητών, **παροτρύνοντας τους λιγότερο ενεργούς μαθητές** ή επαναπροσδιορίζοντας τους ρόλους μέσα στις ομάδες. Η αξιολόγηση της εργασίας των μαθητών, γίνεται διαμορφωτικά, επιτρέποντας έτσι τη βελτίωση της ποιότητας του έργου τους, ενώ ταυτόχρονα φροντίζει, ώστε οι σχέσεις μέσα στην ομάδα να είναι ισότιμες και να στηρίζονται στις αρχές της συνεργατικότητας, της αμοιβαιότητας και του σεβασμού. Βεβαίως, η οικειότητα και οι φιλικές σχέσεις είναι μια καλή βάση συνεργασίας, οφείλει όμως ο διδάσκων να διατηρεί τις λεπτές εκείνες ισορροπίες που απαιτούνται προκειμένου να μην ξεπεραστούν τα όρια και να διατηρείται το ήρεμο κλίμα που ευνοεί την εργασία και τη γνώση.

Σημαντική εξάλλου είναι και η διαδικασία της αυτοαξιολόγησης / ετεροαξιολόγησης των μαθητών μεταξύ τους, η οποία πραγματοποιείται έμμεσα κατά τη συζήτηση των αποτελεσμάτων του έργου κάθε ομάδας στην ολομέλεια ή και άμεσα μέσα σε κάθε ομάδα ή με τον διδάσκοντα. Ακόμη όμως, κι αν δεν επιθυμούν μια δημόσια αυτοαξιολόγηση, η διαδικασία του αναστοχασμού στο τέλος των εργασιών λειτουργεί ως μια πολύ καλή βάση οικοδόμησης αυτοκριτικής και αυτοβελτίωσης.

Από την πλευρά του ο επιβλέπων καθηγητής, σημειώνει και καταγράφει τις παρατηρήσεις των μαθητών, ενώ η προσωπική του διαδικασία αναστοχασμού και αυτοαξιολόγησης καταγράφεται στο ημερολόγιο του και αποτελεί πηγή για ανα-διαμόρφωση ή επαναπροσδιορισμό των διδακτικών μεθόδων και πρακτικών.

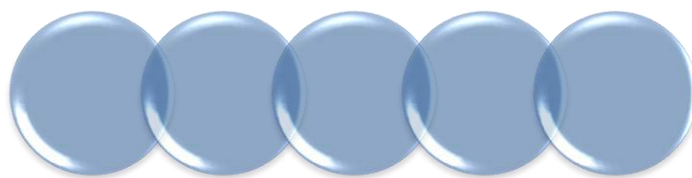
Κείμενο: Διαδικτυακός εκφοβισμός

<p>Ορισμός</p> <p>Οι μορφές εκδήλωσής του.</p>	<p>Με το φαινόμενο ηλεκτρονικού εκφοβισμού (Cyberbullying) αναφερόμαστε στην ενδο και εξωσχολική βία που εκδηλώνεται μέσω ηλεκτρονικών συσκευών. Περιλαμβάνει την επαναλαμβανόμενη αποστολή ηλεκτρονικών ή τηλεφωνικών μηνυμάτων με απειλητικό, ρατσιστικό ή σεξιστικό περιεχόμενο, δημιουργία διαδικτυακών προφίλ με ψευδή στοιχεία, ανάρτηση ψεύτικων ειδήσεων, προσωπικών πληροφοριών, φωτογραφιών, βιντεοσκοπημένου υλικού καθώς και την υποκίνηση ενός ατόμου να λάβει μέρος σε μια ομάδα που έχει σκοπό της την άσκηση βίας.</p>
<p>Αίτια ευρείας εκδήλωσης και επιπτώσεων</p>	<p>Η τεχνολογία προσφέρει μια μορφή ανωνυμίας που οδηγεί ορισμένους να συμπεριφέρονται καταχρηστικά online, με τρόπους που ποτέ δεν θα συναντούσαμε στον πραγματικό κόσμο. Εντός των κοινωνικών δικτύων το κακόβουλο ή δυσφημιστικό περιεχόμενο μπορεί να κυκλοφορήσει με ευκολία και να το δει ένα ευρύτερο ακροατήριο. Το περιεχόμενο αυτό μπορεί ενδεχομένως να υπάρχει για πάντα, ακόμη και παρά τις προσπάθειες για την αφαίρεσή του. Η αδυναμία της μόνιμης αφαίρεσης online περιεχομένου και εικόνων μπορούν να προσθέτουν περισσότερο άγχος στην ταλαιπωρία του θύματος.</p> <p>Ένα θύμα ηλεκτρονικής παρενόχλησης είναι δυνητικά ευάλωτο 24 ώρες το 24ωρο και δεν έχει πλέον ένα ασφαλές καταφύγιο μακριά από αυτόν που τον φοβερίζει. Η ψυχική επιβάρυνση είναι μεγαλύτερη από τη σωματική. Ο καθένας μπορεί να συμπεριφερθεί ως θύτης με περιορισμένες πιθανότητες να τιμωρηθεί δεδομένου ότι το περιεχόμενο των πληροφοριών δεν ελέγχεται και δεν λογοκρίνεται. Έτσι δίνεται η δυνατότητα στον καθένα να δημοσιεύσει ό, τι θέλει.</p>
<p>Ψυχολογικές και κοινωνικές διαστάσεις της εμπλοκής</p>	<p>Δυνητικά είναι εύκολο κάθε μαθητής να εμπλακεί σε περιστατικό κυβερνοεκφοβισμού. Ως θύτης διακρίνεται από ασυνήθιστα ελάχιστο άγχος και ανασφάλεια, νιώθει την ανάγκη να κυριαρχεί και να έχει τον έλεγχο της κατάστασης, αδυνατώντας ωστόσο, να ελέγξει τον εαυτό του, πόσο μάλλον για τον πόνο που προκαλεί. Ως θύμα σπάνια υπερασπίζεται τον εαυτό του ή αντεπιτίθεται, αποσύρεται κλαίγοντας ή θυμώνοντας, είναι αγχώδης, εσωστρεφής και χωρίς πολλούς φίλους, δίχως κοινωνικές και διαπροσωπικές δεξιότητες, με παθητική στάση στα γεγονότα. Ως παρατηρητής, επιλέγει να μην εμπλακεί από φόβο, γιατί δεν ξέρει τι να κάνει, φοβάται την εκδίκηση, θεωρεί πως οι ενήλικες δεν θα τον πιστέψουν ή δεν θα κάνουν τίποτα. Αποτελούν τη σιωπηρή πλειοψηφία και οι θύτες το εκλαμβάνουν σαν έγκριση- αποδοχή.</p>
<p>Αντιμετώπιση</p>	<p>Στους τρόπους αντιμετώπισης, η πρωτογενής είναι αμιγώς προληπτική παρέμβαση. Αφορά στο σύνολο του πληθυσμού και περιλαμβάνει την ενημέρωση όλων (παιδιών, εφήβων, εκπαιδευτικών και γονέων) για θέματα νεανικής παραβατικότητας και την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών στις νέες μορφές νεανικής παραβατικότητας και σε τρόπους πρόληψης, εντοπισμού και αντιμετώπισης του φαινομένου.</p>

Φύλλο Εργασίας (για όλες τις ομάδες)

[1^ο μέρος]*Μελέτη του κειμένου*

1. Αφού μελετήσετε το κείμενο, συμπληρώστε το παρακάτω διάγραμμα με τις μορφές εκδήλωσης του Κυβερνοεκφοβισμού:

2. Δίπλα στα φαινόμενα που διευκολύνουν την εκδήλωση και την εξάπλωση του διαδικτυακού εκφοβισμού, σκεφτείτε και συμπληρώστε τις βαθύτερες αιτίες που μπορούν να τα προκαλούν.

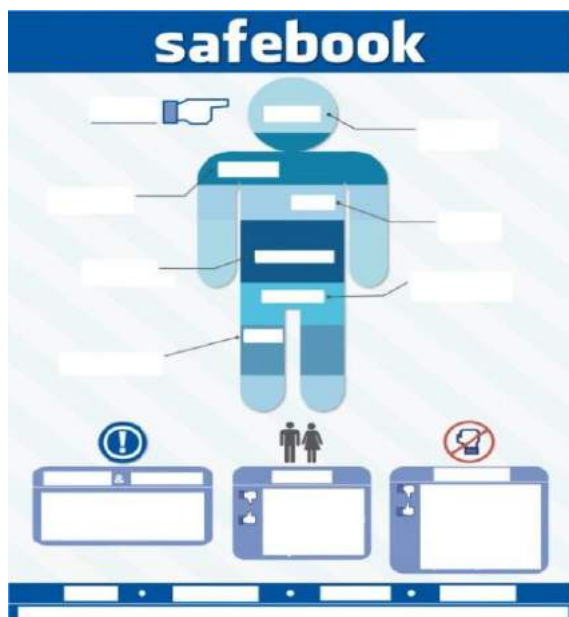
3. Μελετήστε ξανά το κείμενο, συζητήστε στην ομάδα σας και απαντήστε σύντομα:

- α. Γιατί είναι εύκολο να γίνει κάποιος θύτης;
- β. Ποια είναι συνήθως η στάση του θύματος;
- γ. Ποια η στάση του παρατηρητή;

[2^ο μέρος]

4. Παρακολουθήστε το video και απαντήστε:

- α. Ποια συναισθήματα νομίζετε ότι αναπτύσσει η κοπέλα – θύμα μετά από την «επίθεση» που δέχθηκε;
- β. Ποια είναι, σύμφωνα με το video, η πιο αποτελεσματική στάση για την αντιμετώπιση του διαδικτυακού εκφοβισμού;
- 5. Συμπληρώνουμε την εικόνα με τους πρακτικούς τρόπους και τις προϋποθέσεις για να αποτρέψουμε και να αντιμετωπίσουμε το διαδικτυακό εκφοβισμό. Φτιάχνουμε συνεργατικά ένα...
- 6. Γράφουμε ένα δικό μας άρθρο (600 λέξεων), αξιοποιώντας τη συμπληρωμένη «αφίσα», για τους τρόπους αντιμετώπισης του «Κυβερνοεκφοβισμού»(εργασία για το σπίτι).

Επιμέλεια κειμένων:
Απόστολος Κ. Κωνσταντίνου, Εκπαιδευτικός ΠΕ02
στο 3ο Γενικό Λύκειο Ηρακλείου Αττικής –
σχολείο πυρήνα των δράσεων
του Ευρωπαϊκού Προγράμματος

2. «Λόγος και Παιδεία απέναντι στη Βία : Η συμβολή του μαθήματος της Ρητορικής στην εσωτερίκευση διαλεκτικού ήθους από τους μαθητές»

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ ΓΙΑ ΤΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ

(Σχολικά έτη 2013 -2015)

- A) «ΠΡΟΠΑΙΔΕΥΣΗ» - ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ** Βασική ορολογία: επιχειρήματα, είδη, κατάσταση, αξιολόγηση
Εξάσκηση σε κείμενα
«Αγώνες λόγου» - «Δισσοί λόγοι»
(ομαδοσυνεργατική μέθοδος)

Σύνθεση συμπερασμάτων: κατανόηση της πολλαπλότητας της αλήθειας, σεβασμός στη διαφορετικότητα, ανάγκη για επαρκή στήριξη των απόψεων.

B) Για την προσέλαση του φαινομένου της βίας αξιοποιήθηκαν ανάλογοι τρόποι σε συνδυασμό με μια γενικότερη ενημέρωση για το φαινόμενο και αξιοποίηση κειμένων ελληνικής και ξένης λογοτεχνίας.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΣΕ ΤΡΙΑ ΕΠΙΠΕΔΑ

1. **Ανιχνεύω** 2. **Αιτιολογώ** 3. **Αντιμετωπίζω**

ΕΠΙΠΕΔΟ 1. – ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ

α) Δημιουργία λογικών προτάσεων του τύπου «Ασκείται βία, όταν κάποιος

β) Συμπλήρωση πιθανών ρημάτων → ανάδειξη μορφών βίας

→ το πρόσωπο των «θυτών»

γ) Σύνθεση: πολλαπλές οι μορφές της βίας

Οι «θύτες» εμφανίζουν κοινά γνωρίσματα: δύναμη, αδικία, έλλειψη σεβασμού, προσωπικά προβλήματα κλπ.

ΕΠΙΠΕΔΟ 2. – ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ

α. Δημιουργία λογικών προτάσεων του τύπου : «Ασκή βία, επειδή

β. Συμπλήρωση πιθανών ρημάτων και εκ νέου αιτιολόγηση: π.χ. ασκή βία, επειδή φοβάμαι. Έτσι επιτίθεμαι, για να μη φανώ αδύναμος και να δείξω την οντότητά μου κ.λπ.

γ. Κατηγοριοποίηση των αιτιάσεων (κοινωνικός, ψυχολογικός χώρος)

δ. Σύνθεση: η βία μονόδρομος σε περιπτώσεις μειωμένης ψυχικής αντοχής ή και ελλείμματος παιδείας

η βία έκφραση αντίδρασης σε περιπτώσεις καταπάτησης δικαιωμάτων και αφαίρεσης ελευθεριών

ε. Πέρασμα από την αιτιολόγηση στην αντιμετώπιση: καταγραφή συναισθημάτων «θυτών» και «θυμάτων»

→ Διαπιστώνεται η κοινότητα συναισθημάτων (οργή, θυμός, πόνος, φόβος, άρνηση, τύψεις κλπ)

→ αμφότεροι χρήζουν βοήθειας (αντιμετώπιση)

ΕΠΙΠΕΔΟ 3. – ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ

α. Δημιουργία λογικών προτάσεων του τύπου «πρέπει να, επειδή έτσι

β. Συμπλήρωση κενών με ενέργειες, φορείς και αποτελέσματα δράσεων (ομαδοσυνεργατικά)

γ. Σύνθεση : → το υγιές οικογενειακό περιβάλλον βασικός παράγοντας δημιουργίας καλλιεργημένων και ψυχικά ανθεκτικών ατόμων

→ ανάγκη για συνεργασία φορέων – βασική μέριμνα Πολιτείας για το θέμα

→ ανάγκη για επίλυση κοινωνικών προβλημάτων και δημιουργία αποτελεσματικού κράτους

Γ) ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ:

1. Ευαισθητοποίηση μαθητών – πληρέστερη κατανόηση φαινομένων βίας και εκφοβισμού –
Αλλαγή στάσεων
2. Απάλειψη αρνητικών συναισθημάτων και ενεργοποίηση ενσυναίσθησης, ανεκτικότητας, σεβασμού
3. Ενίσχυση κριτικής ικανότητας, τόνωση αυτοπεποίθησης
4. Αλλαγή νοοτροπίας : διαχείριση δυσχερών καταστάσεων «δια λόγου»
εσωτερίκευση της ανάγκης για κριτική διήθηση των δεδομένων.

Επιμέλεια Πιλοτικού Προγράμματος :
Καλλιόπη Μουδατσάκη, Εκπαιδευτικός ΠΕ02
στο 2^ο Γενικό Λύκειο Ηρακλείου Αττικής

Σχέδιο μαθητών του 3^{ου} ΓΕ.Λ. Ηρακλείου Αττικής

3. «Η διδακτική διασύνδεση Τέχνης και Μαθηματικών, ως παράγοντας διαμόρφωσης κριτικής σκέψης σε μια διαπολιτισμική κοινωνία»

Μέσα σε μια έντονα διαπολιτισμική κοινωνία όπου όμως η διαφορετικότητα της φυλής αντιμετωπίζεται ως διαφορετικότητα της ίδιας της ανθρώπινης αξίας, όπου η προσωπική έκφραση δεν είναι αποδεκτή, όπου η αυτοδιάθεση του ίδιου του ατόμου είναι λέξη χωρίς νόημα, όπου ο σεβασμός σε ανθρώπινες ιδιαιτερότητες είναι ανύπαρκτος, όπου η ανάπτυξη λογικής επιχειρηματολογίας είναι αδύνατη, όπου η έννοια του δικαίου είναι συνυφασμένη με το προσωπικό συμφέρον, όπου η αλληλέγγυα σχέση αντικαθίσταται από τον αθέμιτο ανταγωνισμό, αναπτύσσονται φαινόμενα περιθωριακότητας, βίας και εκφοβισμού. Το σχολικό περιβάλλον ως μέρος του ευρύτερου κοινωνικού ιστού, εμφανίζει όλα αυτά τα συμπτώματα στις σχέσεις μεταξύ των παιδιών. Ο ρόλος λοιπόν της ανάπτυξης νέων εκπαιδευτικών προσεγγίσεων που θα συντελέσουν στη διαμόρφωση μιας ουσιαστικής Παιδείας, καθίσταται περισσότερο από κάθε άλλη φορά αναγκαίος.

Έχοντας λοιπόν κατά νου όλα τα προηγούμενα, αναπτύξαμε σε ερευνητικό επίπεδο διδακτικές δραστηριότητες που εδράζονται στην διασύνδεση της Τέχνης (και ιδιαίτερα της Ζωγραφικής) με τα Μαθηματικά, θεωρώντας ότι:

- Μέσα από την Τέχνη της ζωγραφικής εμφανίζεται η ανάγκη του ανθρώπου-ζωγράφου να ξεχωρίσει μέσα από τις διαρκώς μεταβαλλόμενες πληροφορίες του οπτικού κόσμου εκείνες που είναι απαραίτητες για να αναπαραστήσει υπό την δική του προσωπική οπτική τα σταθερά και ουσιώδη χαρακτηριστικά των αντικειμένων.
- Στα Μαθηματικά εμφανίζεται η ανάγκη του ανθρώπου-μαθηματικού να αναζητήσει την Αλήθεια διατυπωμένων ισχυρισμών όχι με τρόπο εμπειρικό, όπως, για παράδειγμα, από την άμεση εποπτεία ενός σχήματος αλλά μέσω λογικών συλλογισμών. Έτσι, στα Μαθηματικά που διαχωρίζονται από τον αισθητό κόσμο, παρότι οι προκλήσεις βρίσκονται ως επί το πλείστον σ' αυτόν, το περιεχόμενο κάθε έννοιας δεν μπορεί να γίνει γνωστό μονάχα με τη βοήθεια κάποιου σχήματος αλλά με τη διατύπωση ενός ακριβούς ορισμού.

Η Τέχνη και τα Μαθηματικά αναδεικνύουν την συμπληρωματικότητα και δυαδικότητα της ανθρώπινης φύσης που υπαγορεύεται από την ανάγκη για έκφραση και την ανάγκη για πρόβλεψη και κατανόηση, συνθέτοντας από κοινού δυο κύριες πνευματικές δραστηριότητες του ανθρώπινου πολιτισμού.

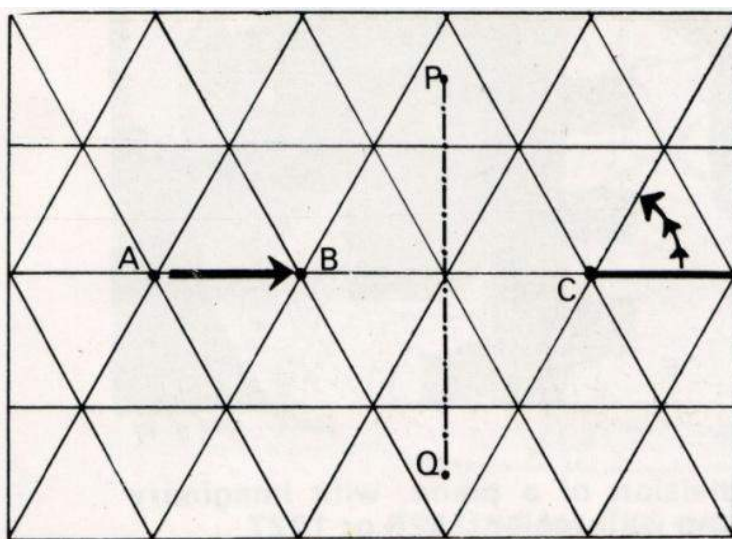
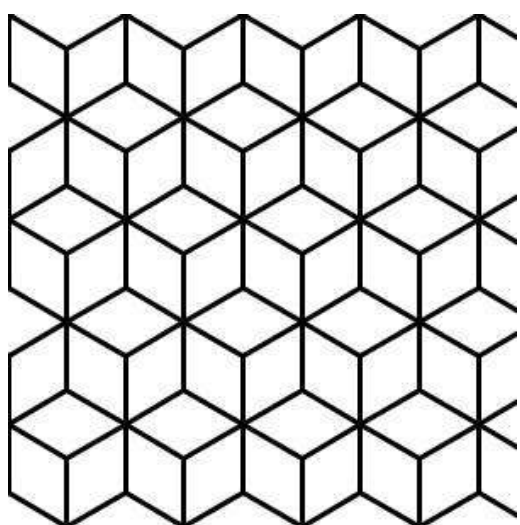
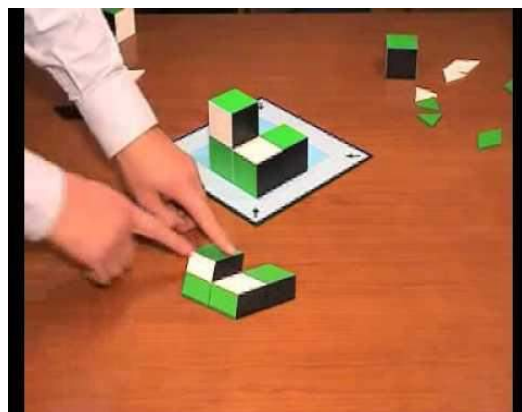
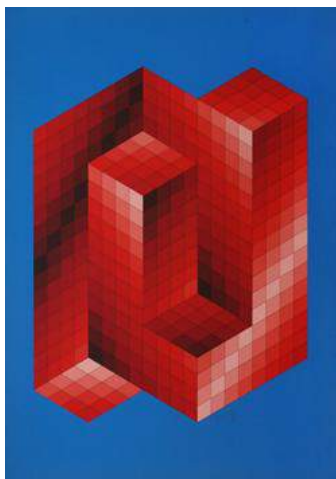
Τα βασικά «εργαλεία» πάνω στα οποία συγκροτούμε τη μεθοδολογία μας είναι:

A. ζωγραφικοί πίνακες από τη σειρά Tridim των εικαστικών έργων του Vasarely

B. το αναπαραστατικό παιχνίδι Tridio

Στόχος μας είναι: τα παιδιά, μέσα από κοινά οπτικά ερεθίσματα και αλληλεπιδραστικά εργαλεία να διατυπώσουν τις προσωπικές τους θέσεις, να αναπτύξουν διάλογο σεβόμενοι τις διαφορετικές απόψεις που θα κατατεθούν και από κοινού να αναζητήσουν τις υποκρυπτόμενες γεωμετρικές δομές των συγκεκριμένων έργων τέχνης. Έτσι, με τρόπο βιωματικό, αντιλαμβάνονται ότι η αναζήτηση της αλήθειας, που στην προκειμένη περίπτωση αντιστοιχίζεται στην υπόρρητη γεωμετρική δομή των πραγμάτων, είναι προϊόν μιας υγιούς συνεργασίας, αλληλέγγυας στάσης ζωής, υιοθέτησης συλλογικών αποφάσεων, ανάπτυξης ορθής επιχειρηματολογίας, σεβασμού στις ανθρώπινες αξίες και τέλος αγάπης για την ίδια τη Ζωή.

Τα αποτελέσματα υπήρξαν ιδιαίτερα αξιοσημείωτα και ενθαρρυντικά για τη συνέχιση και εδραίωση αυτής της προσπάθειας όχι μόνο για την καταπολέμηση του σχολικού εκφοβισμού και της σχολικής βίας αλλά για μια γενικότερη αναβάθμιση του επιπέδου της παιδείας.

Επιμέλεια Πιλοτικού Προγράμματος:
Αποστόλης Παπανικολάου, Εκπαιδευτικός ΠΕ03
Άρης Μαυρομάτης, Εκπαιδευτικός ΠΕ03
στο Γενικό Λύκειο Μεταμόρφωσης

4. Διάχυση υλικού και αποτελεσμάτων του COMENIUS REGIO: Μαθητικό Διαδικτυακό Ραδιόφωνο EUROPEAN SCHOOL RADIO - Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο

Το Μαθητικό Διαδικτυακό Ραδιόφωνο, European School Radio (www.europeanschoolradio.eu), είναι το πρώτο και μοναδικό Διαδικτυακό Μαθητικό Ραδιόφωνο στην Ελλάδα που λειτουργεί 24 ώρες 365 μέρες. Έχει γενικό σκοπό τη δημιουργία Δικτύου Σχολείων, δημόσιων και ιδιωτικών, κάθε τύπου της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ώστε από κοινού να παράγουν ραδιοφωνικό πρόγραμμα. Οι ραδιοφωνικές εκπομπές έχουν χαρακτήρα ταυτόχρονα ψυχαγωγικό, ενημερωτικό και εκπαιδευτικό.

- Είναι μια πρωτότυπη δράση η οποία εντάσσεται σε μια ευρύτερη εκπαιδευτική φιλοσοφία και θέλει τον μαθητή να βλέπει το σχολείο ως χώρο δημιουργίας και έκφρασης.
- Το Μαθητικό Διαδικτυακό Ραδιόφωνο προβάλλει τις ιδέες, τις δημιουργίες, τις ανησυχίες της μαθητικής κοινότητας και τις επικοινωνεί με το σήμερα.
- Αποτελεί δίαυλο επικοινωνίας μεταξύ των μελών της σχολικής κοινότητας τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό συμβάλλοντας παράλληλα και στην Δικτύωση Σχολείου - Κοινωνίας.

ΣΤΟΧΟΙ:

Ως προς το σχολείο

- Δικτύωση Σχολείου – Κοινωνίας / Δικτύωση Σχολείων
- Η ενσωμάτωση της δημιουργίας οπτικοακουστικού υλικού και η χρήση του μέσου στην εκπαιδευτική - σχολική διαδικασία (αναλυτικά προγράμματα)

Ως προς τους μαθητές

- Η ανάπτυξη συνεργατικών δεξιοτήτων και η ανάπτυξη κριτικής σκέψης
- Η δημιουργική χρήση του διαδικτύου
- Η προώθηση της ασφάλειας στο διαδίκτυο, της προστασίας των προσωπικών δεδομένων και πνευματικών δικαιωμάτων και η εξασφάλισή τους

Ως προς το περιεχόμενο των ραδιοφωνικών εκπομπών

- Η ψυχαγωγία και η διασκέδαση με πληθώρα εκπομπών και ραδιοφωνικών παραγωγών
- Η πλουραλιστική μετάδοση πληροφοριών καθώς και προϊόντων του λόγου και της τέχνης
- Η εξασφάλιση της ποιοτικής στάθμης των προγραμμάτων
- Η ευαισθητοποίηση των ακροατών για ζητήματα που άπτονται της επιστήμης, της τεχνολογίας και του πολιτισμού, τόσο ειδικού όσο και ευρύτερου ενδιαφέροντος
- Η προβολή και διάχυση δραστηριοτήτων σχολικών ή μαθητικών και η κοινοποίηση ερευνητικών εργασιών (projects) με ενδιαφέρουσα για τους μαθητές - παραγωγούς θεματολογία. Σχολικά, μαθητικά νέα και νέα της εκπαίδευσης (π.χ. ανακοινώσεις και βραβεύσεις μαθητών σε διαγωνισμούς, συμμετοχή σχολείων σε μαθητικά συνέδρια κ.λπ., καινοτόμες δράσεις)
- Η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και η ενίσχυση του «κριτικού γραμματισμού» μέσω του «γραμματισμού στα μέσα» (media literacy)

Δημιουργήθηκε την Άνοιξη του 2010. Αποτελεί τη μετεξέλιξη του "Ράδιο Εκάλη" που λειτούργησε στο Γυμνάσιο Εκάλης (2008-2010). Από το 2009 άρχισε να συμμετέχει και το Γυμνάσιο - Λύκειο Καμπάνη Κιλκίς.

Από το 2010-11 το Γυμνάσιο - Λύκειο Καμπάνη ανέλαβε εξολοκλήρου τον συντονισμό και την οργάνωση των δραστηριοτήτων για το ανανεωμένο ραδιόφωνο και απηύθυνε ανοιχτή πρόσκληση συμμετοχής στα σχολεία, τους εκπαιδευτικούς, τους μαθητές και τις μαθήτριες, ώστε να συμμετέχουν με δικές τους παραγωγές. Ιδρυτές ήταν όλοι καθηγητές του Σχολείου Καμπάνη. Τα ιδρυτικά μέλη αποτέλεσαν και τη Συντονιστική Ομάδα. Το 2014 εντάχθηκε στην συντονιστική και η Ευτυχία Τούλιου, δασκάλα. Η Συντονιστική Ομάδα πλήρης αποτελείται από τους καθηγητές και τις καθηγήτριες: Γιαγκούλης Νικόλαος (ΠΕ19), Γενιτζές Αναγνώστης(ΠΕ19), Χατζηκαμάρη-Σιάνου Παναγιώτα(ΠΕ 17), Βαφειάδης Αναστάσιος (ΠΕ 04.02), Ευτυχία Τούλιου(ΠΕ70).

Από το Δεκέμβριο του 2013, το ραδιόφωνο εκπροσωπείται από την Επιστημονική Εταιρεία «ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ, ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ» με διακριτικό τίτλο

European School Radio, Το Πρώτο Μαθητικό Ραδιόφωνο

<http://www.esradiosociety.eu>

Το European School Radio λειτουργεί υπό την αιγίδα του Υ.ΠΟ.ΠΑΙ.Θ. Εκπέμπει στο **Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο (ΠΣΔ)** και χρησιμοποιεί τις υπηρεσίες του (VOD , ιστολόγιο, email κ.α.) και ταυτόχρονα από το **Αλεξάνδρειο ΤΕΙ Θεσσαλονίκης**. Με αυτόν τον τρόπο, ενισχύει και αναδεικνύει με τον πιο ηχηρό τρόπο, τη δράση και τις υπηρεσίες του ΠΣΔ σε όλη την εκπαιδευτική κοινότητα αλλά και ευρύτερα στην κοινωνία.

Τα τελευταία 4 χρόνια μέχρι σήμερα έχουν εγγραφεί πάνω από 500 σχολεία, με εκατοντάδες ραδιοφωνικές ομάδες και χιλιάδες μαθητές και μαθήτριες. Μόνο το έτος 2014-15 έχουν εγγραφεί περίπου 250 σχολεία. Οι ηχογραφημένες εκπομπές έχουν ξεπεράσει τις 2000, αυθεντικές και πρωτότυπες, και αυξάνουν εβδομαδιαία καθώς και οι ζωντανές είναι δεκάδες, ξεκινώντας από το καλοκαίρι του 2012. Έχει εξασφαλίσει τα πνευματικά δικαιώματα στη μουσική από τον αρμόδιο φορέα ΑΕΠΙ και την ανανεώνει κάθε έτος.

Επίσης, υπάρχει κανονισμός λειτουργίας και συντονιστική ομάδα των καθηγητών, που μαζί με τους υπεύθυνους καθηγητές κάθε σχολείου (και Διευθυντές), εξασφαλίζουν την εύρυθμη λειτουργία του και εξασφαλίζουν την ποιότητα του περιεχόμενου των μεταδόσεων. Επιπλέον υπάρχει συντονιστική ομάδα μαθητών από όλη την Ελλάδα που καθορίζει τις εκπομπές, τη μουσική, το περιεχόμενο του blog, του Facebook, κ.λπ.

Η εφαρμογή του **European School Radio** στο σχολικό περιβάλλον απέδειξε τον αντίκτυπο που έχει το ραδιόφωνο στη διαμόρφωση στάσεων των μαθητών σε αρκετά στάδια. Η **διαθεματικότητα**, η **συνεργατική μάθηση** και **αλληλεπίδραση** εντός και εκτός θεματικών ενοτήτων του σχολείου, οι συνεργασίες μαθητών μέσω Διαδικτυακών εργαλείων και η **ταυτόχρονη παραγωγή** ενημερωτικών και ψυχαγωγικών εκπομπών, έχουν δημιουργήσει ένα **καινοτομικό πλαίσιο δημιουργικότητας** που παρήγαγε αποτελέσματα πέρα και από τις προσδοκίες και αρχικούς στόχους μας. Ανέδειξε ένα ιδιαίτερα **παραγωγικό δίκτυο** - και ίσως το μοναδικό στο είδος του για τα ελληνικά και ευρωπαϊκά δεδομένα - με καθημερινή συνεργατική δραστηριότητα και παραγωγή πρωτότυπου υλικού.

Επειδή δύσκολα εντάσσεται στην καθημερινή ζωή του σχολικού προγράμματος, το πρόγραμμα υλοποιείται κυρίως εκτός σχολικού ωραρίου. Όλο το παραπάνω γίνεται πράξη σε καθημερινή βάση με τη μέριμνα και προσωπική φροντίδα των μαθητών κάθε σχολείου και της Συντονιστικής Ομάδας των καθηγητών. Είναι μια δραστηριότητα που έχει ξεπεράσει τις προσδοκίες μας και η περαιτέρω ανάπτυξή του απαιτεί την υποστήριξη από όλες τις πλευρές της Εκπαιδευτικής Κοινότητας και της Διοίκησης.

Η περαιτέρω ανάπτυξη του ραδιοφώνου είναι απαίτηση των ίδιων των μαθητών και της εκπαιδευτικής κοινότητας που καθημερινά δημιουργούν νέους τρόπους και μεθόδους λειτουργίας τους με προτάσεις και πρωτοβουλίες. Ήδη επιχειρούνται «Εκπαιδευτικά Σενάρια» για την ενσωμάτωσή του στα Αναλυτικά Προγράμματα του σχολείου.

ΔΙΑΧΥΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΟΥ COMENIUS REGIO ΑΠΟ ΤΟ ESRADIO ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ

Ανάρτηση υλικού του προγράμματος (κείμενα, αφίσες, βίντεο κ.α.)

Πραγματοποίηση εκπομπής αφιερωμένης στο πρόγραμμα με προσκεκλημένους συντονιστές και στελέχη του προγράμματος από Ελλάδα και Κύπρο καθώς και καθηγητές, που υλοποίησαν δράσεις του προγράμματος.

Παραγωγή ηχητικών σποτ και εκπομπών κατά του εκφοβισμού

Προβολή των δράσεων του Προγράμματος, συνεντεύξεις και αφιερώματα.

Προβολή διαγωνισμών που διοργανώθηκαν ή πρόκειται να διοργανωθούν στο πλαίσιο του προγράμματος

Ανάρτηση υλικού αξιολόγησης του προγράμματος.

site: <http://blogs.sch.gr/>

esrblog

blog:<http://schoolpress.ch.gr/6lykion>

ch.gr/6lykion

www.yousmile.gr

Επιμέλεια κειμένων: Ηλίας Κουρκουλάκος, Εκπαιδευτικός ΠΕ02
Διευθυντής στο 6^ο ΓΕ.Λ. Νέας Ιωνίας
Στέλεχος Υποστήριξης ESRADIO

Επίλογος

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ως βασικό σκοπό την παγκόσμια προαγωγή των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και θεμελιώδεις αρχές της είναι η Ελευθερία, η Δημοκρατία και η Ισότητα. Βασιζόμενη στο κράτος δικαίου, ενθαρρύνει τον αλληλοσεβασμό και την αμοιβαία κατανόηση ανάμεσα στις χώρες της Ευρώπης. Το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Comenius Regio ανταποκρίνεται στους ίδιους στόχους με το να υποστηρίζει τη δράση, τη συζήτηση μεταξύ των εφήβων, αλλά και τον προβληματισμό τους σχετικά με τα ιδανικά του ευρωπαίου πολίτη. Οι μαθητές της Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας μοιράζονται τις εμπειρίες τους, τα βιώματά τους, ερευνούν τα αίτια της βίας και επιχειρούν να βρουν τρόπους αποφυγής και άρσης του φαινομένου, μέσα από συνεργασία με τους μαθητές της Πάφου. Μαθαίνουν και εκτιμούν το σημαντικό ρόλο της Δημοκρατίας, ενημερώνονται για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, τα αντιμετωπίζουν με σεβασμό και υποστηρίζουν ενεργά, με πράξεις, τη διάδοσή τους. Το πρόγραμμα λαμβάνει ανάλογες διαστάσεις, ώστε όχι μόνο οι έφηβοι, αλλά και τα υπόλοιπα μέλη της κοινωνίας να οργανωθούν σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Από το κύριο θέμα του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio: **«Εκφοβισμός των εφήβων: Τρόποι πρόληψης και αντιμετώπισης στο σχολικό περιβάλλον Ελλάδας και Κύπρου»** επωφελούνται οι συμμετέχοντες και οι αντίστοιχες τοπικές κοινότητες, τόσο σε πνευματικό όσο και σε ψυχολογικό και κοινωνικό επίπεδο. Με τη διεξαγωγή του Προγράμματος οι έφηβοι αντιλαμβάνονται και αποκτούν επίγνωση των διαφορετικών κοινωνικών και πολιτισμικών πραγματικοτήτων. Επίσης αποκτώνται δεξιότητες που αφορούν στην αλλαγή νοοτροπίας και στάσεων απέναντι στη διαφορετικότητα και σε κάθε μορφή αισθήματος απόρριψης και κοινωνικού αποκλεισμού. Ενισχύεται η αμοιβαία κατανόηση, οι μαθητές εμπλέκονται σε διαπολιτισμικές σχέσεις με συνεχιζόμενο διάλογο, αναλαμβάνουν νέες πρωτοβουλίες και συνειδητοποιούν την έννοια του Ευρωπαίου Πολίτη μέσα από ομάδες και διοργανώσεις διαπολιτιστικών δρώμενων.

Η ευαισθητοποίηση του **νέου Έλληνα πολίτη** σχετικά με την αποδοχή της διαφορετικότητας μέσα στην κοινωνική ομάδα, με αλληλέγγυα αντιμετώπιση προς τους ασθενέστερους και ενάντια στο ρατσισμό, την ξενοφοβία, τη βία, αποτελούν προϋποθέσεις που στοιχειοθετούν μία συμπεριφορά που δεν παράγει βία. Η αλληλεγγύη που προέρχεται μέσα από τη γνωριμία των άλλων ατόμων και από το σεβασμό προς τη διαφορετική προσωπικότητα του «Άλλου», προάγει και τον εθελοντισμό. Κατά τη διάρκεια υλοποίησης του Ευρωπαϊκού Προγράμματος οι έφηβοι επιδόθηκαν σε δραστηριότητες, όπως δημιουργία blogs και video, παιχνίδια ρόλων, καλλιτεχνικές και εικαστικές δράσεις, επινοημένες θεατρικές παραστάσεις με στόχο τον προβληματισμό για το φαινόμενο της βίας, συσπειρώθηκαν ως «Σχολική Ομάδα Υποστήριξης και Μαθητικής Αλληλεγγύης» - «Σ.Ο.Υ.Μ.Α.» και πρότειναν τρόπους διαχείρισης, μεθόδους αντιμετώπισης, τεχνικές διαπραγμάτευσης και πρόληψης της βίας. Κατά την ομαδοσυνεργατική διαδικασία, μέσα από Ενεργητική Βιωματική Μέθοδο και μη τυπική μάθηση των διεπιστημονικών αξόνων, οι μαθητές απέκτησαν νέες στάσεις ζωής, διαμόρφωσαν το δικό τους κοσμοείδωλο και ενίσχυσαν την ταυτότητά τους **ως Ευρωπαίοι πολίτες**, αποκτώντας πολιτισμική συνείδηση.

Συμπερασματικά, η συμμετοχή των μαθητών ήταν επικερδής για όλους και κυρίως για τους «νέους με λιγότερες ευκαιρίες». Ξενοφοβία, ρατσισμός, κοινωνικός αποκλεισμός έδωσαν τη σκυτάλη στις διαχρονικές αξίες του Σεβασμού, της Αλληλεγγύης, του Εθελοντισμού, που αποτελούν διαύλους επικοινωνίας μεταξύ των λαών.

Η Συντονίστρια του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio

Αντωνία Παπατριανταφύλλου

Απόσπασμα από την ομιλία του Διευθυντή Διεύθυνσης Δ.Ε. Β΄ Αθήνας κατά την επίσημη τελετή λήξης του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio

«...Θα ήθελα να επισημάνω πως το πρόβλημα του Σχολικού Εκφοβισμού που κληθήκαμε να προσεγγίσουμε μας αποκάλυψε τις ευρείες διαστάσεις του. Τα δημοσιογραφικά δεδομένα, τα οποία στο διάστημα αυτό απασχολούσαν τα δελτία ειδήσεων και γενικά την κοινωνία απέδειξαν πως το μικρό πρόβλημα εξελίχθηκε ήδη σε κοινωνική παθογένεια και πως ένας χώρος εκδήλωσής της είναι και το σχολείο. Το ασφαλές σχολικό περιβάλλον για κάποιους αποδείχθηκε χώρος βασανισμού.

Η ερευνητική μας διετής προσπάθεια κατάφερε να «θέσει τον δάκτυλον επί τον τύπον» του πολυδιάστατου αυτού προβλήματος. Και δεν το χαρακτηρίζουμε τυχαία πολυδιάστατο. Δεν είναι μόνο τα θύματα του εκφοβισμού που καλούν σε βοήθεια. Το ίδιο άξιοι προσεγγίσεως και βοήθειας είναι και οι θύτες. Παράλληλα διαπιστώσαμε την ανάγκη δράσης του «ενεργού παρατηρητή», που πλέον δεν επιτρέπεται να μένει αδιάφορος και αποστασιοποιημένος. Το οικογενειακό, το σχολικό και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον καλούνται επίσης να επιδείξουν την ευαισθησία τους.

Πρέπει να επενδύσουμε στην εγρήγορση των αισθητηρίων οργάνων μας αλλά κυρίως στην κινητοποίηση της ψυχής μας. Πολλά θέματα, για να αντιμετωπισθούν, απαιτούν τρόπο και όχι τόσο κόπο ή άλλου είδους θυσίες.

Ευχαριστώντας θερμά όλους μαζί και τον καθένα ξεχωριστά που συνέδραμε στην ολοκλήρωση του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio, εκφράζω και τα ειλικρινή μου συγχαρητήρια για την πανθομολογούμενη επιτυχία του».

Ο Υπεύθυνος του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Comenius Regio Αθανάσιος Φαλούκας Διευθυντής Διεύθυνσης Δ.Ε. Β΄ Αθήνας

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

<http://www.hfcbatbullying.info> σχολικός-εκφοβισμός/

Olweus, D., & Alsaker, F.D. (1991). Assessing change in a cohort-longitudinal study with hierarchical data. In D. Magnusson, L.R. Bergman, G. Rudinger, & B. Toresstad (Eds.), *Problems and methods in longitudinal research: Stability and change* (pp. 107-132). New York, NY: Cambridge University Press.

Αρτινοπούλου, Β. (2001). Βία στο σχολείο. Έρευνες και Πολιτικές στην Ευρώπη. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Γαλανάκη, Ε. (2010). Σχολικός εκφοβισμός: Πόσο αποτελεσματικές είναι οι παρεμβάσεις; Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), 50 Πανελλήνιο Συνέδριο με θέμα «Μαθαίνω Πώς να μαθαίνω», 7-9 Μαΐου 2010. Σπυριδάκης, Μ. (2009). Εξουσία και Παρενόχληση στην Εργασία. Αθήνα: Διόνικος.

Χρυσάφιδης, Κ. (1997). Η αρνητική εικόνα στο σημερινό σχολείο ως αποτέλεσμα της έλλειψης επικοινωνίας και αποσύνδεσης του από τη ζωή. 2 ο Πανελλήνιο Παιδαγωγικό συνέδριο με θέμα: Ψυχοκοινωνικά προβλήματα, Κομοτηνή.

Σπυρόπουλος, Φ. (2010). Καλές Πρακτικές Ευρωπαϊκών χωρών για την αντιμετώπιση της σχολικής βίας. Ομαδική βία και επιθετικότητα στα σχολεία. Στο Α. Γιωτοπούλου – Μαραγκοπούλου (επιμ.), Ομαδική Βία και Επιθετικότητα στα Σχολεία. Ειδική Επιτροπή Μελέτης των Ομάδων Ενδοσχολικής Βίας (ΕΕΜΟΕΒ). Εθνική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ). Αθήνα: Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη.

Χατζηγεωργίου, Σ. & Αντωνίου, Α.-Σ. (2014). Ο ρόλος συγκεκριμένων χαρακτηριστικών προσωπικότητας (νευρωτισμού, εσωστρέφειας) στο φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού. Στα Πρακτικά του 4ου Πανελληνίου Συνεδρίου Επιστημών Εκπαίδευσης, 20-22 Ιουνίου. Αθήνα: ΕΚΠΑ, Τομέας Ειδικής Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας Π.Τ.Δ.Ε. & Κέντρο Μελέτης Ψυχοφυσιολογίας και Εκπαίδευσης.

Χατζηχρήστου, Χ., Λαμπροπούλου, Α. & Λυκισάκου, Κ. (2004). Ένα διαφορετικό σχολείο: Το σχολείο ως κοινότητα που νοιάζεται και φροντίζει. *Ψυχολογία*, 11(1), 1–19. Χηνάς, Π. & Χρυσάφιδης, Κ. (2000).

Επιθετικότητα στο σχολείο: Προτάσεις για πρόληψη και αντιμετώπιση. ΥΠΕΠΘ 2000. Ψάλτη, Αν. & Κωνσταντίνου, Κ. (2007). Το φαινόμενο του εκφοβισμού στα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης: Η επίδραση του φύλου και της εθνοπολιτισμικής προέλευσης. *Ψυχολογία*, 14(4), 329–345. Αρτινοπούλου, Β. (2001). Βία στο σχολείο. Έρευνες και πολιτικές στην Ευρώπη. Αθήνα: εκδόσεις Μεταίχμιο. Γραίκος, Ν.,

Μαρκάδας, Σ. & Τάρη, Ε. (2013). Αρμοδιότητες Σχολικών Συμβούλων, Διευθυντών Σχολικών μονάδων και Συλλόγων Διδασκόντων για ζητήματα σχολικής βίας: γενικό νομοθετικό και τυπικό πλαίσιο, εναλλακτικές προτάσεις αντιμετώπισης της σχολικής βίας με τη συνεργασία των εμπλεκόμενων φορέων. Θεσσαλονίκη: Φύλατος. Εθνική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου - Επιτροπή Μελέτης Ομάδων Ενδοσχολικής Βίας (ΕΕΜΟΕΒ), Ομαδική βία και επιθετικότητα στα σχολεία. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

http://www.antibullyingnetwork.gr/App_Upload/pages/OmadikiVia.PDF Εταιρεία Ψυχοκοινωνικής Υγείας του Παιδιού και του Εφήβου (2008). Μίλα, μη φοβάσαι. Αθήνα: Ε.Ψ.Υ.Π.Ε. Καραβόλτσου, Α. (2013).

Συνοπτικό εγχειρίδιο αντιμετώπισης σχολικού εκφοβισμού εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Διπλωματική εργασία του Μεταπτυχιακού Προγράμματος στην Προαγωγή και Αγωγή Υγείας, της Ιατρικής Σχολής, του Μονάδα Εφηβικής Υγείας (Μ.Ε.Υ.) [http://youth-health.gr/Εθνικού & Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών](http://youth-health.gr/Εθνικού_Καποδιστριακού_Πανεπιστημίου_Αθηνών).

«Το Bullying μας ακολουθεί μια ζωή...», [http://xenesglosses.eu/2013/02/bullying- 2/](http://xenesglosses.eu/2013/02/bullying-2/)

Council of Europe (2012). Charter on Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education: Guidelines for Educators. [www.0-18.gr/gia-megalouys/bia-sto-scholeio](http://www.coe.int/t/dg4/education/edc/Source/Resources/Κουρκούτας, Η. & Θάνος, Θ. (Επιμ.) (2013). Σχολική βία και παραβατικότητα. Ψυχολογικές, κοινωνιολογικές, παιδαγωγικές διαστάσεις. Ενταξιακές προσεγγίσεις και παρεμβάσεις. Αθήνα: Τόπος. Kyriakides, L., Kaloyirou C. & Lindsay G. (2006). An analysis of the revised Olweus bully/victim questionnaire for students using the Rasch measurement model. <i>British Journal of Educational Psychology</i>, 76, 781–801. Συνήγορος του Πολίτη: <a href=) Χηνάς, Π. & Χρυσάφιδης, Κ. (2000). Επιθετικότητα στο σχολείο. Προτάσεις για πρόληψη και αντιμετώπιση. Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2ο Κοινωνικό Πλαίσιο Στήριξης, ΕΠΕΑΕΚ. Έργο: Κοινωνικές Επιστήμες Ι. • Κάνω πλάκα ή εκφοβίζω; <http://www.yousmile.gr/article/blog/1713/kanoplaka-i-ekfovizo> •

“Ζω έναν εφιάλτη” <http://www.yousmile.gr/article/blog/1348/zo-enan-efialti> • Μίσος στην οθόνη του κινητού σου!!! <http://www.yousmile.gr/article/blog/1453/cyberbullying-ekfovismos-stinothoni-soy>
http://blogs.sch.gr/kyriakou/files/2013/02/scholikos_ekfovismos.pdf

Διαδίκτυογραφία (Ανάκτηση 15 Δεκεμβρίου 2014) <http://www.antibullying.eu/>
<http://www.antibullying.eu/el/webform/34/i-protovoylia> <http://www.antibullying.gr/el/paidia.html>
<http://www.antibullying.eu/el/webform/34/i-protovoylia#sthash.kxx6eOqS.dpuf>
<http://www.antibullying.gr/el/paidia.html> <http://epsype.blogspot.gr/> <http://myfemworld.com/?p=148>
epsype-mbt.blogspot.gr <http://www.antibullying.gr/el/programmata-paremvashs/katanoontas-ton-scholikoekfovismo.html> <http://www.antibullying.gr/el/paidia.html>
<http://www.antibullying.gr/el/programmata-paremvashs/programma-paremvashs.html>
<http://www.antibullying.gr/el/xrhsimo-yliko.html> <http://iamnotscared.pixel-online.org/impianto/img/testa.jpg> <http://iamnotscared.pixel-online.org/vmeetings.php> <http://www.0-18.gr/gia-megaloyis/gia-megaloyis/o-synigoros-sta-scholeia>
https://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=eaY7TG4wF80
http://www.violencepreventionworks.org/public/olweus_success_stories.page
<https://www.youtube.com/watch?v=P9C5wJ6uAk0> <http://www.kivaprogram.net/>
<https://www.youtube.com/watch?v=COB9uNgwUp4>
•<http://www.epsype.gr/> •<http://www.e-abc.eu/> •<http://www.hamogelo.gr/4-1/909/Scholikos-ekfobismos>
•<http://sciencearchives.wordpress.com/2014/03/16/%CE%BF-%CF%81%CF%8C%CE%BB%CE%BF%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%B5%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%8D-%CF%83%CF%84%CE%BF-%CF%83%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CF%8C/> (Ψυχολογία, φιλοσοφία, επιστήμες, παιδεία (blog), 2014) (Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο σχολικό εκφοβισμό, 2014)

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ COMENIUS REGIO ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ Δ.Ε. Β' ΑΘΗΝΑΣ

«ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΦΗΒΩΝ: ΤΡΟΠΟΙ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ

ΣΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΚΥΠΡΟΥ»

**Σεβόμαστε τους
συμμαθητές μας
Σεβόμαστε τους
συνανθρώπους μας
Συνεργαζόμαστε για
καλύτερη σχολική ζωή**

**Με όχημα τον Εθελοντισμό,
στόχο έχουμε την προώθηση
των Ανθρωπιστικών Αξιών**

**Η δράση του COMENIUS REGIO
ξεκίνησε το 2013 με τη
δημιουργία
ενός εμβλήματος:
ΠΑΙΔ(Ε)ΙΑ ΟΧΙ ΒΙΑ
και συμμετείχαν 158 από τις 170
Σχολικές Μονάδες
Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας
Αθήνας**

**Όραμά μας είναι
να αναδείξουμε
τη δημιουργική πλευρά των μαθητών
με κινητήριο μοχλό την Τέχνη και
κυρίως τη Μουσική, που
έχει τη δύναμη να
εμπνεύσει και να ενώσει
μαθητές – εκπαιδευτικούς – γονείς για
την πρόληψη του
Σχολικού Εκφοβισμού**

**«Αν ΕΣΥ, αν ΕΣΥ τολμήσεις να μιλήσεις!»
Τραγούδι καμπάνιας Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας
σε ελληνικά – αγγλικά – γαλλικά
Μουσικοσυνθέτης: Νίκος Λαβράνος
Ερμηνεία: Μίλλη Καραλή**

Η ανταπόκριση της
Σχολικής Κοινότητας
υπήρξε εντυπωσιακή,
με περισσότερες από
500 πρωτότυπες
μαθητικές
δημιουργίες

«Σχολική Ομάδα Υποστήριξης
και Μαθητικής Αλληλεγγύης –
Σ.Ο.Υ.Μ.Α.»
«Ομάδες Δράσης και
Διαμεσολάβησης»:
Λύνουμε τις διαφορές πολιτισμένα.
Απευθυνόμαστε στους συμμαθητές
μεσολαβητές.

50 video με τιμητικές διακρίσεις
Βραβείο Πρωτοποριακής Δράσης
Καλύτερης Πρακτικής
ΕΠΑΘΛΟ BEST PRACTICE
από τη Μονάδα Εφηβικής Υγείας
της Β΄ Παιδιατρικής Κλινικής
Πανεπιστημίου Αθηνών,
Νοσοκομείο Παίδων «Π. & Α.
Κυριακού»!

Καλές Πρακτικές,
που ενσωματώνονται
και στη διδακτέα ύλη

Ελάτε και εσείς να
ενώσουμε τη φωνή
μας με το σύνθημα
ΠΑΙΔ(Ε)ΙΑ ΟΧΙ ΒΙΑ

Η θετική αλλαγή στάσης
των μαθητών σε θέματα που
άπτονται της Πρόληψης και
Αντιμετώπισης του Σχολικού
Εκφοβισμού έχει απόλυτη
σχέση με την Κοινωνική
και Πολιτιστική Δράση

"Peer-to-peer education":
240 μαθητές εκπαιδεύτηκαν, για να
λειτουργήσουν πολλαπλασιαστικά
και διαμεσολαβητικά στο σχολείο
τους

Γίνετε μέλος του Δικτύου μας:

«ΣΗΜΕΡΙΝΟΣ ΜΑΘΗΤΗΣ -ΑΥΡΙΑΝΟΣ ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ»

